

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מזה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵן
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

ראש השנה תשפ"ה
עם תיקון הכללי

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

כני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

קון הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

המתמר - מים בשמרים, פטור ממעשר. אבל יותר מכדי מדתו - פורתא, לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה, אלא מחייבין במעשר. והוא הדין לברכת חיי, דהא רבנן חומרא לית להו גבי מעשר, והא בכדי מדתו לא מחייבין, אלא משום דחשביי ליה יין הוא דמחייבי ביותר מותר, הלכך לגבי "בורא פרי הגפן" נמי חשביי. להודיע כתי דרבי יהודה - דמחייבי. ולהודיע כתי דרבנן לא איצטרך

הוא הדין אפילו ביתר מכדי מדתו נמי פליגי - והא דתנן בסיפא דמסכת מעשרות (פרק חמישי משנה ו): היתר מבדי מדתו מפרשי עליו ממקום אחר, ולא פליגי עליה רבנן - היינו ברמא תלתא ואתא ארבעה. מקשה רבינו יצחק: היכי פטרי רבא ברמא תלתא ואתא תלתא ופולגא. כיון דאית ביה בנותן טעמא בפרק בתרא דמסכת עבודה דהו (עג -

ב) דמין בשאינו מינו בנותן טעם גבי טבל ויש לומר: דאינו אלא קידוא בעלמא, ואין כאן בנותן טעם, וכפרא בעלמא דמי. וכן נראה מתוך פירוש ש"ש שמואל ז"ל. מסכת חמרא הוא קידוא בעלמא הוא - מכאן הורה רבינו תם: בדעיבד, אם רחץ וגו' בנותן טעם יין - דשרי, דלאו חמרא הוא, אלא קידוא בעלמא הוא. **שמרים** - של מעשר כר - תימיה במאי מיידי חך ברייתא? אי בכדי מדתו, או אפילו רמא תלתא ואתא תלתא ופולגא - להרבן אפילו ראשון היה מותר, ואי ברמא תלתא ואתא ארבעה - אפילו רביעי על אסור היה אסור שר לומר: דמיייר שאין בהן טעם יין כלל, אלא קידוא בעלמא. ומכל מקום בהקדש השמייר לאסור עד שלשישי. ומיידי שלא הקדוש שמרים, דאי הקדוש שר - לעולם לא אסור.

לא צרי שיתמדו במי גשמים - תימיה: דהכא ממשע שיש חילוק בין גשמים לשרא משקין, ואיזה חילוק יכול להיות ביניהן? ומה שפרש רבינו שמואל בדבמים בעיני דניחא ליה, ולא בשאר משקין, כגון יין, אפילו לא ניחא ליה מכשר, בדבמים כתיב "וכי יותן מים על דרעי", ואין נראה לרבינו שמשון בן אבדרום, דלא אשכח בשום הובתא שיהא חשיבות בין מבמים לענין הכשר, ומי אשר יכל יבא עליו מים" מפקין הכשר לכל משקין. ובפרק קמא דפסחים (ת"א, א) אבא דלא מוקי "ובכל משקה אשר ישבה בכל כלי" לענין נתיב, ואם כן נשאל האם בעיני דניחא ליה: והנה רבינו יצחק: ודבגשמים בעיני דניחא ליה: ודבגשמים שיהו משקין, ואחר כך בעיני דניחא ליה. אבל שאר משקין, כגון מים יין ושמן, אין דניחא - ומגילתא כן מבשרין, אפילו לא חשיבי אותן להיות משקה. אבל קשה מהא דתנן במסכת מבשרין (פרק ששי משנה א), ומייהי לה בפרק קמא דחולין (ג' א): המעלה פירותיו לגג מפני הכהונה, וירד עליהם הטל - אינן ביבי יין, ואם לכך נתבחו - לאו בעיני דניחא ליה: ויתן, אף על פי שלא החשיב אותו מתחלה להיות משקה ושמואל טל חשוב טפי להיות משקה ממי גשמים.

ונתמר מאליו - נראה דהשתא איירי שפיר אפילו במים יפין, שאינן מי גשמים. דכיון שנתערבו בשמרים - אין ארזים לחכשבה. והא דלא אקמר "אלא" - לפי שלא נזכר אמורא למעלה.

אילימא למעטי יין גנתו כר - אין לחוכיב מכאן דין מובטל כשר לקידוש ומבכרין עליו "בורא פרי הגפן", מדלא ארזיבין למעטי יין מבוטל. ולא ראהי היא דאפילו אין מקדשין עליו לא מצי לממר למעטי יין מבוטל - דאם כן הוה ליה למימר דין מבכרין עליו בורא פרי הגפן. אבל ש להביא ראהי מירושלמי שקדילי רז"ע רב פסחים" דין גמור הוא. דאמר תתם: ארבע כסות שאמרו - ויזאנן ביה מבוטל. אלמא, מקדשין איין מבוטל, ודלא כפירוש רש"י ודבר רבינו שמואל שכתבו דין מבוטל מבכרין עליו "שחבל", דאישתני לגרעיתא. ואין להאריך בלאן.

מדמי - המוכר פירות ומה חילוק יש עדיין בהכשרין - בפרה ששוחט ראשון ראשון - והא חכמינו רבי ואלא ששוחט ראשון ראשון, ויבין דלא שנתנה שם כלל אלא נולף ונשך - אין ידוע לעולם מהו תמד שני או תמד שלשישי. אין אמר קידוש היום כ"ו - משום "הקריבו נא לפחתך" (מלאכי א) כדלקמן. וביין הראוי לברך עליו "בורא פרי הגפן" קאמר, דאף על גב דמבכרין עליו "בורא פרי הגפן" - לקידוש היום מיהא לא חשיב. ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט. יין גנתו - הירושל. לא יבא - משום דתבין "חסך נשך שכר" (מגדבר חב) מיידי דמשכר. ואם תבא כשר - דליכא עיובא. אי נמי "חסך נשך" - מכל מקום. וכיון דלנשכים כשר בדיעבד - לגבי קידוש חשיב לכתחלה, דלא חמייר קידוש כניסוך.

המתמר, ונתן מים במידה, ומצא כר מידתו - פטור, לא פליגי רבנן ורבי יהודה מחייב; עד כאן לא פליגי אלא בכדי מידתו, אבל ביותר מכדי מידתו לא פליגי - הוא הדין דאפילו ביותר מכדי מידתו פליגי, והאי דקא מיפליגי בכדי מידתו - להודיע כתי דרבי יהודה. בעא מיניה רב נחמן בר יצחק מרב חייה בר אבין: שמרים שיש בהן טעם יין, מהו? אמר ליה: מי בפרת חמרא הוא? קידוא בעלמא הוא. אמר רבנן: שמרים של תרוומה - ראשון ושני אסור, ושלישי מותר; רבי מאיר אומר: אף שלישי בנותן טעם. ושל מעשר - ראשון אסור, שני מותר; רבי מאיר אומר: אף שני בנותן טעם. ושל הקדש - שלישי אסור, ורביעי מותר; רבי מאיר אומר: אף רביעי בנותן טעם. ורבימייה: של קנייא הקדש אהקדש, לא קנייא מעשר אמעשר - הקדש אהקדש לא קנייא: כאן בקדושת הגוף, כאן בקדושת דמים; מעשר אמעשר נמי לא קנייא: כאן במעשר ודאי, כאן במעשר דמאי. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחזק: פרוך שאמרו לענין איסורין, קד אמרו לענין הכשרין. הכשרין דמאי? אי דמאי - אכשורין מכשורין, אי דתמרא - אכשורין מכשורין - לא צריכא, שהמרו קמי גשמים. - וכיון דקא שקול ורמי להו למנא - אחשבינהו - לא צריכא, שהתמד מאליו. וכיון דקא נגיד קמא קמא - אחשבינהו - אמר רב פפא: בפרה ששוחטה ראשון ראשון. אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבחה. למעוטי מאי? אילימא למעוטי יין גנתו - והא תאני רבי יצחיא: יין גנתו לא יבא, ואם תבא - קשר; וכיון דאם תבא קשר, אגן אפילו לכתחלה נמי דאמר

ש"תה" וגו' (ויקרא יא). לא צריכא - כלומר, לא נפקא לן מינה אלא שתמדו להאיא דתרומה ומעשר במי גשמים. דצריכיב חכשבה. אבל אי חשבינן ליה יין - מבשרי בלא מחשבה. דרבימי וכו' דכתיב (ש"ס) "וכי יותן מים", מה "יתן" דניחא ליה - אף "יתן" דניחא ליה. וברייתא: וכו' חשביננהו דהא יבא רבא ליה גשמים מחשבה. וליה פלוגא דשמרים - אחשבינהו, ומכשרי, ומאי נפקא לן מינה: דלא שנת מעשר ולא שנת תרומה, לעולם מכשרי שנתמר מאליו - שנפלו הגשמים לתוך השמרים. והלכך, בתרומה, דראשון ושני חשיב יין - לענין הכשר נמי מכשורי, אבל שלשישי דחשוב מים לגבי תרומה - לענין הכשר נמי מי גשמים נתינה, ולא חשיב, ולא חשיב חמננה. ופריכין: ובאית מאי נפקא מינה והא כיון דנגיד - מושך. קמא קמא - ראשון ושני גלי דעתיה דניחא ליה שירדו גשמים מכל לעולם, אויל וקלטו טעם יין, ושלישי לתרומה נמי מכשר, ולא שנת יין אלא שנת מים - אכשורין מכשורין, ומה חילוק יש עדיין בהכשרין - בפרה ששוחט ראשון ראשון, ויבין דלא שנתנה שם כלל אלא נולף ונשך - אין ידוע לעולם מהו תמד שני או תמד שלשישי. אין אמר קידוש היום כ"ו - משום "הקריבו נא לפחתך" (מלאכי א) כדלקמן. וביין הראוי לברך עליו "בורא פרי הגפן" קאמר, דאף על גב דמבכרין עליו "בורא פרי הגפן" - לקידוש היום מיהא לא חשיב. ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט. יין גנתו - הירושל. לא יבא - משום דתבין "חסך נשך שכר" (מגדבר חב) מיידי דמשכר. ואם תבא כשר - דליכא עיובא. אי נמי "חסך נשך" - מכל מקום. וכיון דלנשכים כשר בדיעבד - לגבי קידוש חשיב לכתחלה, דלא חמייר קידוש כניסוך.

מודים

הכמים לרבי אליעזר בבוס של ברכה וכו' - קאי אהא דתנן בפרק 'שלושה שאלכו' (ברכות ג.ו.) אן מברכינן על היין עד שיתן לתוכו מים דברי רבי אליעזר. ועלה קאמר רבי יוסי רבי תינא בגמרא בדבוס של ברכה מודים. וטעמא מפרש התם - משום מצוה זו. ומעשה רבי יוסי שיתן לתוכו מים - קשה. דאמר בפרק 'שלושה שאלכו' (ברכות נא. א.) על הברכה דברים נאמר בדבוס של ברכה, שטיפה חי מלא בו, ולא אלא משמע בדבוס של ברכה שיהא חי שיהא חי ולא מונו ומפרשים - גדולי רבנא דירחי' קאי אבוס, שבא שם אלם ליה. שבור. דש"ר מיתה בכלי, כדאמר בבבא קטא ג.ד, א: שבידון ון מיתתו, וכן משמע קצת. דכל כשרה דברים הן בבוס ולא ביון. ורש"י פירש בברכות ד"ח - דקאמר - היינו שומעין יין חי בבוס ששברכים עליו. ואחר כך חזק בו מים. לאפוקי שלא ימונו בבוס זה ויברך בבוס אחר. ורבינו תם מפרש ד"ח' דהתם - היינו מונו ולא מונו. דהכי נמי מוקי בפרק 'בן סורר' (סנהדרין ע.ו.) הא דקאמר רב יוחנן דאין חייב עד שיאכל בשר ושהיה חז' - במזוג ולא מונו. והא דמשמע ב'המוציא יין' (שבת ע.ו.) שמוזג אותו עד רביעית. דקאמר: כוס של ברכה צריך שיהיה בו רובע רביעי, וכו'; שמינונו ועוד על כשרותו. אומר רבינו תם: דברכת הארץ מוסיף בו מים, כדאמר בפרק 'שלושה שאלכו' (ברכות נא. א.) ומוסיפין בברכת הארץ. ולא כמו שפירש שם רש"י דמוסיפין יין.

המוציא

המוציא יין - פירש רבינו שם רש"י דמוסיפין יין. דחזיריין היינו בורק, ולא שמיע ליה ברייתא דלעיל, דקתני: בורק לא יביא, ואם הביא כשר. ולרבינו יצחק נראה דשפיר שמיע ליה. וחזיריין גרוד מבורק, דעוד על לבן יותר מדי. אבל בורק אינו אלא מבדיק ומתלבן קצת. ודומה קצת לאדומותיה, ולכן אם הביא - כשר. ואם ידוע שינו מחמיץ הייב באחירו - וקשה לרבינו יצחק: דאמר אבבי 'באיתו נבך' (בבא מציעא סד, א:) שרי ליה לאניש למתן וחי לחבריה אחבית יין, ולממיה הכי: אי יקרא אי ואלא - ברשותי, ואי תקפה - ברשותך. והשתא מנין קא משמע לן אבבי 'במתניתין דאזא הבאי: אלא ידוע שינו מחמיץ - חייב באחירו, אף על גב דא יוקרא אי ואלא ברשותיה דלוקח הוא וכן בבקנים דמוכר, אף על פי שאין ידוע שינו מחמיץ. ועוד, דפריך ליה התם: האי קרוב לשבר ורחוק להפסד הוא, תקשי ליה אמתניתין דהבאי וליכא לממיר דהילוק בין "תקפה" ל"חמיץ" דהבאי. דהא אמר בברכות (א.ו.) רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דתומא. אייך חילא ואיכן בדמי חמרא - אלמא דהכל אחר. ועוד קשה לרבינו יצחק: דמה רבית שייך שם? הא אי תקפה - האי מקח טעות. דאיגלאי מיראש שלא היה סופו להתקיים ויש לומר: דאבבי אשמענין דאפילו בבריתא דהיינו ביה שאלא לתקיים - אפילו הכי מקבל עליה מוכר אי תקף ממתן שבו, דמתן הוה אן ממתן טלטול או ממתן דשען בבורא. ולחכי דמירא לרביה. אבל הבא לא מיייר בראוי להתקיים, ולכן מתחלה דשען מכירה לא היה מקחו מקח. דכשהחמיץ לבסוף איגלאי מיראש ודוכיט סופו על תחלתו שלא היה ראוי להתקיים. ולא מייחזי כרבייתא כלל.

מבואש

דאמר: ארס נחש צף ועומד במקומו, ויש לו תקנה בסיונו, במסכת סוכה בשילהי פרק רביעי. הקריבנו נא - גבי חולה כתיב, אלמא כל דבר מוגה אסור לקרבו, חמר חזיריין מהו - לנסכים. ויש מפרשים: יודע, ושל לא נהרא. חמר חזיריין - נראה בעיני דהיינו יין בורק. דהניא לעיל: לא יביא, ואם הביא - כשר. וברייתא לא שמיע ליה. אל תרא יין - לשתות. כי תראם - שמשכר יודע מדיא. אלמא יין אדום קודם לנסכים, דשכר כתיב בהו. תנא פיפסות - דאמרן, דמקבלין עשר למאה - אינן שבורות ורעויות ממש, דאם כן דאמרן אהא לא מקבלין. אלא נאות כשאר קודרות בשכרן, ומגופרות בגפרייתן, ודבשינתן סוחם את השכר ומחברין קצת. ויכולין להשתמש בהן קצת. אלא שאין מחמיצין זמן מרובה כשלמים. והראוי נהיטין בפרוש רבינו הנטיל: תנא יתר על כן כבולין מחזיר את השאר, ונטול את הזיטין ממנו - וברייתא מצאתיה בתוספתא (פרק ששי), ויש ללמוד דבספרים שלחם כתובה. ולפיכך מינה לדון, כן הדמורת על עשר קוססת ופוטוס - יחזיר, ובשעת הגיעותו. וליכא למימר: רעובי עריב כלבני גופתא. וליכא למימר נמי אפירי שפירי יחזי. דטעמא דטריחא לא איך הכי. **משנתה** אלא שייך במתן באחירו, דבשינת מיראש חז' הוה. ואם ידוע שינו מחמיץ, וריבא כלבני גופתא. דכדמוק ליה בגמרא: כדאמר ליה למקפה. דאי לא שרי ליה למקפה - למה יתחייב באחירו, ודבשינת חז' הוה יכול לשתות, ולא איבעי ליה לשחוי. דהא אפילו לא היה אכילתו ממנו אחר הובל. ויש שכן השתא, דפלגא לשתיה ופלגא לשחיה.

מבואש

מבואש

הכי נרטינו: ואמר רבא סוחט אדם בו' - כלומר, ואם תעלה על דעתך לדמיו קידוש לניסוך ולמימר דלכתחלה אין מקדישין עליו - האמר רבא: סוחט אדם בו', אלמא מדקדישין עליו לכתחלה. מפיה - של חבית. ומשוליה - סמוך לשמרים. כדתינן במנחות בפרק 'כל הקרבנות' אינו מביא מפיה מפני הקמחין, ולא משוליה מפני שמרים. בריש פירוש - שחור. בורק - לבן ורע הוא. כמו: בורק בראקא (ומנא כח, א.) הלפסון - יין מתוק וחלש מאד. של מרתף - כלומר, סתם יין של מרתף, שלא נבדק, ומשום דאיתא ברייתא קוססתא, כדתנן במנחותין - דאמרין לרבי יוחנן. ומיהו, אין הכיאי - כשר. ואף על גב דאמרין בסמוך דין קוסט פסול לנסכים - הנה מילי בוראי, אבל הכא - מי ידע מהו קוסט? צמקנים - פרכילי ענבים ושיטין, וישם הואו קוסטין - יין קוסם - הוא יין הנגמך בתנות. ופסול הוא. דלא הוי שכר ולא ראו לזכות שכר, כיון מנתו וסופו מדיא לזכות שכר. מונו - אינו בכלל שכר. ובספיר דריש הכי: 'ובספיר רביעית הדיח' - לא תאה נמכר, ולא המונו. ויין מגולה - ואיכא למחש שמא שחא הינו נחש. אי של שפירם - תמד. וישיחו רע מוסר, אבל של יו טעם יין למעוטי מא - מנין פסולין דאין קרי ברייתא אתא רב למעוטי אילימא למעוטי יין קוסט אתא למימר דאין אומרן עליו קידוש היום, הא 'בורא פרי הגפן מברכין - ואמאי הא פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יוחנן בן לוי יתיבא הדיח' (ע.ו.) דלרבי יוחנן חמרא הוא, ואפילו לענין קידוש שפיר דמי, כיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין - הוא חזיריין לגבי קידוש, דלא שנת קידוש מ'בורא פרי הגפן' אלא לענין ממיא. כולמקן, משום 'הקריבנו נא לפתחך'. ולרבי יהושע בן לוי חילא הוא, ואפילו 'בורא פרי הגפן' אין מברכין, דלא סבירא לעיל. ואי סבירא ליה כרבי יוחנן - הכי הוה ליה למימר: מברכין עליו 'בורא פרי הגפן', ואנא אמנא דהוא הדין לקדוש. ואי כרבי יהושע בן לוי סבירא ליה - הכי הוה ליה למימר: אין מברכין עליו אלא 'השכל'. עליוי עלייה - לקדוש. מודים

דאמר רבא: סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ואלא למעוטי מפיה ומשוליה - והא הני רבי חייא: מפיה ומשוליה לא יביא, ואם הביא - כשר ואלא למעוטי יין פושי, בורק, היליסמון, של מרתף, של צמקנים - והא תניא: ככולן לא יביא, ואם הביא - כשר ואלא למעוטי יין קוסם, מונו, מגולה, ושל שמרים, ושיחור רע. ותניא: ככולן לא יביא, ואם הביא - כשר. למעוטי מאי? אי למעוטי קוסם, פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי היא אי למעוטי מונו - עליוי עלייה, דאמר רבי יוחנן בריה תניא: מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של בורק, מוגלה ומברכין עליו עד שיתן לתוכו מים אי למעוטי מגולה - ספקנה היא אי למעוטי של שמרים; הכי דמי? אי דרמא תלתא ואתא ארבעה - חמרא מעליא הוא, אי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא - פלוגתא דרבנן ואחרים היא אלא למעוטי שריחו רע. ואיבעית אימא: לעולם למעוטי מגולה. ואף על גב דעבריה בפסגתה פרבי נחמיה, אפילו הכי - "הקריבנו נא לפתחך הייך או הישא פינד". בעא מיניה רב פהנא המוה דרב משרשיא מרבא: חמר חזיריין, מהו? אמר ליה: "אל תרא יין כי יתחאם". "תקנים בשרון" וכו', תאנא: פיפסות נאות ומגופרות. משנתה חמורן יין לחכיריין והחמיץ - אינו חייב באחירו, ואם ידוע שינו מחמיץ - הרי זה מקח טעות. ואם אמר לו: "יין מבואש

הכמים לרבי אליעזר - דפליגי בניסוך, ומכשרי במונו. כן נראה בעיני, ולא ידענא פלוגתיהוהיבא. עד שיתן מים לתוכו - דלא חשיב לשתיה חי אלא מונו. ובניית שלהן מיירי, דרדו על חד תלתא מיא. סנהה הוא - ואפילו וקיא קידוש אסור לשתות. ואי למעוטי תמד של שמרים פלוגתא דרבנן ואחרים - ובגמרא על כרבנן דאפילו 'בורא פרי הגפן' לא מברכין. אלא למעוטי שריחו רע ומשום הקריבנו נא לפתחך - משום ממיא. ומיהו 'בורא פרי הגפן' מברכין עליו, דריחיה חמרא וטעמיה חמרא, אלא שהסריח קצת משום דמונה כתיב מאוס. וקיא קאמר רב יוחנן אומר קידוש היום אלא על חזק גיגון. שראוי לנשך ממתן הקדוה על גבי המזבח. אלא אתא רב למעוטי בהאי כלל שאר יינות שאין מנסכין על גבי המזבח. כיון דין קוסט מונו, אלא הנהו יינות שמחך שמואסין פסולין לניסוך משום 'הקריבנו נא לפתחך', דפסולין נמי לקדוש משום האי טעמא גופיה. לעולם למעוטי מגולה - וקדישא קול סנהה הוא. כיון דעבריה בפסגת - דמותר לשתיה למימר דלקדוש פסול. כרבי נחמיה,

דאמר: ארס נחש צף ועומד במקומו, ויש לו תקנה בסיונו, במסכת סוכה בשילהי פרק רביעי. הקריבנו נא - גבי חולה כתיב, אלמא כל דבר מוגה אסור לקרבו, חמר חזיריין מהו - לנסכים. ויש מפרשים: יודע, ושל לא נהרא. חמר חזיריין - נראה בעיני דהיינו יין בורק. דהניא לעיל: לא יביא, ואם הביא - כשר. וברייתא לא שמיע ליה. אל תרא יין - לשתות. כי תראם - שמשכר יודע מדיא. אלמא יין אדום קודם לנסכים, דשכר כתיב בהו. תנא פיפסות - דאמרן, דמקבלין עשר למאה - אינן שבורות ורעויות ממש, דאם כן דאמרן אהא לא מקבלין. אלא נאות כשאר קודרות בשכרן, ומגופרות בגפרייתן, ודבשינתן סוחם את השכר ומחברין קצת. ויכולין להשתמש בהן קצת. אלא שאין מחמיצין זמן מרובה כשלמים. והראוי נהיטין בפרוש רבינו הנטיל: תנא יתר על כן כבולין מחזיר את השאר, ונטול את הזיטין ממנו - וברייתא מצאתיה בתוספתא (פרק ששי), ויש ללמוד דבספרים שלחם כתובה. ולפיכך מינה לדון, כן הדמורת על עשר קוססת ופוטוס - יחזיר, ובשעת הגיעותו. וליכא למימר נמי אפירי שפירי יחזי. דטעמא דטריחא לא איך הכי. **משנתה** אלא שייך במתן באחירו, דבשינת מיראש חז' הוה. ואם ידוע שינו מחמיץ, וריבא כלבני גופתא. דכדמוק ליה בגמרא: כדאמר ליה למקפה. דאי לא שרי ליה למקפה - למה יתחייב באחירו, ודבשינת חז' הוה יכול לשתות, ולא איבעי ליה לשחוי. דהא אפילו לא היה אכילתו ממנו אחר הובל. ויש שכן השתא, דפלגא לשתיה ופלגא לשחיה.

רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא בו' - נראה דכי היכי דהבאי נתיבא בנין אין חשוב בית אלא אם כן יש לו שש על שמונה - הכי נמי לענין חלוקת אוהם או שותפין. דהא דאמרת: אי איבא ארבע אמות לזוז וארבע אמות לזוז חולקין - מוקמינן בפרק קמא דסוכה (ג. ג.) בהוצא המחלוקת לפי פתודה.

תנא - היבא דאמר ליה מיושן - צריך שיהא של שלש שנים שלימות, ושיתקיים חתישן עד גמר שנה שלישית זו, ודחינו עד הגע' עד הבציר. שזו היא תורת מיושן לחתקים שלש שנים שלימות, ואם חזמינן קודם הגע' - הרי הוא באחירותו של מוכר. **משנה** לעשות לו בית חתנות לבנו - כדפרשם לעשות לו בית חתנות לבנו שלקח אשה. ודרך האב לעשות לבנו יציע קטן סמוך לביתו.

שאין דרך החתן לדור אצל חמיו משום חשד חמיותו. כדפרשם בגמרא, והלכך נקט בית חתנות לבנו. אבל אלא רגיל לעשות בית ארמלות לבנו. שהרי עד עתה לא היה אצל חמיו אלא אצל אביו, משום חמיותו. בית ארמלות לבתו - שמת בעלה, וחתורת אל בית אביה כבנותיה. שזע עכשיו ששהתה נשואה לא היהת דרה אצל אב משום בעלה. חתנו שהחתן אינו דר אצל חמיו. והלכך נקט בית ארמלות לבתו. ולא בית חתנות לבתו, והכי מפרשין בגמרא. רפת בקר היא זו - וצריך לעשות לו בית גדול יותר, ומיהא, אל תישש לפרש שיעורו. והרוצה לעשות בו' - בגמרא מפרש מ קאמר להו. או רבי ישמעאל או רבי עקיבא. בית קטן שש על שש - שמונה - והרוצה לבנות בית קטן לחבירו לכל הפחות. וכן דאמר ליה "עשה לי בית" סתמא, ויד הבונה על העליונה לעשות לו בית גדול יותר. ובגון דאמר ליה "עשה לי בית גדול. טרקלין - למושב שרים עשוי, ולא להשמש, הלכך מרובע בעינן. רובו תבאי ארכו בו' - אבלולו אש. והיינו בית חתנות שהוא ארכו ארבע על שש - רומי חמש דהיינו חצי ארכו חצי רחבו, בבית קטן - שבע. וחמש בבית גדול, ועשר בטרקלין. בבנין החיבל - על החיבל על פני הדבר היא ארכו ארבעים ורחבו עשרים ורומי שלשים. דהיינו חצי ארכו חצי רחבו. **גמרא** הכי נסיבין: ליתני בית חתנות לבנו ולבתו. ובית ארמלות לבנו ולבתו מילתא אנכ אורחא קא משמעין

כי קחשיב משפת כרובים למעלה (בפירוש) מקרא פירש רש"י דתקרה דעליית היכל 1 היתה גבוהה מעל קדיש הקדשים עשר אמות, 2 ולא עיין באן. מתקוף 4 אמות על שש, דבדרי רבי עקיבא; רבי ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו. הרוצה לעשות רפת בקר - בונה ארבע אמות על שש, בית קטן - שש על שמונה, גדול - שמונה על עשר, בטרקלין - עשר על עשר. רומי פחצי ארפו ופחצי רחבו; ראייה לדבר, רבן שמעון בן גמליאל אומר: בבנין החיבל. **גמרא** למה לי למיחנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו? ליתני: בית חתנות לבנו ולבתו, ובית אלמנות לבנו ולבתו - מילתא אנכ אורחיה קא משמע לן, דלא דרפק דתתנא למיודי ביה; חמיה; פדכתיב בספר בן סירא: הכל שקלתי בקר מאוננים, ולא מצאתי קל מסופיין, וקל מסופיין - חתן תדר בבית חמיו, וקל מהתן - אורח מכנים אורח, וקל מאורח - משיב דבר. **בפרש** ישמעאל אומר: "משיב דבר שקלתי" ישמעאל אומר: "רבי ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו. הרוצה לעשות" בו'. רפת בקר מאן קתני לה? איבא דאמר: רבי ישמעאל קתני לה. איבא דאמר: רבי עקיבא קתני לה. איבא דאמר רבי עקיבא קתני לה, והכי קאמר: אף על פי שרפת בקר היא. פעמים שאדם עושה דירתו בפרפת בקר, ואיבא דאמר רבי ישמעאל קתני לה, והכי קאמר: שהרוצה לעשות רפת בקר, עושה ארבע אמות על שש. "טרקלין עשר על עשר". מאי טרקלין? קובתא בי וורדי. תאני: וקנתיר - שתים עשרה על שתים עשרה. מאי קנתיר? תרביץ אפדני. "רומי פחצי ארפו ופחצי רחבו, ראייה לדבר, רבן שמעון בן גמליאל אומר: בבנין החיבל". ראייה לדבר" מאן קתני לה? איבא דאמר: רבן שמעון בן גמליאל קתני לה, והכי קאמר: ראייה לדבר מנין? אמר רבן שמעון בן גמליאל: הכל בבנין היכל. ואיבא דאמר: תנא קמא קתני לה, ורבן שמעון בן גמליאל אתמהויה קא מתמהו, והכי קאמר ליה [לתנא קמא]: ראייה מנין - מבנין היכל, אטו פוליה עלמא בבנין היכל עבדי? תנאי, אחרים אומרים: רומי בקורותיו. ולימא: רומי פרחבו - איבועית אימא: ביתא מעילאי רווחא, ואיבועית אימא: משום דאיבא בי כווי. רבי הנינא נפק לקריתא, רמו ליה קראי אהרדי; כתיב: "ותבית אשר בנה המלך שלמה לה" ששים אמה ארבו ועשרים רחבו ושלישים אמה קומתו" וכתיב: "ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו" אמר להו: כי קא חשיב - משפת כרובים ולמעלה. - מאי קא משמעין לן?

מדלא תנא בית ארמלות לבנו, ולא תנא נמי בית חתנות לבתו - משיבין יש ללמד דלאו דרבא דחננא בו. וכבר פירשתי לה במתניתין. כי חמות - כדאמרינן בפסחים (קז. א.) הוה דאשתך מחתנה הראשון. אמרי לה משום חשד, ואמרי לה משום מנון, ואיתא להא ואיתא להא. ומיהו, הוא הדין לכל החתנות, אלא שמן הראשון צריך ליהוד חמיו יותר. קל מסופיין - לאו דוקא, אלא דבר גרוע. ולהכי נקט סוכין ולא נוצה, אורח מבניס אורח - דיו אם מהנה לו על קבא ביתו. הרוצה לעשות רפת בקר בו' - מאן קתני לה. שהרוצה לעשות בו' - ופירוש לדבריו הוא אומר, דאמרי רפת בקר היא זו. שהרי הרוצה לעשות לו, אבל לרבי עקיבא רפת בקר היא גדול כל ביתו. ובתרתיה פליגי רבי ישמעאל רבי עקיבא. פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר. ושעריה דרבי עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר. ודריבי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות. איבא דאמר רבי עקיבא קאמר ליה והכי קאמר ליה - לרבי ישמעאל: דאקמרת רפת בקר היא זו. אין הכי נמי, דודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורו שזה. דאף על פי שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע על שש. פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על שש, ברפת בקר. קובתא - כענין קובה של זונות. ונראה לי שעשוי לחנות. כעין קובה. בי וורדי - נתנין שם וורדין לניו יתחברכל בתוך קנתר - אם התנה לעשות לחבירו קנתר. **תרביץ אפדני** - חצר גדול עושה שרים ביצ אפדני שלהם. ועל שם שמריבצין אותו תמיד במים. להשכיב האבק, קרי ליה חתניב. ראייה לתני לה - דאילו הוה נתן במתניתין. לן רבן שמעון בן גמליאל קאמר ראייה לדבר בבנין היכל - הה פשיטא דרבן שמעון בן גמליאל קתני לה. אלא השתא. דמינני מקמי מילתיה דרבן שמעון בן גמליאל, הלכך מספקא לן אי רבן שמעון בן גמליאל קאמר ראייה לדבר לה אוהיל איתו איתו הדבור, או תנא קמא קאמר לה להוחא חצי דבור, ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפלונו, מדקאמר "בבנין היכל", ולא קאמר "מבנין החיבל". איבא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראייה לדבר מנין - פירש רבן שמעון בן גמליאל: תנא קמא קתני לה - והכי קאמר תנא קמא: ראייה לדבר. וקפיץ רבן שמעון בן גמליאל. והפשיטא דרבני, אתמהויה קמתמהו. בבנין החיבל אתה רוצה לעשות אשך בנינך. בתמיה, אין לך השתתות חיה. דכין דבדכיל רומי חציז ארכו כרבו, בשעתן רבנין דלא חשיב - אין צריך להגביה כלל. כן במלא קורותיו, כן במלא קורותיו שאן נתנין כרחבו של בית. וכי נסיבין: ולימא רומי כרבו - דהיינו חך. מעילאי רווח - שבתיים על חומת אבנים היו, והחומה מלמטה היא רחבה, והולכת ומתקצרת החומה למעלה. כדי שתקיים הרבה. בי כווי - ההולונה, מקום בניית הקורות בתוך החומה. רמו ליה - בני העיריות קראי אהרדי. כתיב ששים אמה ארכו - כן המורח למעבר. מפתח החיבל עד כותל מערבי של בית קדיש הקדשים, והיינו: ארבעים אמה דאריך היכל. ועשרים אמה דבית קדיש הקדשים. ושלשים אמה קומתו. נמצא שגם בית קדיש הקדשים רומי ששים אמה. ובתיב - בפסוק אחר: "ועשרים אמה קומתו", דכתיב "ולפני הדביר עשרים" כלומר לפני המזבחת בית קדיש הקדשים. והיא אמה טרקסין שקריה דבר, עשרים אמה ארך מן המורח למעבר. ועשרים אמה רוחב מצפון לדרום, ועשרים אמה קומתו. בי חשיב - עשרים קומות בית קדיש הקדשים - משפת כרובים ולמעלה קחשיב. שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע. אחד מימין הארון אצל כותל מערבי ואחד משמאלו, ורומי עשר, כדכתוב בדהאי במלכים. וכנפיהן פרושות מוקד לקר, כנה האות גוגע בקר. צפונה ובנה חבירו גוגע בקר דרומי, נמצא מראש הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג. ואותן של משה על גבי הכפורת היו. ומאי קא משמעין לן - למה לי דקחשיב קראי בי האי גונא משפת כרובים ולמעלה; לימא: שלשים אמה קומתו

ומשני: **הא קא משמע לן** למשה בלמעלה — הדני עשר אמות שהכרובים הארוך עומדים בהן — כמו העשרים שלמעלה; מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר, כך גם העשר. וגוף הכרובים בנס היו עומדין, וקולן קולן, ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנס היה עומד. וכפני הכרובים שוק באויר, לא חיצי, דהא למטה דיהוה ולמעלה דיהוה יכולין למודו עשרים ריקנות, מכותל צפוני לכותל דרומי. והכי משמע קרא "ועשרים אמה קומתו", כלומר, כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה, שהם פנוין ממלום, העשר כמו העשרים. ארון שעשה משה — כשינתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה, שהוא עשרים על עשרים — יש לו עשר אמות רוח לכל רוח ורוח, לימנו ולשמאלו, הרי עשרים בלא ארון. ולפניו עשרים עד

מתקופה לה אבי דלמא בולטין כתרנגולין — ואם תאמר: אבתי בנס היו עומדים, דעשרים העשרים אינן יתניב? ויש לומר: מכל מקום פריך אביי, שהגוף לא היה עומד בנס. **דמצדדי** אצודי — לא היה מצד למימד: כאן בומן כשישראל עושין רצונו של ממוקם. דמסמאן המעידים תולה לפי מה שהיו עושין רצונו של ממוקם. **נותן**

הא קא משמע לן: למטה בלמעלה, מה למעלה אין משמש פלום, אף למטה אין משמש פלום. מסייע ליה לרבי לוי, דאמר רבי לוי, ואיתומא רבי יוחנן: דבר זה מסותר גדינו מאבותינו - מקום ארון וכרובים אינו מן המדה. תניא נמי הכי: ארון שעשה משה, יש לו רוח עשר אמות לכל רוח ורוח. אמר רבנאי אמר שמואל: כרובים בנס הן עומדין, שצאמר: "המש אמות הנה הכרוב האחת והקטא אמות בנה הכרוב הגדול עשר אמות מוקצות פניו ועד קצות פניו", וגפייהו היכי הוה קיימי? אלא שמע משה: בנס הן עומדין. מתקופה לה אפיו, ודלמא בולטין כתרנגולין הוה קיימי מתקופה לה רבא: ודלמא זה שלא בנגד זה הוה קיימי מתקופה לה רב אחא בר יעקב: ודלמא באלכסנא הוה קיימי מתקופה לה רב הונא ברביה דרב יהושע: ודלמא ביותא מעילאי רווח מתקופה לה רב פפא: ודלמא מיפך הוה קייפי דיייהו מתקופה לה רב אשי: ודלמא שלחופי הוה משלחפי ביצד הן עומדין? רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: פניהם איש אל אחיו, וחד אמר: פניהם לבית. ולמאן דאמר פניהם איש אל אחיו, הא פתיב: "ופניהם לבית" - לא קשיא: פאן בומן שישראל עושין רצונו של ממוקם, פאן בומן שאין ישראל עושין רצונו של ממוקם. ולמאן דאמר ופניהם לבית, הא פתיב: "ופניהם איש אל אחיו" - דמצדדי אצודי: דתניא, אונקלוס הגר אמר: כרובים "מעשה צעצועים" הן, ומצודדים פניהם פתלמוד הנפטר מרבו. משנה מי שיש לו פור לפנים מביתו של חברו - נכנס בשעה שדרך בני אדם ונכנסו, ויצא בשעה שדרך בני אדם ויצאין. ואינו מכניס פתחתו ומשקה מבורו, אלא ממלא ומשקה מבחוץ. וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת. **גמרא פותחת להיכא? אמר רבי יוחנן: שניהם לבור. בשלמא בעל הבור געו לאשתמורי מיא דבוריה, אלא בעל הבית למה ליה? אמר רבי אלעזר:**

1 הדברי כרובים — דשלמה. בנס היו עומדין —
2 גופן. כנה הכרוב האחד — כנה האחד של כרוב,
3 וחמש אמות קנה השני של אותו כרוב. ולא
4 בכרוב שני קיימדי, דהא כתיב בתריה "ועשר
5 באמה הכרוב השני וגו'." ועשר אמות מקצות
6 כפיו עד קצות כפיו" — ומכאן לא מפיקין
7 דבנס היה הגוף עומד בין שני הכרובים, שמקצה
8 האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר
9 אמות, ואם כן הגוף שניתנים היכן — לא יתכן
10 לומר דמכאן נפקא ליה, דאם כן מאי הוה
11 דקפרי? לתקו: ודלמא ביותא מעילאי רווח,
12 וקשיות אשיות דהוה רש ישייב הכא כלל. אלא
13 קרא הכי משמע ליה. אם באת לחבר שני כפני
14 הכרוב זה בצד זה — הנמצא מקצות כפיו עד
15 קצות כפיו עשר אמות, ומיהו, שמיש
16 אמות הוה, שדיר רוח הוה בין שתי הכפיים.
17 אלא מהכא פריכו, שרוחב בית קדשי הקדשים
18 מצפון לדרום לא היה אלא עשרים אמה. ושני
19 הכרובים היו כנפיהם עשרים לבד הגופים.
20 כדכתיב בשני הכפיים היו עשר אמות, וכתוב
21 "ויפשו את כנפי הכרובים ותגע כנה האחד
22 בקיר וכנה הכרוב השני ונגעת בקיר השני
23 וכנפיהם אל תוך הבית ונגעת כנה אל כנה",
24 ואם כן אינתו ופיהו דכרובים היבא הוה קיימי
25 סא סלקא דעתין שהכנפים בכרוב כידו האדם,
26 אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל, והגוף
27 בניהם. מתקופה לה אביי — מי ימר דבנס היו
28 עומדין? דלמא גופן של כרובים בולטין אצודי
29 מתחת כתרנגולים, שהגוף כולו תחת כפיו ולא
30 בניהם. שאין הרחבה והרעב בין הכנפים, אלא

מקריבים, והיה ריחא הכנפים, שרבי הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב וכן כל הן קשיות דמקשו הן אמוראי ואולי — אגוף הכרובים קימי, בר מתוך בתראי דגריס הוה "דיהוה" בתראי. רב פפא רב אשי: כייפי דיייהו ומשלחי דיייהו. ודלמא זה שלא בנגד זה הוה קיימי — הכרובים, שהאחד עומד מצד הארון מזה מושך לכותל, והשני עומד מצד הארון מזה מושך רחוק מן הכותל קצת, ונמצאת כנה האחד נוגעת אחרי כנה חברו בין הכנה ולכותל, נמצאו קצת כנה הכרוב המושך מן הכותל לפני קצת כנה הכרוב הסמוך לכותל כשיעור עובי רוחב הגופין, ואף גם לא היה בולטין כתרנגולין ניהוה — אפילו הכי לא תקשי מידי. מתקופה לה רב אחא בר יעקב — נהו נמי דלא בולטין כתרנגולים ניהוה, וגם זה בנגד זה קיימי — אפילו הכי לא תקשי מידי, דלמא באלכסנא היו עומדים הכרובים — באלכסן הבית היו עומדין זה בנגד זה, ואיכא טפי מעשרים אמות כשיעור הגופים מתקופה כפי של זה לקצות כפיו של זה. כגון שהכרוב שממין החירק לא היה פניו ממש בנגד ההיכל וגבו לכותל מערבי, אלא מצד אצודי כפיו, והחיצון בנגד דרומית מערבית נוגע לכותל בויהו, וכנה שלו שמצד הארון פרוש בחצי הארון או חוצה לו, דהיינו רחוק מן הכותל. וכנה הכרוב השני מתחת שם, וכנהו השני נוגעת סמוך לרובי כנה הכרוב מרחיח, כהו: "מתקופה לה רב הונא ברבי יהושע — נהו נמי דזה בנגד זה קיימי ולא באלכסנא קיימי

— ואפילו הכי אין גופן לא בנס, דלמא ביותא מעילאי רווח, שהבנין הולך ומתקצר למעלה, והדי רוב יתר מעשרים במקום שבולטין הכנפים מן הגופין, והיא אבי אלק בנגד כפני הכרובים מקום נגיעתן בבתיים יותר מעשרים אמה. ברוחב הגופים, מיכא הוה כייפי יייהוה — הכפיים עצמן כפופין הן, כאדם שכוף ידו מעט, והלכך ליכא אלא עשרים אמה מקצה כנה האחד לקצה כנה השני. ודלמא שלחופי הוה משלחפי יייהוה — כנה על כנה, כאדם שחובק את ידו, כדכתיב (בראשית מו): "שכל את ידיו", ומתרגמין בתרגום ארץ ישראל: "שלחפונן לידיהו", כך פירש רבינו תנאל. ואי משום דכתיב "וכנפיהם אל תוך הבית ונגעת כנה אל כנה" — היינו נמי כעין נוגעתו, דהוה זו בנגד זו. ופניהם איש אל אחיו — בשל משה כתיב. ופניהם לבית — בכרובים של שלמח כנה האחד, כתיב "ועומדים על גרליהם ופניהם לבית". ופניהם איש אל אחיו לא כתיב, שהן על הכפופות ואלו על הקרקע, ושל עץ שמן היו, ומצופין זהב, כדכתיב במלכים. הכתיב ופניהם לבית — ולא שנה כרובים שעל הכפופות ולא שנה שעל הקרקע, ראוין היו ליעשות בעצמן אחד. כאן בומן שישראל עושין רצונו של ממוקם — וכשאין עושין — והפכין פניהם לבית על ידי נס. **דמצדדי** אצודי — קצת לבית וקצת זה לזה, כאדם שמדבר אל חברו והופך ראשו קצת לצד אחר. והא ליכא לתרוצי כדלעיל: כאן בומן שישראל עושין כו, דכין דעיקר עשיית כרובין פניהם לבית — לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של ממוקם. **מעשה צעצועים** — פסוק הוא בכרובים דברבי הימים, והוא לשון (עצצועים) וצאצאים — כלומר תינוקות, כדאמרין (סוכה ה, ב): מאי "כרוב" = ילד. כלומר, כתינוקות הנספרין מנורתייהו, והיינו דמצדדי אצודי, דאמרו לעיל. **משנה** מי שיש לו בור בו' — על ידי חלוקה, או שלקחו מבעל הבית ולקחו הם החדר. **כשה בני אדם יוצאין** — ביום, עת מנתן כל חלקו, ולא שיתרחו בלילות לעמוד ממתו ולפתחו לו. ואינו מכניס — הרך ביתו של זה, דאין לו צורך הבור. זה עושה לו פותחת — שלא יגוב עובי הבית ממי האבר. ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח עצמו הפתח לבור. כדי שלא יוכל לו השלשון מבורו בלא בעל הבית, כדי יכא לעולם בביתו של בעל הבית את זה ושנו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד אשור תקנו כן, כדמפרש בגמרא. **גמרא** פותחת — שעושה בעל הבית, להיכא? משום

משה

בגוץ שאבדה להן דרך באותה שדה - פירש רבינו שמואל: וכל שכן מתניתין, שמדעתו נתן להם. ובהה הכי דקאמרי: לרבה בר בר חונא דאמר אין הלכה טעמא מאי, פירש דפשיטא דלא מוקי דמתניתין אליבא דרבי אליעזר ודלא כהלכתא, ובמאן מוקי לה? וקשה: דאין מיתרי מלתיה דרב גידל, לא מיתרי מלתיה דרב גידל, וכל מילתיה לרבינו יצחק; דבייש "המינה" (בבא קמא בת, א) לא מיתרי מלתיה דרב גידל.

הרשות בידו לגזול לא הרבים. וכן רב אשי רב אבי וכו' ליכא מדין. אלא חילוק טעמים, כעין "משמעות מדינית איבא בנייהיה". ומקשי לכולהו: דאין דקתת חכמים הוא. ואן דין הוא. דשלו לא הגיעו, אם כן למה מה שנתן נתן? לימא להו כו' דמק שנות הוא שביחורו דרך לעצמן - דרך שה אחר. מה שביחורו בירו - אף על פי שלא נתלו שרות מבטל שדה, וכדמוקי לה לקמן. ומתמיהני: אמר רביס גולנין גינהו - שניגולו קרקע של אחרים. כשאבדה להן דרך בגינהו - שדה - דמכל מקום אורחא אית להו בדיה. ויפה פח ברביס מבח חיד, שהיחיד שאבדה לו דרך בשדה חבירו - לא יכיר מעצמו. אלא או בבית לו, או בשרשותו של בעל השדה. אלא רביס - כבית דין דמו, דמאן מיתיהו ממנין להאי לבי דינאי? וכל שכן מתניתין, דהוא עצמו נתן להם. ומיהו, שלו לא הגיעו - דקסנין ליה, לפי שנתן להם דרך עקלתו. אי הכי - כד שאבדה להם דרך מיירי רבי אליעזר. אמר רב רבה בר בר חונא אמר רב אין הלכה כרבי אליעזר - והלא דין עמו, שאפילו החכמים החולקין על אדמוק ואומריס. יקח לו דין או יפח באויר, הא אוקימנא - בחד דרתי מבח ארבעה. אבל באותה שדה - דברי הכל חייב בעל השדה ליתן לו לא לביס בה לשדוה. וגבי רביס, דין הוא שאם ביררו לעצמן - יפה עשו. וקשיא לרב דאמר: אין הלכה, אדרב דאוקמה כשאבדה. מאן דמתני הא לא מתני הא - רב גידל דמתני משמיה דרב. כגון שאבדה - לא מתני הא דאמר רבה בר בר חונא אמר רב: אין הלכה. הכי גרסינן: ולרבה בר בר חונא מתניתין טעמא מאי - כיון דאמר אין הלכה - לא כבידל ליה לאוקמו סתם מתניתין כרבי אליעזר. שהחוקי בו רביס - שהשווהו ותקנהו לחילוק, והבעלים ידעו ושתקו - אסור לקנות, דודאי לה רביס מאל. וכל שכן מתניתין, שנתן להם הוראי דרך בדיס. הלכך מה שנתן - נתן, וכגון שהחוקי ולרבי אליעזר - אליבא דרבה בר בר חונא. דאמר: אין הלכה, ומוקי לה כשלא אבדה להם דרך, ואפילו הכי קאמר רבי אליעזר מה שביחורו בירו, בבירור בעלמא בלא חוקה. במאי קנו לה - דהאי שביחורו הוא החילוק, ובענין זה ביררו אותם שהלכו לשם. עד שחיוק - לחשות קרקע לחרישה, או נעל וגדר ופחין של שטח. ואדאמינן פירק קמא דבבא קמא (א): אימת הוא חוקה - מבי דייש אמריה - לאו בחילוקי משמיה, אלא בהגהות הגמרא.

ובי רבי אליעזר רביס במאי קנו ליה - דיביררו להן דרך משמע בלא שום תיקון, בביררה בעלמא. **בשביל** של כרמים - נראה דרוקא בשביל של כרמים, שאינו עשוי כלל אלא לחילוק. אבל שאר דרך - עשוי קצת להשתמש בו צורך אחר. ולא אמרין אלא לא מסימיה מחיצתא אבל מסימיה כו' - ולא שיהו מחיצות גבוחות, דאם כן היכי דרי טנא? אלא מחיצות נמוכות, טפח או טפחיים, להיכר השביל, הלכך כשמכר לו השביל בשדה - לא יתן לו אלא כמו שהוא עשוי, אפילו לא יהא לו אלא כדשקל כרעא ומנח כרעא. וה חוקו לרבינו שמואל, שאינה נראית לו גירסא זו, לפי שהיה סבור דהך מחיצות גבוחות הדיב.

החוכבין ורש הקרקע לתקן את המצר ולחוקו, דהיינו נעל וגדר. כדי שיהא נוח בו' - דהוה להו כיושרין ולא כגולנין, ולא יהיה רשות לשטן לקטור, ולא פתחון פה (לבעל) מדת הדין נקבה בחילוף - דרך הנאת המעשה קנין אותו, כדאמרינן ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא ג, א). היצע מצעות מבכסי הגר - קנה. כי אתו לקמיה רביי יצחק - לדון על עסק אדם שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמים. ורבינו הנאל פירש: דבמי שאבדה לו דרך שדוה מיירי. הבו ליה - שביל רחב, כי היכי דדרי טנא דזמורות על כתפו והורי אילך ואלך. ולא יגע המורות במחיצות השביל. ולא אמרין אלא מסימיה מחיצתא - שיש שם לשביל דרך מזה וגדר מזה - או צריך להרדבה את הדרך ולמשוך תחלים לאחוריה. כדי שלא יזקוהו התחלים להפיל המשוי מעל כתפו. אבל לא מסימיה מחיצתא - לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו, ויורע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן, דאין כאן דבר המוקף לו כשיטען משול על כתפו. ואית דגרס: ולא אמרין אלא דלא מסימיה מחיצות - הלכך פי לומר שמכר לו כל זכרו. אבל היכא דמסימיה מחיצתא - הדבר בידו יודע שלא מכר לו אלא שביל על כמות שחפץ. ולא נהירא, דאם רביס סתם יתן לו כל זכרו כרעא - רגל. כי שיעבור המור בו' - שני גומדין מחיצתו ויהו כדשקל, הכי גרסינן: דיני גולה אמרי - והיינו נמוכה ורקנא, שפיר קמא דסנהדרין (ו, א). והלכך לא רבינו "נתיב", דאמריא גינהו. אי נמי, הכי גרסינן: "נתנו דיני גולה" - שונים ברייתא. ובפך "בית כור" (בבא בתרא ק, ב) גרסינן נמי הכי. נגדין - אמות קטנות, מפרקי ויש אצבעותיו. ויש אומריס: אמות שלימות, דקרא כתיב "גגד ארכה" (שופטים ג). שיעוריא הוא - ובשניהם אמר רב חונא הלכה, לאשמועינן דהד שיעוריא הוא. דרך היחיד - לילך אדם אחד לשרה שלו. דרך מעי ליער - שהדרך מיוחדת לשתי עיירות הללו, ואין אנשי עיירות אחרות מבנסין לשם. שמונה אמות - שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו, שלא יתעכבו זו בזו.

רב אשי אמר - מתניתין בכל דרכים שבעולם מיירי, הן ישרים הן עקלתו. ולא משום גזירה, אלא משום דכולהו הוו עקלתו, דכל דרך שנותנין מצד אחד שלא היה שם דרך תחלה - יש מיני אדם שנוצר להם רוחוק מן הראשונה, ויש שנעשית להם קרובה יותר. דלאותו העומדים בעיני מצד דרך הארבעה - לא נעשית להן עכשיו דרך עקלתו, ואין

רב אשי אמר: כל מן הצד הדרך עקלתו היא, קרוכה לזה ורחוקה לזה. ולמיא להו: שקלו דידכו והבו לדידי - הא מני - רבי אליעזר היא; דתניא, רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: רביס שפירו הדרך לעצמן - מה שפירו בירו. - לרבי אליעזר, רביס גולניס ניהוה? אמר רב גידל אמר רב: כגון שאבדה להן דרך באותה שדה. - אי הכי, אמאי אמר רבה בר בר חונא, אמר רב: אין הלכה כרבי אליעזר? - כגון דמתני הא לא מתני הא. ומטמא מאי? - כגון דמתני דרב יהודה, דאמר רב יהודה: מצד שהחוקי בו רביס - אסור לקלקלו. ורבי אליעזר, רביס במאי קנו ליה? כהילוכא, דתניא: הלך בה לארפה ולרחקה - קנה מקום חילוכו, דכרי רבי אליעזר; והכמים אומריס: אין חילוק מועיל כלום עד שהחוקי אמר רבי אליעזר, מאי מטמא רבי אליעזר? דכתיב: "קום התהלך בארץ לארפה ולרחקה פי לך אנתנה". - ורננו? התם משום הכיכותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו. אמר רבי יוסי רבי חנינא: מודים חכמים לרבי אליעזר בשביל של פרמים, הואיל ונעשה לחילוק נקבה כהילוק. כי אתו לקמיה דרב יצחק בר אמי, אמר להו: הבו ליה פי הכי דדרי טנא דשבישתא והדר. ולא אמרין אלא דמסימין מחיצתא, אבל לא מסימין מחיצתא - כי היכי דשקל כרעא ומנח כרעא. "דרך היחיד - ארבע אמות". תנא, אחרים אומריס: כדי שיעבור המור כמשאו. אמר רב חונא: הלכה כפאחרים. ותניא אידך, דיני גולה אומריס: שני גומדים ומחצה. ואמר רב חונא: הלכה כרבינו גולת. ותאמר רב חונא: הלכה כפאחרים - אידו ואידו חד שיעוריא הוא. "דרך הרבים - שש עשרה אמה". תנו רבנן: דרך היחיד - ארבע אמות; דרך מעי ליער - שמונה אמות; דרך

ביררו, בבירור בעלמא בלא חוקה. במאי קנו לה - וכי דיבירו קנו לה? ומשנה: בהילוכא. דהאי שביחורו הוא החילוק, ובענין זה ביררו אותם שהלכו לשם. עד שחיוק - לחשות קרקע לחרישה, או נעל וגדר ופחין של שטח. ואדאמינן פירק קמא דבבא קמא (א): אימת הוא חוקה - מבי דייש אמריה - לאו בחילוקי משמיה, אלא בהגהות הגמרא. ורש הקרקע לתקן את המצר ולחוקו, דהיינו נעל וגדר. כדי שיהא נוח בו' - דהוה להו כיושרין ולא כגולנין, ולא יהיה רשות לשטן לקטור, ולא פתחון פה (לבעל) מדת הדין נקבה בחילוף - דרך הנאת המעשה קנין אותו, כדאמרינן ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא ג, א). היצע מצעות מבכסי הגר - קנה. כי אתו לקמיה רביי יצחק - לדון על עסק אדם שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמים. ורבינו הנאל פירש: דבמי שאבדה לו דרך שדוה מיירי. הבו ליה - שביל רחב, כי היכי דדרי טנא דזמורות על כתפו והורי אילך ואלך. ולא יגע המורות במחיצות השביל. ולא אמרין אלא מסימיה מחיצתא - שיש שם לשביל דרך מזה וגדר מזה - או צריך להרדבה את הדרך ולמשוך תחלים לאחוריה. כדי שלא יזקוהו התחלים להפיל המשוי מעל כתפו. אבל לא מסימיה מחיצתא - לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו, ויורע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן, דאין כאן דבר המוקף לו כשיטען משול על כתפו. ואית דגרס: ולא אמרין אלא דלא מסימיה מחיצות - הלכך פי לומר שמכר לו כל זכרו. אבל היכא דמסימיה מחיצתא - הדבר בידו יודע שלא מכר לו אלא שביל על כמות שחפץ. ולא נהירא, דאם רביס סתם יתן לו כל זכרו כרעא - רגל. כי שיעבור המור בו' - שני גומדין מחיצתו ויהו כדשקל, הכי גרסינן: דיני גולה אמרי - והיינו נמוכה ורקנא, שפיר קמא דסנהדרין (ו, א). והלכך לא רבינו "נתיב", דאמריא גינהו. אי נמי, הכי גרסינן: "נתנו דיני גולה" - שונים ברייתא. ובפך "בית כור" (בבא בתרא ק, ב) גרסינן נמי הכי. נגדין - אמות קטנות, מפרקי ויש אצבעותיו. ויש אומריס: אמות שלימות, דקרא כתיב "גגד ארכה" (שופטים ג). שיעוריא הוא - ובשניהם אמר רב חונא הלכה, לאשמועינן דהד שיעוריא הוא. דרך היחיד - לילך אדם אחד לשרה שלו. דרך מעי ליער - שהדרך מיוחדת לשתי עיירות הללו, ואין אנשי עיירות אחרות מבנסין לשם. שמונה אמות - שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו, שלא יתעכבו זו בזו.

ההוכיבין

ארבין ארבע - פירש רבינו, שהמת שלש אמות, ובשיל הארין צריך אמה רביעית. ואין ברוב דברק "המצניע" (שבת צב, א) משמע בחדיא דעד כתיבו של אדם שלש אמות, דאמרינן הנה: ארן תשעה ובפרת טפח - היי נאן עשרה, וגמירי: כל טונא דמדילי במוטות - תלתא מלעיל, ותרי תילתי מלתחת, ואישתבח

1 דלמלעיל מהעשרה חור קאי, ומכתפיה עד למטה
2 שמונה עשר טפחים, ותר תילתי - ששה טפחים
3 ושני שלישים, אישתבח דלמעלה מאחד
4 שליש קאי. ואי מראשו לא הוי אלא שמונה
5 עשר - כל פה חזיק למעלה מעשרה, ומראשו
6 ועד תפא מוחיק הרבה יותר מטפח ושליש.
7 ובתרגום תארושורשי: אפאתא אצטרילי על שלש
8 אמות כו, ותחובי ראש היו. והוכיבין דארבין ארבע
9 - משום צערו, ופירש ודפי ארין.
10 ורומן - שבעה - רישא רבינו שמואל: כו
11 שיהא פותח טפח בארין, שלא תהא אצטרילי
12 בוקעת ועולה ומטמא העובר על גביו, שאמר
13 בפרק "מי שמתו" (ברכות טז, ב) מולדן הינו על
14 יאי ארונת כו, ומפרש שהם טעמא: משום דרוב
15 ארונות יש בןן פותח טפח, ומיהו לא היה מוגעל
16 אלא לענין טומאה דאורייתא, אבל מדרבנן מיהא
17 טמא העובר עליהן, כיאמר ההם דגורו עליהן,
18 ולא התייר אלא ללכת למקום מצודה לקראת
19 מלכים. ומפרש רבינו יצחק בן מרדכי: שחוכבין
20 שלהם היו פתוחים מן הצד שהיו מניחין את
21 הבהמים לתוכן, ודאילו היו סתומין - היתה בוקעת
22 טומאה ועולה. ואדרבה, יותר יש טומאה כשהוא
23 פותח טפח כיון שהוא סתום. אדאילו לא היה
24 פותח טפח - לא היתה טומאה בוקעת ועולה
25 אלא כנגדה, והשאת כשהוא פותח טפח - הוי
26 כאילו כל ארכו ורחבו מלא טומאה, ובוקעת
27 ועולה אפילו שלא כנגד טומאה. והביא רש"י
28 מדאמר בפרק קמא (בבא ארבע יב, ב) פריך
29 פצימיו - מטמא כל סביביו, אף על פי שאין מנוגע מן
30 התורה הנוגע כל סביביו, אף על פי שאין המת
31 מנוגע כל בית הכול, ומסתמא מנא כי יטמא על
32 גביו אף על פי שיש פותח טפח. ואין להאריך בן
33 ואם האמה כיון שגורח אפילו יש שם פותח
34 טפח - אם הוה בבית, אפילו לא פריך פצימיו
35 ישמא סביביו: אם הוה בבית תחתו יש על דין קבר
36 סתום - הכי נמי פתוח יש לו דין קבר פתוח
37 לומר: דאבל גורו יש בארין פותח טפח אטו אין
38 בו, לא אית - אין בית שיש רובו פתוח
39 טפח, ובית אטו קבר לא רצו ללווה. והיינו כי
40 הביא רביה דבסתום, אפילו פותח טפח בוקע
41 ועולה, התייא גבי אהל דנור (נור גג, ב) "או
42 קבר" - לרובת פתח סתום. והאקאמר סתום לא
43 פתוח - אם כן הוי פתוח טפח, ואפילו הכי

1 **דָּרָךְ הַרְבִּים - שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת; דָּרָךְ עָרִי**
2 **מִקְלָט - שְׁלֹשִׁים וְשָׁמָיִם אַמּוֹת. אָמֹר רַב הַנּוּחָא: מֵאֵי**
3 **קִרְאָהּ? דִּכְתִּיב: "תִּכְוֶן לֶךְ הַדֶּרֶךְ", דָּרָךְ - הַדֶּרֶךְ.**
4 **"דָּרָךְ הַמִּלָּךְ - אֵין לָהּ שְׁעוּרִי". שְׁהַמִּלָּךְ פּוֹרֵץ גְּדֵר**
5 **לְעִשׂוֹת לוֹ דָּרָךְ, וְאֵין מִמּוּחִין בְּדָרוֹ. "דָּרָךְ תִּקְבֵר - אֵין**
6 **לָהּ שְׁעוּרִי", מִשּׁוּם יִקְרָא דְשִׁכְבָּא. "הַמַּעֲמֵד - דִּינֵי**
7 **צִיפּוּרֵי אָמְרוֹ: בַּת אֶרְבַּע קַבִּין" כו'. הֲנֵנו רַבְּנָן: הַמוֹכֵר**
8 **קִבְרוֹ, דָּרָךְ קִבְרוֹ, מִקּוֹם מַעֲמָדוֹ, וּבֵית הַסְּפָדוֹ - פְּאֵין**
9 **בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ עַל פְּרוּחוֹ, מִשּׁוּם פְּנֵם**
10 **מִשְׁפָּחָה. הֲנֵנו רַבְּנָן: אֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁבַּעַה מַּעֲמָדוֹת**
11 **וּמוֹשְׁבוֹת לְמֹת, בְּגֵיד "הַבֵּל הַבָּלִים אָמֹר קִהַלְתָּ הַבֵּל**
12 **הַבָּלִים הַבֵּל הַבֵּל". אָמֹר לִיה רַב אַהֲא פְרִיה דְרָבָא**
13 **לְרַב אֲשֵׁי: הִכִּי עֲבָדִי? אָמֹר לִיה: פְּרַתְנֵיָא, אָמֹר רַבִּי**
14 **יְהוּדָה: בִּיהוּדָה, בְּרֵאשׁוֹנָה לֹא הָיוּ פּוֹחֲתִין מִשְׁבַּעַה**
15 **מַעֲמָדוֹת וּמוֹשְׁבוֹת לְמֹת, בְּגוּז: "עֲמָדוֹ יִקְרִים עֲמָדוֹ",**
16 **"שְׁבוּ יִקְרִים שְׁבוּ": אָמְרוּ לוֹ: אַם כֵּן, אַף בְּשֶׁבֶת מוֹתֵר**
17 **לְעִשׂוֹת כֵּן. אַחֲתֵיהּ דְרַבִּי רַב פַּפָּא הָהוּ נִסְכִּיא אֲמֵר**
18 **לְרַב אֲיִוָא, שְׁכִיבָא, עֲבַד לָהּ מַעֲמָד וּמוֹשָׁב. אָמֹר רַב**
19 **יֹסֵפִי, מַעָה פְתַרְתִּי: מַעָה, שְׂאֵין עוֹשִׂין אֱלָא בְקִרְוִים,**
20 **וְהוּא עֲבַד אֲפִילוּ בְרוּחוֹס; וְמַעָה, שְׂאֵין עוֹשִׂין אֱלָא**
21 **בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, וְהוּא עֲבַד בְּיוֹם שְׁנִי. אֲבֵי אָמֵר: בְּהָא**
22 **נְמִי מַעָה, שְׂאֵין עוֹשִׂין אֱלָא בְבֵית הַקְּבָרוֹת, וְהוּא**
23 **עוֹשֵׂה פְעוּר. רַבָּא אָמֵר: בְּהָא נְמִי מַעָה, שְׂאֵין עוֹשִׂין**
24 **אֱלָא בְּמִקּוֹם שְׁנֵהוּן, וְהָתֵם לֹא נְהוּוּ. מִיתִיבֵי, אָמְרוּ**
25 **לוֹ: אַם כֵּן, אַף בְּשֶׁבֶת מוֹתֵר לְעִשׂוֹת כֵּן; וְאֵי אָמְרֵת**
26 **בְּבֵית הַקְּבָרוֹת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, בֵּית הַקְּבָרוֹת בְּשֶׁבֶת מֵאֵי**
27 **פְעוּר? - בְּעוּר הַסְּמוּכָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת, דְאִמְתִּיּוּהוּ**
28 **בֵּין הַשְּׂמִינּוֹת. מִשְׁנָה הַמוֹכֵר מִקּוֹם לַחֲבֹר לְעִשׂוֹת**
29 **לוֹ קֶבֶר, וְכֵן הַמְקַבֵּל מִחֲבֵרו לְעִשׂוֹת לוֹ קֶבֶר -**
30 **עוֹשֵׂה תוֹכָה שֶׁל מַעָרָה אֶרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ, וּפּוֹתֵחַ**
31 **לְתוֹכָה שְׁמוֹנֶה פּוּכִין, שְׁלֹשׁ מִקָּאן וְשֹׁלֵשׁ מִקָּאן וְשִׁנִּים**
32 **מִפְּגָנָן; וְכוּכִין - אֶרְבֵּן אֶרְבַּע אַמּוֹת, וְרוֹמָן שְׁבַע,**
33 **וְרַבְּנָן**

1 דרך הרבים - כגון עיר שיש בה מעבר, שבאין דרך שם מאריך ורוקה. דרך - מצד
2 למכתב, וכתיב "הדרך" - לאוסוף דרך אחרת. וסתם דרך שבורה יש עשרה אמה,
3 כדלפינן מעגלות ומשכן, ועוד, דאפילו לא היה כתיב אלא "דרך", הוה אמנא שיש עשרה
4 אמה, דסתם דרכי ערי מקלט רשות הרבים הם, כדי שיוכלו מכל עיירות לנטו שמה.
5 **שְׁהַמִּלָּךְ פּוֹרֵץ - משנה היא בסנהדרין (ב, ב).**
6 ואגב גרדא נקטה בהמתיהא. משום יקרא דשבי
7 - שאין זה בכבוד המת המלוחם אלא
8 מכאן. המוכר קברו - מערות היו עושין לך
9 בחינתן לקבור שם מתי משפחה, כדתנן
10 במתניתין. מקום מעמדו - שעומדיו וישיבין שם
11 מסוך לבית הקברות בשבוע מן הקבר, לדלמן.
2 על בירו - של לוקח. ותקנת הכמים היא. משום
3 פנם משפחה - נגאי הוא להם שאין לקרובים
4 מקום קבורה. הלכך אמר רבנן בשילוק דמי
5 ולהירו. וראי אמרינן בחדיא בבריות, שיש
6 פרק "יש בכור לנחלה". משכנה מעמדות
7 ומושבות - בחזרות, ון הקבר והולבין מעט
8 וישיבין, להנחם האבל, או לאהרות צער על המת
9 שמת ולהרבות בבניו, ולתת אש לא לבו שלש
10 בתשובה כי חיי האדם הבל. ועומדיו והולבין
11 מעט, וחזרו וישיבין מעט, כך ששען
12 פעמים, כל לית לא שחי האדם הבל.
13 והיונו דמפרש לקמיה: כנגד שבעה הבל הבלים
14 שכתובין בראש ספר קהלת. כן נראה הטעם
15 בעיני. וראינוי כתוב מפני שהשדים מלמים עם
16 החזירים מביא הקברות, לכך תקנו מעמדות
17 ומושבות כדי שבתוך כך יסתכלו השדים
18 מעליהן. ולא נהירא, דאם כן יהיו עושין כן בכל
19 מקום, ולקמן אמרינן דבמנהגא תלמי אמלא.
20 ועוד, מאי "וינגדו הבלים?" היא קבד -
21 היך ואי כנגד לעשות במקום שנהגו. עבדו
22 יקרים - לאחר שישבו מעט, היה הממונה אומר
23 להן: עמדו, ולכו אל מקום אחר. כך נראה בעיני.
24 אמרו לו - החמית: אם כן, אף בשבת, היבא
25 דקברו את המום סמוך לחישיבה לדלמן, היא
26 מותר לעשות כן, סמוך שלא היו עושין כי אם
27 פעמיות ושיבות. ומרבי יהודה מיתיר ראה,
28 ולא מרבנן, שהם לא פירשו של כלום. אלא בקרובים
29 קרובי הנמט שאינם מתאבלים, באים
30 לעמדות ומושבות לכבוד המת. כיום ראשון -
31 שנקבר המת. ומשני: עייר המשובה לבית
32 הקברות והוא דאמפיתיון בו - ולאחר שהחשיך
33 היה להם לעשות מעמד ומושב בחזירתן. דאבתי
34 יום ראשון קרינא נמי, דהא לענין אינינות נמי
35 אמרינן אנונות לילה דרבנן, שיהלילה הולך אחר
36 היום. **מִשְׁנָה** לעשות לו קבר - והם לא היו
37 רגילים ליקבר אחד אחר בפני עצמו, אלא כל בני
38 משפחה נקברין במערה אחת. כל אחד בכרך בפני עצמו. הלכך, המוכר לחבירו מקום קבר
39 - מכר לו מקום לשתי מערות וחצר ביניהן, ומקום ההוכיבין חוץ מן המערות - ארבע אמות
40 תחת הקרקע לכל כותלי המערות. כדלמן. ורביי שמוען - ארבע מערות. ונשה תובה
41 של פטירה - כלומר, של חללה של מערה ארבע אמות רחב באורך שש, וגובה המערה
42 מפרש בתוספתא ארבע אמות. ופותח לתובה - דחפר בכותלי המערה, ומצאה פתוחין
43 לחללה. שלש פמאן - בכותל הארוך שש אמות שממין הפתח, וכן בכותל השני
44 שמשמאל הפתח. ושינסיס נגורו - של פתח, בכותל הארוך שש רחבו שש אמות, וכן סדוקי מרדוך
45 חצי אמה מוית הבתול הארוך של צד הפתח ופער כוך רחב שש טפחים דאיהא אמה,
46 ונגיח כותל אמה חופר כין שני אמה, ונגיח כותל אמה חופר כין שש אמות, ונגיח
47 חצי אמה בוית - פרסת כותל של שש אמות: שלשלה ההוכיבין שלש אמות, לשני אוריים
48 שניהם שתי אמות. ותיח הוית חצי חצי אמה, והיינו אמה - היקני שש אמות. וכן
49 יעשה לכותל הארוך שכתגרו. והענין דהו יעשה שש ההוכיבין בכותל הבתול הארוך הפתח דהו
50 ארבע אמות: נגיח חצי אמה בוית מכאן חצי אמה בוית השני, וחופר שני כוכין של שתי
51 אמות, וריוח ביניהן אמה - הרי ארבע אמות. והוכיבין ארבע אמות ארכן - שהמת ארכו
52 שלש אמות, ובשכיל ארון שהוא מנחו בו - עריך אמה רביעית. ורומן שבעה - להכניס
53 הארון בריזה, וגם לדחית אורט טפח בין הקרקע לארון, שלא לטמא העוברים דרך המערה.
54 ארבעה

ארבעה טבאן – בבית שארבו שמונה; ארבע אמות לרוחב הארבעה כוכין, ושלוש אמות לשלשה אורות שביניהן, ושני חצאי אמה לשני הזויות של אותו הכותל – הרי שמונה אמות. אחד מיצאן **הפתח ב'** – בגמרא נפיש היכי קיימי. ועושה חצר ב' – בין המזכיר מקום לחבירו לעשות קבר, בין המקבל לעשות לחבירו קבר – צריך לעשות חצר למעלה על פי המערה, מקום פנוי שש על

ורחבן ששה – ואפילו לזמאן דאמר בסוכה (ח, א) שהאדם תופס אמה – היינו כשהוא לבוש, אבל מת שאינו לבוש כל כך – אף על הארץ לא הוי כי אם אמה. ותדע דבבא מלבוש אין מקומו אמה. דהא מקומו אינו דאלא אמה על אמה כיום שלש אמות, ואי אדם ערום מחזיק אמה – אמה באמתא היכי יתיב?

- 1 שש. וכתב המטה וקובייה – כלומר, גושא
- 2 המטה. ופירש לתובה שתי מערות – הרי ששה
- 3 לדעיל, ועוד מערה אחרת כנגדה, דדוד ליהו
- 4 שתי מערות בין הכל לחצר. ובכל אחת יש בה
- 5 שמונה כוכין, ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא
- 6 מבאן ומבאן מן הצדדין שאין שם מערה לחצר.
- 7 ולא יהו דורסין על גבי המערות. ולכאן לפרוש
- 8 ופוחת לתובה שתי מערות, בן מוקד לדעיל,
- 9 דדוד ליהו שלש. דהא פריכין בגמרא: דאי לא
- 10 תימא את – ארבע מערות לרבי שמעון היכי
- 11 עביד ליה? ו' אית. הכי נמי היה מצי
- 12 לאקשויי הדיא קושאי עצמה בשלש מערות
- 13 לרבנן. והא דתנא ליעיל מערה. ואחר כך חצר,
- 14 ואחר כך מערה שנה שבינגדה – הדיכי יתיבני?
- 15 והלא אין קרוי חצר עד שיעשה תחלה המערה

ועושה חצר על פתח המערה – כאן משמע שחצר גבוה מן המערה, דהא בעי למימר כגמרא שדאן מימין ופתח ואחד משמאל נכנסין לתוך החצר. דקאמר בגמרא: אי לבראי – הא קא מיתרשי. וקשה: דבפירק 'משוח מלחמה' (סוטה מד, א) ששמוע שאין החצר שיהא קרקע עולם, אלא מנוק. וצריך ליעילות שמונה ממנה, דמפליג בין פתחה למעלה לפתחה מן הצד, וכן פירש הקונטרס – ויש לומר: דאף על פי שהחצר מנוקת – המערה מנוקת הימנה.

אי לבראי הא קא מיתרשי – הוא דרוין הדיה מיני למיפירי: הא קא שפיר אהדיי אלא אומר רבנו תם: משום דהוא מיני לשניו כגמרינן, כדמצינן בסמוך, ועודיף מניה פריך. ו**הו** התנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור – ואם תאמר: לרבי שמעון, הדיא איל, כיון כיש ארבע מערות לארבע רוחות? וכי תימא באמה שבין כוך לכוך – האמר בפירק 'משוח מלחמה' (שם) דמת תופס ארבע אמות היכא דלא מסיימי מחיצות, ודוקא בתצר הוא דמסיימי מחיצות אינו תופס. ופירש הקונטרס: דבאלו שם בשידה תיבה ומגדל.

דעביד ליה כמין נגר – תימא: אבתי, העומד בתוכו אמאי טהור? הא מת תפיס ארבע אמות, דהא לא מסיימי מחיצתא. שהוא קבור בתוך החצר עצמו. ואם היינו

שמונה אמות לשלשה אורות שביניהן, ושני חצאי אמה לשני הזויות של אותו הכותל – הרי שמונה אמות. אחד מיצאן **הפתח ב'** – בגמרא נפיש היכי קיימי. ועושה חצר ב' – בין המזכיר מקום לחבירו לעשות קבר, בין המקבל לעשות לחבירו קבר – צריך לעשות חצר למעלה על פי המערה, מקום פנוי שש על

אומרים דכותל המערה הוא אמה – אתי שפיר. אבל לא קבור הכי לקמן, דחשיב עשרים ושתיים לרבי שמעון ושמונה עשרה לרבנן – ששמוע שאין בין חתל המערה לחצר כלום. וכי תימא דמדחד ליה מחיצה סביב המת – אם כן לא הוי חצר שש על שש, וחסר ממנה הרבה, שיש שמונה מתים לארבעה פתחי החצר הפתוחין מערות (ועודו) קשה לרבינו יצחק. דאין יתכן שאין פתח המערה רחב אלא שתי אמות? ואין יכנסו עם המת, דעל כרחק אין בו

יותר, דכך הושיי כמין נגר רחב אמה על אמה. ואם כן צריך להרחיק כל כוך מקרן זוית אמה, דאי לאו הכי – אי אפשר דלא נעיי אהדיי שמונה כוכין שבחצר. הרי לשני הכוכין שתי אמות, ואמה שמונה לכל כוך קרן – ולא נשאר כי אם שתי אמות לפתח (ח) ואומר רבינו שמעון בן אבדוה: דיכול להיות הפתח רחב שלש אמות, ובגן שירדוק לעולם הכוך שמימין הפתח אמה, וששמשאל יעשה בקרן זוית – הרי שלש אמות לשני כוכין עם הריח, נשארו שלש אמות לפתח (ב). ואף על פי שהכרך שבשמשאל שהוא ממש בכרך אין אינו רחוק מאותו שמונה לאורך המערה בשכיבה אלא חצי אמה – אין להקפיד, הואיל והו עשו כמין נגר, ואין רחבו

רבי שמעון אומר ארבע – מערות צריך לעשות מרחוק רוחות החצר, ובכל מערה שלשה עשר כוכין, ארבע

שמושב לרוחב המערה להרחיק מקרן זוית חצי אמה. אף על פי שאותו שמושכב באורך המערה רחוק כמו כן מקרן זוית חצי אמה, ומתרחק הולך בשהו לצד דרום, ותמנה ברוחב המערה הולך בשהו לצד מזרח, ואינו מקורבין יחד אלא בראשיו – מכל מקום לא חילקו בכמים שבוכין. ועוד יש ליתן טעם: דאפילו לא הוי מרחיקין אותו שמושכב לרוחב המערה חצי אמה מן הקרן – לא הוי מרחיקין כלום, שלא הוי יכולים לפחות אמה ברוחב המערה בשביל כך ולקצר. דאם כן רחבה המש – וזה אינו יכול להיות לרבי שמעון, מפני אותו הכוכין שבצד הפתח מימין ומשמאל, לרבנן נמי, דליכא כוכין לצד הפתח – לא הוי יכולים

לקצר רחבה מארבע, דאם כן אין הוי מכניסין הארון שמושכב לרוחב המערה להרחיק מקרן זוית חצי אמה. אף על פי שאותו שמושכב באורך המערה רחוק כמו כן מקרן זוית חצי אמה, ומתרחק הולך בשהו לצד דרום, ותמנה ברוחב המערה הולך בשהו לצד מזרח, ואינו מקורבין יחד אלא בראשיו – מכל מקום לא חילקו בכמים שבוכין. ועוד יש ליתן טעם: דאפילו לא הוי מרחיקין אותו שמושכב לרוחב המערה חצי אמה מן הקרן – לא הוי מרחיקין כלום, שלא הוי יכולים לפחות אמה ברוחב המערה בשביל כך ולקצר. דאם כן רחבה המש – וזה אינו יכול להיות לרבי שמעון, מפני אותו הכוכין שבצד הפתח מימין ומשמאל, לרבנן נמי, דליכא כוכין לצד הפתח – לא הוי יכולים לקצר רחבה מארבע, דאם כן אין הוי מכניסין הארון

הכל לפי הסלע – אבוכין קאי. שאם הקרקע חזק – אין צריך הפרש אמה בין כוך לכוך לבתול, ועשה יותר משלשה עשר כוכין. ואם סלע הבא בידים – ירחיק יותר מאמה זה מזה, ולא יעשה יותר מארבעה או חמשה כוכין במערה. ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו – אין חושבין לבוכין, אלא לפי חזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין. ונראה בעיני דאמערות נמי קאי, דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל צד. ולשון התוספתא (פרק ששי) מוכיח, דקא תני: ופתח לתובה שתי מערות. רבי שמעון אומר: ארבע לארבע רוחותיה. רבי יודה אומר: בסלע הבא בידו – פוחת את שתיהן מרוח אחת, אמרו לו: אי אפשר. לרבי שמעון נושאי המטה עברין על גבי המערות. **גמרא** הבי נטיסין בפירוש רבינו תנאלי: הני תרי להיכא שדי לאו אי לבראי הא קמיתרשי. ותו התנן חצר הקבור העומד בתוכו פהור – והכי פירושה: הני תרי כוכי דרבי שמעון, דקתני אחד משמאל הפתח ואחד מימינו ארבע אמות. הא קמיתרשי – ברגלי נושאי המטה וקובייה, שמושבים שם המטה ומשתחין שם הרבה, ולא דמי לדריסת נושאי המטה שדורסין על גבי המערות המוקפות מכל צד כשמביאין את המטה לחצר, דהתם בשביל הילוך לפי שעה לא קפיד רבי שמעון. ותו – דאם תמציי לומר דלדוושא לא חייש, התנן בהרייה דהנכנס לחצר הקבר בשידה תיבה ומגדל, ולא נטמא במה שעבר על גבי המערות לרבי שמעון, ועכשיו עומד בחצר הקבר – טהור, דאין כאן כוך. ואם איתא – הרי נטמא באהל שמוחל על גבי הכוכין שחתה החצר ובספרים שלנו כתוב: אי לגואי – בתוך המערה, שחופר קבר ארבע אמות של ארבעים כוכין במעלה המערה – הא קא מיתרשי, כדמצינן בכתובות בשביל שמוחל על גבי הכוכין. דאין זו דתת לה שאר הכוכין, אלא אסקא אדעתיה לאקשויי שיהא כוך זה משונה מן שאר הכוכין להיות תחת שולי המערה, אלא כביתול הוא כשאר כוכין. והלכך פריך: אי לבראי – הא קא מיתרשי. דעביד לה כמין נגר – מנוול של פתח זקן, שירד למעלה למטה, כן עשה שני כוכין מעני צדי הפתח וקופין כמין נגר. עמוקין ארבע אמות ורחבין ששה על ששה, נתן המתיים וקופים. ובסמוך לביתול החצר עשאן, דמשום שהוא פוחת לא מיתרשי, שאין מתקרבין כל כן אחריו הפתח.

בבא בתרא. המוכר פירות - פרק ששי דף קא עמוד ב - אבן יהוה (שטיינזולץ) רש"י תוספות

הארון שהוא ארבע אמות, בכך שהוא באורך המערה; ואפילו השתא המערה שהיא רחבה ארבע - קשיא, אמתא באמתא היכי יתיבי: אלא שלא היה רחבה ארבע בצמודם, אלא יותר מעט מארבע אמות. ועוד יש לפרש: דלכל הפחות הפתח רחב שתי אמות משהו, ואותו שבמינן רחוק מן הפתח

קבורת המורים - שמשליכין בבור. יש מפרשים שיטה זו כך. דעביד להו בקרן זוית - בחצי אמה הפניה בוית מזה, ובחצי אמה שבוית הותלת שכנגדו אצל הפתח בתחלת המערה, לשם חוקק הכוכין בכתלים סמוך לכוכין האחרים. והא נגעי כ"י - שבוך זה שהוא רחב כנסת חצי אמה בכך שבחולצת, המרוחק חצי אמה מן הזוית, ומשני במעמיק - לא החפור בשהו לאחור, אלא מלמטה יחפור אותו, שיהא אמה ביתנים כעין עליות ותחתיות. ומיהו, בכל המערה לא היה מצריך רבי שמעון בן במעמיק, משום דבכאן סמוך לחצי הור הפקע קשה, שאינו חופר כלל לא למעלה ולא למטה, אבל באמצעית המערה, שיש מכל צד כוכין ופחיות - לא היה מצריך רבי שמעון לעשות כוכין למטה מה העלייה, כפי שאינו רוצה לעשות כוכן תחת כוכן נהיירא, חדא - דאין זה לשון קרן זוית. ועוד: אם כן למה אינו עושה כמו כן בכל המערה כוכין הרבה זה תחת זה? דהא מוקי לה במעמיק, ואם תאמר: רבי שאינו רוצה לעשות כוכן תחת כוכן - והלא בעל כרחך, כוכן זה שבסוף הותלת הסמוך לפתח, הלא יש על גביו כוכין ראשונים של המערה השנית הסמוך לה, אליבא דרבי שמעון הלכה כפי מפרשי לה. דעביד להו בקרן זוית ממש, מאחורי המערה ולא לצד פתח, בשני הזויות שכנגד הפתח, חצי הכוכן בכותל זה וחצי הכוכן בכותל זה, והיינו מיימין הפתח ומשמאל הפתח דקדתי מתניתינן - כוה: א

קְבוּרַת הַמּוֹרִים הִיא זו - לְרִבִּי יוֹחָנָן, דְּעֵבִיד לְהוּ בְקֶרֶן זוֹיִת. - וְהָא נִנְעִי פּוֹכִין לְהִדְרִי אִמְר רַב אִשִּׁי: בְּמַעְמִיק, דְּאִי לֹא תִּמְאָה הֵכִי, אֲרַבְעַ מַעְרוֹת לְרִבִּי שְׁמַעוֹן הֵכִי עֵבִיד לְהוּ? הָא קָא נִנְעִי פּוֹכִין לְהִדְרִי אִלָּא בְּמַעְמִיק, הֵכָא נִמּוּ בְּמַעְמִיק, רַב הִנְיָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אִמְר: אֲרַבְעַ מַעְרוֹת לְרִבִּי שְׁמַעוֹן, דְּעֵבִיד לְהוּ כִּי חֲרוּתָא. וְהָא דְּרַב הִנְיָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ בְּרוּתָא הִיא; מְכַדִּי כֹּל אִמְתָּא בְּרִיבּוּעָא - אִמְתָּא וְתַרִי חוּמְשֵׁי בְּאַלְכֹסְנָא, כִּמְהָ הוּי לְהוּ? חַד סְרִי וְחֻמְשָׁא, פּוֹכִין כִּמְהָ הוּי? תִּמְנִיָּא, תִּמְנִיָּא בְּחַד סְרִי וְחֻמְשָׁא הֵכִי מְשַׁפְּחַת לְהָ? אִלָּא הָא דְּרַב הִנְיָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ בְּרוּתָא הִיא. וְאִי מַעִיַת אִימָא, כִּדְאִמְר רַב יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיה דְּרַב אִיִּדִי: גִּנְיָפְלִי, הֵכָא נִמּוּ גִּנְיָפְלִי. תִּנְן הֲרָם: הִמְצִיא מֵת מוֹשֵׁב פְּרֹדְכוֹ - נוֹמְלוֹ וְאֵת תְּפֹסְחָתוֹ; שְׁנַיִם - נוֹמְלוֹ וְאֵת תְּפֹסְחָתוֹ;

כ"א

ומקשינן: והא קא ננעי כוכין - של זוית שני הכתלים (בהדי הדדי), והוה להו שלשה כוכין זה בתוך זה לכל זוית זוית. דהך דכך דבקרן מותר כוכן שמכאן שהוא חצי אמה רחוק מן הקרן בסוף כותל מורחי, ובסוף כותל דרומי, שאין בין כוכן זה לכוכן זה אלא חצי אמה על חצי אמה ואלכסונה. ובמשני במעמיק, ולפכך עושה אותם לשם, שכל מה שנכנס הכוכן שבקרן בקרקע מתרחק מן הכוכין שמכאן ומכאן הרבה. אבל בכל המערה אי אפשר עוד, שהרי יש כוכין שידו נוגעין בכל צד. כן נראה בעיני, ועיקר שבוך יוצאן משנה כוכין כחירותא - משום דעביד קבורתא - אלא כל הכוכין שבמערות בשוה הן, ואין זה גבוה מזה כלל. אם כן ארבע מערות לרבי שמעון היכי עביד להו - לכוכין של מערה מזרחית ושל מערה דרומית. והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו. והא ננעני כוכין אחידי - כוכן של מערה מזרחית שבקרן דרומית מערבית רחוק חצי אמה מן הזוית, ונכנס הוא לתוך כוכן של מערה דרומית באותו שבכותל מזרחי, שהוא בקרן מזרחית צפונית. כוה: דכיון דאין הו רחוק מן הזוית אלא חצי אמה, רב הווא ביה דרב יהושע אמר - מהבא לא תפשוט, דלעולם שוין הן ואינו מעמיק, ואפילו יבחי לא נגיע כוכין דארבע מערות בהדיד, משום דעביד קבורתא - אלא כל הכוכין של שתי המערות באלכסון, דכריתו של דקל כוה: כמה הייא להו - ההקדעו של כותלי שתי המערות, שבוך יוצאן משנה כוכין כחירותא - משום אמות על שמונה אמות של שתי הכתלים, אדק שתי אמות ערב, והוה להו אלכסונה משנה אמות ושעה ורביע חומשים, והיינו חד סרי אמה וחומשא. היאן יתכן לצאת דרך אותו אלכסון: שמונה כוכין של שמונה אמות ושבעה אחרים ביתנים של שבע אמות - הרי חמש עשרה אמה, ואידו לא הוי אלא אחת עשרה אמה. ובעל כרחך, כיון דאורך הכוכין ארבע אמות, כולן יוצאן ונוגעין באלכסון ויוצאן דרך שם כירותא היא - ולא חותקומא דרבי שמעון כאל במעמיק, והבא נמי במעמיק, כדאמרן, ואיבעית אימא - לא תיקול להך שני כוכין ולא לארבע מערות דרבי שמעון במעמיק, אלא כדאמר רב ישיא כו לקמן שבתתן. הכי נמי בגמלי - אוחן שני כוכין עושה אוחן בתוך חצי אמה הריקנית, ולשון אחרון - בתוך האמה הריקנית שבקרן זוית, בשוה לכוכן, ויעשנו קצר לצורך לותם שם נפלים. וכיון דקצר הוא אינו מוקי כן חצי לכוכן גדול שביצידו, אלא שיהא משהו כותל ביתנים. ואתא רבי שמעון לארוריי דמנהא בוגה קבר לעשות שם שני כוכין לצורך נפלים. ולרבי שמעון נמי, הכוכין שוך בתוך הארבע אמות של מערה השנית קברי לפל הן, שאין ארכן אלא חצי אמה. והלכך אין כוכין הללו נכנסין לתוך ארכן. תנן הלא - בסוף מוסכת זויר, המוצא פת - לא הוי שכותב ארבע אמות, שלא ידעו עד עכשו שהיה כאן מת. אי נמי, נודע שיש כאן מת ואחר כך מצא שנים אחרים תחלה, הלא אין דיועין - לא הוי שכותב קבורת לקבות מקומן, אלא נוטלן ואת תפוסתן, עד שהיו שלשה אמות. כדתינא חזקיה משכת זויר. והכי נגמיר לה. פת מושכב כדרבו נוטלן ואת תפוסתו - אם רוצה לעשות שם טהרות - מנפחו למת. משום דלא קנה מקומו כל זמן דלא הוי שלשה. דאיכא למימר לא היה המקום הזה מקום קבורה, אלא על ידי הדחק שלא היה להם פנאי להוליכו לבית הקברות, קברוהו לשם. ומיהו, כיון דמת הוא ולא הרוג, ומשכב כדרבו - וגם על ידי החשיב, כדמפרש במסכת זויר (סוה, א), כמה שיעור תפוסה: פירש רבי אלעזר (ברבי צדוק), נוטל עפר תיחוח וחופר שלשה טפחים בקרקע בתולה, ונוטל חבל, ודוחסו ברקב של מת. ובפסק לן מכתביב 'ונשאנתי ממצרים', או מצרים טול עמי, כלומר במקרקע מסכת זויר. אבל אם היה המצא, שמוצאוהו מגויד - לא קנה מקומו כלל, אפילו לתפוסה. דאיכא למימר שם נהרג ונפל. וכן אם לא מושכב כדרבו - איכא לספוקי בגוי, ואין לו תפוסה. וגם אם יהיו שלשה - לא יהיו דין שכותב קבורה, אלא נוטלן כולן משם, כדדייקתן התם לרף משנה: 'ומוצא' - פרט למצוי, כלומר פרט לידוע, שאם אחד מןן ידוע ושנים תחלה - לא מיתני בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכותב קבורה. 'מת' - פרט להרוג, שאם נמצאו מגוידין אפילו הן שלשה - אין להן שכותב קבורה. דאיכא למימר באן נהרגו ולא ניתנו לקבורה. 'מושכב' - פרט ליושב. 'כדרבו' - פרט לשראונו מונח לו בין חיותו, דאיכא למימר לו הווא, והואיל ונאן מושכב כדרבן ישראל מת. אי נמי, אאן ישראל הוא - באקריא בעלמא השליכוהו לשם עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקברו בבית הקברות. הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכותב קבורה.

- זוית, ושכשמאל חצי אמה. וכן נראה לרבינו
- יצחק. וצריך לדקוק: היאן יורדין מתגר למערה?
- שאם היה חצר משפיל הדולק במקום שנתכנס
- לארבע אמות של ארבע רוחותיה - לא עומד
- היה ראוי להשתמש מטה וקובריה אלא ודאי
- החצר היה שש על שש, ודרך השולם היו
- יורדין מן החצר למערה, לא מורדות היו מן החצר
- למערה.
- דעביד** להו כגון נמי - הוא דתנן בסוף זויר
- (סוה ב): המוצא מת מושכב כדרבו,
- ואמר בגמרא: מושכב - פרט ליושב. לרבי יוסי
- ברבי תינא דהבא, דרואי יושב ממש, ולא עומד.
- דעביד** להו בקרן זוית - ואם תאמר: כיון
- שהוא מעמיק, אמאי צריך שיעשה בקרן זוית?
- יעשה ברוחב המערה, או באורך המערה בין כוכן
- לכוכן באמה שבתנים, ויעמיק ויהי לזונה: לפי
- שהיה מקלקל כותל המערה, והיה קרקע נופל
- הכותבין היו מקלקלין, והואיל והה הכוכן שנעמיק
- הולך באותו צד שאר כוכין הולכין, אבל בקרן
- זוית אינו כן. **המוצא** מת מושכב כדרבו -

בפרק שני נזכר (סוה, א) אמה המוצא - פרט למצוי. ופירש הקונטרס: פרט לידוע, אם אחד מןן ידוע והשנים אפני ידועים. וקשה לפירושו: ודמנמנט מצוי, שמע דגרעי טפי אחיז ידוע ושנים תחלה משנים ידועים אחיז תחלה, שמקמעת ליה. וזה אינו, דהו שיהו זה כמו זה. דבין שנים ידועים ואחד תחלה בין אחיז ידוע ושנים תחלה - אלא לתן שכותב קבורת עד שידו שלשתן ידועים או שלשתן תחלה, כדאמר בניזר ונראה לרבינו יצחק:

דאי לא תימא הכי - אלא כל הכוכין שבמערות בשוה הן, ואין זה גבוה מזה כלל. אם כן ארבע מערות לרבי שמעון היכי עביד להו - לכוכין של מערה מזרחית ושל מערה דרומית. והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו. והא ננעני כוכין אחידי - כוכן של מערה מזרחית שבקרן דרומית מערבית רחוק חצי אמה מן הזוית, ונכנס הוא לתוך כוכן של מערה דרומית באותו שבכותל מזרחי, שהוא בקרן מזרחית צפונית. כוה: דכיון דאין הו רחוק מן הזוית אלא חצי אמה, רב הווא ביה דרב יהושע אמר - מהבא לא תפשוט, דלעולם שוין הן ואינו מעמיק, ואפילו יבחי לא נגיע כוכין דארבע מערות בהדיד, משום דעביד קבורתא - אלא כל הכוכין של שתי המערות באלכסון, דכריתו של דקל כוה: כמה הייא להו - ההקדעו של כותלי שתי המערות, שבוך יוצאן משנה כוכין כחירותא - משום אמות על שמונה אמות של שתי הכתלים, אדק שתי אמות ערב, והוה להו אלכסונה משנה אמות ושעה ורביע חומשים, והיינו חד סרי אמה וחומשא. היאן יתכן לצאת דרך אותו אלכסון: שמונה כוכין של שמונה אמות ושבעה אחרים ביתנים של שבע אמות - הרי חמש עשרה אמה, ואידו לא הוי אלא אחת עשרה אמה. ובעל כרחך, כיון דאורך הכוכין ארבע אמות, כולן יוצאן ונוגעין באלכסון ויוצאן דרך שם כירותא היא - ולא חותקומא דרבי שמעון כאל במעמיק, והבא נמי במעמיק, כדאמרן, ואיבעית אימא - לא תיקול להך שני כוכין ולא לארבע מערות דרבי שמעון במעמיק, אלא כדאמר רב ישיא כו לקמן שבתתן. הכי נמי בגמלי - אוחן שני כוכין עושה אוחן בתוך חצי אמה הריקנית, ולשון אחרון - בתוך האמה הריקנית שבקרן זוית, בשוה לכוכן, ויעשנו קצר לצורך לותם שם נפלים. וכיון דקצר הוא אינו מוקי כן חצי לכוכן גדול שביצידו, אלא שיהא משהו כותל ביתנים. ואתא רבי שמעון לארוריי דמנהא בוגה קבר לעשות שם שני כוכין לצורך נפלים. ולרבי שמעון נמי, הכוכין שוך בתוך הארבע אמות של מערה השנית קברי לפל הן, שאין ארכן אלא חצי אמה. והלכך אין כוכין הללו נכנסין לתוך ארכן. תנן הלא - בסוף מוסכת זויר, המוצא פת - לא הוי שכותב ארבע אמות, שלא ידעו עד עכשו שהיה כאן מת. אי נמי, נודע שיש כאן מת ואחר כך מצא שנים אחרים תחלה, הלא אין דיועין - לא הוי שכותב קבורת לקבות מקומן, אלא נוטלן ואת תפוסתן, עד שהיו שלשה אמות. כדתינא חזקיה משכת זויר. והכי נגמיר לה. פת מושכב כדרבו נוטלן ואת תפוסתו - אם רוצה לעשות שם טהרות - מנפחו למת. משום דלא קנה מקומו כל זמן דלא הוי שלשה. דאיכא למימר לא היה המקום הזה מקום קבורה, אלא על ידי הדחק שלא היה להם פנאי להוליכו לבית הקברות, קברוהו לשם. ומיהו, כיון דמת הוא ולא הרוג, ומשכב כדרבו - וגם על ידי החשיב, כדמפרש במסכת זויר (סוה, א), כמה שיעור תפוסה: פירש רבי אלעזר (ברבי צדוק), נוטל עפר תיחוח וחופר שלשה טפחים בקרקע בתולה, ונוטל חבל, ודוחסו ברקב של מת. ובפסק לן מכתביב 'ונשאנתי ממצרים', או מצרים טול עמי, כלומר במקרקע מסכת זויר. אבל אם היה המצא, שמוצאוהו מגויד - לא קנה מקומו כלל, אפילו לתפוסה. דאיכא למימר שם נהרג ונפל. וכן אם לא מושכב כדרבו - איכא לספוקי בגוי, ואין לו תפוסה. וגם אם יהיו שלשה - לא יהיו דין שכותב קבורה, אלא נוטלן כולן משם, כדדייקתן התם לרף משנה: 'ומוצא' - פרט למצוי, כלומר פרט לידוע, שאם אחד מןן ידוע ושנים תחלה - לא מיתני בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכותב קבורה. 'מת' - פרט להרוג, שאם נמצאו מגוידין אפילו הן שלשה - אין להן שכותב קבורה. דאיכא למימר באן נהרגו ולא ניתנו לקבורה. 'מושכב' - פרט ליושב. 'כדרבו' - פרט לשראונו מונח לו בין חיותו, דאיכא למימר לו הווא, והואיל ונאן מושכב כדרבן ישראל מת. אי נמי, אאן ישראל הוא - באקריא בעלמא השליכוהו לשם עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקברו בבית הקברות. הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכותב קבורה.

כ"א

פרט לידוע – דרוקא נמצא הוא דביעין מושבכ כדרכו, פרט ליושב ושארשו מונח בין יריכותיו, דאית לן למימר דגוי הוא, דירשאל לא מותבינן ליה, אבל ידוע שירשאל הוא, אבל ענין שיהיה – של לו תפוסה, ותימה לפירושו: זמאי אשקלעוהו, זמאי אשקלעוהו דעתך דמושבכ כדרכו יגרום שיהיה לו תפוסה, כיון שידוע שהוא ישראל? ועוד קשה: דלא היו דומיא דמת פרט להוהו, ולא דומיא דמושבכ (פרט ליושב), כדרכו (פרט לראשו בין ארכובותיו) ונראה לפרש: פרט למצוי – פירושו: פרט לידוע, אבל ידוע דקאמר התם, אחד ידוע ושנים תחלה, וההוא ידוע שהוא נקבר שם, ולא שידוע שלשם קבורה נקבר, אלא היה פרט למצוי – היינו שידוע שלשם קבורה נקבר שם, ודש לו שכותב קבורה, ואסור לפנותו משם, ואף על פי שהוא ארבע קברי יחידים, כדנתיא בפרק "נגמר הדק" (סנהדרין מז, ב): קבר הידוע – אסור לפנותו, פתוח – מקומו אסור בדנתיא, רבינו שמעון אפי' בארסו, וכן פירש רבינו יצחק בנזיר, ולא דאמר בנזיר דביעין שלשון ידועין ואו תחלה, פירש הקונטרס והלכתא נמייר לה, ואין נראה לרבינו יצחק, ולא שר' באן הלכתא נמייר, דלא היו דרביה שם בו טעם: בדבשי שניב אית דווי דרביה ואחד ידוע – לית לן למימר שלשם קבורה נתון שם כיון שהיו שם ערין שניב, שהרי שכברקו זה לא היו אתון שניב ידועין, וכן שניב ידועין ואחד תחלה, אבל שלשון ידועים אי אשאין ידועין – כתמאן דמילתא דלעם קבורה תניחום שם, **מארבע** אמות ועד שמונה – פירש הקונטרס: דסבירא ליה להאי: תנא דתוכה של מערה ארבע אמות על שמונה, וסבירא ליה נמי שלשלת אמות לבקבין בכותל מערה דלא היו אלא ארבע אמות, וקשה לרבינו יצחק, דלמקנן דיקא, מני, אי רבי שמעון אי רבנן –

מציא שלשה – מתים מושבכים כדרכו, זה הצד זה, אם יש בין הראשון לשלישי קרוב לארבע אמות, או קרוב לשמונה – דהיי וז שכותב קבורה, ולא יטלם מאן, דקנו מקומן, דסבירא ליה להאי תנא הוה של מערה אמות על שמונה, וסבירא ליה נמי שלשלת מתים נקברים בכותל רחבה דלא היו אלא ארבע אמות. ורש"י

1 שלשלת כוכין, ויש טפחים בין כוך לכוך, וטפח לזית – והי שפסח סתים, בין הכל 2 ארבע אמות – ובכותל הארוך שמונה אמות – 3 יקבור לפי חשבון זה: שהיה מתים בשש אמות, ושני אמות היותרות הן שנים עשר טפחים, 4 צא מהן עשרה טפחים לחמשה איתרות שבין ששת הכוכין, וטפחים לכל אורח ואורח, נשארו 5 טפחים לזויות, והלכך, כשצומצאן שלשה בתוך ארבע אמות – איבא למימר וזה כותל קצר של מערה שכנגד הפתח, והכי נמי איבא לספוק 6 בכותל הארוך, אלא שפסח לא נתמלאו בו אין זה הכוכין, וכן אם מצא שלשה מפורזין בתוך שמונה – אמרינן, באורך המערה נקברו, אלא שערין יש באן שלשה כוכין שנתמלאו עת כשנפלה המערה, ודעיין לא נקבר בהן עת, אבל מצאן רצופין יותר משיעור הוה – אין זה שכותב קבורה, אלא על ידי הדחק נקברו לשם, על מנת לפנותן לזית ולומר, לא קנו מקומן, וגם אין צריך לדקום יותר, הכא לא אשטין "מבאל המטה וקובריה", וזכור ממנו ולהלן עשרים אמה – היכא דמצא שלשה בארבע, אמרינן: רחב המערה הוא, ונבגדו פתח החצר, ויש עדיין מערה אחרת כנגדה חצי חצרה, והחצר בי שניהן, הלכך בודק ממקום שכלים נוף המתים לצד המערה עשרים אמה, כיצד? שמונה אמות אורך המערה, ובודק בחתלים

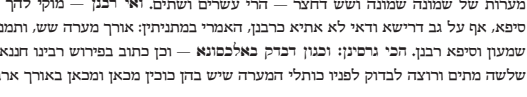
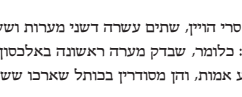
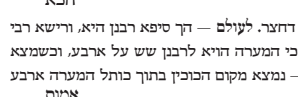
משני צדדין, ואחר כך בודק שש אמות ארבע מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן, לרבי שמעון נמי, דהיינו בדיקה עשרים אמות כנגד החצר בשביל שתי המערות מכאן ומכאן, וחוצי לחצר עדיין שמונה אמות מפני מערה חיצונה שכנגד זו – הרי עשרים ושתיים אמה, ולקמיה פירש, אמאי לא קאמר: בודק עשרים ושתיים אמה, והוא הדין דאיכא לספוק בתחלה, שתיים מתים שבארבע אמות, שם זהו אורך המערה שקוברין בה, ועדיין לא נבגדו, וצריך נמי לבדוק כנגדו עד ארבע אמות שיש מכאן עד כותל הארוך שכנגדו, דשמא כנגד מתים הללו יש מתים אחרים הקבורים בכותל שהוא אורך שמונה, ועוד צריך לבדוק במלמעלה ומלמטה עשרים אמה, היינו בארבעים אמה, דשמא זהו מערה שבמורה החצר, ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב החצר, אי נמי ויהי ענין שבמערב החצר, יש עדיין מערה אחרת במזרח החצר, ותנא לישן קצר נקט בדיקה עשרים אמה, לאשמעינן דאורך שתי מערות וחצר לא היו אלא עשרים אמה, כדלמקנן, והוה אף בודק בדיקות עשרים סובא בכל צד דאיכא ספקותיה, כדפרישית, והיכא דהוה לא השלשה מתים מפורזין בשמונה אמות – ולא הדבר ידוע שבאורך המערה נקברין ולא ברובה, אי צריך לבדוק אלא כנגד ארבע אמות – מפני כותל המערה שני שכנגדו, ומלמעלה ומלמטה עשרים אמה – דלמא מערה זו במזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת במערב, אי אדלמא מערב החצר היא ויש עדיין אחרת במזרח, וכללא דמילתא, כל היכא דמסתקא ליה חצר – צריך לבדוק מארבע ורווחתו, לרבי שמעון בודק מתים וזהו הלל, עשרים, ומי יימר דמיתא הקבורה זה היא ההיא מערה, שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר, וצריך לעשות זה לשם בדיקות לדליל, דכמו שיש באן קבר יש לומר עדיין יש באן קבר שדה קברים אחרים סובא, שריגליה לרבי – אחרי שכבר נמצא בהן שדות וא שכותב פירות, שאילו מתחלה **מצא** – קודם שמוען שלשלת מתים הללו, וליכא שבתא הליל ללוב – היה נטול ואת תפוסתו, כדאמרן: המוצא מת בו נטולו ואת תפוסתו, אבל עכשיו, שנמצא לבסוף – חשבין להוואו יחיד שכותב קבורה, אלא שערין לא נקבר בהוואו מערה יותר. **לעולם רבי שמעון היא** – דאמר: מערה מערה שמונה, והיא דאמר רחבה ארבע – הרי תנאי ארבע אמות יש שמעון, והיא תנא דרבי ברייתא אליבא דרבי שמעון, אי לית תפוסה – מאחר שמצאן מתים ולא דרוגים, וגם מושבכ כדרכו, היינו החצר תנא לדליל, ואליבא דרבי שמעון איתא, משום רבי שמעון ב"ר – רבי שמעון טסח היינו רבי שמעון כן יחיי, **כאילו אינן** – וטעמא דרביה לקמן בשמעתין, עשרים ושתיים היין – שתי מערות של שמונה שמונה שש חצר – הרי עשרים ושתיים, ואי רבנן – מוקי לך

הרי זו שכותב קבורה, ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה, **מצא אחד בסוף עשרים אמה** – בודק ממנו ולהלן עשרים אמה, **שאליו מתחלה מצאו** – נטולו ואת תפוסתו, אמר מר: **מארבע ועד שמונה**, מני? **אי רבנן, הא אמרי: ארבע אמות על שש אי רבי שמעון, הא אמר: שש על שמונה** – לעולם רבי שמעון היא, והאי תנא הוא: **דתינאי: מצאן רצופין ואין ביניהן מארבע אמות עד שמונה** – **יש להן תפוסה ואין להן שכותב קבורה: רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: רואין את האמצעיים כאילו אינן, והשאר מצטרפין מארבע אמות ועד שמונה**, – **כמאי אוקימתא? כרבי שמעון; אימא סיפא: בודק הימנו ולהלן עשרים אמה; מני? אי רבי שמעון, עשרים ותרתי הויין אי רבנן, המני כרי הויין** – לעולם רבנן היא, וכגון דבדק באלכסונו, **ומהרה באלכסונו הא נמי באלכסונו, עשרים ותרתי הויין** – **ההא באלכסונו אמרינן, תרי באלכסונו לא אמרינן**, רב

הוא ליה למידק נמי דלא איתא לא כמר אליהו אלא כמר לביא, ודיק אפי' בין כוך לבוך כשיעור שיש במשנתו, שהוא אמה בתתים לביביל לעלמא ומיהו, איכא למימר למתניתין כרבין שמעון בן גמליאל, דאמר: הכל כפי השלע, ועוד הקשה רבינו יצחק, דהך משנה דהמוצא מת איתא נמי באבלות (פרק טו משלה טו א), וקתני נמי התם סיפא: **הבודק בודק אמה ומניח אמה**, ואי סבר האי תנא דליכא אלא שן טפחים בין כוך לכוך – אמאי נניח אמה ומיהו, בלאו הכי צריך ליתן טעם אמאי דקתני בתוספתא דאחלות (פרק טו) אמאי נניח אמה מאן דאמר ולדבית ר' בורק אמה ומניח שתיים, אמאי נניח שתיים, כיון דאין כי אם אמה בין כוך לכוך? אבל דא קשה לפירוש הקונטרס, דאמר רבי שמעון בסמוך: ורואין את האמצעיים כאילו אינן, והשאר עשרה מארבע אמות ועד שמונה, והאין צריכין לשיעור ארבע אמות או רואין לאמצעיים כאילו אינן – אם כן הוי אמה בין כוך לכוך, ואין לדחית אלא שן טפחים, כיון דשלשון בארבע אמות ומפרש רבינו תם: דהך שלשה דקתני הכא – שנים מהן מרובח המערה ואחד שתי אמות, ויש כן בוך לבוך כשיעור דמתניתין, וארבע אמות – היינו שלש שברובח שתי אמות, ויש אמה ביתנים – הרי שלש, והשלש ימצא בסוף אמה רביעית חצי אמה מרובח המערה וחצי אמה מרובח, היות, והשאת אתי שפיר, דשמעון רצופין ממש – רואין אמצעיים כאילו אינן, ואיכא אלא אמה בין כוך לכוך.

בודק הימנו ולהלן עשרים אמות – רגילין ויהו להניח צד מרובחתינו לפי חזק המערה, ומייר כשנמצא ראשו של מערה ומרובחתינו מוכח לצד אורתא, דאית לן למימר ממערה אחרת הוא, לפיכך בודק להלן עשרים אמה. **הפוכין** – ארבעים כרבי שמעון – הלשון דחוק הוא, דמשמע דמשום דאוקמה כרבי שמעון פריך, והדר פריך: מני, אי רבי שמעון אי רבנן, דלא איתא בשם אגב, ועוד: ומנופה ממני למיפרך, רבין דקתני דהמנחה ארבע אמות – על שן עשרים ותרתי הויא. **רבנן** – שם של בודק באלכסונו על חצו של מערה על שן חתי אמתו (באלכסון של חמש על חמש) אית יתכן, שהרי בארבע על שן חזות באלכסון של ארבע על שתי אמות, כהו: יהיה לו ארבע אמות ושמונה חומשין, ועוד נשאר צד למטה ארבע אמות, וכן הכל לא היו חומשין אלא שבע אמות ושלושה חומשין, ולכן שם אן ילך החוט בושך, אבל שמוען מארבע על שש, ועוד: על כרחך ארבע אמות וחמש על חמש של חמש גדול יותר, דהא בחמש על חמש יש עשרים וחמש אמות, ובארבע על שש יש עשרים וארבע.

הוא ליה למידק נמי דלא איתא לא כמר אליהו אלא כמר לביא, ודיק אפי' בין כוך לבוך כשיעור שיש במשנתו, שהוא אמה בתתים לביביל לעלמא ומיהו, איכא למימר למתניתין כרבין שמעון בן גמליאל, דאמר: הכל כפי השלע, ועוד הקשה רבינו יצחק, דהך משנה דהמוצא מת איתא נמי באבלות (פרק טו משלה טו א), וקתני נמי התם סיפא: **הבודק בודק אמה ומניח אמה**, ואי סבר האי תנא דליכא אלא שן טפחים בין כוך לכוך – אמאי נניח אמה ומיהו, בלאו הכי צריך ליתן טעם אמאי דקתני בתוספתא דאחלות (פרק טו) אמאי נניח אמה מאן דאמר ולדבית ר' בורק אמה ומניח שתיים, אמאי נניח שתיים, כיון דאין כי אם אמה בין כוך לכוך? אבל דא קשה לפירוש הקונטרס, דאמר רבי שמעון בסמוך: ורואין את האמצעיים כאילו אינן, והשאר עשרה מארבע אמות ועד שמונה, והאין צריכין לשיעור ארבע אמות או רואין לאמצעיים כאילו אינן – אם כן הוי אמה בין כוך לכוך, ואין לדחית אלא שן טפחים, כיון דשלשון בארבע אמות ומפרש רבינו תם: דהך שלשה דקתני הכא – שנים מהן מרובח המערה ואחד שתי אמות, ויש כן בוך לבוך כשיעור דמתניתין, וארבע אמות – היינו שלש שברובח שתי אמות, ויש אמה ביתנים – הרי שלש, והשלש ימצא בסוף אמה רביעית חצי אמה מרובח המערה וחצי אמה מרובח, היות, והשאת אתי שפיר, דשמעון רצופין ממש – רואין אמצעיים כאילו אינן, ואיכא אלא אמה בין כוך לכוך.

הכא במאי עסקינן בניפלי - אין לפרש דלא חששו לבדוק במערה שניה אלא עד עשרים, דלא המירו כולי האי לבדוק רק למערת הנפלים. מדפרך בחר הכי: מדרך בניפלי - הך נמי בניפלי, משמע ארתו שמצא מוקמי בניפלי. וקשה: דהא קתני מארבע אמות ועד שמונה, ומערת נפלים אינה אלא ש' וצריך לומר: דאף על גב דרישא איירי בגדולים, מכל מקום הא דקתני: ובודק ממנו ולחלן עשרים - איירי בניפלי, ולא קאי ארשא.

הדרן עלך המוכר פירות

בית כור עפר - נראה דנקט "עפר" לרבותא, אפילו הכי, פחות מעשרה טפחים נמדדין עמה. דלא כמו שפרשש הקונטרס, דאי לא אמר ליה "עפר" אלא בית כור סתם, אפילו כולן סלעים - הגיעו.

המקדיש שדהו - מירוש בקונטרס: דלא גרסינן "בשנת היובל", דבשנת היובל עצמה פליגי רב ושמואל בפרק "אין מקדישין" (וערכין כו, א), ומיהו, ברוב ספרים גרסינן ה"חם בסדר המשנה "בשנת היובל". ויש לומר: ד"בשנת היובל" משמע שנה שאחר היובל, ולא שנת חמישים ממש. מודלא קתני "בשנת היובל עצמה", כדקאמר בפלוגתא דרב ושמואל. ואף על גב דכתיב: "בשנת היובל ישוב השדה" וגו', והתם על כרחך בשנת היובל עצמה יש - יש לחלק, ולשון תורה לומר, דקראי לא אורחיה לכתוב "עצמה", והתם נמי יליף רב מכתביב 'ואם משנת היובל' ושנת היובל ככלל, ופרך ליה שמואל: מתיב "משנת היובל".

1 **רב שישא בריה דרב אידי אמר:** לעולם רבי שמעון
 2 **היא, והכא במאי עסקינן - בניפלי.** - ומדקא **בניפלי**
 3 **הא נמי בניפלי, תמיני כרי הויין - חדא בניפלי אמרינן,**
 4 **תתיבי בניפלי לא אמרינן. ורמי דרבינן אדרבינן, ורמי**
 5 **דרבי שמעון אדרבי שמעון, דתניא: כרם הנמצא על**
 6 **פחות מארבע אמות - רבי שמעון אומר: אינו כרם.**
 7 **וחכמים אומרים: הרי זה כרם, ורואין את האמצעים**
 8 **כאילו אינו; קשיא דרבינן אדרבינן, וקשיא דרבי שמעון**
 9 **אדרבי שמעון - דרבי שמעון אדרבי שמעון לא**
 10 **קשיא: התם לא נטעי איניש אדעתא ליערק, הכא**
 11 **וימנין דמיתרמא ליה בין השמשות ומיקרי ומכחי ליה.**
 12 **דרבינן אדרבינן נמי לא קשיא: הכא פיון דמינוול לא**
 13 **מקרי קרב, התם מימר אמר: הי מיניהו דשפיר -**
 14 **שפיר, ודלא שפיר - ליהוי לציבי.**

הדרן עלך המוכר פירות

15 **האומר להכירו** "בית פור עפר אני מוכר לך",
 16 **היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים, או**
 17 **סלעים גבוהין עשרה טפחים - אינו נמדדין עמה,**
פחות מכאן - נמדדין עמה. ואם אמר לו "כבית פור עפר",
אפילו היו שם נקעים עמוקים
יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים - הרי אלו נמדדין עמה.
גמרא תנן התם: המקדיש שדהו בשעת היובל - נתון לו לבית זרע חומר שעורים
חמישים שקל כסף; היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהין עשרה טפחים
אין

בו' - והוה להו שמונה עשרה תרי בניפלי לא אמרינן - דריו באחת הנפלים. ורמי דרבינן בו' - דלעיל ליה ליה רואים, ולרבי שמעון אית ליה רואין, וגבי כרם איפכא שמעונו להו. מיקרי ומנח ליה - בין שאר המתים הנקבין כסדרן, ואחדר איפניה. ושמן נאנס או שכן. לא נטעי איניש אדעתא למיעקרא - מבינתיים. הלכך, לשם כרם טעו הכל, ובין דלא טעו כהלכתו - לא חשיב כרם. אדעתא לפלו - לחזור ולפנותו משם. הלכך לגמרי נקברו לשם כולן על ידי הדחק. באקראי בעלמא. וכיון דאין זה מקומן - לא חשבינן לה שוכנת בקרות. כרם עביר איניש דנפטע יותר מכשעור דקספרי דשפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי - כלומר, הדגיעה שתקלטו ותצליח - תשאר, ואותה שלא תצליח - אעקרו. והיה לעצם, לשריפה.

הדרן עלך המוכר פירות

משנה

האומר לחבירו - כשיעור בית כור עפר אני מוכר לך, דהיינו לפי חשבון סאתים בחצר המשכן. דהיינו מאה על חמישים, ומכאן צא וחושו לבית כור חמש עשרה פעמים מאה על חמישים. שבית כור הוא חומר, והוא עשרה איפה. שנאמר (יחזקאל נה) "כי עשרת הבתים חומר" ובתיב "האיפה והבת תוכן אחד לחן", והאיפה שלש סאין - נמצא בית כור שלשים סאין, ולאו מקום הראוי לרועה כור ובנואה אקמו. אלא לפי חשבון שיעורו חמישים. כדפרישנא הכא. (והוא בריבוי ארבע אמות חסר משהו פחות משלש רוחב אצבע ויתר על רובע. כך נראה לי). בית כור עפר - כלומר, הראוי לרועיה. אבל כולו לא אמר "עפר", אפילו כולה סלעים - הגיעו, דשמן לבנות בית, או למשטח בה פירי זבין ליה, ויד לוקח על התחומה. ונראה בעיני ד"בית כור קרקע אני מוכר לך" - אפילו כולו סלעים הגיעו. נקעים - בקעים חריצים ונעיצים. אין אלו נמדדין עמה - אלא נחתו לו בית כור שלם מקרקע חלק. דכיון דעמוקים או גבוהין עשרה וכגון שרחבין ארבע על ארבע, דהוו מקום חשוב בפני עצמן אפילו לענין רשות היחיד דשבת - אין דעתו של אדם לקנות שדה אחד ויחידה לו טורח בשתי שדות, להרוש ולזרוע בשני מקומות, למעלה ולמטה, כדמפרש בגמרא. פחות מיכן - בגובה או בעומק. נמדדין עמה - דאין שדה בלא טרשיים ונקעים פורתא, ובטלי להו. ובגמרא מפרש דער ארבע קבין - בטליי בבית כור, אבל טפי לא. בבית כור - משמע: כמות שהוא, בין סלעים בין עפר. דהכי משמע: כבית כור עפר, ולא בית כור עפר ממש. אפילו שם נקעים עמוקים בו' נמדדין עמה - דלהכי אתה "בבית כור" לטפחי הני. ומיהו, אין הוי יותר מארבעה קבין - אלא חלוקה מקביל, דלהכי אתה נמי דאמר ליה "עפר" - דראוי לחרישה ורועיה בעינן, כן נראה בעיני. **גמרא** המקדיש שדהו בשעת היובל - בומן שהיובל נוהג. דאילו בומן שאין היובל נוהג - תנן בערבין דנפרה בשויו, כדתנן: המקדיש שדהו בשעת שאין היובל נוהג, אומר לו: את פתח ארבע כור, ובמקדיש שדה אחוזתו בתחלת היובל מיירי, ולא גרסינן "בשנת היובל", דפלוגתא דאמוראי היא בערבין: המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה, רב אמר כו'. נתון לבית זרע - דאין חרשיו לרועיה. חמישים שקל כסף - כדכתיב (ויקרא כז) "ואם משרה אחוזתו יקדיש איש ליה' ליה ערב כור, לפי זרעו זרע חומר שטריים" וגו', דהיינו בית כור.

אמות על שש, ואותן בדיק באלכסון כדי שימצא יפה את המתים, שאם זה נמשך לפניו מזה, או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך - הרי נקל למצוא כולן באלכסון, ואלכסון של ארבע אמות על שש הרי שמונה אמה. כיצד? על שש שש הוא שמונה אמות ושני חומשיק. חמש על חמש הרי ארבע אמות, והוא הדין לארבע אמות על חמש שש הוי אלכסון אמתים, דמאי שנת חמש על חמש מארבע אמות על שש? אידי ואידי חד שיעורא הוא. הלכך, אלכסון שניהן שוה. ואיך מנרה על תבוק באלכסון, כולקמן - הרי (חמישים) וצריך להיות עשרים) אמה. בחלל המערה אין צריך לבדוק, שאין קורבין אלא במתולים. ובספרים כתוב: כדאמר רב הונא באלכסונא, דאמר לעיל כי חרותא, הכא נמי כו'. וקשיא לי בה טובא: חדא - דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא, ולא היה קרי ליה גמרא רב הונא סתם. ועוד: לא הזכיר למעלה לשון אלכסון אלא חרותא, והגמרא אין דרך לשנות את הלשון. ועוד: ממי ראיא צריך להביא משם? הלא אין דומה מדידת אלכסון לכוכים דעבידיא כי חרותא, ברוחוק מרחק ממערב. ועוד: הא אוקימנא דברותא הוא, ואמאי מיתו ראיא מברותא? ואמר אני שיבשוש הוא, אלא משום חיים דאמרו לעיל גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע "כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי" כו' - לכך טעו וכתבו גם בכאן אצל דברי רב שישא בריה דרב אידי "כדאמר רב הונא" כו', ושיבוש הוא. ופקשינו: 'א' הכי - כיון דמריצת ליה לבדוק באלכסון, גם מערה שניה שחוק לחצר לבדוק באלכסון, והווי לוח אבתי עשרים ושתיים אמות, חזיא באלכסונא הוא דמתייבין ליה, אבל לא לחמירו כל כך לבדוק גם השניה באלכסון, מאחר דבראשונה לא מצא כלום, רב שישא בריה דרב אידי אמר - דך סייפא נמי רבי שמעון היא. וכגון דהני שלשה מתים הוו נפילי, ומערה של נפלים ארבע שש, ומערה השניה שמונה אמה - הרי עשרים אמה. ופקשינו: מרדא בניפלי - הרי עשרת אית ליה רואין, וגבי כרם איפכא שמעונו

בוּ הַדְיוּט מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוּ גְבוּהַ מִשְׁנֵשֶׁת־מִשׁ בוּ הַדְיוּט אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוּ גְבוּהַ וְהָא תַנִּי הַעוֹשֶׂה כְּלֵי לְהַדְיוּט אֵל יִשְׁתַּמֵּשׁ בוּ גְבוּהַ ר' הוֹנָה בְּשֵׁם רַבְּנָן דְּתַמְזֵן תִּיפְתֵּר שְׂבָא מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה וְלִית שְׁמַע מִינָה כְּלוּם כְּלֵי שָׂרַת מְאִימְתִי הֵן קְדוּשִׁין מִיַּד אוּ בְשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ אִין תִּימַר מִיַּד נִיחָא אִין תִּימַר בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ כְּאַחַת הֵן קְדוּשִׁין נִיחָא שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בְשִׁמּוֹן הַפּוֹשְׁחָה בְּרַם שֶׁל שְׁלֹמֹה כְּאַחַת הֵן קְדוּשִׁין וּמִתְקַדְּשִׁין בְּכַנִּיכְתָן לְאַרְצֵי הָיוּ מְפַנִּין מִתּוֹךְ שֶׁל מֹשֶׁה לְתוֹךְ

[דף י"ז ע"ב]

שֶׁל שְׁלֹמֹה לֹא הָיָה שֵׁם שֶׁל מֹשֶׁה כְּאַחַת הֵן קְדוּשִׁין וּמִתְקַדְּשִׁין וּבְעֲלִיתָן מִן הַגּוֹלָה הָיוּ מְפַנִּין מִתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹמֹה לְתוֹךְ שֶׁלָּהֶם לֹא הָיָה שֵׁם שֶׁל שְׁלֹמֹה כְּאַחַת הֵן קְדוּשִׁין וּמִתְקַדְּשִׁין אֲבָנִים שֶׁחֲצָבָן לְשֵׁם מַת אֲסוּרִים בְּהַנְיִיחַ לְשֵׁם הַי וְלְשֵׁם מַת מוֹתְרִין בְּהַנְיִיחַ הַזּוֹרֵק כְּלֵי לְפָנָי מִפְּתוֹ שֶׁל מַת לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אֲסוּר בְּהַנְיִיחַ כֵּל הוּץ לְד' אַמּוֹת מִתֵּר בְּהַנְיִיחַ נִמְצְאָתָא אֹמַר תְּמִישׁ טְבִילוֹת וְעִשְׂרֵה קִידוּשִׁין טוֹבֵל וּמְקַדֵּשׁ בוּ בַיּוֹם מִנּוּן שְׁשָׁנֵי קְדוּשֵׁי יָדַיִם וְרַגְלָיִם עַל כָּל טְבִילָה וּמְבִילָה תִלְמוּד לֹאמַר וּפְשֻׁט וְרַחֵץ וְלָבַשׁ אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן וְדִין הוּא מַה אִם בְּמָקוֹם שְׂאִינוּ טְעוּן טְבִילָה טְעוּן קְדוּשַׁי יָדַיִם וְרַגְלָיִם כִּאֵן שֶׁהוּא טְעוּן טְבִילָה לֹא כֵּל שֶׁכֵּן יִחָא טְעוּן קְדוּשַׁי יָדַיִם וְרַגְלָיִם טוֹל לָךְ מַה שֶׁחֲבַאֲתָה אִי מַה לְהִלָּן אַחַת כָּל הַיּוֹם אַף כְּאַחַת אַחַת כָּל הַיּוֹם תִלְמוּד לֹאמַר וּפְשֻׁט אֵת בְּגָדֵי הַכֹּהֵן שְׂאִין תִלְמוּד לֹאמַר אֲשֶׁר לָבַשׁ וְכִי עֲלִיתָה עַל דַּעַתְנּוּ כְּלוּם הוּא פּוֹשֵׁט אֵלָּא מַה שֶׁהוּא לֹבֵשׁ אִם בֶּן לְמֹה נְאֻמַר אֲשֶׁר לָבַשׁ הַקִּישׁ פְּשִׁיטָה לְלְבִישָׁה מַה לְבִישָׁה בְּקִידוּשַׁי יָדַיִם וְרַגְלָיִם אַף פְּשִׁיטָה בְּקִידוּשַׁי יָדַיִם וְרַגְלָיִם אָמַר רַבִּי מְנָא לֹא מִסְתַּבְּרָא אֵלָּא חִלּוּפִין הַקִּישׁ לְבִישָׁה לְפְשִׁיטָה מַה פְּשִׁיטָה בְּקִידוּשַׁי יָדַיִם וְרַגְלָיִם אַף לְבִישָׁה בְּקִידוּשַׁי יָדַיִם וְרַגְלָיִם וְאִין שְׁנֵי שֶׁל פִּילוֹסִין יָפָה מִן הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַנְּדוּוּן מִשֵּׁם מִילָה דְשִׁמְעָה פְּרוּמִי תַפְזֵן תַּנְיִין הָרֵאשׁוֹן שְׁבָרֵאשׁוֹן אִין לְמַעְלָה הִימְנוּ הַשְּׁנֵי שְׁבָרֵאשׁוֹן וְהָרֵאשׁוֹן שְׁבִישָׁנִי שׁוּין וְאִין שְׁנֵי שְׁבָרֵאשׁוֹן יָפָה מִן הָרֵאשׁוֹן שְׁבִישָׁנִי מִשֵּׁם מִילָה דְשִׁמְעָה פְּרוּמִי מְאִי בְּדוּן רַבִּי נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי מְנָא בְּשַׁחַר כְּתִיב בַּד בַּד אַרְבָּעָה פְּעָמִים וּבְמִנְחָה כְּתִיב בַּד: מַעֲשֶׂה בִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בֶּן פִּיאָבִי שֶׁלָּבַשׁ כְּתָנּוֹת בְּמֵאָה מִנְחָה וְעָלָה וְהִקְרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן חֶרְסוֹם שֶׁלָּבַשׁ כְּתָנּוֹת בְּשִׁתֵּי רַבּוּא וְעָלָה וְהִקְרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְהוֹרִידוּ אוֹתוֹ אֲחִיו הַכֹּהֲנִים שֶׁהָיָה נִרְאָה מִתּוֹכָה עָרוּם מַה עָשָׂה מִילָא אוֹתָהּ מִיּוֹם וּמִכָּבֵּב אֵת הַמִּזְבֵּחַ שְׁבַע פְּעָמִים:

[דף י"ח ע"א]

הַלְמָה ז' מִתְנִיתִין כָּא לֹא אֵצֶל פְּרוּ וּפְרוּ הָיָה עוֹמֵד בֵּין הָאוּלָם וְלְמִזְבֵּחַ רֵאשׁוּ לְדָרוּם וּפְנֵי לְפָעֵרֵב כִּפְחוֹן עוֹמֵד בְּמִזְרָח וּפְנֵי לְפָעֵרֵב כְּמוֹ שֶׁתִּי יָדָיו עָלָיו וְנִתְנַדָּה וְכֵף הָיָה אֹמַר אֲנָא הַשֵּׁם עוֹתִי פְּשַׁעְתִּי

הָטָאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי אֲנָא הָשֵׁם כִּפּוּר נָא לְעוֹנוֹת לְפָשְׁעִים וְלַחֲטָאִים שְׁעוּיִתִי וְשִׁפְשָׁעֵתִי וְשִׁחַטָּאתִי
 לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי כְּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם וְגו' וְהָן עוֹנִין אַחֲרָיו בְּרוּךְ
 שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

גְּמָרָא אֵי זְהוּ צְפוּנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁהוּא כְּשֶׁר בְּשִׁחִיטַת קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים מְקִירוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ צְפוּנִי וְעַד כְּתוּב
 הָעֲזָרָה צְפוּנִי עַד כְּנֶגֶד כָּל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁנָן בְּשִׁלְשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמָּה דְּכָרִי רַבִּי רַבִּי אֶלְעָזָר בִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן
 אוֹמֵר מִכְּנֶגֶד בֵּית הַחֲלִיפוֹת עַד כְּנֶגֶד בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ וְעַד כְּתוּב הָעֲזָרָה הַמְזוֹרְחִי רַבִּי מוֹסִיף מְקוֹם
 דְּרִיסַת רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל אַחַת עֲשָׂרָה אַמָּה מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים אַחַת עֲשָׂרָה אַמָּה מְקִירוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ
 הַצְּפוּנִי וְעַד כְּתוּב הָעֲזָרָה הַמְזוֹרְחִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֹא מִצְאָנוּ שִׁחִיטָה בְּשִׁירָה בְּזֶר רַב מִמֶּנּוּ לְתִלְמִידוֹ
 בְּכָל אֶתֶר הוּוֹן תְּנַיִי שׁוֹחֵט הוּוֹן מִפְּרָה הוּוֹן תְּנַיִי זוֹרֵק וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֹא מִצְאָנוּ שִׁחִיטָה פְּסוּלָה בְּזֶר
 הַתֵּיב ר' הֵיידָה בַּר בָּא וְהָא כְּתוּב וְשָׁחַט וְהָזָה מַה הִזְיִיה לֹא הִכְשִׁירָה בְּאִשָּׁה בְּאִישׁ אִף שִׁחִיטָה לֹא
 הִכְשִׁירָה בְּאִשָּׁה בְּאִישׁ אָמַר לִיה הֲרִי הִזְיִיה מִיִּמִּינָה הֲרִי הִיא בְּשִׁירָה בְּזֶר וּפְסוּלָה בְּאִשָּׁה אָמַר לִיה תַּמּוֹן
 לִית כְּתוּב בְּהֵן וְלִידָא מִיִּלְתָּא כְּתוּב אִישׁ לְהַכְשִׁיר אֶת הַזֶּר הִיא אִישׁ הִיא אִשָּׁה בְּרַם הִכָּא כְּתוּב בְּהֵן
 הִיא זֶר הִיא אִשָּׁה אֵין תִּימַר שֶׁהִיא בְּשִׁירָה בְּזֶר תִּכְשֶׁר בְּאִשָּׁה ר' וְשְׁמַעְיָאֵל בַּר רַב וְצַחֲקֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם
 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי פֶּר שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים צְרִיךְ בְּהֵן וְלִמָּחָה לֹא אָמַר וְשִׁעִיר דֵּו קָרִיִיא וְשָׁחַט וְהִכִּיא מַה
 הִכָּאֵה בְּכֵהֵן אִף שִׁחִיטָה בְּכֵהֵן ר' יַעֲקֹב בַּר אֲחָא ר' יִסָּא ר' יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחִאי פֶּר וְשִׁעִיר
 שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים צְרִיכִין בְּהֵן אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵר אֲנָא הָשֵׁם וּבִשְׁנֵי הוּא אוֹמֵר

[דף י"ח ע"ב]

אֲנָא בְּשֵׁם תְּנַיִי כִּי צַדִּיק מִתְּנַדָּה עוּיִתִי פְּשָׁעֵתִי הָטָאתִי וְאָמַר נוֹשֵׂא עוֹן וּפְשָׁע וְחַטָּאָה וְאָמַר וְהִתְנַדָּה
 עָלָיו אֶת כָּל עוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר וְחַכְמִים אוֹמְרִים עוֹנוֹת אֵילוֹ הַזְּדוֹנוֹת פְּשָׁעֵיהֶם אֵילוֹ
 הַמְּרָדִים הָטָאתֶם אֵילוֹ הַשְּׁנֵגוֹת מֵאַחַר שֶׁהוּא מִתְּנַדָּה עַל הַזְּדוֹנוֹת וְעַל הַמְּרָדִים הוּא חוֹזֵר וּמִתְּנַדָּה עַל
 הַשְּׁנֵגוֹת אֵלָּא כִּד הֵיחַ מִתְּנַדָּה אֲנָא הָשֵׁם הָטָאתִי עוּיִתִי פְּשָׁעֵתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַחֲרָן כְּתוּב
 בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ לֵאמֹר כִּי בַיּוֹם הַזֶּה וְגו' וְהָן עוֹנִין אַחֲרָיו בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וְכֵן
 מְצִינּוּ דְרָךְ כָּל הַמְּתַנַּדִּים דּוּד אָמַר הָטָאתִי עוּיִנּוּ הִרְשָׁעִינוּ וּמְרָדְנּוּ אִף הוּא כִּד הֵיחַ מִתְּנַדָּה הָטָאתִי עוּיִתִי
 פְּשָׁעֵתִי לְפָנֶיךָ מַהוּ שְׁמוֹשָׁה אָמַר נוֹשֵׂא עוֹן וּפְשָׁע וְחַטָּאָה וְאָמַר וְהִתְנַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עוֹנוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְגו' אֵלָּא מִכִּיּוֹן שֶׁהוּא מִתְּנַדָּה עַל הַזְּדוֹנוֹת וְעַל הַמְּרָדִים כְּאֵילוֹ הֵן שְׁנֵגוֹת לְפָנָיו. עֲשָׂרָה פְּעָמִים
 הֵיחַ בְּהֵן גְּדוּל מִזְבִּיר אֶת הָשֵׁם בַּיּוֹם הַכִּפּוּרִים שִׁשָּׁה בְּפֶר וְג' בְּשִׁעִיר וְאַחַד בְּגוֹרְלוֹת הַקְּרוֹבִים הֵיחַ
 נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶן הִרְחוּקִים הֵיחַ אוֹמְרִים: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, אֵילוֹ וְאֵילוֹ לֹא הֵיחַ זְוִים מִשָּׁם

עד שהוא מתעלם מהן זה שמי לעולם זה שמי לעולם. בראשונה היה אומרו בקול גבוה משרבו הפרוצין היה אומרו בקול נמוך אמר רבי טרפון עומד הייתי בין אחי הכהנים בשורה והפתי אָנִי בלפי כהן גדול ושמעתי מכליעו בנעימת הכהנים. בראשונה הוא נמסר לכל אדם משרבו הפרוצים לא היה נמסר אלא לכשרים. שמואל הוה עבר שמע פרסא מקלל לבריה ביה ומית אמר אזל גוברא ומאן דשמע שמע ר' איניגני בר סוסי סלק גבי ר' חנינה לציפורין אמר איתא ואנא מסר יתיה לך עאל ליה בריה תחותי ערסא עטש ושמע קליה אמר מה אתון נהיגין גביכון ברמיז אול לא לך ולא ליה חד אפי בציפורין אמר לרבי פינהם בר חמא איתא ואנא מסר ליה לך אמר ליה לית אנא וכל אמר לפיה אמר ליה דאנא אכיל מעשר ומאן דרגיל ליה לא יכיל מיכיל מפר נש כלום:

הלכה ח מתניתין בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני שעירים וקלפי היתה שם ובה שני גזרות של אשכרוע היו ועשאן בן גמלא של זהב והיו מזבירין אותו לשבח בן קטין עשה שנים עשר דד לזיור שלא היו בו אלא שנים. אף הוא עשה מזבני לזיור שלא יהו מימיו נפסלין בלינה. מזבנז המלך עשה כל ידות הפלים של יום הכפורים של זהב. הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתחו של היכל. אף היא עשתה טבלה של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה. ניקנור נעשו ניסים לדלתותיו והיו מזבירין אותו לשבח:

גמרא אי זהו צפון של מזבח שהוא כשר בשחיטת קדשי קדשים מקירו של מזבח צפוני גר"ש בהלכתא עילית' עד מקירו של מזבח הצפוני ועד כתל העזרה המזרחי המשה דברים היה הסגן משמש

[דף י"ט ע"א]

הסגן אומר לו אישי כהן גדול תגבה ימינה סגן מימינו וראש בית אב משמאלו הניף הסגן בסוגרין אחז הסגן בימינו והעלהו לא היה כהן גדול מתמנה להיות כהן גדול עד שהוא נעשה סגן: וקלפי היה שם ובה ב' גזרות ושל אשכרוע היו: מהו אשכרוע פסקינן רבי שמואל אחוי דרב בעי אבדו מהו לעשות תהתיקן של זהב יבא בחדא שמעלין בקדש ולא מורידין ויעשו דדין ויעשו זה על גבי זה אמר רבי יונה כיום מרובה של תמיד העליון משם כלי פחות ברבו והתחתון אין בו משום אורו של כלי אמר רבי יהושע בן לוי אמת הפנים היתה מושכת לו מעיטם והיו רגלי שבדרום פחותין כרימונים רבי שמעון בר פרסנא בשם ר' אחא הים בית טבילה לפהנים הוא והים לרחצה לפהנים בו ולא כלי הוא אמת הפנים מושכת לו מעיטם והיו רגליו שבדרום פחותים כרימונים כתיב ואלה מספרם אגרטלי זהב שלשים ר' שמואל בר נחמן אמר מקום שאוגרין בו דמו של טלה אגרטלי כסף אסף רבי שמעון בן

לְקִישׁ אָמַר מְקוֹם שְׂאוּגְרִין דְּמוֹ שֶׁל פֶּר מְחַלְפִים תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים אָמַר רַבִּי סִימוֹן אֵלּוּ הַסְפִּינִין בֵּי דִתְנִינִן תַּמָּן הוּא הָיָה נִקְרָא בֵּית הַחֲלִיפּוֹת שְׁשָׁם הָיוּ גּוֹנְזִין אֶת הַסְפִּינִין:

הֵילְנִי אִמּוֹ עֲשֵׂתָה נְבֻרְשֵׁת שֶׁל זָהָב עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הַיֵּכָל: תַּרְוִין אִמּוֹרִין חַד אָמַר מְנַרְתָּא וְהִרְנָא אָמַר קוֹנְבִיתָא תַרְגָּם עֲקִילָם לְקַבֵּל נְבֻרְשֵׁתָא לְקַבֵּל לְמַפְרָם:

אִף הִיא עֲשֵׂתָה מְבֻלָּה שֶׁל זָהָב שֶׁפְּרִשֵׁת סוּטָה פְּתוּכָה עֲלֶיהָ:

שְׁבֻשְׁעָה שְׁהִיְתָה הַחֲפָה זוֹרְחַת הָיוּ הַנְּיֻצוֹצוֹת מְנַתְזִין מִמֶּנָּה וְהָיוּ יוֹדְעִין שְׁזוֹרְחָה הַחֲפָה. וְכֵּן הָיָה כְּתוּב עֲלֶיהָ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ בְּשֵׁם ר' יֵצְחָא אֶל"ף בִּי"ת הָיָה כְּתוּב עֲלֶיהָ וְהָא תַנִּי כְּכַתֵּב שְׁכָאֵן בֶּן כְּתָב שְׁכָאֵן לֹא מְעַבָּה וְלֹא מִידֵק אֵלָּא בִּינּוּנִי פִתְרַן לָהּ בְּאֶל"ף שְׁכָאֵן בֶּן אֶל"ף שְׁכָאֵן כְּבִי"ת שְׁכָאֵן בֶּן בִּי"ת שְׁכָאֵן. תַנִּי רַבִּי הוֹשַׁעְיָה כָּל פְּרֻשֵׁת סוּטָה הָיָה כְּתוּב עֲלֶיהָ שְׁמֻמָּנָה הָיָה קוֹרָא וּמְתַרְגָּם כָּל דְּקִדּוּקֵי הַפְּרֻשָּׁה:

נִיקְנוֹר נַעֲשִׂוּ נִיסִים לְדִלְתוֹתֵינוּ וּמוֹכִירִין אוֹתוֹ לְשִׁבְחָה:

תַנִּי מַעֲשֵׂה שְׁהָיוּ בָּאֵין בְּסַפִּינָה וְעָמַד עֲלֶיהֶן סַעַר גָּדוֹל בֵּינָם וְנִטְלוּ אֶחָד מֵהֶם וְהִטִּילוּהוּ בֵּינָם וּבְקִשׁוֹ לְחַטִּיל עוֹד שְׁנֵי וְעָמַד

[דף י"ט ע"ב]

וְגִיפּוֹ אָמַר לְהֵן אִם מוֹטִילִין אֶתְּם אוֹתוֹ לַיִם הִטִּילוּנִי עִמּוֹ וְהָיָה בּוֹכָה וּמְתַאֲבֵל וּבָא עַד שֶׁהִגִּיעַ לְלִמְיָנָה שֶׁל יָפוּ בֵּינּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְלִמְיָנָה שֶׁל יָפוּ הִתְחִיל מְכַעֲבַע מִתַּחַת הַסְפִּינָה בֵּי דִתְנִינִן תַּמָּן כָּל הַשְּׁעָרִים שְׁהָיוּ שָׁם נִשְׁתַּנּוּ הַלְוִיֹּת שֶׁל זָהָב חוּץ מִשְׁעָרֵי נִיקְנוֹר מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂה בְּהֵן גַּם וַיֵּשׁ אוֹמְרִים מִפְּנֵי שֶׁנִּחַשְׁתָּן מִצְהִיב תַנִּי בְּשֵׁם ר' אֶלְיָעֶזֶר נִחַשְׁתָּן הָיָה מִצְהִיב וְיוֹתֵר יָפָה מִשָּׁל זָהָב:

הַלְכָה ט' מִתְנִיתִין וְאֵלּוּ לְגַנְאֵי בֵּית גְּרָמוֹ לֹא רְצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה לְחֵם הַפְּנִים בֵּית אַבְטִינָם לֹא רְצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּמָרֵת הוּגְרָם בֶּן לְוִי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בְּשִׁיר וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד בּוֹ קְמָצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַכְּתָב עַל הָרֵאשׁוֹנִים נֶאֱמַר וְכָר צְדִיק לְכַרְכָּה וְעַל אֵילֹו נֶאֱמַר וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב:

גְּמָרָא בֵּית גְּרָמוֹ הָיוּ בְּקִיאיִן בְּמַעֲשֵׂה לְחֵם הַפְּנִים וּבְכַרְדִּייתוֹ וְלֹא רְצוּ לְלַמֵּד שְׁלַחוּ וְהִבִּיאוּ אֲמֻנִים מֵאֶלְכֶסְנֵדְרִיאָה וְהָיוּ בְּקִיאיִן בְּמַעֲשֵׂה לְחֵם הַפְּנִים וּבְכַרְדִּייתוֹ לֹא הָיוּ בְּקִיאיִן. בֵּית גְּרָמוֹ הָיוּ מוֹסִיקִין מִבְּפָנִים וְרוֹדִין מִבְּחוּץ וְלֹא הִיְתָה מַעֲפָשֵׁת וְאֵלּוּ הָיוּ מוֹסִיקִין מִבְּפָנִים וְרוֹדִין מִבְּפָנִים וְהִיְתָה מַעֲפָשֵׁת וְכֵּן שִׁידְעוּ הַכְּמִים בְּדָבָר אָמְרוּ כָּל מַה שֶׁפְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַבּוֹדוֹ בְּרָא כָּל פֶּעַל ה' לַמַּעֲשֵׂהוּ

שְׁלַחוּ אַחֲרֵיהֶם וְלֹא רָצוּ לְבוֹא עַד שֶׁכָּפְלוּ לָהֶן שְׂכָרָן שְׁנַיִם עֶשְׂרֵן מָנָה הָיוּ נוֹטְלִין וְנָתְנוּ לָהֶן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע ר' יְהוּדָה אָמַר עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע הָיוּ נוֹטְלִין וְנָתְנוּ לָהֶן אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה אָמְרוּ לָהֶן מִפְּנֵי מַה אֵין אַתֶּם רוֹצִין לְלַמֵּד אָמְרוּ לָהֶן מִסּוּרַת הִיא בְּיַדְנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ שֶׁהַבֵּית הַזֶּה עֲתִיד לִיְהָרֵב שְׁלֹא וְלִמְדוּ אַחֲרֵים וְהָיוּ עוֹשִׂין בֵּן לִפְנֵי עֲבוּדָה זָרָה שֶׁלָּהֶן בְּדִבְרֵים הִלְלוּ מִזְכִּירִין אוֹתָן לְשִׁבְחָה שְׁלֹא יֵצֵא בְּיַד בְּנֵיהֶם פֶּת נִקְיָה מֵעוֹלָם שְׁלֹא יְהוּ אוֹמְרִים מִמַּעֲשֵׂה לַחַם הַפָּנִים הֵן אוֹכְלִין שֶׁל בַּיִת אֲבָטִינָם הָיוּ בְּקִיאִין בְּמַעֲשֵׂה הַקְּטוֹרֶת וּבְמַעֲלָה עֶשֶׂן וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד שְׁלַחוּ וְהִבִּיאוּ אֲמִינִים מֵאֶלְפִסְבִּנְדְרִיָּאָה וְהָיוּ בְּקִיאִין בְּמַעֲשֵׂה הַקְּטוֹרֶת וּבְמַעֲלָה עֶשֶׂן לֹא הָיוּ בְּקִיאִין שֶׁל בַּיִת אֲבָטִינָם הֵיטָה מִתְפַּרְתֵּת וְעוֹלָה וּפּוֹסָה וְיִזְרְדַת וְשָׁל אֵלֶּה הֵיטָה הוֹסָה מִיַּד וּכְיוֹן שֶׁיִּדְעוּ חֻקִּים בְּדִבְרֵי אָמְרוּ כֹּל מַה שֶׁפָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַבּוֹדוֹ פָּרָא שְׁנָאֵמַר כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְגו' שְׁלַחוּ אַחֲרֵיהֶן וְלֹא רָצוּ לְבוֹא כּו' עַד לִפְנֵי עֲבוּדָה זָרָה שֶׁלָּהֶן בְּדִבְרֵים הִלְלוּ מִזְכִּירִין אוֹתָן לְשִׁבְחָה שְׁלֹא יֵצֵאָה אִשָּׁה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן מִבְּשֻׁמַּת מֵעוֹלָם וְלֹא עוֹד אֵלֶּה כְּשֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן נוֹשֵׂא אִשָּׁה מִמְּקוֹם אַחֵר הָיָה פּוֹסֵק עִמָּה שְׁלֹא תִתְבַּשֵּׂם אָמַר רַבִּי יוֹסִי מִצְּאֵתִי תִינּוֹק אֶחָד מִבֵּית אֲבָטִינָם אָמַרְתִּי לוֹ בְּנֵי מַאי זֶה מוֹשֵׁפָחָה אַתָּה אָמַר לִי מִמּוֹשֵׁפָחוֹת פְּלוֹנֵי אָמַרְתִּי לוֹ בְּנֵי אֲבוֹתַיִךְ לִפִּי שְׁנַתְּפוּנוּ לְרַבּוֹת כְּבוֹדָם וְלִמְעַט כְּבוֹד שְׁמִים לִפְיָךָ נִתְמַעַט כְּבוֹדָם וּכְבוֹד שְׁמִים נִתְרַבָּה אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה שֶׁח לִי שְׁמֵעוֹן בֵּן לְגַם מִלְקַט הֵיטִי עֲשָׂבִים אֲנִי וְתִינּוֹק אֶחָד שֶׁל בַּיִת אֲבָטִינָם וְרֵאִיתִי אוֹתוֹ שִׁבְכָה וְרֵאִיתִי אוֹתוֹ שֶׁשָּׁחַק אָמַרְתִּי לוֹ בְּנֵי לְמָה בְּכִיתָה אָמַר לִי עַל כְּבוֹד בַּיִת אֲבָא שְׁנַתְּמַעַט וְלָמָּה שֶׁחֲקַתָּה אָמַר לִי עַל הַכְּבוֹד הַמִּתְקַן לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבֹא הָרִי מַעֲלָה עֶשֶׂן לְנִגְדֵי נוֹמְתִי לוֹ בְּנֵי תִרְאָה לוֹ אָמַר לִי מִסּוּרַת בְּיַדִּי מֵאֲבוֹתַי שְׁלֹא לְהִרְאוֹתוֹ לְבִירְיָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֵּן נוּרִי פְּגַעוּ בִּי וְקָן אֶחָד מִשָּׁל בַּיִת אֲבָטִינָם אָמַר לִי רַבִּי לְשַׁעֲבֵר הָיוּ בַּיִת אֲבָא צְנוּעִין וְהָיוּ מוֹסְרִין אֶת הַמְּגוֹלָה הַזֹּאת אֵלֶּה לְאֵלֶּה וְעִבְשׂוּ שְׂאִינָן נְאֻמִּין הִילָךְ אֶת הַמְּגוֹלָה וְתִזְחַר בָּהּ וּכְשֶׁבִּאֵתִי וְהִרְצִיתִי אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא זְלָנוּ דְּמַעֲיִין וְאָמַר מַעֲתָה אֵין אֲנוּ צְרִיכִין לְהוֹזְכִירָן לְגַנְאִי וְכוּלְהֶן מִצְּאֵוּ מִתְּלָא לְדַבְרֵיהֶן חוּץ מִבֵּן קַמְצָר פִּי דְתַנְיִין תַּפְּחוּ אֵלֶּה הֵן הַמְּמוֹנִין שְׁדָּהוּ בְּמַקְדֵּשׁ ר' הוֹנְקִיָה אָמַר ר' סִימוֹן וְרַבְּנָן חֵד אָמַר בְּשִׁירֵי כֹל דוֹר וְדוֹר בָּא לְמִנּוֹת וְהִרְנָה אָמַר מִי שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ הַדוֹר מִנְּה מַה שֶׁבְּדוֹרוֹ מֵאֵן דְּאָמַר בְּשִׁירֵי כֹל דוֹר וְדוֹר בָּא לְמִנּוֹת עַל פּוֹלָם הוּא אוֹמַר זָכַר צַדִּיק לְבִרְכָה מֵאֵן דְּאָמַר שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ הַדוֹר מִנְּה מַה שֶׁבְּדוֹרוֹ עַל פּוֹלָם הוּא אוֹמַר וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב עַל מִי נְאֻמַר זָכַר צַדִּיק לְבִרְכָה עַל בֵּן קָטָן וְחִבְרָיו וְעַל כּוֹלָן הָיָה בֵּן זוֹמָא אוֹמַר מִשְׁלָךְ יִתְנוּ לָךְ וּכְשֶׁמָּדָה קוֹרִין אוֹתָךְ וּכְשֶׁבְחָךְ מוֹשִׁיבִין אוֹתָךְ

[דף כ' ע"א]

וְאֵין שְׂכָחָה לִפְנֵי הַמְּקוֹם וְאֵין אָדָם נוֹגַע בְּמוֹיָן לָךְ:

פרק רביעי

הלכה א מתניתין טרף בקלפי והעלה שני גורלות אחד פתוב עליו לשם ואחד פתוב עליו לעזאזל הפגן בימינו וראש בית אב משמאלו אם של שם עלה בימינו הפגן אומר לו אישי פהן גדול הגבה את ימינד ואם בשמאלו עלה ראש בית אב אומר לו אישי פהן גדול הגבה את שמאלך נתנם על שני שעירים ואומר ליי הפאת ר' ישמעאל אומר לא היה צריך לומר הפאת אלא ליי והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

גמרא לא סוף דבר קלפי אלא אפלו קלתות ולמה אמרו קלפי כדי לעשות פמבי לדבר ויביא שני הויטין אחד שחור ואחד לבן ויקשר עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל תלמוד לומר גורל אחד ליי שיהא ניפר שהוא ליי וגורל אחד לעזאזל שיהא ניפר שהוא של עזאזל ויביא שני צרורות אחד שחור ואחד לבן ויתן עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל תלמוד לומר גורל אחד ליי שיהא ניפר שהוא ליי וגורל אחד לעזאזל שיהא ניפר שהוא לעזאזל ויכתב עליהם ויאמר זה ליי וזה לעזאזל תלמוד לומר גורל אחד ליי שיהא מוכיח על עצמו שהוא לעזאזל לעזאזל מוכיח על עצמו שהוא ליי לעולם וגורל אחד לעזאזל שיהא מוכיח על עצמו שהוא לעזאזל לעולם הדיא אמרה חקוקים היו ותני בן בשתי קלפיות נתחלקה ארץ ישראל אחת שהגורלות נתונין בתוכה ואחת ששמות השבטים בתוכה ושני פרחי פהונה עומדים מה שונה מעלה וזה מעלה וכה בשלשה דברים נתחלקה ארץ ישראל בגורלות באורים ותומים ובכספים הדיא הוא דכתיב וישלך להם יהושע גורל לפני ה' במצפה גורל אלו הגורלות לפני ה' אלו אורים ותומים בין רב למעט אלו הכספים אמר רבי אבין אלמלא שנתן הקדוש ברוך הוא חזן כל מקום בעיני יושביו לא היתה ארץ ישראל מתחלקת לעולם. ותני בן ג' חניני חזן אשה בעיני בעלה חזן מקום בעיני יושביו חזן מקח בעיני לוקחיו ר' אבא בריה דר' פפי רבי יהושע דסיכנין בשם לוי אף לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא עושה בן הדיא הוא דכתיב ונתתי לכם לב חדש וגו' ונתתי לכם לב בשר וגומר שהוא בושר בתקו של חבירו. נגע בהן בשחן למטה ונתערבו

[דף כ' ע"ב]

אין השעירים כמזנותן ומשהעלה אותן נגע בהן ונתערבו השעירים כמזנותן ובעלייתו נגע בהן ונתערבו אמר אם של שם יעלה בימיני יקדש זה שעל ימיני קדש אם של שם יעלה בשמאלי יקדש זה שעל שמאלי קדש ואפלו אם אמר אם של שם יעלה בימיני יקדש זה שעל שמאלי קדש אם של שם יעלה בשמאלי יקדש זה שעל ימיני קדש אבל אם אמר בין של שם יעלה בימיני בין של שם יעלה

בְּשִׁמְאֵלִי לֹא יִקְדֵּשׁ אֱלֹא זֶה שְׁעַל יְמִינִי לֹא יִקְדֵּשׁ אֱלֹא זֶה שְׁעַל שְׁמֵאלִי לֹא קֹדֵשׁ מִפְּנֵי מַה קּוֹבְעֵן בְּפֶה אֲמָרָה הַתּוֹרָה גּוֹרְלוֹת גּוֹרְלוֹת שֶׁל כָּל דְּבָר יִתֵּן שְׁנֵי גּוֹרְלוֹת עַל זֶה וְשְׁנֵי גּוֹרְלוֹת עַל זֶה תְּלִמוּד לּוֹמֵר גּוֹרְלוֹת גּוֹרְל אֶחָד לִי וְגוֹרְל אֶחָד לְעֻזְאוֹל יִכּוֹל שֶׁל שָׁם וְשֶׁל עֻזְאוֹל עַל זֶה תְּלִמוּד לּוֹמֵר גּוֹרְל וְלֹא דָא קְדַמֵּיתָא. כִּינִי יִכּוֹל מִשְׁחִיבָא נּוֹתֵן שֶׁל שָׁם עַל שֶׁל שָׁם וְשֶׁל עֻזְאוֹל עַל שָׁם עֻזְאוֹל יִחְזוֹר וְיִתְחַלֵּף תְּלִמוּד לּוֹמֵר גּוֹרְל א' לִי אֵין כָּאֵן לְשָׁם אֱלֹא אֶחָד וְגוֹרְל אֶחָד לְעֻזְאוֹל וְאֵין כָּאֵן לְעֻזְאוֹל אֱלֹא אֶחָד צִיֵּן הֵיִה כְּתוּב עָלָיו קְדֵּשׁ לִי קְדֵּשׁ מִלְּמִטָּן וְשָׁם מִלְּמַעְלָן כְּמִלְּךָ שְׁחִיבָא יוֹשֵׁב עַל קַתְדְרוֹן שְׁלוֹ וְדִכְבוּתָהּ אֶחָד מִלְּמִטָּן וְשָׁם מִלְּמַעְלָן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בִּי רַבִּי יוֹסִי אֲנִי רְאִיתִיו בְּרוּמִי וְלֹא הֵיִה כְּתוּב עָלָיו אֱלֹא שִׁמְשָׁה אַחַת קְדֵּשׁ לִי וְנִתֵּן אַחֲרָן אִם נָתַן זֶר כְּשֶׁר וְדִכְבוּתָהּ אִם הִעֲלָה זֶר פְּסוּל קַל וְחוֹמֵר מַה אִם נִתְיַנֵּה שְׁכַתּוּב בַּהּ בְּנֵי אַחֲרָן אִם נָתַן זֶר כְּשֶׁר הִעֲלָה שְׁאֵין כְּתוּב בַּהּ בְּנֵי אַחֲרָן לֹא כָּל שֶׁבֶן לֹא צוֹרְכָה דְּלֹא נִתְיַנֵּה שְׁחִיבָא מִעַכְבָּת אִם נָתַן זֶר כְּשֶׁר הִעֲלָה שְׁאֵינָה מִעַכְבָּת אִם הִעֲלָה זֶר פְּסוּל

[דף כ"א ע"א]

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר חִקּוּלַא בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק הִעֲלָה מִתּוֹךְ קַלְפֵי מַעַכְבָּת, אֵין נִתְיַנֵּה מִעַכְבָּת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קּוֹבְעֵן אֶפִּילוּ בְּפֶה. סְבָרִין מִימֵר אֶפִּילוּ אֶחָד הַיּוֹם וְאֶחָד לְמַחֵר. עַל דַּעֲתִיבָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דּוּ אָמַר: אֶפִּילוּ אֶחָד הַיּוֹם וְאֶחָד לְמַחֵר – נִיחָא. עַל דַּעֲתִיבָה דְּרַבִּי יִצְחָק: לֹאִי זֶה דְּבָר נְאֻמֵר גּוֹרְלוֹת? לְמַצְוָה: מִתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן – הַגּוֹרְל עוֹשֶׂה חֲטָאת וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֶׂהוּ חֲטָאת! פְּתַר לָהּ, בְּמִצְלִיחַ בְּגוֹרְל. מִתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יִצְחָק: לֹא הַגְּרִיל וְלֹא נִתּוּדָה – כְּשֶׁר, אֱלֹא שְׁחִיבָא מִצְוָה אַחַת. "לֹח" – לְרִבּוֹת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שְׁחִיבָא פְּסוּל מִשּׁוּם מַחֲסֵר זְמַן. וְאִיתָא בֵּי דִמְר רַבִּי יוֹחָנָן: קּוֹבְעֵן אֶפִּילוּ בְּפֶה. סְבָרִין מִימֵר אֶפִּילוּ אֶחָד הַיּוֹם וְאֶחָד לְמַחֵר, עַל דַּעֲתִיבָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן דּוּ אָמַר אֶפִּילוּ אֶחָד הַיּוֹם וְאֶחָד לְמַחֵר – נִיחָא, עַל דַּעֲתִיבָה דְּרַבִּי יִצְחָק, לֹאִי זֶה דְּבָר נְאֻמֵר גּוֹרְלוֹת? וְחֵשׁ לּוֹמֵר שְׁמַא יַעֲלָה לְשָׁם, פְּתַר לָהּ בְּרוּצָה לְהַגְרִיל. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁשֻׁחָטִין בְּחוּץ, אִית תַּנְיִ תַּנְיִ חֵיב. וְאִית תַּנְיִ תַּנְיִ: פְּטוּר. אָמַר רַב חֲסֵדָא: מַאֵן דְּאָמַר חֵיב – שְׁקָרַב הַשְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים, מַאֵן דְּאָמַר פְּטוּר – בְּשִׁלָּא קָרַב

[דף כ"א ע"ב]

הַשְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בְּחוּץ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: רַב חֲסֵדָא כְּעִי מִדְּמַתָּה לְפִסְחָה, וְלֹא דְמִיָּא. אָמַר רַבִּי מִנְאָה בַר תַּנְחוּם: רַבִּי לְעָזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן תְּרִיהוּן אֲמָרִין: פְּסַח שְׁעֵבַר זְמַנּוּ, מֵאֲלִיו הֵיִה מִשְׁתַּנְּחָה. בְּרַם חֲכָא, בְּשִׁחִיטָה הוּא מִשְׁתַּנְּחָה. מַאי כְּדוּן? מַאֵן דְּאָמַר חֵיב – סְבָרִין מִימֵר הַגְּרָלָה מִעַכְבָּת. מַאֵן דְּאָמַר פְּטוּר – סְבָרִין מִימֵר אֵין הַגְּרָלָה מִעַכְבָּת. כְּלוּם יֵשׁ כָּאֵן לְשָׁם אֱלֹא אֶחָד, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל אַחֵיו דְּרַבִּי בְּרַבְּכִיָּה:

אוּ זה אוּ זה, מִשְׁהַגְרִיל חֵיב עַל שֵׁל שֵׁם וּפְטוּר עַל שֵׁם עֲזָאוּל. אָמַר רַבִּי בָּא: וְהוּא שֶׁנֶּתַן מִתְּנַת הַפֶּר, אֲבָל אִם לֹא נִתַּן מִתְּנַת הַפֶּר – פְּטוּר, שֶׁשְׁחִיטָתוֹ שֶׁל שְׁעִיר מְעַבְּבַת מִתֵּן דָּמוֹ שֶׁל פֶּר. רַבִּי בּוּן בַּר הֵיחָ בָּעָא קוֹמֵי רַבִּי זְעִירָה: שְׁחַט אֶת הַפֶּר עַד שְׁלֹא יִגְרִיל, מַהוּ שִׁיחָא חֵיב? אָמַר לֵיהּ: נִישְׁמַעִינָה מִן הֲדָא – פֶּר מְעַבְּב אֶת הַשְּׁעִיר, הַשְּׁעִיר מְעַבְּב אֶת הַפֶּר, הֲדָא אָמְרַה: שְׁחַט אֶת הַפֶּר עַד שְׁלֹא הִגְרִיל – חֵיב. אִין תִּימַר פְּטוּר, נִיתְנֵי אִין הַשְּׁעִיר מְעַבְּב אֶת הַפֶּר! אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אֲבָדִימִי: הֲדָא דְתִימַר אִין הַשְּׁעִיר מְעַבְּב אֶת הַפֶּר בְּמִתְּנוֹת הַבְּדִים, אֲבָל בְּמִתְּנוֹת הַפְּרָכַת – שְׁעִיר מְעַבְּב אֶת הַפֶּר. הֵיךְ עֵבִידָא? שְׂאִינוּ יְכוּל לִתֵּן מִדָּם הַפֶּר עַל הַפְּרָכַת עַד שִׁיתֵּן מִדָּם הַשְּׁעִיר עַל בֵּין הַבְּדִים.

[דף כ"ב ע"א]

הַלְכָה ב' מִתְּנִיתִין – קָשֶׁר לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית בְּרֹאשׁ שְׁעִיר וְהַעֲמִידוּ כְּנֶגֶד בַּיִת שְׁלוּחֹהוּ, וְלִנְשָׁחַט מִשְׁתַּלַּח כְּנֶגֶד בַּיִת שְׁחִיטָתוֹ. בָּא לֹא אֲצַל פְּרוּ שְׁנִיחָה, וְסוּמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו וּמִתְּוֹדָה. וְכַךְ הִיחָ אוֹמֵר, אָנָּה הַשֵּׁם, עֲוִיתִי פְּשַׁעֲתִי חֲטָאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֶהְרָן עִם קְדוּשֵׁיךָ. אָנָּה הַשֵּׁם כְּפָר נָא לְעֹזוֹת וּלְפִשְׁעִים וּלְחַטָּאִים, שְׁעוֹתִי וְשִׁפְשַׁעֲתִי וְשִׁחַטָּאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֶהְרָן עִם קְדוּשֵׁיךָ, כְּפָתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ (וַיִּקְרָא מֹז, ל): כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְמַהֲרָא אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנֵי ה' תִּתְהַרְוּ. וְהָן עֲזָנִין אַחֲרָיו, בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

גְּמָרָא – רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: שְׁלַשׁ לְשׁוֹנוֹת הֵן: שֶׁל שְׁעִיר בְּסַלַע וְשֶׁל מִצֹּרַע בְּשֶׁקֶל, וְשֶׁל פְּרָח בְּשִׁתֵּי סִלְעִים. אָמַר רַבִּי בָּא בַר זְבָדָא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן הַלְּפָתָא: שֶׁל פְּרָח בְּשִׁתֵּי סִלְעִים וּמְחַצָּה, אֵית דְּמַפְקִין לִישְׁנָא בְּעֶשְׂרֵה זִוְזִין.

הַלְכָה ג', מִתְּנִיתִין – שְׁחַטוּ וְקַבַּל בַּמִּזְרֵק אֶת דָּמוֹ, וּנְתַנּוּ לְמִי שֶׁהוּא מְמַרְס בּוֹ עַל הַרְבֵּד הָרְבִיעִי שְׁבִהִיבַל, כְּדִי שְׁלֹא יִקְרוּשׁ. נִטַּל מִחֶתְהָ וְעֵלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפְנֵה גְּחִלִּים אֵילָךְ וְאַיְלָךְ, וְחֹתְמָה מִן הַמְּעַבְּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיַרְדּוּ וְהִנִּיחָהּ עַל הַרְבֵּד הָרְבִיעִי שְׁבַעֲזֹרֶת.

גְּמָרָא – כִּינֵי מִתְּנִיתָא עַל הַרְבֵּד הָרְבִיעִי שְׁבַעֲזֹרֶת. תְּנִי, שְׁחַט בַּחוּץ – חֵיב. חָפֵן בַּפְּנִים – פְּטוּר. חֶתְמָה וְהַקְטִיר וְנִשְׁפָּה הַדָּם – יָבִיא פֶּר אַחֵר, וְנִכְנַם בְּדָמוֹ. עַד שְׁלֹא הַקְטִיר נִשְׁפָּה הַדָּם – חֶתְיִיחָ פְּסוּלָה הִיא וְהוּא צְרִיף לַחֹת בְּתַחֲלָה. פֶּסֶק עַד שְׁלֹא הַקְטִיר נִשְׁפָּה הַדָּם וְכַפֵּס מִשְׁחַטְהִימִיר נִשְׁפָּה הַדָּם, לְהַבִּיא פֶּר אַחֵר וְלַחֲכַנְס בְּדָמוֹ – אִין אֶתְּ יְכוּל, שְׂאֵנִי אוֹמֵר עַד שְׁלֹא הַקְטִיר נִשְׁפָּה הַדָּם. וְהִיא חֶתְיִיחָ פְּסוּלָה, וְהוּא צְרִיף לַחֹת בְּתַחֲלָה – אִין אֶתְּ יְכוּל, שְׂאֵנִי אוֹמֵר מִשְׁחַטְהִימִיר נִשְׁפָּה הַדָּם וְהִיא חֶתְיִיחָ כְּשֶׁרָה, וְהוּא עוֹבֵר מִשֵּׁם חֲכַנְסָה יִתְרָה וּבְמִלּוֹ הַעֲבוּדוֹת. אֲשַׁכַּחַת אָמַר: בְּמִלּוֹ עֲבוּדוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

[דף כ"ב ע"ב]

שָׁחַט וּמָת, אַחֲרֵי מָהוּ שְׂיִכְנָם בְּדָמוֹ? רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֹשׁ אָמַר: בְּפֶר אֶבֶל לֹא בְּדָם. רַבִּי חֲנִינְיָה וְרַבִּי יוֹנָתָן: תְּרִיחוֹן אֲמַרִין, אֶפְלוּ בְּדָם, מִלְּתִיהוּ דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמַר: אֶפְלוּ בְּדָם. דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינְיָה רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה: אֶפְלוּ בְּדָם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי שָׂאֵל: הַפֶּן וּמָת, מָהוּ שְׂיִכְנָם בְּחַפְנֵינוּ? מָה צְרִיכָא לֵיהּ, בְּחַפְנֵינוּ, דְּכִתִּיב "וּמְלֵא חַפְנֵינוּ", בְּרַם הֲכָא לִית כְּתִיב "בְּדָמוֹ", פְּשִׁיטָא לֵיהּ אֶפְלוּ בְּדָם.

הַלְכָה ד' מִתְנִיתִין – בְּכָל יוֹם הָיָה חוֹתֵה בְּשַׁל פְּסָף וּמַעְרָה בְּתוֹךְ שַׁל זָהָב, וְהַיּוֹם חוֹתֵה בְּשַׁל זָהָב וּבָה הָיָה מַכְנִים. בְּכָל יוֹם חוֹתֵה בְּשַׁל אַרְבַּעַת קַבִּין וּמַעְרָה בְּתוֹךְ שַׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתֵה בְּשַׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין וּבָה הָיָה מַכְנִים. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּכָל יוֹם חוֹתֵה בְּשַׁל סָאָה וּמַעְרָה בְּתוֹךְ שַׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתֵה בְּשַׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבָה הָיָה מַכְנִים. בְּכָל יוֹם הֵיטָה כְּבֻדָּה, וְהַיּוֹם קָלָה. בְּכָל יוֹם הֵיטָה יָדָה קַצְרָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּה. בְּכָל יוֹם הָיָה זְהָבָה יְרוּקָה, וְהַיּוֹם אָדָם, דְּבָרֵי רַבִּי מְנַחֵם:

גְּמָרָא – פִּי דְתַנְיָנָן תַּמּוּן: נִתְפָּזַר מִמֵּנָה נֶקֶב גְּחָלִים הָיָה מַכְבְּדֵן לְאַמָּה וּבְשִׁבְתָּהּ כּוֹפִין עָלָיו פְּסֻכְתָּהּ. בְּכָל יוֹם הֵיטָה כְּבֻדָּה וְהַיּוֹם קָלָה שְׁלֵא לִיגְעוּ, בְּכָל יוֹם הֵיטָה יָדָה קַצְרָה וְהַיּוֹם אַרְבָּה שְׁלֵא לִיגְעוּ, בְּכָל יוֹם לֹא הָיָה בָּהּ אֲמָה גְמוּדָה וְהַיּוֹם הָיָה בָּהּ אֲמָה וּמַחְצָה כְּדִי שְׁתָּהּ הַזְרוּעַ מְסִיעֵת, בְּכָל יוֹם לֹא הָיָה בָּהּ נִרְתִיק וְהַיּוֹם הָיָה בָּהּ נִרְתִיק כְּדִי שְׁלֵא תִכְבֶּה, וְאִינוּ חוֹצִין? אָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוּן: קוֹבְעוּ בַּמַּסְמָר. שְׁבַעָה זְהָבִים הֵן: זְהָב טוֹב, זְהָב טָהוֹר, זְהָב סְגוּר, זְהָב מוּפָז, זְהָב מְזַקֵּק, זְהָב שְׁחוּט, זְהָב פְּרוּס. זְהָב טוֹב – כְּמִשְׁמַעוּ, "וְנִתְחַב בְּאַרְצֵי טוֹב". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִיבּוּי דּוּ כְּבִיתִיהּ מִיבּוּ דּוּ בְּלוּוִיתִיהּ. זְהָב טָהוֹר – שְׁמַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְאוּר וְאִינוּ חֶסֶר פְּלוּס. וְאַתֵּיָא כְּדִתְנִי, מַעֲשֶׂה בְּמִנּוֹרַת זְהָב שְׁעֵשֶׂה מוֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר וְהֵיטָה יִתְרָה דִּינָר זְהָב, וְהַכְנִיסוּהָ לְכוּר שְׁמוֹנִים פְּעַם וְלֹא חֶסֶרָה פְּלוּס. וְיֵאוֹת עַד דִּילָא יְקוּם עַל כְּרִירִיהּ הוּא חֶסֶר סְגִין, מִן דּוּ קִים עַל כְּרִירִיהּ לֹא חֶסֶר פְּלוּס. זְהָב סְגוּר – שְׁתֵּיהּ מַכְסִיף בְּעַד פֶּל הַזְהָבִים שְׁהִיוּ שָׁם. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כְּתִיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים–א כט, ד): "וְשִׁבַּעַת אֲלֵפִים כֶּכֶר פְּסָף מְזַקֵּק לְמוֹחַ קִירוֹת הַבְּתִים". וְכִתִּיב (מְלָכִים–א ו, כב): "וְאֵת פֶּל הַבַּיִת צִפָּה זְהָב", וְאַתָּה אָמַר אֲבָן?! אֵלָּא שְׁתֵּיהּ מַכְסִיף בְּעַד פֶּל הַזְהָבִים שְׁהִיוּ שָׁם. מוּפָז – רַבִּי פִטְרוּקִי אַחוּהָ דְרַבִּי דְרוּסָא בְּשֵׁם רַבִּי בָּא בַר בִּינָה:

[דף כ"ג ע"א]

דוּמָה לְאֵשׁ מִצְתַת בְּגַפְרִית. אָמַר רַבִּי אֲבִין: לְשֵׁם מְקוּמוֹ הוּא נִקְרָא זְהָב מְאוּפָז. זְהָב מְזַקֵּק – שְׁהִיוּ מִחֻתְכִין אוֹתוֹ בְּזִיתִים וְטָחִים אוֹתוֹ בְּצַק וּמְאֲכִילִין אוֹתוֹ לְנַעֲמִיּוֹת, וְהֵן מְסַנְנֹת אוֹתוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים:

שהיו מומנין אותו בזבל שבעה שנים. זהב שהוט - שהיה נמשך בשעוה. אדרניום היה לו משקל ביצה. דוקלטינום היה לו משקל דינר גורדינון. זהב פרוים - רבי שמעון בן לקיש אמר: אדם, דומה לדמו של פרו. ויש אומרים: זהב שהוא עושה פרות, ביי דתנינן תמן - ונפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל. אמר רבי אחא בר יצחק: בשעה שבנה שלמה את בית המקדש צר כל מיני אילנות לתוכו, ובשעה שהיו אלו שבהוין עושין פרות, היו אלו שבפנים עושין פרות, הדא הוא דכתיב (ישעיה ל"ה, ב): "פרח תפרח ותגל אף גילת ורגנן" וגו'. אימתי יבשו? אמר רבי יצחק היננא בר יצחק: בשעה שהעמיד מנשה צלם בהיכל - יבשו, דכתיב (נחום א, ד): "ופרח לבנון אמלל".

הלכה ה' מתניתין - בכל יום מקריב פרום בשחרית ופרס בין הערבים, והיום מוסיף מלא הפניו. בכל יום היתה דקה, והיום דקה מן הדקה. בכל יום פתנים עולים במזרחו של כבש ויורדין במערבו, והיום פתן גדול עולה באמצע ויורד באמצע. רבי יהודה אומר, לעולם פתן גדול עולה באמצע ויורד באמצע. בכל יום פתן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הפיור, והיום מן הקיתון של זהב. רבי יהודה אומר, לעולם פתן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב.

גמרא - פטום הקמרת: הצרי, והצפרן, והקלבנה, והקלבנה משקל שבועים שבועים מנה, מור וקציעה, שבלת נרד וכרכם - משקל ששה עשר ששה עשר מנה, קשט - שנים עשר, קלופה - שלשה, קנון מתשעה, נמצאת אומר: שלש מאות וששים וחמש מנים היו כנגד זמות השנה. ושלשה של אותו היום, הדא היא דתנינן: והיום מוסיף מלא הפניו, פרשינה תשעה קבין, ויו קפריסין שלשה סאין ושלשה קבין, אם אין לו ויו קפריסין מביא חמר חורין עתיק, מלח סדומית רבע מעלה עשן כל שהוא. רבי נתן אומר: אף כפת הירדן כל שהוא. נתן בה דבש - פסלה. הפר בה אחת מסממניה - חיב מיתה. תני, רבי שמעון בן גמליאל אומר: הצרי אינו אלא שרף של עצי קטף, בורית פרשינה למה היתה באה? שבה שפין את הצפרן מפני שהיא נאה. ויו קפריסין למה היא באה? שבה שורין את הצפרן מפני שהיא עזה. והלא מי רגלים יפיו לה? אלא שאין מכניסין ריח רע לעזרה מפני הכבוד. ובשהיה מידק היה אומר: 'הדק היטב, הדק היטב' - שהקול יפה לבשמים. הפר בה אחת מסממניה או שנתן בה מעט דבש היתה פסולה, לא נתן לתוכה מלה, או שנתן לתוכה מעלה עשן - נתחיב מיתה. אמר רבי זעירה: ועובר משום הכנסת יתרה. תני בר קפרא: הפטמין שבירושלים היו אומרים: אילו היה נתן לתוכה מעט דבש לא היה כל העולם פלו וכול לעמד בריחה. תני, פטמה חצים - בשרה, שלשים ורבעים לא שמענו. רבי אומר: במדתה היתה בשרה,

[דף כ"ג ע"ב]

וְדַא דְאַתְּ מַר: פְּטוּמָה הֶצִיץ כְּשֶׁרָה – חֲצִי כֹל סַמְמָן וְסַמְמָן. אַחַת לְשָׁשִׁים לְשַׁבְעִים שָׁנָה הִיא הֵיטָה בְּאַה הֶצִיץ מִן הַשִּׁירִים, הִדָּא הִיא מוֹתֵר תְּקַמְרָת, מַה הָיוּ עוֹשִׂין בְּהָּ? תַּנְי, הַקְטִיר כְּזוֹת בַּחוּץ – תִּיב. פְּחוֹת מְכֻזֵּית בַּפְּנִים – פְּטוּר. רַבִּי זְעִירָה בְּשֵׁם רַב יִרְמְיָה: נִפְטְרוּ הַצְּבוּר יְדֵי הוֹכְתָן. רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה: מִן מַה דְּתַנְי הַקְטִיר כְּזוֹת בַּחוּץ תִּיב, מִינָה אֵת שְׁמַע פְּחוֹת מְכֻזֵּית בַּפְּנִים פְּטוּר. "דְּקָה" מַה תְּלִמוּד לוֹמַר? לְפִי שְׁנַאֲמַר: "וְשִׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הַדִּק", אִם בֶּן לְמָה נֶאֱמַר "דְּקָה"? שְׁתַּתָּה דְּקָה מִן הַדְּקָה! בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? מִפְּרִישׁ שְׁלֶשֶׁת מְנִים מֵעֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים וּמִחֻזְרֵן לַמִּכְתָּשֶׁת, כְּדִי לְמַלְאוֹת מִמֶּנָּה הַפְּנִי כְּדִי לְקַיֵּם בְּהַ דְּקָה מִן הַדְּקָה. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: הוּץ מִקְדוּשׁ הֶרְאִשׁוּן. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְאֶפִּילוּ מִקְדוּשׁ הֶרְאִשׁוּן. מִתְּנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹנָה – כָּל הַכְּלִים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ רְאוּיִין לְקְדוּשׁ יְדִים וְרַגְלִים! פְּתַר לָהּ הוּץ מִקְדוּשׁ הֶרְאִשׁוּן. מִתְּנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹסִי – הַכְּפִיז וְהַכֵּן מַעֲכָבִין! פְּתַר לָהּ: מִקּוֹמָן מַעֲכָב.

הַלְכָה ו' מִתְּנִיתִין – בְּכֹל יוֹם הָיוּ שֵׁם אַרְבַּע מַעֲרֻכוֹת, וְהַיּוֹם הַמֵּשֶׁ, דְּכַרִּי רַבִּי מֵאִיר רַבִּי יוֹסִי אֹמַר, בְּכֹל יוֹם שְׁלֹשׁ, וְהַיּוֹם אַרְבַּע. רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר, בְּכֹל יוֹם שְׁתַּיִם, וְהַיּוֹם שְׁלֹשׁ.

גְּמָרָא – מַה טַּעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? "וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה" – זֶה מֵעֶרְכַת קִיּוּמֵי אֵשׁ. "וַיִּכְעַר עָלֶיהָ הַכַּהֵן" – זֶה מֵעֶרְכַת אֵיכוּל אֵיכָרִין וּפְדָרִים. "וַיַּעַרְף עָלֶיהָ הָעוֹלָה" – זֶה מֵעֶרְכַת גְּדוּלָה. "וְהַקְטִיר עָלֶיהָ הַלְבִי הַשְּׁלֵמִים" – זֶה קְטֹרֶת. וְלִית לְרַבִּי יוֹסִי מֵעֶרְכַת אֵיכוּל אֵיכָרִין. וְלִית לְרַבִּי יוֹדָה: מֵעֶרְכַת קִיּוּמֵי אֵשׁ. מַה מְקַיֵּם רַבִּי יְהוּדָה אֵשׁ תְּמִידָה? אֵשׁ שְׁאִמְרָתֶיךָ לָךְ תִּהְיֶה תְּמִיד – לֹא תִהְיֶה אֵלָא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַאֵיכָרִין וְהַפְּדָרִים שְׁלֹא נִתְאַכְלוּ מִבְּעָרֵב – עוֹשֶׂה אוֹתָן מְדוּרָה, וְשׁוֹרְפָן בַּפְּנֵי עֲצָמוֹ, וְדוֹחִין עָלֶיהֶן אֶת הַשֶּׁבֶת. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבְבָּי: מִתְּנִיתָא אַמְרָה בָּהּ, בְּכֹל יוֹם הָיוּ שֵׁם אַרְבַּע מַעֲרֻכוֹת, מַה אֵת שְׁמַע מִינָה? אָמַר רַבִּי מְנָא: וְהַיּוֹם הַמֵּשֶׁ. רַבִּי בּוֹן בַּר הִזְיָה בְּעָא קוּמֵי רַבִּי זְעִירָה: דְּכַר שְׁאִינוּ מַעֲכָב – דוּחָה. אָמַר לִיה: עַדִּי הַחֲדָשׁ הָרִי

[דף כ"ד ע"א]

אֵינָן מַעֲכָבִין וְדַחִי, דְּתַנְיָן תַּמּוּז, שְׁעַל מִחְלָף לִלְתָּה יוֹם מִחְלָלִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְיוֹצֵאִין לְעֵדוֹת הַחֲדָשׁ. מִנָּה לְמַעֲרַכַת יוֹם הַכַּפּוּרִים? רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי פְּדָת: "גְּחִלִי" – מַה תְּלִמוּד לוֹמַר "אֵשׁ"? שֶׁהִיא בְּטִלָּה עַל גְּבֵי גְּחִלִיָּה. "גְּחִלִי" יכוּל עוֹמְמוֹת? תְּלִמוּד לוֹמַר "אֵשׁ". אִי אֵשׁ יכוּל שְׁלֶחֶבֶת? תְּלִמוּד לוֹמַר "גְּחִלִי אֵשׁ". הָא בִּיצֵד? מִן הַלּוֹחֶשׁוֹת הִלְלוּ. וּמִנָּה שְׁתַּתָּה הָאֵשׁ בְּטִלָּה עַל גְּבֵי גְּחִלִים? תְּלִמוּד לוֹמַר "גְּחִלִי

אשׁ". רבי יהושע בן לוי אומר: אין לחם הפנים נפסל בשעת מסעות. רבי יוחנן אומר: לחם הפנים נפסל בשעת מסעות. רבי חייה בשם רבי יהושע בן לוי: "כאשר יחנו בן יסעו" – מה בהנחתם אינו נפסל אף בנסיעתם אינו נפסל. רבי אמי בשם רבי יהושע בן לוי: "ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנה (במדבר ב, יז) – כבתוך המחנות. רבי יעקב בר אחא רבי אמי בשם רבי אלעזר: השורף קדשים בחוץ בשעת מסעות לוקה. אומר רבי יוחנן: קדשים נדחין בשעת מסעות, טמאים פרושים כל אחד ואחד במחצתו. אומר רבי יוסה: תדירא הא מילתא בפומהון דרבנן, נסתלקו הפרכת התרו המחצות לזבין ולמצורעין. מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין, מתניתא מסייעא לרבי יהושע בן לוי: "תמיד" – תמיד אפילו בשבת. "תמיד" – אף בטמאה. מתניתא מסייעא לרבי יוחנן "לא תקב"ח" – אף במסעות. בשעת מסעות מה היו עושין לה? היו כופין עליה פסקתה; דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: אף בשעת מסעות היו מדשנין אותה שנאמר (במדבר ד, יג): "ודשנו את המזבח ופרשו עליו כנגד ארנמן"; הא אילו היה המזבח דליק לא היה כנגד ארנמן נשרף? מה עבד לה רבי יודה? פסקתה היו כופין עליו מלמעלה, מה מקום רבי יודה "ודשנו את המזבח"? – וירויז? ביי דאמר רבי יודה בן פזי: "ואכל ושבע ודשו".

פֶּרֶק הַמִּישִׁי

הַלְבָּה א' מִתְנִיתִין – הוציאו לו את הכף ואת המחטה, וחפן מלא חפניו ונתנו לתוך הכף, הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו, וכך היתה מדתה. נטל את המחטה

[דף כ"ד ע"ב]

בימינו ואת הכף בשמאלו. היתה מחלף בהיכל, עד שמוגיע לבין שתי הפרוכות המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה. רבי יוסי אומר, לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד, שנאמר (שמות כו, לג) "והכבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים".

גְּמָרָא – ולא כבר תניננה: נטל את המחטה ועלה לראש המזבח. בני מתניתא: את הכף ואת הכנף, מהו פה מגים? אומר רבי יוסה: הדיא אמרה בלי חול הוא. אין תימור בלי קדש דבר שקדש בכלי כפרה, דאיתפלגון: פטמה בחליו, רבי יוסה בן חנינה אומר: פטילה. רבי יהושע בן לוי אומר: פשרה. מאי טעמא דרבי יוסי בר חנינה? "קדש היא" – שתהא הבאתה בקדש. מאי טעמא דרבי יהושע בן לוי: "קדש היא" – שתהא באה מתרומת הלשכה. אומר רבי יוסה בי רבי בון: אתיא דרבי יוסי בן חנינה כשמואל, ודרבי יהושע בן לוי ברבי יוחנן, דתנינן: המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות

צבור. רבי יוחנן אמר: קמרת. אמר רבי הושעיה: תפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קמרת, ודרבי יוסי בן חנינה בשמואל, דאמר רבי חזנה בשם שמואל: מכתשת עשו אותה כלי שרת לקדש. אמר רבי יוסה בי רבי בון: אמרה רבי חזנה קומי רבי יוסה: דבר שקדש בפלי נפדה. אמר ליה: ולא שמואל הוא? ושמואל אמר: קל הוא במותר. דאיתפלגון: הותרו תמידין. שמואל אמר: נפדין בתמימין. רבי יוחנן אמר: נפדין בפסולי המקדשין. הותרו שעירים, על דעתיה דשמואל.

[דף כ"ה ע"א]

אם עולה נפדית, לא כל שבין הפאות? על דעתיה דרבי יוחנן: רבי זעירא אמר: ירעו. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מקוצים בה את המזבה. וקשיא יש הפאות קרבה עולה? אמר רבי יוסה: שניא היא שאין קרבנות צבור נקבעין אלא בשחיטה. אמר רבי חנינה בן תרדיון: תניי בית דין הוא על המותרות שיקרבו עלות. מלא קמצו, יכול מלא קמצו מבורין, תלמוד לומר "בקמצו", אי בקמצו יכול יקמין בראשי אצבעותיו? תלמוד לומר: "מלא קמצו", הוא ביצד? הופה את פס ידו במחבת ובמרחשת ומחק באצבעו מקמקלן למטון. תמן את אמר "מלא קמצו" בקמצו, והכא את אמר "מלא קמצו"? רבי יעקב בר אחא רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי? מה לחלן קמין החסר פסול, והכא קמין החסר פסול.

[דף כ"ה ע"ב]

הפנים מהו שיגעשה ככלי שרת לקדש? אחר מהו שיחפון ויתן לתוף הפניו? מהו שיגעשה מדה להפניו? בכל הפנים משערין או אין משערין אלא בהפניו? רבי יהושע בן לוי שאל: חפן ומת, אחר מהו שיפנים בהפניו. אין תימר הפנים עשו אותן ככלי שרת לקדש, הדיא אמרה חפן ומת אין אחר נכנס בהפניו, אין אחר חופן ונותן לתוף הפניו. ועושיין מדה להפניו ואין מעשרין בכל הפנים. אין תימר הפנים לא עשו אותן ככלי שרת לקדש, הדיא אמרה: חפן ומת אחד נכנס בהפניו אחר, חופן ונותן לתוף הפניו ואין עושיין מדה להפניו, ומשערין בכל הפנים הגדול לפי גדלו, אפילו בכך קמחית שהיתה ידו מחזקת בארבעת קבין, והקטן לפניו קוטנו, אפילו בכך גמלא שלא היתה ידו מחזקת אלא פשני זיתים, הלוד בור מהו? הזקיה אמר: הלוד בור – בשר. רבי ינאי אמר: הלוד בור פסול.

מתניתא פליגא על רבי ינאי, קבל בימינו ונתן בשמאלו יחזיר לימינו,

[דף כ"ז ע"א]

ושמאלו לא בור היא? תפתר שהיתה שמאלו כלפי הפנים. אמר רבי בא: ואפילו תימר כלפי לחוץ – שניא היא הלוד בור, ושניא היא מאליו. אמר רבי זעירא: פשיטת יד לא עשו אותה כהלוד. מתניתא

מִסְכַּת נְגָעִים פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. הָבֵא כְּלוּ נִגַע - יִסְגִּיר. עֲמַד בּו שְׁבוּעַ אַחַד - נוֹתֵן לוֹ שְׁבוּעַ שְׁנֵי. עֲמַד בּו שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת, אוֹ שְׁכַנְס וּפְשָׁה בְּסוֹף שְׁבוּעַ - הָרִי זוֹ חוֹלֵץ אֶת כְּלוּ. נִגַע כְּשֵׁנִי גְרִיסִין בְּסוֹף שְׁבוּעַ וּפְרַח בְּכָלוּ - הָרִי זֶה חוֹלֵץ אֶת כְּלוּ. אֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְבַנּוֹת אַחַר תַּחְתִּיו, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֶפְלוּ נִרְאָה בּו נִגַע בְּרוּחַ אַחַת - הָרִי חוֹלֵץ אוֹתָהּ הַרוּחַ, וְאֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְבַנּוֹת אַחֲרַת תַּחְתִּיהָ. אִם בָּנָא וְאַחַר כֶּךָ נִרְאָה בּו נִגַע - יִרְאָה כַּתְּחִלָּה. אֵין הַבֵּית נִתֵן, אֶלָּא הַחוּזָר אַחַר חֲלִיצָה בְּלִבָּד:

ב. בֵּית הַנְּתוּן, מְצִיל עַל הָעֲצִים וְעַל הָאֲבָנִים וְעַל הָעֶפֶר שֶׁהֵבִיא לוֹ מִשְׁבָּנָא, וְאֵין מְצִיל, לֹא עַל הָעֲצִים, וְלֹא עַל הָאֲבָנִים, וְלֹא עַל הָעֶפֶר שְׁבָנָא עִמוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְלַבֵּן הַבְּנוּי עַל גְּבִיו - נוֹתֵן עִמוּ. אֲבָנִיו עֲצִיו וְעֶפְרָיו - מִטְּמֵאִין בְּכֹזֵית. רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן חֲסִמָּא אוֹמֵר: בְּמָה שֶׁהֵן. עֶפֶר שֶׁרִפְתָּן - מִטְּמֵאִין בְּבִיאָהּ. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר:

ג. הַמְּאָהִיל יָדָיו עַל הָאֲבָן הַמְּנַגַּעַת, בֵּין מְלַמְעֵלָה וּבֵין מְלַמְטָה - טְהוֹר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַמֵּא. כִּפֶּר תְּרוּמָה לְכַרְךָ בְּסִיב אוֹ בְּנִיר, וְנִתּוֹן עַל גְּבִי אֲבָן הַמְּנַגַּעַת, בֵּין מְלַמְעֵלָה בֵּין מְלַמְטָה - טְהוֹר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַמֵּא: הַמְּכַנְסֵי יָדוֹ לְבֵית הַמְּנַגַּעַת, וְנִגַע בּוּ מִבְּפָנִים; רַבִּי מְטַמֵּא, וְרַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר, עַד שְׂיִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְתוֹכוֹ. וְכֵן הִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה מְטַהֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה:

ד. בֵּית הַמְּסַגֵּר - טְמֵא מִתּוֹכוֹ. וְהַמְּחַלֵּט - מְאַחֲזָרְיוֹ וּמִתּוֹכוֹ, וְזֶה וְזֶה - מִטְּמֵא בְּבִיאָהּ, וְאֲבָנִים שֵׁשׁ בֵּהֵן נִגַע - מְטַמְּאוֹת מְאַחֲזָרֵיהֶן:

ה. בֵּית שֶׁהוּא מְסוּךְ עַל גְּבִי בֵּית הַמְּנַגַּעַת, וְכֵן אֵילָן שֶׁהוּא מְסוּךְ עַל בֵּית הַמְּנַגַּעַת, נִכְנָס לְחִיצוֹן - טְהוֹר. אֵמֵר רַבִּי אֱלֵעָזָר: אֲבָן אַחַת מִמֶּנּוּ מְטַמֵּא בְּבִיאָהּ, כְּלוּ - אֵינוֹ

מְטַמֵּא בְּבִיאָהּ. טְמֵא עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְטְהוֹר עוֹבֵר תַּחַת הָאֵילָן - טְמֵא. טְהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְטְמֵא עוֹבֵר - טְהוֹר, וְאִם עֲמַד - טְמֵא. וְכֵן בְּאֲבָן הַמְּנַגַּעַת, הַטְּהוֹר עוֹמֵד וְנִזְרָקוּ אֲבָנִים מְנַגַּעוֹת תַּחַת הָאֵילָן - טְהוֹר, וְאִם נָחוּ - טְמֵא, שְׁנֵאמַר (ויקרא יג, מו): "מוֹשְׁבוֹ טְמֵא":

ו. טְלִית טְמֵאָה שֵׁשׁ בֵּה שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְאֵין בּו כְּזֵית, וְהַכְּנִיס רַבָּה לְבֵית טְהוֹרָה - טְמֵאָתוֹ. וְרַבִּי נַחֲמִיָּה מְטַהֵר עַד שְׂיִכְנִיס אֶת כְּלָהּ. וְטְהוֹרָה שֶׁהַכְּנִיס מִמֶּנָּה שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ לְבֵית טְמֵא - נְטֵמְאָהּ. רַבִּי נַחֲמִיָּה מְטַהֵר עַד שְׂיִכְנִיס אֶת רַבָּהּ. וְטְמֵאָה שֶׁהַכְּנִיס מִמֶּנָּה אֶפְלוּ כְּזֵית לְבֵית טְהוֹר - טְמֵאָתוֹ:

ז. הַמְּכַנְסֵי רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית הַמְּנַגַּעַת - טְמֵאָהּ. כְּלֵי חֵרֶס שֶׁהַכְּנִיס אֲוִירוֹ לְבֵית הַמְּנַגַּעַת - טְמֵא. הַסְּפָסְלִין וְהַקֶּתְדְּרָאוֹת שֶׁהַכְּנִיס רַבָּן לְבֵית הַמְּנַגַּעַת - טְמֵאִים:

ח. מִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַמְּנַגַּעַת, וְכִלְיוֹ מְקַפְּלִין וּמִנְחִים עַל כַּתְּפָיו, וְסַנְדְּלִיו וְטַבְּעוֹתָיו בְּקַמְצוֹ, וְהַכְּנִיסוֹ, הוּא וְהֵן - טְמֵאִין מִיָּד, וְאִם הָיָה מְלַבֵּשׁ בֵּהֵן - טְהוֹרִין עַד שִׂישְׁהָא בְּכַדִּי אֲכִילַת פָּרֶס. הִיָּה עוֹמֵד בְּפָנִים, וּפִשְׁט יָדוֹ לַחוּץ, וְנִתֵן לוֹ חִבְרוֹ סַנְדְּלוֹ וְטַבְּעוֹתָיו בְּאֲצָבְעוֹתָיו, הוּא וְהֵן - טְמֵאִין מִיָּד, שְׂאֵם מְלַבֵּשׁ בֵּהֵן - טְהוֹר, עַד שִׂישְׁהָא בְּכַדִּי אֲכִילַת פָּרֶס. הִיָּה עוֹמֵד בַּחוּץ, וְסַנְדְּלִיו בְּרַגְלָיו וְטַבְּעוֹתָיו בְּאֲצָבְעוֹ, וּפִשְׁטֵן לְפָנִים, רַבִּי יְהוּדָה מְטַמֵּא מִיָּד, וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים: עַד שִׂישְׁהָא בְּכַדִּי אֲכִילַת פָּרֶס. אֵמֵר לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: מָה אִם בְּזִמְן שְׁכָל גּוֹפּוֹ טְמֵא, לֹא טְמֵא אֶת מָה שֶׁעָלָיו עַד שִׂישְׁהָא בְּכַדִּי אֲכִילַת פָּרֶס, בְּזִמְן שֶׁאֵין כָּל גּוֹפּוֹ טְמֵא, אֵינוֹ דִּין שְׂלֵא יְטַמֵּא מָה שֶׁעָלָיו עַד שִׂישְׁהָא בְּכַדִּי אֲכִילַת פָּרֶס! אֵמֵר לֵהֵן רַבִּי יְהוּדָה: מְצִינוּ שִׂיפָה כַּח הַטְּמֵא לְהַצִּיל מִכַּח הַטְּהוֹר:

ט. יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִין טְמֵאָהּ וּמְצִילִין בְּגָדִים - בְּבֵית הַמְּנַגַּעַת. וְהַבְּהֵמָה וְהַעוֹבָדִי כּוֹכְבִים -

אין מקבלין טמאה, ואין מצילין בגדים בבית המגנע:

י. וכמה הוא פרס? חצי ככר משלש לקב, מיסב ואוכל בלפתן באכילה בינונית של כל אדם. ושלשה שעורין היה רבי אליעזר אומר בו: שתי ידות ממנו כמזון שתי סעודות לערוב, חציו נקרא פרס לאכול בבית המגנע, וחצי ממנו נקרא חצי פרס לפסל את הגויה:

יא. מצורע שנכנס לבית, כל הכלים ששם - הרי אלו טמאין מיד. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים? בזמן שנכנס ברשות, אבל נכנס שלא ברשות, כל הכלים ששם - טהורים עד שיששה כדי הדלקת הנר. כלים התלוין בכחל למעלה מעשרה טפחים - טהורין; דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר: למעלה מארבע אמות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: כלים הטמונין בקרקע הבית למטה משלש אצבעות - טהורין. רבי יהודה אומר: השדה ותבה ומגדל שבבית המגנע, אף על פי שהן מכסין, כלים שבתוכן - טמאים:

יב. הבור והדות שבבית המגנע, אף על פי שמגלים - כלים שבתוכן טהורים. רבי יוסי אומר: כל המציל בצמיד פתיל שבאהל המת - מציל מכסה בבית המגנע. כל המציל מכסה באהל המת, אפילו מגלה בבית המגנע - טהור. רבי מאיר אומר: בית המגנע באהל המת, המציל בצמיד פתיל באהל המת - מציל בצמיד פתיל בבית המגנע, וכל המציל מכסה באהל המת - מציל מכסה בבית המגנע:

יג. חמר באדם מה שאין בבגדים, וחמר בבגדים מה שאין באדם. חמר באדם: שבאדם סימני טמאה לטמא בשער לבן ובמחיה, ולטמא בתחלה, ולטמא בארבע מראות, זו על גבי זו, ולטמא בפיתוף, וחיב קרבן, וטעון צפורין, מה שאין כן בבגדים:

יד. חמר בבגדים, שהעומד בשני שבועות בבגדים - טמאים, והפסיון הרחוק בבגדים - טמאין, והפורח בבגדים - טמאין, ומשתלחין מכל עיר, ואדם - אלא חוץ לעירות המקפות חומה, ואין להן טהרה מטמאתן. הלוקח בגד מן הנכרי - יראה כתחלה, מה שאין כן באדם:

טו. חמר באדם שאין בבתים, ובבתים שאין באדם. שבאדם: סימן טמאה לטמא בשער לבן ובמחיה, ומטמא בתחלה, ולטמא בארבע מראות זו על גבי זו, ולטמא בפיתוף, ומטמא בכגרים, ומטמא בארץ ובחוצה לארץ, וחיב בקרבן מה שאין כן בבתים. חמר בבתים: שהעומד שני שבועות בבתים - טמא, והפסיון הרחוק בבתים - טמא, ומשתלח חוץ לכל עיר ואדם אלא חוץ לעירות חומה, ואין להן טהרה מטמאתן. הלוקח בית מן הנכרי - יראה כתחלה, מה שאין כן באדם:

טז. חמר בבגדים שאין בבתים, ובבתים שאין בבגדים. חמר בבגדים, שהעומד שני שבועות בבגדים - ישרף, והפושה בראשון - ישרף מיד, ומטמא כגרים, ומטמא בשתי וערב, מה שאין כן בבתים. חמר בבתים, שבבתים נזקקה להן שלשה שבועות, ומטמא צבועין, וטעונין צפורין, מה שאין כן בבגדים:

מִסְכַּת נְגָעִים פָּרָק שְׁמִינִי

א. אין מצורע מטהר מצורע אחר, אבל נשאל הוא על הטמאה ועל הטהרה. הכל כשרין לטהר את המצרע, ואפלו זב, ואפילו טמא מת. וכשם שמצוה לטהרן - כך מצוה לטמאין. וכהן שטמא - מצוה לטהר, שנאמר (ויקרא יג, ט): "לטהרו או לטמאו", בארץ ובחוצה לארץ:

ב. אזוב הכשר לחטאת - כשר למצרע. היה בו לחטאת - כשר למצרע. רבי אליעזר אומר: "עץ ארו ואזוב ושני תולעת" (ויקרא

י. מט) הָאָמור בתורה - שְׁלֵא נַעֲשֶׂתָה בְּהֵן מְלֵאכָה:

ג. אָמַר רבֵי יְהוּדָה: שְׁבַתֵי הֵיטָה, וְהִלְכֵתִי אֶצֶל רבֵי טְרַפּוֹן בְּבֵיתוֹ, אָמַר לִי: 'יְהוּדָה בְּנִי! תֵּן לִי סַנְדְּלִי, וְנִתְתִי לוֹ. פֶּשֶׁט יָדוֹ לְחִלּוֹן וְנִתֵּן לִי מִקָּל. אָמַר לִי: 'בְּנִי! בְּזוֹ טְהַרְתִּי שְׁלֹשָׁה מִצְרָעִים, וְלִמְדַתִּי בַּהּ שִׁבְעַת הַלְכוֹת, שֶׁהֵן שֶׁל בְּרוּשׁ, וְרֹאשָׁה טְרוּף, אֲרָפָה אִמָּה, וְעֵבְיָה כְּרַבִּיעַ כְּרַע הַמַּטָּה, חֲלוּק לְאַחַד, וְשִׁנָּיִם לְאַרְבָּעָה, מִזִּין וְשׁוֹנֵיץ מִשְׁלֹשְׁלֵין וּמִטְהַרִּין, בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשֹׁלֵא בְּפָנֵי הַבַּיִת, וּמִטְהַרִּין בְּגִבּוּלֵין.

ד. הִיָּה מְבִיא שְׁתֵי צִפְרִים דְּרוּר, וְאֵלוֹ הֵן: הַדְּרוֹת בְּעִיר. רבֵי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: אֵלוֹ הַקֶּפְלָאוֹת. שְׁחַט אֶת אַחַת מֵהֵן "אֵל כְּלֵי חָרֶשׁ עַל מַיִם חַיִּים" (ויקרא יד, ה). חָפַר וּקְבְּרָה לְפָנָיו - אָסוּר בְּהִנָּאָה. טָבַל וְהִזָּה שִׁבְעַת פְּעָמִים עַל אַחוּרֵי יָדוֹ שֶׁל מִצְרָע, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל מִצְחוֹ. וְאִם הִזָּה עָלָיו מִכָּל מְקוֹם - יֵצֵא. וְכֵן הִיָּה מִזֶּה עַל הַשְּׁקוּף שֶׁל הַבַּיִת מִבְּחוּץ, וְאִם הִזָּה עָלָיו מִכָּל מְקוֹם - יֵצֵא. שְׁלָחָה וְחִזְרָה - מִתְּרַת בְּאַכִּילָה. וְכִשְׂרָה לְטַהַר מִצְרָע אַחַר, אֶפְלוֹ שֵׁשׁ וְחֲמֵשׁ פְּעָמִים, מִתְּרַת בְּאַכִּילָה, וְכִשְׂרָה לְטַהַר זוֹ בְּמִצְרָע אַחַר:

ה. רבֵי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר: רִיסֵי עֵינָיו אֵין צָרִיף לְגַלְחָתָהּ. גִּלְחָתָהּ וְשִׁיר שְׁתֵי שְׁעֵרוֹת תְּגַלְחָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה, וְחִזֵּר וְגִלְחָן תְּגַלְחָתוֹ שְׁנִיָּה - לֹא עֲלָתָהּ לוֹ שְׁנִיָּה, אֲלֵא תְּגַלְחָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה בְּלֵבָד:

ו. תְּגַלְחָתָהּ שֶׁל מִצְרָע - טְבִילָתוֹ מְעַכְבָּתוֹ, וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - אֵין מְעַכְבִּין. שְׁחִיטַת צִפְרִים וְהִזָּאתוֹ וְתְּגַלְחָתוֹ - בַּיּוֹם. וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. אֵלוֹ - בְּאֲנָשִׁים. וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלוֹ - בְּכַהֲנִים. וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין כַּהֲנִים בֵּין בְּלוֹיִם בֵּין בִּישְׂרָאֵלִים:

ז. מִצְרָע - מִתָּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה בְּמֵי גִמְרוֹ, וְאָסוּר בַּיּוֹם סִפְרוֹ. רבֵי יוֹסִי בְּרַבֵּי יְהוּדָה אוֹמַר: אִם בַּיּוֹם סִפְרוֹ אָסוּר, קָל וְחִמְרָה בַּיּוֹם גִּמְרוֹ. אָמַר רבֵי חִיָּא: אִמְרַתִּי לְפָנַי רבֵי, לְמַדְתַּנִּי רַבְּנֵינוּ שְׁלֵא הִיָּה יוֹתֵם לְעִזְיָה אֲלֵא בַּיּוֹם חֲלוּטוֹ. אָמַר לוֹ: אַף אֲנִי כִּן אִמְרַתִּי:

ח. שְׁתֵּי צִפְרִים שֶׁל מִצְרָע שְׁמַתָּה אַחַת מֵהֵן, אוֹ שְׁבִרְחָה, אוֹ שְׁנַעֲשֶׂת טְרַפָּה - יִקַּח זֶה לְשִׁנְיָה. שְׁחַט אַחַת מֵהֵן, וְנִמְצָאת שְׁנִיָּה שְׁלֵא דְרוּר, אוֹ טְרַפָּה - שְׁתֵּיהֶם מִתְּרוֹת, וְיָבִיא שְׁתֵּים בְּתַחֲלָה. שְׁחַטָּה וְנִמְתָּה חִבְרָתָהּ, אוֹ שְׁנַעֲשֶׂת טְרַפָּה - שְׁתֵּיהֵן אָסוּרוֹת, וְיָבִיא שְׁתֵּים בְּתַחֲלָה. שְׁחַטָּה שְׁלֵא עַץ אָרְזוֹ וְאִזּוּב וְשִׁנֵי תוֹלַעַת, רבֵי אוֹמַר: הוֹאִיל וְהַקְצָה לְמִצְוֹתָהּ - אָסוּרָה. רבֵי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: הוֹאִיל וְנִשְׁחַטָּה שְׁלֵא כְּמִצְוֹתָהּ - מִתְּרַת:

ט. מִצְרָע טוֹבֵל בְּלִשְׁכַת הַמִּצְרָעִים, וְכֹא עוֹמֵד בְּשַׁעַר נִקְנוֹר, רבֵי יְהוּדָה אוֹמַר: אֵין צָרִיף טְבִילָה, שְׁכָבָר טָבַל מִבְּעַרְב. אָמַרוֹ לוֹ: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֲלֵא כָּל הַנִּכְנָס לְעִזְרָה, הִיָּה טוֹבֵל, וּמְבִיא אֶשְׁמוֹ וְלָגוֹ בְּיָדוֹ, וּמַעֲמִידוֹ בְּשַׁעַר נִקְנוֹר, וְהִכְהֵן עוֹמֵד מִבְּפָנִים, וּמִצְרָע מִבְּחוּץ, וּמִצְרָע מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת הַכָּבֶשׂ, וְכֵהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יָדוֹ שֶׁל הַמִּצְרָע, וּמוֹלִיף וּמְבִיא וּמַעֲלָה וּמוֹרִיד, וְסוֹמֵךְ שְׁתֵי יָדָיו עָלָיו, וְנִכְנָס וְשׁוֹחֵט בְּצִפּוֹן:

י. כָּל הַסְּמִיכוֹת שְׁבַמְקַדֵּשׁ - תִּכְף לְסַמִּיכָה שְׁחִיטָה, חוּץ מִזוֹ שֶׁהֵיטָה בְּשַׁעֲרֵי נִקְנוֹר. כָּל הַסְּמִיכוֹת שְׁבַמְקַדֵּשׁ - הֵיוּ לְצִפּוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, חוּץ מִזוֹ שֶׁהֵיטָה בְּשַׁעֲרֵי נִקְנוֹר, שְׁלֵא יָכוֹל לְכַנֵּס בְּעִזְרָה עַד שִׁזְרוּק עָלָיו מִדָּם חֲטָאתוֹ וְאֶשְׁמוֹ:

יא. הַקִּדִּים עוֹלְתוֹ לְחֲטָאתוֹ - מֵה שְׁעֵשׂוּי עֵשׂוּי. הַקִּדִּים עוֹלְתוֹ לְאֶשְׁמוֹ - עוֹלָה לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ וְטַעוֹן נִסְכִּים, אֲלֵא שְׁלֵא עָלוֹ לְבַעֲלִים לְשׁוּם חוֹבָה. הַקִּדִּים חֲטָאתוֹ לְאֶשְׁמוֹ - תֵּעֲבֹר צוּרְתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה:

מִסְכַּת נְגָעִים פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. אִשִּׁם מְצוּרַע שֶׁנִּשְׁחַט שְׁלֵא לְשִׁמוּ, אוּ שְׁלֵא נִתֵּן מִדְּמוֹ עַל גְּבִי בַּהוֹנוֹת - הֲרִי זֶה עוֹלָה לְגַבִּי מִזְבֵּחַ וְטֵעוֹן נִסְכָּיו, אֲלֵא שְׁלֵא עֲלֶה לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה, וְצָרִיךְ לְהִבִּיא אִשִּׁם אַחַר לְהִכְשִׁירוֹ:

ב. שֶׁחִטּוֹ חוּץ לְזִמְנוֹ וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ - תִּעֲבַר צוּרְתּוֹ וַיֵּצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. הִיוּ שְׁנֵי כְּהֻנִּים מְקַבְּלִין אֶת דְּמוֹ, אֶחָד בְּכָלִי וְאֶחָד בִּיד, זֶה שֶׁקֶבֶל בְּכָלִי - מְקַבֵּל תְּחִלָּה, וְזֶה שֶׁקֶבֶל בִּיד - מְקַבֵּל אַחֲרָיו. וְאִם שְׁנֵה - כְּשֶׁר. זֶה שֶׁקֶבֶל בְּכָלִי - מְקַבֵּל בְּיָמִין, וְזֶהוּ שֶׁקֶבֶל בִּיד - מְקַבֵּל. וְאִם שְׁנֵה - פְּסוּל: זֶה שֶׁקֶבֶל בְּכָלִי - בָּא וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְזֶה שֶׁקֶבֶל בִּיד - בָּא לוֹ אֲצֵל מְצוּרַע. אִם שְׁנֵה - פְּסוּל. נִשְׁפָּךְ שֶׁל יָד - לֹא יִתֵּן מִשָּׁל כָּלִי. נִשְׁפָּךְ שֶׁל כָּלִי - לֹא יִתֵּן מִשָּׁל יָד. אִם יֵשׁ דָּם נֶפֶשׁ - יִחְזֹר וַיִּקְבֵּל. עַד מַתִּי מוֹעֲלִין בְּשִׁמְן? עַד שִׁיזְרַק אֶת הַדָּם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עַד שִׁיזֶה הַזְּאוּתִיו. וְשׂוּיָן, שְׂאִסוּר בְּאֲכִילָה עַד שִׁיתֵּן מִתֵּן שְׁבַע וּמִתֵּן בַּהוֹנוֹתָיו. הַקֹּדִים מִתֵּן שִׁמְן לְמִתֵּן דָּם - יִמְלָאנוּ שִׁמְן, וַיִּתֵּן מִתֵּן שִׁמְן אַחַר מִתֵּן דָּם. הַקֹּדִים מִתֵּן בַּהוֹנוֹת לְמִתֵּן שְׁבַע - יִמְלָאנוּ שִׁמְן, וַיִּתֵּן מִתֵּן בַּהוֹנוֹת אַחַר מִתֵּן שְׁבַע. הַקֹּדִים מִתֵּן בַּהוֹנוֹת זֹו לְזֹו - יִחְזֹר וַיִּתֵּן עַל גְּבִי בַּהוֹנוֹת כְּסֹדֶרֶן:

ג. שִׁירֵי הַשִּׁמְן שֶׁבִּלְג, הִיָּה נֶאֱכַל לְזוֹכְרֵי כְּהוֹנָה, וְשִׁבִּיד - נוֹתְנוֹ עַל רֹאשׁ הַמִּטְהָר וְכִפֹּר. חֶסֶר הַלּוּג עַד שְׁלֵא יִצוּק - יִמְלָאנוּ. מִשִּׁיֵּצֶק - יָבִיא אַחַר כִּתְחִלָּה; דְּבָרֵי רַבִּי טַרְפוּן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִף עַל פִּי שִׁיֵּצֶק - יִמְלָאנוּ. וְאִם מִשִּׁיזֶה חֲזֹר הַלּוּג - הַכֹּל מוֹדִים שִׁיבִיא אַחַר בִּתְחִלָּה. נִתֵּן מְקַצֵּת הַמִּתְנּוֹת בְּפָנִים וְנִשְׁפָּךְ הַלּוּג - יָבִיא לּוֹג אַחַר וַיִּתְחִיל בִּתְחִלָּה בְּפָנִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: יִתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁפִּסְק:

ד. גִּמְר הַמִּתְנּוֹת שֶׁבְּפָנִים, וְנִשְׁפָּךְ הַלּוּג - יָבִיא לֹג אַחַר וַיִּתֵּן עַל הַבַּהוֹנוֹת. נִתֵּן מְקַצֵּת שֶׁבְּבַהוֹנוֹת וְנִשְׁפָּךְ הַלּוּג - יָבִיא לּוֹג אַחַר

וַיִּתְחִיל תְּחִלָּה עַל הַבַּהוֹנוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: יִתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁפִּסְק. גִּמְר הַמִּתְנּוֹת שֶׁל הַבַּהוֹנוֹת - דְּבָרֵי הַכֹּל מִתְנּוֹת הָרֹאשׁ אֵינָן מִעֲכָבִין. כֵּלָן אֵינָן נֶאֱכָלִין חוּץ מִן הָאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא נֶאֱכָל. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כֵּלָן נֶאֱכָלִין:

ה. מְצוּרַע שֶׁהִבִּיא עֵנִי וְהִעֲשִׂיר אוּ עֲשִׂיר וְהִעֲנִי - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר חֲטָאת; דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָאִשִּׁם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר צַפְרִים.

ו. שְׁנֵי מְצוּרַעִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ עוֹלוֹתֵיהֶן - זֶה נוֹתֵן שְׁלֹו לְזֶה, וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֹו לְזֶה. נִתְעַרְבוּ פְּרֻדוֹתֵיהֶן - זֶה נוֹתֵן שְׁלֹו לְזֶה, וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֹו לְזֶה. נִתְעַרְבוּ לּוֹגֵיהֶן - זֶה נוֹתֵן שְׁלֹו לְזֶה, וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֹו לְזֶה. וְאִם הִזֶּה מִשְׁנִיָּה עַל אֶחָד מֵהֶן - יֵצֵא. נִתְעַרְבוּ אֲשֻׁמוֹתֵיהֶן, זֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מִטְהָר וְזֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מִטְהָר. מִזֶּה מִשְׁנִיָּה עַל שְׁנֵיהֶן. נִתְעַרְבוּ חֲטָאתֵיהֶם - זֶה תִּשְׁחַט לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא, וְזֶה תִּשְׁחַט לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא. מִתָּה אַחַת מִן הַחֲטָאוֹת - יָבִיאוּ חֲטָאת בְּשִׁתְּפוֹת, וַיִּתְּנָה עֲלֶיהָ וְתֶאֱכַל:

ז. נִזְרַק דָּם שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וּמִת אֶחָד מִן הַמְצַרְעִין - חֲטָאת הַשְּׁנִיָּה מִתָּה. וְאִם שְׁחוּטָה הִיא - הַדָּם יִשְׁפָּךְ וְתַעֲוֹבֵר צוּרְתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. מִה עוֹשִׂין לְתַקֵּן מְצוּרַע הַנִּשְׁאָר? זֹו הַשְּׁאֵלָה שְׂאֵלוֹ אֲנִשִּׁי אֶלְפִסְבִּידְרִיא אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמַר לֵהֶן: לְהִבִּיא חֲטָאת בְּהֵמָה אֵינּוּ יָכוֹל, שְׂאִין חֲטָאת בְּהֵמָה בָּאָה עַל הַסֶּפֶק, וְחֲטָאת הָעוֹף אֵינּוּ יָכוֹל, שְׁעֲשִׂיר שֶׁהִבִּיא קָרְבָן עֵנִי לֹא יֵצֵא. הֲאֵ כִּיִּצֵּד? כִּתְּב נִכְסָיו לְאַחֲרִים, וְנִמְצָא עֵנִי, וּמִבִּיא חֲטָאת הָעוֹף. אָמַר לֵהֶן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: עַכְשִׁיו שְׂאֵלְתֶם דְּבַר חֲכָמָה:

מִסְכַּת פָּרָה פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

א. פֶּר בֶּן עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה חֲדָשׁ וְיוֹם אֶחָד - הֲרִי זֶה פֶּר שְׁלָם. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נוֹתְנִים לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר עֲשָׂרִים

וּאֲרַבְעָה חֲדָשׁ, שְׁכַל פְּרִים שֶׁבַתְוֹרָה בְּיָן בְּקָרָא - בְּיָן שְׁתֵּי שָׁנִים. "פֶּר" - בְּיָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: "פְּרִים" - בְּנֵי שְׁתַּיִם, שְׁנֵאמַר (בַּמִּדְבָּר ח, ח): "וּפֶר שְׁנֵי בְּיָן בְּקָר תִּקַּח לַחֲטָאתָא". רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מַה תְּלַמּוּד לוֹמֵר "וּפֶר שְׁנֵי"? אֶלָּא שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן, מַה הָרֵאשׁוֹן לֹא נֶאֱכַל - אִף שְׁנֵי לֹא נֶאֱכַל. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: חֲטָאת לְמָה הוּא דוֹמָה? לְפִרְקָלִיט שְׁנַכְנַס לְרִצּוֹת, רִצָּה פְּרָקָלִיט וְנַכְנַס הַדּוֹרוֹן.

ב. רַבִּי אוֹמֵר: מַה תְּלַמּוּד לוֹמֵר: "וּפֶר שְׁנֵי בְּיָן בְּקָר תִּקַּח לַחֲטָאתָא"? אִם לְלַמַּד שֶׁהֵם שָׁנִים, הָרִי כְּבֹר נֶאֱמַר: "וְעֵשָׂה אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עוֹלָה", מִפְּנֵי שֵׁיכּוּל, תִּקְדִּים חֲטָאת לְעוֹלָה בְּכָל מַעֲשֵׂה, תְּלַמּוּד לוֹמֵר: "וּפֶר שְׁנֵי בְּיָן בְּקָר תִּקַּח לַחֲטָאתָא". אִי "פֶּר שְׁנֵי בְּיָן בְּקָר תִּקַּח לַחֲטָאתָא" יְכוּל תִּקְדִּים עוֹלָה לַחֲטָאת בְּכָל מַעֲשֵׂה? תְּלַמּוּד לוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר ח, ח): "וְעֵשָׂה אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עוֹלָה". הָאֵ כִּי צִידָה? דֵּם חֲטָאת קָדָם לְדָם עוֹלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרֻצָּה. אַבְרַי עוֹלָה קוֹדֵמִין לְאִמּוּרֵי חֲטָאת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּלִיל לְאִשִּׁים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: חֲטָאת לְמָה הִיא דוֹמָה? לְפִרְקָלִיט שְׁנַכְנַס לְרִצּוֹת, רִצָּה הַפְּרָקָלִיט וְנַכְנַס דּוֹרוֹן אַחֲרָיו. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מַה תְּלַמּוּד לוֹמֵר: "וּפֶר שְׁנֵי בְּיָן בְּקָר תִּקַּח לַחֲטָאתָא", אִם לְלַמַּד שֶׁהֵן שָׁנִים, הָרִי כְּבֹר נֶאֱמַר: "וְעֵשָׂה אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עוֹלָה". אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר: "וּפֶר שְׁנֵי בְּיָן בְּקָר תִּקַּח לַחֲטָאתָא", יְכוּל תֵּהֵא חֲטָאת הַלּוּיִם נֶאֱכַלְתָּ? תְּלַמּוּד לוֹמֵר "שְׁנֵי" - ! שְׁנֵי לְעוֹלָה. מַה עוֹלָה לֹא נֶאֱכַלְתָּ - אִף חֲטָאת לֹא נֶאֱכַלְתָּ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ אָמַר רַבִּי יוֹסִי: - "הַבָּאִים מִהַשְּׁבִי בְּנֵי הַגּוֹלָה הַקְּרִיבוּ עֲלוֹת לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, פְּרִים שָׁנִים עֲשֹׂר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, אֵילִים תִּשְׁעִים, וְשֵׁשׁ כִּבְשִׁים, שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה צְפִירֵי חֲטָאת, שָׁנִים עֲשֹׂר - הַכֹּל עוֹלָה לַה'" (עֲזָרָא ח, לה). אִפְשָׁר שְׁחֲטָאת עוֹלָה? אֶלָּא מַה עוֹלָה לֹא נֶאֱכַלְתָּ, אִף חֲטָאת אֵינָה נֶאֱכַלְתָּ, שֶׁהִיא רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: עַל עֲבוּדָה זָרָה הִבְיָאוּם.

ג. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל מְקוּם שְׁנֵאמַר בַּתּוֹרָה "עֲגָל" סֵתֵם - בְּיָן שְׁנָה, שְׁנֵאמַר (ויקרא ט, א): "וְעֲגָל וְכִבְשׁ בְּנֵי שְׁנָה. בְּיָן בְּקָר - בְּיָן שְׁתֵּי שָׁנִים, שְׁנֵאמַר (שם ט, ב): "קַח לָךְ עֲגָל בְּיָן בְּקָר לַחֲטָאת וְאֵיל לְעוֹלָה תְּמִימִים"; תְּמִימִים - לְשָׁנִים. וְתְּמִימִים - מְכַל מוּם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: נֶאֱמַר (בְּרַאשִׁית טו, ט): "עֲגָלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ" - וְשֻׁלְשָׁה מִן הַפְּרִים וְשֻׁלְשָׁה מִן הָאֵילִים, וְשֻׁלְשָׁה מִן שְׁעִירִים. שְׁלֹשָׁה מִן פְּרִים - פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת, וּפֶר יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְעֲגָלָה עֲרוּפָה. שְׁלֹשׁ מִן אֵילִים - אֲשֶׁם וְדָאִי, וְאֲשֶׁם תְּלוּי, וְכִבְשָׁה שֶׁל יְחִיד. שְׁלֹשׁ מִן שְׁעִירִים - שְׁעִירֵי הַרְגָּלִים, שְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְשְׁעִיר שֶׁל נְשִׂיא.

ד. "כִּבְשִׁים בְּנֵי שְׁנָה" הָאִמּוּר בַּתּוֹרָה - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחֲמָה; דְּבַרִּי רַבִּי. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: מֵאֶחָד בְּנִיטָן לְאֶחָד בְּנִיטָן, מִחֲמִשָּׁה עֲשֹׂר בְּאָב לַחֲמִשָּׁה עֲשֹׂר בְּאָב, אִם נִתְעַבְּרָה שְׁנָה - נִתְעַבְּרָה לוֹ.

ה. שְׁנָה הָאִמּוּרָה בְּכַתִּי עָרִי חוֹמָה וְשְׁתַּיִם שְׁבַעֲדָה אַחוּזָה, וְשֵׁשׁ שְׁבַעֲבָד עֲבָרִי, וְשָׂאָר כָּל הַשָּׁנִים שֶׁל בְּיָן וְשֶׁל בַּת - כְּלָן מִיּוֹם לַיּוֹם. וְעוֹלֵת חוֹבָה לְיְחִיד - כְּשֵׁרוֹת מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים וְהָלְאָה, וְאִף בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים. וְאִם הַקְּרִיבָן בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי - כְּשֵׁרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַפֶּסַח אֵינּוּ כְּשֹׁר אֶלָּא מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים וְהָלְאָה. זֶה הַכֹּלֶל שְׁאִמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כָּל שְׁנֵאמַר בּוֹ "בְּיָן שְׁנָה" - כְּשֹׁר מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים וְהָלְאָה. וְאִם הַקְּרִיבָן מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי - כְּשֹׁר. בְּכוֹר שְׁנוּלָד בּוֹ מוּם - שׁוֹחֲטִין וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ, וְאִפְלוּ בְּיָן יוֹמוֹ.

מִסְכַּת פָּרָה פְּרָק שְׁנֵי

א. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵינָה נִקְחַת מִן הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים. אָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֵׂה וּלְקַחוּנָה מִבֵּין הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים בְּצִידָן וְדוּמָא' שְׁמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְשַׁמְרִין אוֹתָהּ שְׁלֹא לְעַבֵּד בָּהּ כָּל עֲבוּדָה. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, אֵין לְדַבֵּר סוּף! אֶלָּא הָרִי הִיא בַּחֲזֻקַת כְּשֵׁרָה.

ה. היו בה שתי שערות שחורות או לבנות. בתוך גומא אחת - פסולה. בתוך שתי גומות - כשרה. רבי יהודה אומר: אפלו שתי גומות והן מוכיחות זה את זה - פסולה. היו בה שתי שערות עקרן מאדים וראשן משחיר. רבי יוסי בן המישלם אומר: מספר את העליון ואינו חושש משום גוזז.

מסכת פרה פרק שלישי

א. מה בין כהן השורף את הפרה לכהן של יום הכפורים? אלא כהן של יום הכפורים - הפרשתו לקדשה ואחיו הכהנים נוגעין בו. כהן השורף את הפרה - הפרשתו לטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו, חוץ מן המסייעין אותו ואותן שהן מזין עליו.

ב. חצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע, ותחתיהן חלל, מפני קבר התהום. ומביאין נשים מעברות ויולדות שם, ומגדלות שם את בניהן עד שיהיו כבני שבע כבני שמנה שנה, ומביאין שורים ועל גביהן דלתות, ותינוקות יושבין עליהן. רבי יהודה אומר: לא היו מביאין דלתות כל עקר, מפני שדעתו של תינוק גסה עליו, שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו ויטמא בקבר התהום, אלא מביאין שורים המצרים שפרסן רחבות, והתינוקות יושבין על גביהן, וכוסות של אבן בידם. הגיעו לשילוח, ירדו ומלאו וישבו להן על גביהן, והכל שוין שהתינוקות צריכין טבילה. אמר לפניו רבי יעקב: כוסות היו תלויין בקרני שורים, כיון ששהו שורים לשתות - נתמלאו הכוסות. אמר להם: אל תתנו מקום לצדוקים לרדות אחריהם.

ג. באו לשער היוצא מעזרת נשים לחיל, וקלל של אבן היו קבועין בפתל של עזרת נשים, וכסויהן של אבן. נראין בחיל, ובתוכן אפר מכל פרה ופרה שהיו שורפים, שנאמר (במדבר יט, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת". מכה את הזכר ונתת לאחוריו, ואפרו נשפך, נוטל ומקדש מזה שמשפך. מעשים אלו עשו כשעלו מן

רבי מאיר אומר: פרה שגלגלי עיניה שחורין, אם אין פרה אחרת פיוצא בה - כשרה. נטלו קרנים וטלפים והזכר עמהן - כשרה יוצא דפן. רבי שמעון מכשיר אתנן, ומחיר - פסולה. ורבי אליעזר מכשיר, שנאמר (דברים כג, ט): "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך" - אין זו באה לבית.

ב. כל עבודות שחיבין עליהן במקדשין - פסולה בפרה. נכנסה לרבקה ודשה עם אמה - כשרה. בשביל שתינק ותידוש - פסולה. זה הכלל, כל שלצרפה - כשרה. לצרף אחרת - פסולה. והעל פוסל לעבודה ושלא לעבודה. נפדית על כל פסול שבה מתה - תפדה. מצא אחרת נאה הימנה - תפדה. שחטה על גבי מערכתה - אין לה פדיון. אם מתרומת הלשכה היתה באה - דמיה נופלין לתרומת הלשכה.

ג. חמר בפרה מה שאין במקדשין, ובמקדשין מה שאין בפרה, שהפרה אינה כשרה אלא אדמה, ועבודה פוסלת בה, מה שאין כן במקדשין.

ד. חמר במקדשין, שהמקדשין אינן נפדין אלא על מום קבוע, ואין יוצאין לחלין לגזוז ולעבד. והגוזז והעובד בהן - סופג את הארבעים, מה שאין כן בפרה. חמר בעגלה מה שאין במקדשין, חמר במקדשין מה שאין בעגלה, שהעגלה - שנים פוסלת בה, והעבודה פוסלת בה, מה שאין כן במקדשין. חמר במקדשין, שהמקדשין אינן נפדין אלא על מום קבוע, ואין יוצאין לחלין לגזוז ולעבד, והגוזז והעובד בהן - לוקה את הארבעים, מה שאין כן בעגלה. חמר בפרה מה שאין בעגלה וחמר בעגלה מה שאין בפרה, שהפרה אינה כשרה אלא אדמה, ומומין פוסלים בה, ושעשה עמה מלאכה - פסולה, מה שאין כן בעגלה. חמר בעגלה, שהעגלה שנים פוסלת [בה] - מה שאין כן בפרה.

ומערכתה היו תחתיהן חללין מפני קבר התהום.

ו. כפתיה בחבל של מגג, ונתנוה על גבי המערכה. ויש אומרים במוכני היתה עולה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: כבש היו עושין לה שהיתה עולה בו, ראשה לדרום ופניה למערב. כיצד היה עושה? שוחט בימינו ומקבלו בשמאלו, ומזה באצבעו הימנית. ואם שנה - פסול. רבי יהודה אומר: בימינו היה שוחט, ונותן הסכין לפניו, או לזה שעומד בצדו, ומקבל בימינו, ונותן בשמאלו, ומזה באצבעו הימנית, ואם שנה - פסול. נתו בידו, כשהוא מזה, בין חוץ לגתה ובין חוץ למערכתה - פסול. רבי אליעזר בן יעקב אומר: חוץ לגתה - פסול. חוץ למערכתה - יחזיר. ואם לא החזיר - פשר. ואם הוציא הדם שבידו והחזירו - פשר.

ז. פקע מעורה ומשערה ומבשרה חוץ לגתה - יחזיר. ואם לא החזיר - פסול. חוץ ממערכתה - הרי זה מרבה עליו עצים, ושורפו במקומו. רבי אליעזר בן רבי שמעון אומר: כזית - מעכבת. פחות מכזית - אין מעכבת. פקע מקרנה ומטלפה ומפרשה - אינו צריך להחזיר, שכל דבר שאין מעכב בחיה - אין מעכב בשרפתה. רבי אליעזר בר צדוק מוסיף: "אשליף? אשליף? אשליף?" והם אמרו לו: "הן! הן! הן!" שלש פעמים על כל דבר ודבר. בין שקרעה ביד בין שקרעה בסכין, ובין שנקרעה מאליה ובין שהשליף לתוך גופה, בין שהשליף לתוך שרפתה, בין שהשליף שלשתן כאחת, בין שהשליף שלשתן זה אחר זה - כשרה.

ח. נתנן עד שלא הצת האור ברבה, או משנעשית אפר - פסולה. נטל עצם או שחור וקדש בו - הרי זה לא עשה בו כלום. אם יש בו אבק כל שהוא, או עצם מגופו - כותשו ומקדש בו וכשר. וחולקין אותו לשלשה חלקים: אחד נתן בחיל, ואחד נתן

הגולה; דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: אפרן ירדה עמהן לבבל ועלה. אמרו לו: והלא נטמא בארץ העמים! אמרו להם: לא גזרו טמאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה.

ד. ישמעאל בן פאבי שרף שתיים, אחת בטבול יום ואחת שנעשית במערבי השמש היו דנים עליה. אמרו לו: מעשר נאכל בטבול יום ותורמה נאכלת למערבי שמש. מעשר שנאכל למערבי שמש - כל שכן שהוסיפו לו קדשה. קדשי קדשים נאכלין לפנין מן הקלעים וקדשים קלים חוץ מן הקלעים. קדשים קלים נאכלין לפנין מן הקלעים - כל שכן שהוסיפו להן קדשה. קדשי קדשים נאכלים ליום אחד וקדשים קלים נאכלים לשני ימים. קדשים קלים הנאכלים ליום אחד - כל שכן שהוסיפו להן קדשה. אמר להם: אם מקימין אנו אותה, מוציאין אנו שם רע על הראשונות, שהיו אומרים טמאות היו, גזרו עליה ושרפה ועשה אחרת בטבול יום.

ה. וכבש היו עושים מהר הבית להר המשחה, כפיין על גבי כפיין, וכפה כנגד האטם, מפני קבר התהום. רבי יהודה אומר: לא היה שם כבש אלא עמודים של שיש היו קבועין בארץ, וכלונסאות של ארז על גביהן, והפרה לא היתה צריכה לצאת בכבש. ומטמאין היו הכהן השורף את הפרה, מפני הצדוקין, שלא יהו אומרים: 'במערבי שמש היתה נעשית'. ומעשה בצדוקי אחד שהעריב שמשו, ובא לשרף את הפרה. וידע בו רבן יוחנן בן זכאי, ובא וסמך שתי ידיו עליו. ואמר לו: 'אישי כהן גדול! מה אתה נאה להיות כהן גדול! רד וטבול אחד! ירד וטבל, ועלה. לאחר טבילה צרם לו באזנו. אמר לו: 'בן זכאי! לכשאפנה לך'. אמר לו: 'כשתפנה'. לא שהה שלשה ימים עד שנתנוהו בקבר. בא אביו אצל רבן יוחנן בן זכאי. אמר לו: לא נפנה בני שהעריב שמשו. מקום גתה

שהוא סגן. ושאר כל הפרות אפלו בכהן הדיוט.

ד. מצותה בארבעה בגדי לכן של כהן הדיוט. עשאה בבגדי זהב ובבגדי חול - פסולה. שאלו תלמידיו את רבי יוחנן בן זכאי: פרה כמה נעשית? אמר להם: בבגדי זהב. אמרו לו: למדתנו רבנו בבגדי לכן! אמר להם: יפה אמרתם, אם מעשה שעשו ידי, וראו עיני - שכחת, ששמעו אזני - על אחת כמה וכמה! ולא שלא היה יודע, אלא שהיה מבקש לזרז את התלמידים. ויש אומרים: את הלל הזקן שאלו, לא שלא היה יודע, אלא שהיה מבקש לזרז את התלמידים. שהיה רבי יהושע אומר: השונה ואינו עמל - דומה לזורע ואינו קוצר. הלומד תורה ומשפחה, דומה לאשה שיולדת וקוברת. רבי עקיבא אומר: זמר בה תדירא זמר.

ה. אין שורפין שתי פרות בבת אחת. משנעשית אפר - מביא אחרת, ושורף על גבה ואינו חושש. שרפה בשני חצאין, זו אחר זו; רבי אומר: אומר אני בזו, שהיא כשרה. ארע בה פסול בשחיטתה, בין קדם פסולה בין לאחר פסולה - אינה מטמאה בגדים. בהזאתה, קדם פסולה - אינה מטמאה בגדים. רבי שמעון אומר: בין לפני פסולה בין לאחר פסולה - אין מטמאה בגדים, מפני שהיא נדונית על שם סופה. אמר רבי שמעון: מצאתי חנינא בן גמלא בצידין, ואמר: פרה שארע בה פסול, מהו? אמרתי לו: לפני פסולה - מטמא בגדים. אחר פסולה - אינו מטמא בגדים. אמר לי: והלא משמך אמר לי רבי אליעזר: 'בין לפני פסולה, בין לאחר פסולה - אינה מטמאה בגדים, מפני שהיא נדונית על שם סופה'?! אמרתי לו: לא אמרתי! אבל בין אמרתי בין לא אמרתי - נראין דברי!

ו. לעולם מרבין לה עצים עד שנעשית אפר. אמר רבי יהודה: אף כשהיו מרבים -

בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק לכל המשמרות - היו ישראל מזין הימנו. זה שנתן בהר המשחה - היו כהנים מקדשין בו. זה שנתן בחיל - היו משמירין אותה, שנאמר (במדבר יט, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת".

מסכת פרה פרק רביעי

א. פרה אינה נפסלת בלינה, ואפילו שחטה היום ושרפה למחר - כשרה. הנה בלינה - הזאתו פסולה. ואפלו כלן ביום, ואחת בלינה - הזאתו פסולה. הנה בכלי - הזאתו פסולה. ואפלו כלן ביד ואחת בכלי - הזאתו פסולה. הנה בשמאל - הזאתו פסולה. ואפלו כלו בימין ואחת בשמאל - הזאתו פסולה. הנה שבעה כהנים כאחת - הזאתו פסולה. זה אחר זה - הזאתו כשרה. הזאות שבפרה שהזו שלא לשמן, או שאינה מכוונת, או שחסר אחת מהן, או שטבל אחת והזו שתיים, שתיים והזו אחת - הרי אלו פסולות.

ב. שמנה מתוך שבעה, אם הוא בכהן אחד - פסולה, שעשה עמה מלאכה. ואם כהן אחר - כשרה. שרפה אונן ומחסר כפורים - כשרה. איסי הבבלי אומר: מחסר כפורים - פסולה. שרפה שלא רחויץ ידים ורגלים - פסולה. ורבי אליעזר מכשיר, שנאמר (שמות ל, ט): "בבאם אל אהל מועד ירחצו מים" - אין קדוש ידים ורגלים אלא לפנים.

ג. רבי יוסי הגלילי אומר: עולות שהקריבו אבותינו על הר סיני לא היה בהם הפשט ונתוח אלא ממתן תורה ואילך. שרפת פרה והזאותיה - בכהן גדול. כל מעשיה - בכהן הדיוט, שנאמר (במדבר יט, א): "ונתתם אתה אל אליעזר הכהן"; אותה באליעזר - שהוא סגן. ושאר כל הפרות - בכהן גדול; דברי רבי מאיר. רבי יוסי ורבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים: אותה באליעזר

לא היו מרבים, אלא חבילי אֶזוֹב, שְׁאֶפְרָן מְרַבָּה וַיְפָה. כָּל מַעֲשֵׂה פְרָה בַיּוֹם, חוּץ מֵאֲסִיפֵת הָאֶפֶר וְהַמְלוּי וְהַקְדוּשׁ. כָּל מַעֲשֵׂיָהּ בְכֹהֲנִים, חוּץ מֵאֲסִיפֵת הָאֶפֶר וְהַמְלוּי וְהַקְדוּשׁ. לְעוֹלָם אֵין מְמַלְאִין וְאֵין מְקַדְשִׁין וְאֵין מְזִין מִמֶּנָּה עַד שְׁתַּעֲשֶׂה אֶפֶר. כָּל מַעֲשֵׂיָהּ - מְלֹאכָה פּוֹסְלֵת, חוּץ מֵאֲסִיפֵת אֶפְרָה וְהַזָּאת מִימֶיהָ.

ז. שש מעלות לחטאת: מְמַלְאִין וּמְקַדְשִׁין מִי חֲטָאת בְּכָל מְקוֹם. מְזִין מִי חֲטָאת וְאֶפֶר חֲטָאת בְּכָל מְקוֹם. עִם הָאָרֶץ שְׁאָמַר: 'טְהַרְתִּי לְחֲטָאת' - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. 'כָּלִים הִלְלוּ טְהוּרִין לְחֲטָאת' - מְקַבְּלִין הַיְמִנּוּ. טָבֵל לְהַזוֹת וְלֹא הַזָּה - אוֹכֵל בְּתְרוּמָתוֹ לְעָרֵב. רָאוּ בִידוֹ מִי חֲטָאת וְאֶפֶר חֲטָאת - עוֹשִׂין עַל גְּבִי טְהוּרוֹת, וְעַל גְּבִי בְּגָדָיו וְעַל גְּבִי סַנְדְּלָיו.

ח. עִם הָאָרֶץ שֶׁהֵבִיא כָּלִים לְחֲטָאתוֹ - חֵבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ. אֲבָל הֵבִיא לְתְרוּמָתוֹ - אֵין חֵבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ. הֵבִיא לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ, שֶׁל חֲטָאת - חֵבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ; שֶׁל תְּרוּמָה - אֵין חֵבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ. חֵבֵר שְׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ: 'הֵבִיא כָּלִים לְחֲטָאתוֹ' - חֵבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ. 'הֵבִיא לְתְרוּמָתוֹ' - אֵין חֵבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ. 'הֵבִיא לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ', שֶׁל חֲטָאת - חֵבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ בֵּין לוֹ וּבֵין לְאַחַר לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ, וּבְלִבָּד שְׁלֹא יַעֲרִים. וְאִם הָעָרִים - הָרִי אֵלָיו טְמֵאִין. וְשֶׁל תְּרוּמָה - אֵין חֵבֵר לֹקַח מִמֶּנּוּ לְחֲטָאתוֹ וּלְתְרוּמָתוֹ. עִם הָאָרֶץ שְׁאָמַר: 'כָּלִים הִלְלוּ לְחֲטָאתִי הַבֹּאתִי, וְנִמְלַכְתִּי עֲלֵיהֶן לְתְרוּמָתִי', הוֹאִיל וְנִתְיַחֲדוּ בְרָשׁוֹת עִם הָאָרֶץ שְׁעָה אַחַת - הָרִי אֵלָיו טְמֵאִין.

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:

אֲצִיתוּ שָׁמַיָא וְאַמְלִיל וְתִשְׁמַע אֲרַעָא מִימְרֵי פּוּמִי:

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם – שְׁאֲנִי מִתְּרָה בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, וְתִהְיוּ אִתָּם עֲדִים בְּדַבָּר, שְׁכַף אִמְרָתִי לָהֶם שְׁאַתֶּם תִּהְיוּ עֲדִים; וְכֵן וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ. וְלִמָּה הַעֵיד בָּהֶם שָׁמַיִם וְאָרֶץ? אָמַר מֹשֶׁה: אֲנִי בֶּשֶׁר וְנֶדָם; לִמְחַר אֲנִי מֵת. אִם יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: לֹא קִבְּלָנוּ עָלֵינוּ הַבְּרִית, מִי בָּא וּמְכַחֵשׁ? לִפִּיכָף הַעֵיד בָּהֶם שָׁמַיִם וְאָרֶץ, עֲדִים שֶׁהֵם קִיָּמִים לְעוֹלָם. וְעוֹד, שְׁאֵם יִזְכּוּ – יָבוֹאוּ הָעֲדִים וְיִתְּנוּ שְׁכָרָם, "הַגָּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טֶלֶם"; וְאִם יִתְּחַיְבוּ – תִּהְיֶה בָּהֶם יַד הָעֲדִים תַּחֲלָה, "וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ", וְאַחֵר כָּף "וְנֹאבְדָתֶם מִהֲרָה" עַל יְדֵי הָאֲמוֹת.

**יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי תִזְל כַּטַּל אִמְרָתִי כִשְׁעִינְךָ עָלַי--
דָּשָׂא וְכַרְבִּיבִים עָלַי-עֲשׂוּב:**

**יְבַסֶּם כַּמָּטָרָא אוֹלְפָנִי יִתְקַבֵּל כַּטַּלָא מִימְרֵי פְרוּחֵי
מָטָרָא דְנִשְׁבִּין עַל דְתַאָה וְכַרְסִיסֵי מַלְקוּשָׂא דְעַל
עֲשׂוּבָא:**

יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי – זֶה הֵיא הַעֲדוֹת שֶׁתְּעִידוּ, שְׁאֲנִי אוֹמֵר בְּפִנְיֶכֶם תּוֹרָה שֶׁנִּתְּתִי לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵיא חַיִּים לְעוֹלָם כַּמָּטָר הַזֶּה, שֶׁהוּא חַיִּים לְעוֹלָם כַּאֲשֶׁר יַעֲרֹפוּ הַשָּׁמַיִם טַל וּמָטָר. יַעֲרֹף – לְשׁוֹן יִטְיָר; וְכֵן: "יַעֲרֹפוּ טַל"; "וְיַעֲרֹפוּ דְשֵׁן". תִּזְל כַּטַּל – שֶׁהִפֵּל שְׁמַחִים בּוֹ. לִפִּי שֶׁהִמָּטָר – יֵשׁ בּוֹ עֲצָבִים לְבְרִיּוֹת, כַּגּוֹן הוֹלְכֵי דְרָכִים, וְמִי שֶׁהֵנָּה בּוֹרוֹ מְלֹא יַיִן. כִּשְׁעִינְךָ – לְשׁוֹן 'רוּחַ סְעָרָה', כַּתְּרָגוּמוֹ: "כְּרוּחֵי מָטָרָא"; מֵה הַרוּחוֹת הַלְלוּ מַחְזִיקִין אֶת הָעֲשׂוּבִים וּמַגְדִּילִין אוֹתָם, אֵף דְבַרֵי תּוֹרָה מַחְזִיקִין אֶת לוּמְדֵיהֶן וּמַגְדִּילִין אוֹתָן. וְכַרְבִּיבִים – טְפֵי מָטָר. וְנִרְאָה לִי, עַל שֵׁם שִׁינְרָה כַחֲזַן נִקְרָא רַבִּיב, כְּמָא דְאֵת אִמְרֵי: "רוּבְהָ קִשְׁתִּי". דָּשָׂא – אִירְבִּידִי"ץ, עֲטִיפַת הָאָרֶץ מְכֻסָּה בְּיָרֵק. עֲשׂוּב – קָלַח אֶחָד קְרוּי 'עֲשׂוּב', וְכָל מִין וּמִין לְעֲצָמוֹ קְרוּי 'עֲשׂוּב'.

כִּי שֵׁם י-הוָה אֶקְרָא הָבו גְּדַל לֹא-לִהְיִנוּ:

אַרִי בְשָׂמָא דִּי אֲנָא מְצַלִי הָבו רְבוּתָא קְדָם אֱלֹהֵנָא:

כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא – הָרִי "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בְּלְשׁוֹן 'כַּאֲשֶׁר', כְּמוֹ "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ"; כַּשְׂאֶקְרָא וְאֲזַפִּיר שֵׁם ה', אִתָּם הָבו גְּדַל לֹא-לִהְיִנוּ וּבְרָכוּ שְׁמוֹ. מְכַאן אֲמָרוּ שְׁעוֹנִין "בְּרוּף שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ" אַחֵר בְּרָכָה שְׁבַמְקַדְשׁ.

**הַצּוֹר תַּמִּים פְּעָלוֹ כִּי כָל-דְרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוּנָה
וְאִינוֹ עוֹל צַדִּיק וְיִשָּׁר הוּא:**

**תְּקִיפָא דְשְׁלַמִּין עוֹבְדוּהִי אַרִי כָל אוֹרְחַתִּיה דִּינָא
אֱלֹהָא מְהִימְנָא דְמִן גְּדַמוּהִי עוֹלָא לֹא נָפִיק מִן קְדָם
דְּזַפְאִי וְקָשִׁיט הוּא:**

הַצּוֹר תַּמִּים פְּעָלוֹ – אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֲזַק, כַּשְׁמַכִּיא פְּרַעְנוֹת עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ – לֹא בְשִׁטָּף הוּא מְכִיא כִּי אִם בְּדִין, כִּי תַמִּים פְּעָלוֹ. אֵל אֲמוּנָה – לְשִׁלֵּם לְצַדִּיקִים צְדָקָתָם לְעוֹלָם הַבָּא; וְאֵף עַל פִּי שֶׁמֵּאַחֵר אֶת תַּגְּמוּלָם, סוֹפּוֹ לְאִמּוֹן אֶת דְּבָרָיו. וְאִינוֹ עוֹל – אֵף לְרַשְׁעִים, מְשַׁלֵּם שְׂכָר צְדָקָתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. צַדִּיק וְיִשָּׁר הוּא – הַכֹּל מְצַדִּיקִים עָלֵיהֶם אֶת דִּינוֹ, וְכֵן רְאוּי וְיִשָּׁר לָהֶם; צַדִּיק מִפִּי הַבְּרִיּוֹת, וְיִשָּׁר הוּא וְרְאוּי לְהַצְדִּיקוֹ.

שַׁחַת לוֹ לֹא בָנִיו מוּמָם דוֹר עַקֵּשׁ וּפְתַלְתַּל:

**תְּבִילוֹ לְהוֹן לֹא לִיה בְּנִיָא דְפִלְחוֹ לְטַעוֹנָא דְרָא
דְּאֲשַׁנִּי עוֹבְדוּהִי וְאֲשַׁתְּנִיו:**

שַׁחַת לוֹ וְגוֹמֵר – כַּתְּרָגוּמוֹ, "תְּבִילוֹ לְהוֹן לֹא לִיה". בָּנִיו מוּמָם – בָּנִיו הֵיוּ, וְהַשַּׁחַתָּה שֶׁהִשְׁחִיתוּ הֵיא מוּמָם. בָּנִיו מוּמָם – מוּמָם שֶׁל בָּנָיו הוּא וְלֹא מוּמוֹ. דוֹר עַקֵּשׁ – עַקוּם וּמַעֲקָל, כְּמוֹ: "וְאֵת כָּל הַיְשָׁרָה יַעֲקֹשׁוּ"; וּבְלְשׁוֹן מִשְׁנָה: "חֲלָדָה שְׁשֻׁנָּה עַקוּמוֹת וְעַקוּשׁוֹת". וּפְתַלְתַּל – אִינְטוֹרִטִילִי"ץ, כַּפְתִּיל הַזֶּה, שְׁגוֹדִילִין אוֹתוֹ וּמְקִיפִין אוֹתוֹ סְבִיבוֹת הַגְּדִיל. פְּתַלְתַּל – מִן הַתִּיבוֹת הַכְּפוּלוֹת, כְּמוֹ: "יְרַקְרַק", "אֲדַמְדָּם", "סַחֲרַחֲר", "סַגְלָגַל".

**הֵ לִי-הוָה תַּגְּמְלוּ-זֹאת עִם נִבְל וְלֹא חֲכָם הִלּוּא-הוּא
אֲבִיָּה קִנְיָה הוּא עֲשֻׁף וְיִכְנֹנְנָה:**

**הָא קְדָם יִי אֲתוּן גְּמַלִּין דָּא עַמָּא דְקַבִּילוּ אוֹרִיָתָא וְלֹא
חֲכִימוֹ הִלּוּא הוּא אֲבוּף אֵת דִּילִיָּה הוּא עַבְדָּךְ וְאֲתַקְנָךְ:**

הִלּוּא תַּגְּמְלוּ זֹאת – לְשׁוֹן תִּימָה: וְכִי לְפָנָיו אִתָּם מַעֲצִיבִין, שְׁיֵשׁ בְּיָדוֹ לְפָרַע מִכֶּם, וְשֶׁהִיטִיב לָכֶם בְּכָל הַטּוֹבוֹת? עִם נִבְל – שְׁשֻׁכְחוּ אֶת הָעֲשׂוּי לָהֶם. וְלֹא חֲכָם – לְהִבִּין אֶת הַנּוֹלָדוֹת, שְׁיֵשׁ בְּיָדוֹ לְהִיטִיב וּלְהַרְע. הִלּוּא הוּא אֲבִיָּה קִנְיָה – שְׁקִנְיָה, שְׁקִנְיָה בְּקוֹן הַסְּלָעִים וּבְאָרֶץ חֲזַקָה, שְׁתַּקְנָה בְּכָל מִינֵי תַקְנָה. הוּא עֲשֻׁף – אֵמָה בְּאֲמוֹת. וְיִכְנֹנְנָה – אַחֲרֵי כֵן בְּכָל מִינֵי בְּסִיס וְכֵן: מִכֶּם פְּהֻנִים, מִכֶּם נְבִיאִים, וּמִכֶּם מְלָכִים; כְּרָף שֶׁהִפֵּל תְּלוּי בּוֹ.

שְׁנִי

**זַכֵּר יָמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דְר-וְדָר שְׂאֵל אֲבִיָּה וְנִגְדָה
זַקְנִיָּה וְיִאמְרוּ לָהּ:**

**אֲדַכְר יוּמִין דְּמִן עַלְמָא אֲסַתְּפַל בְּשַׁנִּי דְר וְדָר שְׂאֵל
אֲבוּף וִישַׁנִּי לָהּ סָבָף וְיִימְרוּן לָהּ:**

זכור ימות עולם – מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו. **בינו שנות דור דור** – דור אנוש, שהציף עליהם מי אוקגנוס, ודור המבול, ששטפו. דבר אחר: לא נתתם לבבכם על שעבר, **בינו שנות דור דור** להפיר להבא, שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא. **שאל אביה** – אלו הנביאים שנקראו אבות, כמו שנאמר באלהיו: "אבי אבי רכב ישראל". זקניה – אלו החכמים: ויאמרו לה – הראשונות.

בהנחל עליון גולם בהפרידו בני אדם יצב גבלת **באחסנא עלאה עממיא בפרשותיה בני אנשא קיים**
עמים למספר בני ישראל: **תחומי עממיא למנין בני ישראל:**

בהנחל עליון גולם – כשהנחיל הקדוש ברוך הוא למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפם. **בהפרידו בני אדם** – כשהפיץ דור הפלגה, הנה בידו להעבירם מן העולם; ולא עשה כן, אלא **יצב גבולת עמים**, קימם ולא אבדם. **למספר בני ישראל** – בשביל מספר בני ישראל, שעתידין לצאת מבני שם; ולמספר שבועים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב **גבולת עמים**, שבועים לשון.

פי חלק י-הנה עמו יעקב תבל נחלתו: **ארי חולקא די עמיה יעקב עדב אחסנתיה:**

פי חלק ה' עמו – למה כל זאת? לפי שהיה חלקו פבוש ביניהם ועתיד לצאת. ומי הוא חלקו? **עמו**; ומי הוא עמו? **יעקב תבל נחלתו**. והוא השלישי באבות, המשלש בשלש זכיות: זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו, הרי שלש, כחבל הנה שהוא עשוי בשלשה גדילים. והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק.

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסבבנהו **סופיק צרפיהון בארע מדברא ובית צהנא אתר**
יבוננהו יצרנהו פאישון עינו: **דלית מיא אשרינון סחור סחור לשכינתיה אליפנון**
פתגמי אורייתיה נטרנון כבבת עינהון:

ימצאהו בארץ מדבר – אותם מצא לו נאמנים בארץ מדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועלו, מה שלא עשו ישמעאל ויושבי הר שעיר, שנאמר: "ונרח משעיר למו הופיע מהר פארן". **ובתהו ילל ישמן** – ארץ ציה ושמה, מקום יללת תנים ובנות יענה. אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה: היא נצא למדברות, מקום ציה ושמה? **כענן שנאמר:** "לקמף אחרי במדבר". **יסבבנהו** – שם סבבם והקיפם בעננים, וסבבם בדגלים, לארבע רוחות; וסבבן בתחית החר, שפפהו עליהם כגיגית. **יבוננהו** – שם בתורה ובינה. **יצרנהו** – מנחש שרף ועקרב, ומן האמות. **פאישון עינו** – הוא השחור שבעין, שהמאור יוצא הימנו. ואונקלוס תרגם: **ימצאהו** – יספיקהו כל צרפו במדבר, כמו: "ימצא להם"; "לא ימצא לנו החר". **יסבבנהו** – "אשרינון סחור סחור לשכינתיה": אהל מועד באמצע, וארבעה דגלים לארבעה רוחות.

כנשר יעיר קנו על-גוזליו רתף יפרש כנפיו יקחהו **כנשר יעיר קנו על-גוזליו רתף יפרש כנפיו יקחהו**
ישאהו על-אברתו: **גדפוהי מקבילהון מנטילהון על תקוף אברוהי:**

כנשר יעיר קנו – נהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה, רחמני על בניו, ואינו נכנס לקנו פתאום עד שהוא מקושקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שזכה לתרתה, כדי שיעורו בניו ויהא בהן כח לקבלו. **יעיר קנו** – יעורר בניו. **על גוזליו רתף** – אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע. אף הקדוש ברוך הוא, "ש-די לא מצאנהו שגיא כח"; כשפא לתן תורה – לא נגלה עליהם מרוח אמת, אלא מארבע רוחות, שנאמר: "ה' מסיני בא ונרח משעיר למו, הופיע מהר פארן"; "א-לוה מתימן בא" זו רוח רביעית. **יפרש כנפיו יקחהו** – כשפא לטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם; לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר. אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו; אומר: מוטב שיפנס החץ בי ולא יפנס בכני. אף הקדוש ברוך הוא, "ואשא אתכם על כנפי נשרים": כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום על הים – היו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות. מיד "ניסע מלאך ה-א-להים" וגומר "ויבא בין מחנה מצרים" וגומר.

י-הנה בנד ינתנו ואין עמו אל נכר: **יי בלחודיהון עתיד לאשריותהון בעלמא דהוא**
עתיד לחדתא ולא יתקיים קדמוהי פולתן טעון:

ה' בנד ינתנו – בטח ובנד נהגם במדבר. **ואין עמו אל נכר** – לא היה כח באחד מכל א-להי האמות להראות פחו ולהלחם עמם. ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר: דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד שסופן לבגד, ולא יזכרו לא הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם; לפיכך צריך לישוב הדבר לכאן ולכאן. וכל הענין מסב על "זכר ימות עולם בינו שנות דור נדר", כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכר.

שלישי

ירפבהו על-במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינגקהו **אשרינון על תוקפי ארעא אוכילנון בזת שנאיהון**
דבש מסלע ושמן מטלמיש צור: **יהב להון בזת שליטי קרוין ונכסי יתבי פרסין**
תקיפין:

מה אחריתם – מה תעלה בהם בסופם. **כי דור תהפוכות הָמָה** – מהפכין רצוני לכעס. **לא אמן בם** – אין גדולי נפרים בהם, כי הוריתים דרך טובה וסרו ממנה. **אמן** – לשון 'ויהי אמן', נורטור"א בלע"ז. דבר אחר: **אמן** – לשון 'אמונה', פתרגומו; אמרו בסיני: "נעשה ונשמע", וילשעה קלה בטלו הבטחתם ועשו העגל.

הם קנאוני בלא-אל פעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא-עם בגוי נבל אכעיסם:
אנון אקניאו קדמי בלא דחלא ארגיזו קדמי בטעותהון ואנא אקנינון בלא עם בעמא טפשא ארגיזנון:

קנאוני – הבעירו חמתי. **בלא אל** – בדבר שאינו א-לוה. **בלא עם** – באמה שאין לה שם, שנאמר: "הן ארץ כש-דים זה העם לא היה"; ובעשו הוא אומר: "בזוי אתה מאד". **בגוי נבל אכעיסם** – אלו המינים; וכן הוא אומר: "אמר נבל בלבבו אין א-להים".

כי-אשל קדחה באפי ותיקד עד-שאול תתתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסדי הרים:
ארי קדום תקיף כאישא נפק מן קדמי ברגז שיצי עד שאול ארעיתא אסיה ארעא ועללתה שיצי עד סיפי טוריא:

קדחה – בערה. **ותיקד** – בכם עד היסוד. **ותאכל ארץ ויבלה** – ארצכם ויבולה. **ותלהט** – ירושלים המיסדת על ההרים, שנאמר: "ירושלים הרים סביב לה".

אספה עלימו רעות חצי אכלה-בם:
אסיה עליהון בישן מכתשי אשיצי בהון:
אספה עלימו רעות – אספה רעה על רעה, לשון "ספו שנה על שנה"; "ספות הרנה"; "עולותיכם ספו על זבחיכם". דבר אחר: **אספה** – אכלה, כמו: "פן תספה". **חצי אכלה בם** – כל חצי אשלים בהם. וקללה זו, לפי הפרענות – לברכה היא: חצי פלים, והם אינם פלים.

מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרירי ושן-בהמת נפיתי כפן ואכילי עוף וכתישי רוחין בישיין ושן חית אשלח-בם עם-חמת זחלי עפר:
ברא אגרי בהון עם חמת תניניא דזחלין בעפרא:

מזי רעב – אונקלוס תרגם "נפיתי כפן", ואין לי עד מוכיח עליו. ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי: שעירי רעב; אדם פחוש מגדל שער על בשרו. **מזי לשון ארמי** – שער, 'מזיא', 'דנהה מהפף במזיא'. **ולחומי רשף** – הש-דים נלחמו בהם, שנאמר: "ויבני רשף וגביהו עוף", והם ש-דים. **וקטב מרירי** – וכריתות שד ששמו מרירי. **קטב** – פרייתה, כמו: "אהי קטבף שאול". **ושן בהמות** – מעשה הנה, והיו הרסלים נושכין וממיתין. **חמת זחלי עפר** – ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. 'זחילה' – לשון מרוצת המים על העפר; וכן כל מרוצת דבר המשפסף על הארץ והולף.

מחוי תשפל-חרב ומחזרים אימה גמ-בחור גמ-בתולה יונק עם-איש שיבה:
מברא תתפיל חרבא ומתונניא תרגת מותא אף עולימיהון אף עולימתהון ינקיהון עם סביהון:

מחוי תשפל חרב – מחוי לעיר תשפלם חרב גיסות. **ומחזרים אימה** – פשבורם ונמלט מן החרב, חזרי לבו נקופים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך בה. דבר אחר: **ומחזרים אימה** – בבית תהנה אימת דבר, כמה שנאמר: "כי עלה מנת בסלונינו"; וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר: **מחוי תשפל חרב** – על מה שעשו בחוצות, שנאמר: "ומספר חוצות ירושלים שמתם מנבחות לבשת". **ומחזרים אימה** – על מה שעשו בחזרי חזרים, שנאמר: "אשר זקני בית ישראל עושים בחשף איש בחזרי משכיתו".

אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם:
אמרתי יחול רוגזי עליהון ואשיצינון אבטיל מן בני אנשא דוכרנהון:

אמרתי אפאיהם – אמרתי בלבי: אפאה אותם. ויש לפרש **אפאיהם** – אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר. ודגמתו מצינו בעזרא: "ותמן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה", להפקר; וכן חברו מנחם. ויש פותרים אותו פתרגומו: "יחול רוגזי עליהון". ולא יתכן, שאם כן – הנה ליה לכתב 'אפאיהם', אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו: "אאנרה"; "אאמצכם כמו פי"; וקאל"ף התיכונה אינה ראויה בו כלל. ואונקלוס תרגם אחר לשון הפרתא השנויה בספרי, החולקת תיבה זו לשלש תבות: 'אמרתי אף אי הם'; אמרתי באפי: אתגם כאלו אינם, שאמרו רואיהם עליהם: איה הם?

ולוי פעס אויב אגור פון-ינפרו צרימו פון-יאמרו ידנו רמה ולא י-הנה פעל פל-זאת:
אלו לא פון רוגזא דשנאה כניש דלמא יתררב בעיל דבבא דלמא יימרון ידנא תקיפת לנא ולא מן קדם יי-הנת כל דא:

ולוי פעס אויב אגור – אם לא שפעס אויב כנוס עליהם להשחיתם, ואם יוכל להם וישחיתם – יתלה הגדלה בו ובא-להיו ולא יתלה הגדלה בי. וזהו שנאמר: **פון ינפרו צרימו**, ונפרו הדבר לתלות גבורתו בנכרי, שאין הגדלה שלו; **פון יאמרו ידנינו רמה וגומר**. כי אותו גוי – אויב עצות המה ואין בהם תבונה; **שאלו היו חכמים**, ישפילו זאת, איכה ירדף וגומר.

פִּי-גֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:

אָרִי עִם מְאֻבְדֵי עֵיצָה אֲנוּן וְלִית בְּהוּן סוּכְלָתְנוּ:

חֲמִישִׁי

לֹו חֲכָמוּ יִשְׁכְּלוּ זָאת יִבְיִנוּ לְאַחֲרִיתָם:

אֱלוּ חֲכִימוּ אֶסְתַּכְלוּ בְּדָא סַבְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפְהוּן:

יִבְיִנוּ לְאַחֲרִיתָם – יִתְנוּ לֵב לְהִתְבוּנָן לְסוּף פְּרַעְנוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

**אֵיכָּה יִרְדֶּף אַחַד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יִגִּיסוּ רַבָּה אִם-לֹא פִּי-
צוּרָם מְכָרָם וַי-הוּהוּ הַסְּגִירָם:**

**אֵיכָדִין יִרְדוּף חַד לְאַלְפָא וּתְרִין יַעֲרָקוּן לְרַבּוּתָא אַ-
לְהִין תְּקִיפָהוּן מְסַרְנוּן נִיַּי אֲשֶׁלִּימְנוּן:**

אֵיכָה יִרְדֶּף אַחַד – מִמְּנוּ, אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל. אִם לֹא פִי צוּרָם מְכָרָם נַה' הַסְּגִירָם – מְכָרָם וּמְסָרָם בְּגִדְנוּ, דְּלִיבְר"ר בְּלַע"ו.

פִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרָם וְאִיבִינוּ פְּלִילִים:

אָרִי לֹא כְּתוּקַפְנָא תוּקַפְהוּן וּבַעֲלִי דְבַבְנָא הוּוּ דִּינְנָא:

פִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרָם – כֹּל זֶה הֵיךְ לֵהֶם לְאִוִּיבִים לְהִבִּין, שֶׁשֵּׁם הַסְּגִירָם, וְלֹא לֵהֶם וְלֹא-לְהִיָּהֶם הַנְּצַחוּן, שֶׁהָרִי עַד הֵיךְ לֹא יוּכְלוּ כְּלוּם אַ-
לְהִיָּהֶם כְּנֶגֶד צוּרָנוּ, כִּי לֹא פִסְלָעְנוּ סִלְעָם. כֹּל צוּר שֶׁבְּמִקְרָא – לְשׁוֹן סִלַּע. וְאִיבִינוּ פְּלִילִים – וְעַכְשָׁו אוֹיְבֵינוּ שׁוֹפְטִים אוֹתָנוּ; הָרִי שֶׁצוּרָנוּ
מְכָרָנוּ לָהֶם.

**פִּי-מִגְפָן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדָּמַת עֲמֹרָה עֲנַבְמוּ עֲנַבִּי-
רוּשׁ אֲשַׁכְּלַת מְרֹתָ לְמוֹ:**

**אָרִי כְּפוּרְעָנוּת עֲמָא דְסָדוּם כָּס פּוּרְעָנוּתְהוּן
וְלִקוּתְהוּן כָּעַם עֲמֹרָה מַחְתְּהוּן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חוּיָן
וְתוּשְׁלַמַת עוּבְדִיהוּן כְּמַרְרוּתְהוּן:**

פִּי מִגְפָן סֹדֶם גִּפְנָם – מִסָּב לְמַעְלָה: "אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי אֶפְאַיְהֶם וְאֶשְׁבִּית זָכְרָם", לְפִי שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם מַעֲשֵׂה סָדוּם וְעֲמֹרָה. שְׁדָה תְּבוּאָה,
כְּמוֹ: "וּשְׁדָמוֹת לֹא עָשָׂה אֶכְל"; "בְּשְׁדָמוֹת קִדְרוֹן". עֲנַבִּי רוּשׁ – עֲשָׂב מֵר. אֲשַׁכְּלוֹת מְרֹרוֹת לְמוֹ – מִשְׁקָה מֵר רָאוּי לָהֶם; לְפִי מַעֲשִׂיהֶם
פְּרַעְנוּתָם. וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקְלוֹס: "וְתוּשְׁלַמַת עוּבְדִיהוּן כְּמַרְרוּתְהוּן".

חֲמַת תְּנִינָם יִינָם וְרֹאשׁ פְּתַנִּים אַכְזָר:

**הָא כְּמַרְת תְּנִינָא כָּס פּוּרְעָנוּתְהוּן וְכָרִישׁ פְּתַנִּי חוּיָן
אַכְזָרֵינִי:**

חֲמַת תְּנִינָם יִינָם – כְּתִרְגוּמוֹ, "הָא כְּמַרְת תְּנִינָא כָּס פּוּרְעָנוּתְהוּן", הֵיךְ כְּמַרְרוֹת נִחְשִׂים כּוֹס מִשְׁתָּה פְּרַעְנוּתָם'. וְרֹאשׁ פְּתַנִּים – כּוֹסָם,
שֶׁהוּא אַכְזָר לְנִשְׁוִי אוֹיֵב אַכְזָרִי יְבֹא וַיִּפְרַע מֵהֶם.

הֲלֹא-הוּא כְּמוֹס עֲמָדִי חֲתוּם בְּאוּצְרָתִי:

**הֲלֹא כָל עוּבְדִיהוּן גְּלוּן קְדָמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא
בְּאוּצְרִי:**

הֲלֹא הוּא כְּמוֹס עֲמָדִי – כְּתִרְגוּמוֹ: כְּסְבוּרִים הֵם שֶׁשִּׁכַּחְתִּי מַעֲשִׂיהֶם? כְּלָם גְּנוּזִים וְשְׁמוּרִים לְפָנַי. הֲלֹא הוּא – פְּרִי גִפְנָם וְתְבוּאֹת שְׁדָמוֹתָם –
כְּמוֹס עֲמָדִי.

**לִי נֶקֶם וְשִׁלְמִם לַעַת תְּמוּט רַגְלָם פִּי קְרוּב יוֹם אֵינָם
וְחַשׁ עֲתִדַת לְמוֹ:**

**קְדָמִי פּוּרְעָנוּתָא וְאַנָּא אֲשִׁלְמִם לַעֲדוֹן דִּיגְלוֹן
מֵאַרְעָהוּן אָרִי קְרִיב יוֹם תְּבַרְהוּן וּמִבַּע דְּעַתִּיד לְהוּן:**

לִי נֶקֶם וְשִׁלְמִם – עֲמִי נֶכוּן וּמִזְמָן פְּרַעְנוּת נָקָם, וּשְׁלָמִם לָהֶם כְּמַעֲשִׂיהֶם; הַנֶּקֶם וְשִׁלְמִם לָהֶם גְּמוּלָם. וַיִּשׁ מְפָרְשִׁים וְשִׁלְמִם – שֵׁם דְּבָר, כְּמוֹ 'וְשִׁלְמוֹ',
וְהוּא מִגְּנִרַת "וְהִדְבִּיר אֵין בָּהֶם", כְּמוֹ 'וְהִדְבִּיר'. וְאֵימַתִּי אֲשִׁלְמִם לָהֶם? לַעַת תְּמוּט רַגְלָם, כְּשֶׁתִּתֶּם זְכוּת אֲבוֹתָם שֶׁהֵם סְמוּכִים עָלֶיךָ. פִּי קְרוּב
יוֹם אֵינָם – כְּשֶׁאֲרָצָה לְהִבִּיא עֲלֵיהֶם יוֹם אֵינָם, קְרוּב וּמִזְמָן לְפָנַי לְהִבִּיא עַל יְדֵי שְׁלוּחִים הַרְבֵּה. וְחַשׁ עֲתִדוֹת לְמוֹ – וּמֵהָר יְבֹאוּ הַעֲתִידוֹת
לָהֶם. וְחַשׁ – כְּמוֹ "יִמְהַר יַחֲיִשָּׁה". עַד כָּאֵן הַעִיד עֲלֵיהֶם מִשָּׁה דְּבָרִי תוֹכַחָה, לְהִיּוֹת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַעֲד: כְּשֶׁתְּבוּא עֲלֵיהֶם הַפְּרַעְנוּת, יִדְעוּ שֶׁאֲנִי
הוֹדַעְתִּים מֵרֹאשׁ. מִכָּאֵן וְאֵילָף הַעִיד עֲלֵיהֶם דְּבָרִי תְּנַחֲמוּיִן שֶׁיְבֹאוּ עֲלֵיהֶם כְּכֹלוֹת הַפְּרַעְנוּת, כְּכֹל אֲשֶׁר אָמַר לְמַעְלָה: "וְהֵיךְ כִּי יְבֹאוּ עָלֶיךָ"
וְגוֹמֵר "הַסְּבָרְכָה וְהַסְּקַלְלָה" וְגוֹמֵר "וְיִשָּׁב ה' אֶ-לְהִיךָ אֶת שְׁבוּתָךְ" וְגוֹמֵר.

**פִּי-יָדִין וַי-הוּהוּ עֲמוֹ וְעַל-עֲבָדָיו יִתְנַחֵם פִּי יִרְאָה פִּי-
אַזְלַת לִדּוּ וְאַפְסַ עֲצוּר וְעֲזוּב:**

**אָרִי יָדִין יַי דִּינָא דְעַמִּיָּה וּפּוּרְעָנוּת עַבְדוּהִי צְדִיקָא
יִתְפָּרַע אָרִי גְּלִי קְדָמוּהִי דְבַעֲדוֹן דְּתַמְקַף עֲלִיהוּן מַחַת
שְׁנֹאָה יְהוּן מְטוּלְטְלִין וּשְׁבִיקוּן:**

פִּי יָדִין ה' עֲמוֹ – כְּשֶׁיִּשְׁפֹּט אוֹתָם בִּיסוּרִין הַלְלוּ הָאֲמוּרִים עֲלֵיהֶם; כְּמוֹ: "כִּי בָם יָדִין עַמִּים", יִיטֵר עַמִּים. פִּי זֶה אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "דִּקְהָא"
לְמַת טַעַם לְדְבָרִים שֶׁל מַעְלָה, אֶלֶא לְשׁוֹן תְּחִלַּת דְּבוּר, כְּמוֹ: "כִּי תְבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ"; כְּשֶׁיְבֹאוּ עֲלֵיהֶם מְשַׁפְּטִים הַלְלוּ, וְיִתְנַחֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
עַל עֲבָדָיו לְשׁוּב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם. יִתְנַחֵם – לְשׁוֹן הַפֶּה הַמְּחַשְׁבָּה, לְהִיטִיב אוֹ לְהַרְע. פִּי יִרְאָה פִּי אַזְלַת יָד – כְּשֶׁיִּרְאָה פִּי יָד הָאוֹיֵב הוֹלֶכֶת
וְחוֹזֶקֶת מְאֹד עֲלֵיהֶם, וְאַפְסַ בָּהֶם עֲצוּר וְעֲזוּב. עֲצוּר – נוֹשֵׁעַ עַל יְדֵי עוֹצָר וּמוֹשֵׁל שֶׁיַּעֲצֵר בָּהֶם; עֲזוּב – עַל יְדֵי עוֹזֵב. עוֹצָר הוּא הַמוֹשֵׁל,
וְחוֹזֶקֶת מְאֹד עֲלֵיהֶם, וְאַפְסַ בָּהֶם עֲצוּר וְעֲזוּב.

העוצר בעם שלא ילכו מפגרים בצאתם לצבא על האויב, בלעז מיינטינו"ד. **עצור** – הוא הנושע במעצר המושל. **עזוב** – מחזק, כמו: "ויעזבו ורושלים עד החומה"; "איה לא עזבה עיר תהלה"; אינפורציי"ד.

ואמר אי א-להימו צור חסיו בו:

ויימר אן דחלתהון תקיפא דהו רחיצין ביה:

ואמר – הקדוש ברוך הוא עליהם, **אי א-להימו** שעבדו. **צור חסיו בו** – הסלע שהיו מתפסין בו מפני הסמה והצנה, כלומר, שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה.

אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה:

דתרב נכסתהון הו אכלין שתן חמר נספיהון יקומו ויעזרכם יהו עליכון למגין:

אשר חלב זבחימו – היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריבים לפניהם, ושותין יין נסיכם. **יהי עליכם סתרה** – אותו הצור יהיה לכם מחסה ומסתור.

ראו עתה כי אני אני הוא ואין א-להים עמדי אני אמית באחיה מחצתי ואני ארפא ואין מדי מציל:

חזו כען דאנא אנא הוא ולית אלה בר מני אנא ממת ומחי מחינא ואף מסינא ולית מן ידי משיזיב:

ראו עתה – הבינו מן הפרענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוסה בנדי. **אני אני הוא** – אני להשפיל ואני להרים. **ואין א-להים עמדי** – עומד בנגדי למחות. **עמדי** – דגמתי וכמוני. **ואין מדי מציל** – הפושעים בי.

שישי

כי-אשא אל-שמים ידי ואמרת תי אנכי לעלם:

ארי אתקינית בשמיא בית שכינתי ואמרת קים אנא לעלמין:

כי אשא אל שמים ידי – כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשבועה. **ואמרת תי אנכי** – לשון שבועה הוא: אני בשבע, תי אנכי.

אם-שנותי ברק חרבי ותאתו במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם:

אם על חד תרין כתיזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי אתיב פורענותא לשנאי ולבעלי דבבי אשלים:

אם שנותי ברק חרבי – אם אשנו את להב חרבי למען היות לה ברק, פלנדו"ר. **ותאתו במשפט ידי** – להניח מדת רחמים באיבי שהרעו לכם, אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, **ותאתו ידי את מדת המשפט להחזיק בה לנקם נקם. אשיב נקם וגומר** – למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא, שאמר **ותאתו במשפט ידי**: לא כמדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא. מדת בשר ודם, זורק חז ואינו יכול להשיבו; והקדוש ברוך הוא זורק חציו – ויש בידו להשיבם, כאלו אוהנו בידו. שהרי ברק הוא חצו, שנאמר כאן ברק חרבי ותאתו במשפט ידי. והמשפט הזה – לשון פרענות הוא, בלעז יושטיצ"א.

אשפיר חצי מדם ותרבי תאכל בשר מדם חלל ושבתי מראש פרעות אויב:

ארוי גררי מדמא ותרבי תקטיל בעממיא מדם קטילין ושבו לאעדאה פתרין מריש שנאה ובעיל דבכא:

אשפיר חצי מדם – האויב. **ותרבי תאכל בשר** – בשרם. **מדם חלל ושבתי** – זאת תהיה להם מעון דם חללי ישראל ושבתי ששבו מהם. **מראש פרעות אויב** – מפשע תחלת פרעות האויב; כי כשהקדוש ברוך הוא נפרע מן האמות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרצו בישראל.

הרגינו גוים עמו כי דם-עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו:

שבחו עממיא עמיה ארי פורענות עבדוהי צדיקתא ותפרע ופורענותא תיב לשנאוהי וכפר על ארעיה ועל עמיה:

הרגינו גוים עמו – לאותו הזמן ושבחו האמות את ישראל: ראו מה שבחתי של אמה זו, שדבקו בהקדוש ברוך הוא בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו! יודעים היו בטובו ובשבחו. **כי דם עבדיו יקום** – שפיכות דמיהם, כמשמעו. **ונקם ישיב לצריו** – על הגזול ועל החמס, כענין שנאמר: "מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה מתמס בני יהודה"; ואומר: "מתמס אחיה יעקב" וגומר. **וכפר אדמתו עמו** – ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם שעשה להם האויב. **וכפר** – לשון רצוי ופיוס, כמו: "אכפרה פניו" – "אנחנייה לרוגזיה". **וכפר אדמתו** – ומה היא אדמתו? **עמו**; כשעמו מתנתמים – ארצו מתנתמת. וכן הוא אומר: "רצית ה' ארצה"; במה רצית ארצה? "שבת שבת יעקב". **בפנים אתרים** – היא נדרשת בספרי, ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נתן. רבי יהודה דורש פלה כנגד ישראל, ורבי נתן דורש את פלה כנגד האמות. רבי יהודה דורש פלפי ישראל: **אמרתי אפאיהם** – כמו שפרשתי, עד "ולא ה' פעל כל זאת". **כי גוי אבד עצות המה** – אבדו תורתם, שהיא להם עצה נכונה. **ואין בהם תבונה** – להתבונן, איכה ירדה אהד מן האמות אלה מהם, אם לא כי צורם מכרם, כי

לא כצורנו צורם; הפל כמו שפרשתי, עד תכליתו. רבי נחמיה דורשה כלפי האמות:—**כי גוי אבד עצות ה'מה** — כמו שפרשתי תחלה, עד "ואזיכינו פלילים". **כי מגפן סדם גפנם** — של אמות. **ומשדמת עמרה וגומר** — ולא ישימו לבם לתלות הגדלה בי. **ענבמו ענבי רוש** — הוא שאמר: "לולי פעם אויב אגור" על ישראל, להרעילם ולהמרירם; לפיכך **אשפלת מרת למו**, להלעיט אותם על מה שעשו לבני. **חמת תנינים יינם** — מוכן להשקותם על מה שעושין להם. **כמס עמדי** — אותו הכוס, שנאמר: "כי כוס ביד ה'" וגומר. **לעת תמוט רגלם** — כענין שנאמר: "תמסנה רגל". **כי ידיו ה' עמו** — בלשון זה משמש **כי ידיו** בלשון דהא, ואין ידיו לישון יסוריו, אלא לישון 'פי יריב' את ריבם מיד עושקיהם, **כי יראה פי אזלת יד וגומר**. **ואמר אי א-להימו** — והאויב יאמר: **אי א-להימו** של ישראל? כמו שאמר טיטוס הרשע כשאגדר את הפרכת, כענין שנאמר: "ותרא איבתי ותכסה בוישה האומרה אלי אי ה' א-להיך". **ראו עתה פי אני וגומר** — אז יגלה הקדוש ברוך הוא ישועתו, ויאמר: **ראו עתה פי אני הוא**, מאתי באת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה. **ואין מידי מציל** — שייציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם. **כי אשאל אל שמים ידי** — כמו 'כי נשאתי': תמיד אני משרה שכניתי בשמים, כתרגומו. אפלו חלש למעלה וגבור למטה, אימת עליון על התחתון, וכל שכן שגבור למעלה וחלש למטה. **ידי** — מקום שכניתי, כמו: "איש על ידו". והנה בידי להפרע מכם, אבל אמרתי **שחי אנכי לעולם**, איני ממחר לפרע, לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם; והיכולת בידי לפרע מן המתים ומן החיים. מלך בשר נדם שהוא הולך למות, ממחר נקמתו להפרע בסיו, כי שמה ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו; אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בסיו, אפרע במוותם. **אם שנותי ברק חרבי** — הרבה אם יש שאינם תלויין; כשאשגן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי, כמו שפרשתי למעלה.

פרשת הצווי על השירה

שביעי

ויבא משה וידבר את-פלדבגרי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן-נון:
ונאתא משה ומליל ית כל פתגמי תושבתתא הדא קדם עמא הוא והושע בר נון:

הוא והושע בן נון — שבת של דיווגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה. העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בסיו, כדי שלא יאמרו ישראל: בסיו רבך לא הנה לך להרים ראש. ולמה קוראהו פאן הושע? לומר שלא נחה דעתו עליו, שאף על פי שנתנה לו גדלה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו.

ויכל משה לדבר את-פלדבגרים האלה אל-כל ישראל:
ושיציי משה למללא ית כל פתגמיא האלין עם כל ישראל:

ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל-הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצונו את-בניכם לישמר לעשות את-פלדבגרי התורה הזאת:
ונאמר להון שויו לבכון לכל פתגמיא דאנא מסהיד בכון יומא דין דתפקדונונון ית בניכון למטר למעבד ית כל פתגמי אורייתא הדא:

שימו לבבכם — צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוננים לדברי תורה; וכן הוא אומר: "בן אדם ראה בעיניו ובאזניו שמע ושים לבך" וגומר. והרי דברים קל וחמר: ומה תבנית הבית, שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוננים להבין; דברי תורה, שהן כהררין תלויין בשערה, על אחת כמה וכמה.

כי לא-דבר רק הוא מכם פיהו חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על-האדמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה:
ארי לא פתגם ריקן הוא מנכון ארי הוא חייכון ובפתגמא הדין תירכון יומין על ארעא דאתון עברין ית ירדנא לתמן למירתה:

כי לא דבר רק הוא מכם — לא לחנם אתם יגיעים בה, כי הרבה שכר תלוי בה, כי הוא חייכם. דבר אחר: אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו, שאין בו מתן שכר. תדע לך, שפן אמרו חכמים: "ואחות לוטן תמנע", "ותמנע היתה פילגש" וגומר. לפי שאמרה: איני פדאי להיות לו אשה, הלואי ואהנה פילגשו; וכל כך למה? להודיע שבחו של אברהם, שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לדבק בזרעו.

וידבר י-הוה אל-משה בעצם היום הזה לאמר:
ומליל יי עם משה בכרן יומא הדין למימר:

וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה — בשלשה מקומות נאמר בעצם היום הזה. נאמר בנס: "בעצם היום הזה בא נח" וגומר, במראית אורו של יום; לפי שהיו בני דורו אומרים: בכך וכך, אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו לכנס בתבה; ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התבה. אמר הקדוש ברוך הוא: הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו פח למחות, יבא וימחה. במצרים נאמר: "בעצם היום הזה הוציא ה'"; לפי שהיו מצריים אומרים: בכך וכך, אם אנו מרגישין בהם, אין אנו מניחין אותם לצאת; ולא עוד, אלא אנו נוטלין סופות וכלי זון והורגין בהם. אמר הקדוש ברוך הוא: הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו פח למחות, יבא וימחה. אף כאן, במיתתו של משה, נאמר: בעצם היום הזה; לפי שהיו ישראל אומרים: בכך וכך, אם אנו מרגישין בו, אין אנו מניחין אותו; אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את הגם, והוריד לנו את המן, והגיד לנו את השלל, והעלה לנו את הבאר, ונמנו לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו! אמר הקדוש ברוך הוא: הריני מכניסו בחצי היום, וכוליה.

סָק לַטּוֹרָא דְעֵבְרָאֵי הַדִּין לַטּוֹרָא דְנָבוּ דְבִארְעָא
דְמוֹאָב דְעַל אִפִּי יְרִיחוֹ וַחֲזִי יַת אַרְעָא דְכַנְעַן דְאַנָּא
יְהִיב לְבַנְי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזָנָא:

עֲלֵה אֶל־הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרִי־נָבוּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי
נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזָנָה:

וּמֹת בְּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שְׁמָה וְהֶאֱסַף אֶל־עַמִּיךָ
בְּאֲשֶׁר־מָת אֶהְרֹן אַחִיךָ בְּהָר הַהוּא וַיֵּאֱסַף אֶל־עַמִּיו:

וּמֹת בְּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שְׁמָה וְהֶאֱסַף אֶל־עַמִּיךָ
בְּאֲשֶׁר־מָת אֶהְרֹן אַחִיךָ בְּהָר הַהוּא וַיֵּאֱסַף אֶל־עַמִּיו:

בְּאֲשֶׁר מָת אֶהְרֹן אַחִיךָ – בְּאוֹתָהּ מִיַּתָּה שְׂרָאִית וְחַמְדָּת אוֹתָהּ. שְׁהַפְּשִׁיט מִשָּׂה אֶת אֶהְרֹן בְּגַד רֵאשׁוֹן וְהִלְבִּישׁוּ לְאַלְעָזָר, וְכֹן שְׁנֵי, וְכֹן שְׁלִישִׁי, וְרֵאָה בְּנֹו בְּכַבּוּדוֹ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: "אֶהְרֹן אַחִי, עֲלֵה לְמִטָּה!" וְעֵלָה; "פֹּשֶׁט יְדִידֶךָ!" וּפֹשֶׁט; "פֹּשֶׁט רִגְלֶיךָ!" וּפֹשֶׁט; "עֲצַם עֵינֶיךָ, וְעֲצַם; "קַמֵּץ פִּידֶךָ, וְקַמֵּץ; וְהִלֵּךְ לוֹ. אָמַר מֹשֶׁה: אֲשֶׁרִי מִי שְׁמַת בְּמִיתָה זוֹ.

עַל דְּשִׁקְרָתוֹן בְּמִימְרֵי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מַצּוֹת
רְקַם מְדַבְּרָא דְצִיֹּן עַל דְּלֹא קִדְיִשְׁתּוֹן יְתִי בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת
קִדְשׁ מְדַבְּרִי־צִיֹּן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי – גְּרַמְתֶּם לְמַעַל בִּי. עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי – גְּרַמְתֶּם לִי שְׁלֹא אֶתְקַדְשׁ. אָמַרְתִּי לְכֶם: "וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֹּלַע", וְהֵם הִכּוּהוּ, וְהִצְרִיכוּ לְהַכּוֹתוֹ פְּעַמִּים; וְאֵלּוּ דִבְרוּ עִמּוֹ וְנָתַן מִימּוֹ בְּלֹא הַכָּאָה – הִנֵּה מִתְקַדֵּשׁ שָׁם שְׁמַיִם, שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: וּמַה הַסֹּלַע הַזֶּה שְׁאִינֹו לְשִׁכְר וְלֹא לְפִרְעֻנוֹת, אִם זָכָה – אֵין לוֹ מִתֵּן שִׁכְר, וְאִם חָטָא – אֵינֹו לֹוֹקָה, כִּף מְקַיִם מַצּוֹת בּוֹרְאוֹ; אָנֹו לֹא כָּל שִׁפּוֹן.

אֲרִי מְקַבִּיל תַּחֲזִי יַת אַרְעָא וּלְתַמָּן לֹא תִיעוֹל לְאַרְעָא
דְאַנָּא יְהִיב לְבַנְי יִשְׂרָאֵל:

כִּי מִנְגִּיד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אָנֹכִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כִּי מִנְגִּיד – מִרְחוֹק. תִּרְאֶה וְגוֹמֵר – כִּי אִם לֹא תִרְאֶנָּה עַכְשָׁן, לֹא תִרְאֶנָּה עוֹד בְּחַיֶּיךָ. וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא – כִּי יְדַעְתִּי כִּי חֲבִיבָה הִיא לָךְ, עַל כֵּן אָנֹכִי אוֹמֵר לָךְ: "עֲלֵה וּרְאֵה".

כתובים

ספר משלי

לי ישפון בַּטַח וְשֹׂאֲנוּ מִפֶּחַד רָעָה:

ב בני אִם-תִּקַּח אֲמָרֵי וּמִצּוֹתַי תִּצְפֹּן אִתָּךְ:
 לְהִקְשִׁיב לְחִכְמָה אֲזַנְךָ תִּטֵּה לְבָבְךָ לְתַבּוּנָה: כִּי
 אִם לְבִינָה תִקְרָא לְתַבּוּנָה תִתֵּן קוֹלְךָ: אִם-
 תִּבְקַשְׁנָה כַּפְסֶה וְכַמְטָמוּגִים תִּחְפְּשֶׁנָּה: אֲזֵי תִבִין
 יִרְאֵת י-הוָה וְדַעַת א-לֵהִים תִּמְצָא: כִּי-י-הוָה
 יִתֵּן חִכְמָה מִפִּי דַעַת וְתַבּוּנָה: יִצְפֹּן לְיִשְׂרָאֵל
 תּוֹשִׁיָה מִגֹּן לְהִלְכֵי תָם: לְנֹצֵר אֲרָחוֹת מִשִּׁפְט
 וְדָרָךְ חֲסִידוֹ יִשְׁמֵר: אֲזֵי תִבִין צְדָק וּמִשִּׁפְט
 וּמִיִּשְׂרָאֵל כָּל-מַעֲגָל-טוֹב: כִּי-תִבּוֹא חִכְמָה
 בְּלִבְךָ וְדַעַת לְנִפְשֶׁךָ יִנָּעַם: מְזֻמָּה תִשְׁמֹר עָלֶיךָ
 תַּבּוּנָה תִנְצֹרְכָה: לְהִצְיִלְךָ מִדָּרָךְ רָע מֵאִישׁ
 מִדַּבֵּר תִּהְפְּכוֹת: הֵעֲזָבִים אֲרָחוֹת יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת
 בְּדַרְכֵי-חַשְׁדָּן: הִשְׁמַחִים לַעֲשׂוֹת רָע יִגְלִילוּ
 בְּתִהְפְּכוֹת רָע: אֲשֶׁר אֲרָחֲתִיהֶם עַקְשִׁים
 וְנִלְוִזִים בְּמַעֲגָלוֹתָם: לְהִצְיִלְךָ מֵאִשָּׁה זָרָה
 מִנְּכַרְיָה אֲמַרְיָה הַחֲלִיקָה: הֵעֲזָבַת אֱלֹהֶיךָ נַעֲוִרְיָה
 וְאֶת-בְּרִית א-לֵהִיָּה שָׁכַחָה: כִּי שָׁחָה אֶל-מִנּוֹת
 בֵּיתָה וְאֶל-רְפָאִים מַעֲגָלְתִּיהָ: כָּל-בְּאִיָּה לֹא
 יִשׁוּבוּן וְלֹא-יִשְׁיִגּוּ אֲרָחוֹת חַיִּים: בְּלִמְעַן תִּלְדָּךְ
 בְּדָרָךְ טוֹבִים וְאֲרָחוֹת צְדִיקִים תִּשְׁמֹר: כִּי-
 יִשְׂרָאֵל יִשְׁכְּנוּ-אֶרֶץ וְתַמִּימִים יִנְתְּרוּ בָּהּ:
 וְיִרְשְׁעִים מֵאֶרֶץ יִפְּרָתוּ וּבֹגְדִים יִסְתּוּ מִמֶּנָּה:

ג בני תּוֹרְתֵי אֶל-תִּשְׁכַּח וּמִצּוֹתַי יִצַּר לְבָבְךָ: כִּי
 אֶרֶךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ: חֲסֹד
 וְאַמֶּת אֶל-יַעֲזִבְךָ קִשְׁרָם עַל-גְּרָגְרוֹתֶיךָ כְּתָבָם
 עַל-לִוַיֹּת לְבָבְךָ: וּמִצְאָתָן וְשִׁכְל-טוֹב בְּעֵינַי
 א-לֵהִים וְאָדָם: בְּטַח אֶל-י-הוָה בְּכָל-לִבְךָ וְאֶל-
 בְּיַנְתְּךָ אֶל-תִּשְׁשֹׁן: בְּכָל-דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא
 יִישַׁר אֲרָחֲתֶיךָ: אֶל-תִּתֵּי חֶכְמָה בְּעֵינֶיךָ יִרְא אֶת-
 י-הוָה וְסוֹר מִרָע: רַפְּאוֹת תִּתֵּי לְשִׁרְךָ וְשִׁקּוּי
 לַעֲצָמוֹתֶיךָ: כִּפְּד אֶת-י-הוָה מֵהוֹגֵךְ וּמֵרַאשִׁית

א מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה בֶן-דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: בְּלַדְעַת
 חִכְמָה וּמוֹסָר לְהַבִּין אֲמָרֵי בִינָה: לְקַחַת מוֹסָר
 הַשִּׁבְלִי צְדָק וּמִשְׁפָּט וּמִשְׁרִים: הִלַּחַת לַפְתָּאִים
 עֲרָמָה לְנֹעַר דַּעַת וּמְזֻמָּה: יִשְׁמַע חֶכְמָה וַיּוֹסֶף
 לְקַח וְנִבּוֹן תִּחְבְּלוֹת יִקְנֶה: לְהַבִּין מִשְׁל וּמְלִיצָה
 דְּבָרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם: יִרְאֵת י-הוָה רַאשִׁית
 דַּעַת חִכְמָה וּמוֹסָר אוֹיְלִים בָּזוּ: שִׁמְעַ בְּנֵי מוֹסָר
 אָבִיךָ וְאֶל-תִּטְשׁ תּוֹרַת אֲמֶךָ: כִּי | לוֹיַת חֹן תָּם
 לְרֵאשִׁיף וְעֵנְקִים לְגִרְגָּתֶיךָ: בְּנֵי אִם-יִפְתּוּךָ
 חֲטָאִים אֶל-תִּבָּא: אִם-יִאֲמְרוּ לָכֵה אֲתָנוּ נֶאֱרָבָה
 לָדָם נִצְפְּנָה לְנִקְי תָנָם: יִגְבַּלְעֶם כִּשְׂאוֹל חַיִּים
 וְתַמִּימִים כְּנוֹרְדֵי בּוֹר: כָּל-הוֹן יִקָּר נִמְצָא נִמְלֵא
 בְּתִיבּוֹ שָׁלָל: גִּוְרָלְךָ תִּפְּסִיל בְּתוֹכָנוּ כִּי־ס אֶחָד
 יִהְיֶה לְכָלֵנוּ: בְּנֵי אֶל-תִּלְדָּךְ בְּדָרָךְ אֲתָם מִנְּע
 רַגְלְךָ מִנְּתִיבָתָם: כִּי רַגְלֵיהֶם לְרָע יִרְוּצוּ
 וַיִּמְהָרוּ לְשִׁפּוֹד-דָּם: כִּי-חָנָם מְזַרְהָ הַרְשַׁת בְּעֵינַי
 כָּל-בַּעַל כְּנָף: וְהֵם לְדָמָם יִאָּרְבוּ וְצִפְּנוּ
 לְנִפְשֵׁתָם: כִּי־פֹן אֲרָחוֹת כָּל-בַּצַּע בַּצַּע אֶת-נִפְשׁ
 בְּעַלְיוֹ יִקַּח: חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְוָה בְּרָחֲבוֹת תִּתֵּן
 קוֹלָהּ: אֲבֵרָאֵשׁ הַמִּלּוֹת תִּקְרָא בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים
 בְּעִיר אֲמַרְיָה תִאֲמַר: עַד-מָתַי פְּתִים תִּאֲהַבּוּ-
 פְּתֵי וְלָצִים לְצוֹן חֲמָדוֹ לָהֶם וְכִסִּילִים יִשְׁנֹאוּ-
 דַּעַת: תִּשׁוּבוּ לְתוֹכְתִּי הִנֵּה אֲבִיעָה לָכֶם רוּחִי
 אוֹדִיעָה דְּבָרֵי אֲתָכֶם: יִנְעוּ קִרְאֲתִי וְתִמְאָנוּ
 נְטִיתִי יָדַי וְאִין מִקְשִׁיב: וְתִפְרָעוּ כָל-עֲצָתִי
 וְתוֹכְתִּי לֹא אֲבִיתָם: גַּם-אֲנִי בְּאִיְדָכֶם אֲשַׁחֵק
 אֲלַעַג בְּבֹא פִחְדְּכֶם: בְּבֹא כְּשׂוֹאָה | פִּחְדְּכֶם
 וְאִיְדָכֶם כְּסוּפָה יִאֲתָה בְּבֹא עֲלֵיכֶם צָרָה וְצוֹקָה:
 אֲזֵי יִקְרָאֲנִי וְלֹא אֶעֱנֶה יִשְׁתְּרֹנְנִי וְלֹא יִמְצָאֲנִי:
 תִּתַּח כִּי-שְׁנֹאוּ דַעַת וַיִּרְאֵת י-הוָה לֹא בָחְרוּ:
 לֹא-אָבוּ לַעֲצָתִי נִאֲצוּ כָּל-תוֹכְתִּי: וַיִּיאָכְלוּ
 מִפְּרֵי דָרְכָם וּמִמַּעֲצָתֵיהֶם יִשְׁבְּעוּ: כִּי מִשׁוּבַת
 פְּתִים תִּהְרָגֶם וְשִׁלּוֹת כְּסִילִים תִּאֲבָדֶם: וְשִׁמְעַ

כָּל־תְּבוּאָתְךָ: וַיִּמְלֵאוּ אֶסְמִיךָ שִׁבְעַת יָמִים וְתִירוֹשׁ יִקְבִיךָ יִפְרָצוּ: מוֹסֵר יְהוָה בְּנֵי אֱלֹהֵי תַמָּאס וְאֵל־תִּלְקִי בְּתוֹכָתוֹ: כִּי אֶת־אֲשֶׁר יֶאֱהָב יְהוָה יוֹכִיחַ וְכָאֵב אֶת־בֶּן יִרְצֶה: אֲשֶׁר־יֵאָדָם מִצָּא חֲכָמָה וְאָדָם יִפְיֵק תְּבוּנָה: כִּי טוֹב סְתָרָה מִסְחָר־פָּסֶף וּמִחֲרוֹץ תְּבוּאָתָה: יִנְקָרָה הִיא מִפְּנִיגִים וְכָל־חֲפָצֶיךָ לֹא יִשׁוּבָה: אֲרָךְ יָמִים בְּיָמֶיךָ בְּשִׂמְאוֹלָה עֲשֵׂר וְכָבוֹד: דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נֶעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיךָ שָׁלוֹם: עֲצֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר: יְהוָה בְּחֲכָמָה יִסַּד־אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתְבוּנָה: בְּדַעְתּוֹ תִּהְיוּמוֹת נִבְקָעוּ וְשִׁחְקִים יִרְעֶפוּ־טָל: בְּנֵי אֱלֹהִים מֵעֵינֶיךָ נִצַּר תְּשִׁיבָה וּמְזִמָּה: וַיִּהְיוּ חַיִּים לְנִפְשֶׁךָ וְחַן לְגִרְתֶּיךָ: אֵז תִּלְקֹךְ לְבַטַח דְרָכֶךָ וְרִגְלֶךָ לֹא תִגּוֹף: אִם־תִּשְׁכַּב לֹא־תִפְחַד וְשִׁכְבָתְךָ וְעֲרָבָה שְׁנֵתְךָ: אֱלֹהֵי־תִירָא מִפְּחַד פִּתְאֹם וּמִשְׂאֵת רָשָׁעִים כִּי תִבְא: כִּי־יְהוָה יִהְיֶה בְּכִסְלֶךָ וְשֹׁמֵר רִגְלֶךָ מִלְּכָד: אֱלֹהֵי־תִמְנַע־טוֹב מִבְּעַלְיוֹ בְּהִיּוֹת לֹא־יִדָּךְ לַעֲשׂוֹת: אֱלֹהֵי־תִאֲמַר לְרַעְיָךְ וְשׁוֹב וּמִחַר אֲתָן וְיִשׁ אֲתָךְ: אֱלֹהֵי־תִחַרְשׁ עַל־רַעְיָךְ רַעְיָה וְהוֹאֵ־יִוָּשֵׁב לְבַטַח אֲתָךְ: אֱלֹהֵי־תִרִיב עַם־אָדָם חַנּוּם אִם־לֹא גִמְלָךְ רַעְיָה: אֱלֹהֵי־תִקְנֵא בְּאִישׁ חַמְסֵי וְאֱלֹהֵי־תִבְחַר בְּכָל־דְרָכָיו: כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה נִלוֹז וְאֶת־יִשְׂרָאֵל סוֹדוֹ: מֵאֲרַת יְהוָה בְּבֵית רָשָׁע וְגוֹה צְדִיקִים יִבְרָךְ: אִם־לִלְצִים הוֹאֵ־יִלְיִץ וְלַעֲנֹוִים יִתּוֹ־חַן: כִּי־כָבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ וְכִסְיִלִּים מָרִים קִלוּן:

ד שִׁמְעוּ בָנִים מוֹסֵר אָב וְהִקְשִׁיבוּ לְדַעַת בִּינָה: כִּי לִקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם תּוֹרָתִי אֱלֹהֵי־תִעֲזָבוּ: כִּי־בֶן הִיִּיתִי לְאָבִי רַךְ וְיִחִיד לִפְנֵי אֲמִי: וַיִּרְוֵנִי וַיֹּאמֶר לִי יִתְמוֹד־דְּבָרִי לְבָךְ שֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְחִיָּה: הִקְנֶה חֲכָמָה קִנְיָה בִּינָה אֱלֹהֵי־תִשְׁפַח וְאֱלֹהֵי־תִמְנַע־טוֹב: וְאֱלֹהֵי־תִעֲזָבָה וְתִשְׁמַרְךָ אֶהְבֶּה וְתִצְרָךְ: רֵאשִׁית חֲכָמָה קִנְיָה וּבְכָל־קִנְיָנֶךָ קִנְיָה בִּינָה: סִלְסִלָה וְתִרוּמָמָךְ תִּכְבֹּדֶךָ כִּי תִתְבַּקְנֶה: תִּתְּנוּ לְרֵאשִׁיךָ לְוִיתָנוּ עֲטָרַת תִּפְאָרֶת תִּמְגִּנָּךְ: שִׁמְעוּ בְנֵי וְקַח אֲמָרִי וַיִּרְבּוּ לְךָ שְׁנוֹת

חַיִּים: בְּדָרְךָ חֲכָמָה הִרִיתֶיךָ הִזְרַכְתֶּיךָ בְּמַעֲגַל־יִשְׂרָאֵל: בְּלִכְתָּךְ לֹא־יִצַּר צַעֲדֶךָ וְאִם־תִּירוֹץ לֹא תִפְשֵׁל: הִחֲזַק בְּמוֹסֵר אֱלֹהֵי־תִרְרָה נִצְרָה כִּי־הִיא חַיִּיךָ: בְּאֲרַח רָשָׁעִים אֱלֹהֵי־תִבְא וְאֱלֹהֵי־תִאֲשֶׁר בְּדָרְךָ רָעִים: סְפָרְעָהוּ אֱלֹהֵי־תִעֲבֹר־בוּ שְׁטֵה מֵעַלְיוֹ וְעֵבֵר: כִּי לֹא יִשְׁנוּ אִם־לֹא יִרְעוּ וְנִגְזְלָה שְׁנָתָם אִם־לֹא יִכְשִׁילוּ: כִּי לִחְמוּ לִחְם רָשָׁע וַיִּין חֲמָסִים יִשְׁתּוּ: וְאֲרַח צְדִיקִים כְּאוֹר גְּנֵה הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד־נֶכּוֹן הַיּוֹם: יִדְרָךְ רָשָׁעִים כְּאֶפְלָה לֹא יִדְעוּ בְּמָה יִכְשִׁילוּ: בְּנֵי לְדַבְרֵי הַקְּשִׁיבָה לְאֲמָרֵי הַט־אֲזַנְךָ: אֱלֹהֵי־יִלְיִזוּ מֵעֵינֶיךָ שְׁמָרָם בְּתוֹךְ לְבָבְךָ: כִּי־חַיִּים הֵם לְמִצְאֵיכֶם וְלְכָל־בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא: מִכָּל־מִשְׁמַר נִצַּר לְבָבְךָ כִּי־מִמֶּנּוּ תוֹצֵאוֹת חַיִּים: הִסְרָ מִמֶּךָ עֲקָשׁוֹת בָּהּ וְלִצְוֹת שְׁפָתִים הִרְחַק מִמֶּךָ: מֵעֵינֶיךָ לִנְכַח נִבְיָטוֹ וְעַפְעָפֶיךָ יִישְׁרוּ נִגְדָּךְ: כִּי־פִלְס מֵעַגְל רִגְלֶךָ וְכָל־דְרָכֶיךָ יִכְנוּ: אֱלֹהֵי־תִטֵּ־יָמִין וְשִׂמְאוֹל הִסְרָ רִגְלֶךָ מִרְע:

ה בְּנֵי לְחֲכָמָתִי הַקְּשִׁיבָה לְתְבוּנָתִי הַט־אֲזַנְךָ: בְּלִשְׁמַר מְזִמּוֹת וְלַעֲת שְׁפָתֶיךָ יִנְצְרוּ: כִּי נִפְתַּח תִּטְפְּנָה שְׁפָתַי נִרְה וְחִלְק מִשְׁמֹן חִפָּה: וְאֲחֲרִיתָה מָרָה כִּלְעִנָּה חֲזָה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת: הִרְגִּילָה יִרְדּוֹת מְוֹת שְׂאוֹל צַעֲדֶיךָ יִתְמַכּוּ: אֲרַח חַיִּים פְּו־תִפְלֵס נֵעוּ מֵעַגְלָתֶיךָ לֹא תִדַע: וְעֵתָה בָנִים שִׁמְעוּ־לִי וְאֱלֹהֵי־תִסּוּרוּ מֵאֲמָרֵי־כִּי: הִרְחַק מֵעַלְיָה דְרָכֶךָ וְאֱלֹהֵי־תִקְרַב אֱלֹהֵי־תִפְתַּח בֵּיתָה: כִּי־תִתְּנוּ לְאֲחֵרִים הוֹדָךְ וְשְׁנֵתֶיךָ לְאֲכַזְרֵי: כִּי־יִשְׁפָּעוּ זָרִים כְּחָךְ וְעַצְבֶּיךָ בְּבֵית נְכָרֵי: וְנִהְמַתְךָ בְּאֲחֲרִיתֶךָ בְּכָלֹת בְּשָׂרְךָ וּשְׂאָרְךָ: וְאֲמַרְתָּ אֵיךְ שִׁנְאַתִּי מוֹסֵר וְתוֹכַחַת נִצַּץ לְבִי: וְלֹא־שִׁמְעָתִי בְּקוֹל מוֹרֵי וְלִמְלִמְדֵי לֹא־הִטִּיתִי אֲזַנִּי: כִּי־בְמַעַט הִיִּיתִי בְּכָל־רַע בְּתוֹךְ קִהָל וְעַדָּה: שִׁתְהֵ־מִים מִבּוֹרְךָ וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֲרָךְ: וְיִפּוּצוּ מֵעֵינֶיךָ חוֹצָה בְּרַחְבּוֹת פְּלָגֵי־מַיִם: יְהִי־יֹוֹלֶךְ לְבַבְךָ וְאִין לְזָרִים אֲתָךְ: יְהִי־מְקוֹרְךָ בְּרוּךְ וְשִׁמְחָה מֵאֲשֶׁת נְעוּרָךְ: אֵינִילַת אֶהְבִּים וְלַעֲלֵת־תָּן דְּדִיָּה יִרְנֶה בְּכָל־עֵת בְּאֶהְבָּתָה תִּשְׁגָּה תִמִּיד: וְלָמָּה תִּשְׁגָּה בְּנֵי בְּזָרָה וְתִתְבַּקֵּךְ חַק

נְכַרְיָה: כִּי נִכַח | עֵינַי י-הוָה דְּרָכַי-אִישׁ וְכָל-
מַעֲגַלְתֵּי מִפְּלִס: עֲוֹנוֹתַי יִלְכְּדוּ אֶת-הַרְשָׁע
וּבְחַבְלֵי חַטָּאתַי יִתְמָד: הוּא יָמוּת בְּאֵין מוֹסֵר
וּבְרַב אַוְלָתוֹ יִשְׁגָּה:

ו בני אם-עַרְבָתָ לְרַעַךְ תִּקְעֶת לְזֶר כַּפְיֶךָ:
בְּנוֹקְשֵׁת בְּאִמְרֵי-פִיךָ גִלְפְּדֶת בְּאִמְרֵי-פִיךָ: עֲשֵׂה
זֹאת אִפְּוֹא בְּנִי וְהִנְצֵל כִּי בָאת בְּכַף-רַעַךְ לְךָ
הַתְּרַפֶּס וְרַתֵּב רַעֲיֶךָ: אֶל-תִּתֵּן שִׁנָּה לְעֵינֶיךָ
וְתִנוּמָה לְעַפְעַפִּיךָ: הִנְצֵל כַּצְּבִי מִיָּד וְכַצְּפוֹר
מִיָּד יְקוּשׁ: לְךָ-אֶל-נִמְלָה עֲצֵל רָאֵה דְרָכֶיךָ
וְחַכָּם: וְאֲשֶׁר אֵין-לָהּ קִצִּין שִׁטֵּר וּמִשָּׁל: תִּתְּכִין
בְּקִיץ לַחֲמָה אֲגָרָה בְּקִצִּיר מֵאֲכָלָה: עַד-מָתִי
עֲצֵל תִּשְׁכַּב מָתִי תִקוּם מִשְׁנָתְךָ: מְעַט שְׁנוֹת
מְעַט תִּנוּמוֹת מְעַט | תִּתְּק יָדַי לְשִׁכְּב: וּבֵא-
כְּמַהֲלֶךְ רֵאשִׁי וּמַחֲסֹרֶךָ כְּאִישׁ מִגּוֹ: אֲדָם
בְּלִיעַל אִישׁ אָוֶן הוֹלֵךְ עַקְשׁוֹת פֶּה: קִרְץ בְּעֵינָיו
מִלֵּל בְּרַגְלוֹ מֶרֶה בְּאֲצַבְעֵתָיו: תִּתְּפֹלוֹת | בְּלִבּוֹ
חֲרָשׁ רָע בְּכָל-עֵת מִדְּנִיִּם מִדְּנִיִּם יִשְׁלַח: עַל-
כֵּן פִּתְאֵם יָבֹוא אֵיךְו פִּתַע יִשְׁבֵּר וְאֵין מִרְפָּא:
שִׁשְׁ-הֵנָּה שִׁנָּא י-הוָה וְשָׁבַע תוֹעֲבַת נִפְשׁוֹ:
עֵינָיִם רַמוֹת לְשׁוֹן שִׁקָּר וְיָדַיִם שִׁפְכוֹת דָּם-נִקְי:
לֵב חֲרָשׁ מַחֲשָׁבוֹת אָוֶן רַגְלָיִם מְמַהֲרוֹת לְרוּץ
לְרַעַה: יִפְיֹחַ בְּזַבִּיִם עַד שִׁקָּר וּמִשְׁלַח מְדַנִּיִּם
בֵּין אֲחֵיִם: בְּנָצַר בְּנֵי מִצְוֹת אֲבִיךָ וְאֶל-תִּטְּשׁ
תּוֹרַת אֲמֶךָ: קִשְׁרָם עַל-לִבְךָ תִּמְיֵד עֲנֹדָם עַל-
צְרָרְתְּךָ: בְּהִתְהַלֵּכְךָ | תִּנְחָה אֶתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ
תִּשְׁמֵר עֲלֶיךָ וְהִקִּיצוֹתָ הִיא תִשְׁיַחֲךָ: כִּי גַר
מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְצָרָךְ חַיִּים תוֹכְחוֹת מוֹסֵר:
לְשִׁמְרֶךָ מֵאֲשַׁת רָע מִחֻלְקַת לְשׁוֹן נְכַרְיָה: אֶל-
תִּתְּמַד יִפְיָה בְּלִבְבְּךָ וְאֶל-תִּתְּקַח בְּעַפְעַפִּיָה: כִּי
בְעַד-אִשָּׁה זוֹנָה עַד-כִּפְרֵ-לַחֵם וְאִשַׁת אִישׁ גִּפְשׁ
יִקְרָה תְּצוּד: הִיחַתְּתָה אִישׁ אִשׁ בְּחִיקוֹ וּבְגִלּוֹ
לֹא תִשְׁרַפְּנָה: אִם-יִהְיֶךָ אִישׁ עַל-הַגְּחָלִים
וְרַגְלָיו לֹא תִפְּוִינָה: כִּי כֵּן הֵבֵא אֶל-אִשַׁת רַעֲהוֹ לֹא
יִנָּקָה כָּל-הַנִּגְעָה בָּהּ: לֹא-יָבוּזוּ לְגֹב כִּי יִגְנוּב
לְמֵלֵא נִפְשׁוֹ כִּי יִרַעֵב: וְנִמְצָא יִשְׁלַח שְׁבַע-תַּיִם
אֶת-כָּל-הוֹן בֵּיתוֹ יִתֵּן: וְנִאָּף אִשָּׁה חֲסֵר-לֵב

מִשְׁחִית נִפְשׁוֹ הוּא יַעֲשֶׂנָּה: וְנִגְעַ-וְקָלוֹן יִמְצָא
וְחִרְפָּתוֹ לֹא תִמְחָה: כִּי-קִנְיָה חֲמַת-גָּבֵר וְלֹא-
יִחְמֹל בְּיוֹם נִקָּם: לֹא-יִשָּׂא פְּנֵי כָל-כֹּפֵר וְלֹא-
יֵאבֵה כִּי תִרְבֶּה-שְׂחָד:

ז בני שִׁמֵּר אֲמָרִי וּמִצְוֹתַי תִּצְפֹּן אִתְּךָ: שִׁמֵּר
מִצְוֹתַי וְחִיָּה וְתוֹרַתִּי כְּאִישׁוֹן עֵינֶיךָ: קִשְׁרָם עַל-
אֲצַבְעֵתְךָ כְּתָבָם עַל-לִוַח לִבְךָ: אֲמַר לַחֲכָמָה
אֲחֹתִי אֵת וּמִזְעַ לְבִינָה תִקְרָא: לְשִׁמְרֶךָ מֵאִשָּׁה
זָרָה מִנְּכַרְיָה אֲמָרֶיךָ הִחְלִיקָה: כִּי בַחֲלוֹן בֵּיתִי
בְּעַד אֲשַׁנְּבִי נִשְׁקַפְתִּי: וְנִאָּרָא בַפִּתְאוּם אֲבִינָה
בְּבָנִים גַּעַר חֲסֵר-לֵב: עֲבֵר בְּשׁוּק אֲצֵל פְּנֵיךָ וְצָרָךְ
בֵּיתְךָ יִצְעֵד: בְּנִשְׁפָּף-בְּעָרֵב יוֹם בְּאִישׁוֹן לֵילָה
וְאֶפְלָה: וְהֵנָּה אִשָּׁה לְקִרְאָתוֹ שִׁית זוֹנָה וּנְצַרְתָּ
לֵב: הַמִּיָּה הִיא וְסִרְרַת בְּבֵיתָה לֹא-יִשְׁפָּנוּ
רַגְלֶיךָ: פְּעַם | בַּחוּץ פְּעַם בְּרַחֲבוֹת וְאֲצֵל כָּל-
פְּנֵי תֵאָרֵב: וְהִחְזִיקָה בּוֹ וְנִשְׁקָה לוֹ הַעֲזָה פְּנֵיָהּ
וּתֵאָמַר לוֹ: זָבַחַי שְׁלָמִים עָלַי הַיּוֹם שְׁלָמַתִּי
נִדְרִי: עַל-כֵּן יִצְאָתִי לְקִרְאָתְךָ לְשִׁחַר פְּנֵיךָ
וְאִמְצָאָךְ: מְרַבִּדִים רַבִּדְתִּי עֲרֵשֵׁי חֲטָבוֹת אֲטוֹן
מִצְרָיִם: גִּפְתִּי מִשְׁכְּבִי מֵר אֱהָלִים וְקִנְמוֹן: לִכְהַ
גְּרוּהָ זָדִים עַד-הַבִּקֵּר גִּתְעֵלְסָה בְּאֵהָבִים: כִּי
אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ הֵלֶךְ בְּצָרָךְ מִרְחֹק: צָרוּר-
הַכֶּסֶף לִקַח בְּיָדוֹ לְיוֹם הַכֶּסֶף יָבֵא בֵיתוֹ: הַטַּטּוֹ
בְּרַב לִקְחָה בְּחֻלְקָ שְׁפָתֶיךָ תִדִּיחְנוּ: הוֹלֵךְ
אֲחֵרֶיךָ פִּתְאֵם בְּשׁוּר אֶל-טַבַּח יָבֵא וְכַעֲכֹס אֶל-
מוֹסֵר אֹוִיל: עַד יִפְלַח חֵץ כְּבִדּוֹ כְּמַהֲרָ צְפוֹר
אֶל-פֶּחַ וְלֹא-יִזְעַע כִּי-בִנְפִשׁוֹ הוּא: וְעַתָּה בָנִים
שִׁמְעוּ-לִי וְהִקְשִׁיבוּ לְאִמְרֵי-פִי: אֶל-יִשְׁטֹ אֶל-
דְּרָכֶיךָ לִבְךָ אֶל-תִּתַּע בְּנִתִּיבוֹתֶיךָ: כִּי-יִרְבִּים
חֻלְלִים הַפִּילָה וְעֲצָמִים כָּל-הַרְגִּיָה: דְּרָכֵי שְׂאוּל
בֵּיתְךָ יִרְלוֹת אֶל-תְּדַרְרֵי-מָוֹת:

ח הֵלֵא-חֲכָמָה תִקְרָא וְתִבּוֹנָה תִתֵּן קוֹלָהּ:
בְּרֵאשֵׁי-מִרְמִים עַל-יְצָרָךְ בֵּית גְּתִיבוֹת נִצְבָּה:
לִיד-שְׁעָרִים לְפִי-קִרְרַת מְבֹוא פִתְחִים תִּרְנָה:
וְאֲלִיכֶם אִישִׁים אֲקִרָא וְקוֹלֵי אֶל-בְּנֵי אָדָם:
הִבִּינוּ פִתְאֵיִם עֲרָמָה וְכִסִּילִים הִבִּינוּ לֵב: וְשִׁמְעוּ

פִּי־נְגִידִים אֲדַבֵּר וּמִפֶּתַח שְׁפָתַי מִיִּשְׁרָיִם: פִּי־
 אֱמַת יִהְיֶה חִפִּי וְתוֹעֵבַת שְׁפָתַי רָשָׁע: בְּצַדִּיק
 כָּל־אֲמַרֵּי־פִי אֵין בָּהֶם נִפְתָּל וְעַקְשׁ: כָּל־מִנְחִים
 לַמַּבְיִן וַיִּשְׁרִים לְמִצְאֵי דַעַת: קִחוּ־מוֹסְרֵי וְאַל־
 כֶּסֶף וְדַעַת מִתְרוֹץ נִבְחָר: פִּי־טוֹבָה חֲכָמָה
 מִפְּנִינִים וְכָל־חֲפָצִים לֹא יִשׁוּבָהּ: אֲנִי־חֲכָמָה
 שְׁכַנְתִּי עֲרָמָה וְדַעַת מִזְמוֹת אֲמַצָּא: יִרְאֶת
 י־הוֹה שְׁנֹאת־רַע גָּאָה וְגֵאוֹן וְדַרְךְ רָע וּפִי
 תִּהְפְּכוֹת שְׁנֹאתִי: לִי־עֲצָה וְתוֹשִׁיָה אֲנִי בִּינָה לִי
 גְבוּרָה: בִּי מַלְכִים יִמְלְכוּ וְרוֹזְנִים יִחַקְּקוּ צַדִּיק:
 בִּי שָׁרִים יִשְׁרוּ וְנִדְיָבִים כָּל־שֹׁפְטֵי צַדִּיק: אֲנִי
 אֲהַבִּי אֲהַב וּמִשְׁחֵרֵי יִמַּצְאֵנִי: עֲשֵׂר־וְכַבֹּד
 אֲתִי הוּן עָתֶק וּצַדִּיקָה: טוֹב פִּרְיֵי מִתְרוֹץ וּמִפֶּז
 וְתִבּוֹאֲתִי מִכֶּסֶף נִבְחָר: בְּאַרְח־צַדִּיקָה אֲהַלֵּךְ
 בְּתוֹךְ נְתִיבוֹת מִשֹּׁפֵט: כֹּל־הַנְּחִיל אֲהַבִּי יִשׁ
 וְאַצְרֵתִיהֶם אֲמַלֵּא: י־הוֹה קִנְיֵי רֵאשִׁית דָּרְכּוֹ
 קָדָם מִפְּעֻלָּיו מֵאֵז: מֵעוֹלָם נִסְכַּתִּי מֵרֵאשִׁית
 מִקְדַּמֵּי־אַרְץ: בְּאִין־תִּהְמוֹת חוֹלְלֹתִי בְּאִין
 מַעֲנִינֹת נִכְבְּדֵי־מַיִם: בְּטָרֶם הָרִים הִטְבַּעוּ לִפְנֵי
 גְבָעוֹת חוֹלְלֹתִי: עַד־לֹא עָשָׂה אֶרֶץ וְחוֹצוֹת
 וְרֵאשִׁית עֲפָרוֹת תִּבְּל: כִּי־כִינּוּ שָׁמַיִם שָׁם אֲנִי
 בְּחִקּוֹ חֹג עַל־פְּנֵי תְהוֹם: בְּבִאֲמָצוֹ שְׁחַקִּים
 מִמַּעַל בְּעִזּוֹז עֵינֹת תְהוֹם: בְּשׂוֹמוֹ לַיָּם וְחִקּוֹ
 וּמַיִם לֹא יַעֲבֹרוּ־פָּיו בְּחוֹקּוֹ מוֹסְדֵי אֶרֶץ: וְאַהֲנֶה
 אֲצִלוֹ אֲמוֹן וְאַהֲנֶה שְׁעֵשׂוּעִים יוֹם וַיּוֹם מִשְׁחַקֶּת
 לִפְנֵי בְּכַל־עַת: מִשְׁחַקֶּת בְּתַבֵּל אֲרָצוֹ וְשֵׁשׁ־שְׁעֵי
 אֶת־בְּנֵי אָדָם: וְעַתָּה בְּנִים שִׁמְעוּ־לִי וְאַשְׁרֵי
 דָרְכֵי יִשְׁמְרוּ: שִׁמְעוּ מוֹסֵר וְחֲכָמוֹ וְאַל־תִּפְרְעוּ:
 אֲשֵׁרֵי אָדָם שִׁמְעֵ לִי לִשְׁקֹד עַל־דַּלְתֵי יוֹם וַיּוֹם
 יוֹם לִשְׁמֹר מְזוֹנַת פֶּתְחֵי: כִּי מִצְאֵי מִצָּא חַיִּים
 וַיִּפֶק רִצּוֹן מִי־הוֹה: וְחֲטָאֵי חַמְס נִפְשׂוּ כָּל־
 מְשֻׁנְאֵי אֲהָבוֹ מוֹת:

ט חֲכָמוֹת בּוֹנֵתָה בֵיתָה חֲצָבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה:
 טִבְחָה טִבְחָה מְסַכָּה יִינָה אֶף עֲרָכָה שְׁלֹחָנָה:
 שְׁלֹחָה נַעֲרֹתֶיהָ תִקְרָא עַל־גְּפֵי מְרָמֵי קֶרֶת: מִי־
 פֶתִי יִסֵּר הִנֵּה חֲסֵר־לֵב אֲמַרָה לוֹ: הֲלָכוּ לַחֲמוֹ
 בְּלַחְמֵי וְשִׁתּוֹ בְּנִין מִסְכָּתִי: יַעֲזְבוּ פֶתָאִים וְחָיו

וְאַשְׁרוּ בְּדַרְךְ בִּינָה: יִסֵּר וְלֵץ לִקַּח לוֹ קִלּוֹן
 וּמוֹכִיחַ לְרָשָׁע מוֹמוֹ: אֲל־תּוֹכַח לֵץ פִּן־יִשְׁנֹאֲךָ
 הוֹכַח לְחֹכֶם וַיִּאֲהַבְךָ: טָנוּ לְחֹכֶם וַיִּחַכְּמוּ־עוֹד
 הוֹדַע לְצַדִּיק וַיּוֹסֶף לְקַח: תִּתְחַלֵּת חֲכָמָה יִרְאֶת
 י־הוֹה וְדַעַת קְדוֹשִׁים בִּינָה: פִּי־בִי יִרְבּוּ יִמִּיךָ
 וַיּוֹסִיפוּ לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים: בִּאִם־חֲכָמָה חֲכָמָה לָךְ
 וְלִצְּתָ לְבַדְךָ תִּשָּׂא: אֲשֶׁת כְּסִילוֹת הַמִּינָה פֶתִיוֹת
 וּבִל־יִדְעָה מָה: וַיִּשְׁבָּה לִפְתַּח בֵּיתָה עַל־כֶּסֶף
 מְרָמֵי קֶרֶת: וְלִקְרָא לְעַבְרֵי־דָרְךְ הַמִּיִּשְׁרָיִם
 אֲרַחֲוֹתָם: מִי־פֶתִי יִסֵּר הִנֵּה וְחֲסֵר־לֵב וְאַמְרָה
 לוֹ: מַיִם־גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ וְלֶחֶם סֹתְרִים יִנְעָם:
 וְלֹא־יִדַע פִּי־רִפְאִים שָׁם בְּעַמְקֵי שְׂאוֹל קִרְאִיָּה:
 י מִשְׁלֵי שְׁלֵמָה בֶן חֲכָם יִשְׁמַח־אֵב וּבֶן כְּסִיל
 תּוֹגַת אֲמוֹ: לֹא־יִוָּעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשָׁע וְצַדִּיקָה
 תִּצְלִיל מִמּוֹת: לֹא־יִרְעִיב י־הוֹה נֶפֶשׁ צַדִּיק וְתוֹת
 רָשָׁעִים יִהְדָּף: רֵאשִׁית עֲשָׂה כַּה־רִמְיָה וַיִּד
 חֲרוּצִים תַּעֲשִׂיר: אֲגִר בְּקִיץ בֶּן מִשְׁפִּיל נִרְדָּם
 בְּקִצִּיר בֶּן מְבִישׁ: בְּרִכּוֹת לְרֵאשִׁית צַדִּיק וּפִי
 רָשָׁעִים יִכְסֶה חֲמָס: יִזְכֵּר צַדִּיק לְבִרְכָה וְשֵׁם
 רָשָׁעִים יִרְקַב: חֲכָם־לֵב יִקַּח מִצּוֹת וְאַנִּיל
 שְׁפָתַיִם יִלְבֹּט: הוֹלֵךְ בְּתָם יִלְךָ בְּטַח וּמִעַקְשׁ
 דָּרְכָיו יִדַּע: קֶרֶץ עֵינַי יִתֵּן עֲצָבַת וְאַנִּיל שְׁפָתַיִם
 יִלְבֹּט: מִקְּוֹר חַיִּים פִּי צַדִּיק וּפִי רָשָׁעִים יִכְסֶה
 חֲמָס: שְׁנֹאָה תִּעַרֵר מְדַגִּים וְעַל כָּל־פְּשָׁעִים
 תִּכְסֶה אֲהַבָּה: בְּשֹׁפְתֵי גְבוֹן תִּמַּצָּא חֲכָמָה וְשֹׁבֵט
 לְגוֹ חֲסֵר־לֵב: חֲכָמִים יִצְפְּנוּ־דַעַת וּפִי־אֲוִיל
 מִחֲתָה קִרְבָּה: הוֹן עֲשִׂיר קִרְיַת עֵזוֹ מִחֲתַת
 דְּלִים רֵישָׁם: פִּעֻלַּת צַדִּיק לְחַיִּים תִּבּוֹאֲתָ רָשָׁע
 לְחֲטָאֵת: אֲרַח לְחַיִּים שׁוֹמֵר מוֹסֵר וְעֹזֵב תּוֹכַחַת
 מִתְעָה: מְכַסֶּה שְׁנֹאָה שְׁפָתֵי־שֹׁקֵר וּמוֹצֵא דָבָר
 הוּא כְּסִיל: בְּרַב דְּבָרִים לֹא יִחַדֵּל־פִּשַׁע וְחוֹשֵׁף
 שְׁפָתָיו מִשְׁפִּיל: כֶּסֶף נִבְחָר לְשׁוֹן צַדִּיק לֵב
 רָשָׁעִים כְּמַעֵט: שְׁפָתֵי צַדִּיק יִרְעוּ רַבִּים
 וְאַוִילִים בְּחֲסֵר־לֵב יָמוּתוּ: בְּבִרְכַת י־הוֹה הִיא
 תַעֲשִׂיר וְלֹא־יִוֹסֶף עֲצָב עֲמָה: כִּי־שֹׁחֹק לְכִסִּיל
 עֲשׂוֹת זְמָה וְחֲכָמָה לְאִישׁ תִּבּוֹנָה: כִּי־מַגֹּרֶת רָשָׁע
 הִיא תִבּוֹאֲנוּ וְתֵאֵוֹת צַדִּיקִים יִתֵּן: כִּי־כַעֲבוֹר סוּפָה

וְאִין רָשַׁע וְצַדִּיק יִסּוּד עוֹלָם: כִּי כַחֲמֵץ | לַשְּׂנִים
וְכַעֲשֹׁן לַעֲיִנִים כִּן הָעֵצִל לְשִׁלְחִיו: כִּי רָאָתָּ י-הוָה
תּוֹסִיף יָמִים וְשָׁנוֹת רַשְׁעִים תִּקְצָרְנָה: כִּי תוֹחַלֵּת
צַדִּיקִים שְׂמִיחָה וְתִקְוֹת רַשְׁעִים תֵּאבֵד: כִּי מַעֲוֹז
לָתֶם דָּרָךְ י-הוָה וּמַחֲתָה לְפַעֲלֵי אָנוּ: לְצַדִּיק
לְעוֹלָם בְּלִי-יָמוּט וְרַשְׁעִים לֹא יִשְׁכְּנוּ-אָרֶץ: כִּי פִי
צַדִּיק יָנוּב חֲכָמָה וְלִשׁוֹן תְּהַפְּכוֹת תִּפְרָת: כִּי שִׁפְתֵי
צַדִּיק יִדְעוּן רָצוֹן וְפִי רַשְׁעִים תְּהַפְּכוֹת:

יא «מֵאֲזַנִּי מִרְמָה תּוֹעֵבֶת י-הוָה וְאָבֹן שְׁלֵמָה
רָצוֹנִי: כִּי אֲזַדּוֹן וַיָּבֵא קִלּוֹן וְאֶת-צְנוּעִים חֲכָמָה:
תִּמְתַּת יִשְׂרָאֵל תִּנְחַם וְסִלַּף בְּגָדִים יִשְׂדָּם: לֹא-
יִוָּעִיל הוֹן בְּיוֹם עֲבָרָה וְצַדִּיקָה תִּצְלִיל מִמּוֹת:
הַצַּדִּיקֵת תִּמְיָם תִּיִּשָׁר דַּרְכּוֹ וְבִרְשָׁעוֹתָו יִפֹּל רַשָּׁע:
וְצַדִּיקֵת יִשְׂרָאֵל תִּצְלִיל וְבַהֲנֹת בְּגָדִים יִלְכְּדוּ:
בְּמוֹת אָדָם רַשָּׁע תֵּאבֵד תִּקְוָה וְתוֹחַלֵּת אוֹנִים
אֲבָדָה: כִּי צַדִּיק מִצָּרָה נִחְלָץ וַיָּבֵא רַשָּׁע תַּחֲתָיו:
בְּפֹה חֲנֹף יִשְׁתַּח רַעְהוֹ וּבִדְעַת צַדִּיקִים יִתְלָצוּ:
בְּטוֹב צַדִּיקִים תִּעֲלֶץ קִרְיָה וּבֵאֵבֵד רַשְׁעִים רָגָה:
כִּי בְּבִרְכַת יִשְׂרָאֵל תִּרְוֹם קָרַת וּבְפִי רַשְׁעִים תִּתְקַרֵּס:
כִּי בְּזִלְרַעְהוֹ חֲסֵר-לֵב וְאִישׁ תְּבוֹנוֹת יִתְרִישׁ:
כִּי הוֹלֵךְ רֶכֶל מִגֵּלְהָ-סוּד וְנִאֲמֹן-רוּחַ מִכֶּסֶה דְבָר:
כִּי בְּאִין תִּתְחַבְּלוֹת יִפְלִעֵם וְתִשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ:
כִּי רַע-יְרוּעַ פִּי-עַרְב זָר וְשִׁנְאָה תִקְעִים בּוֹטֵחַ:
כִּי אֲשַׁת-חַן תִּתְמַד כְּבוֹד וְעַרְיָצִים יִתְמַכּוּ-עֲשָׂר:
כִּי גִמְלָה בְּפִשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וְעֹכֵר שְׂאֵרוֹ אֲכַזְרִי: כִּי רַשָּׁע
עָשָׂה פְעֻלַת-שֹׁקֵר וְזָרַע צַדִּיקָה שֹׁכֵר אֲמַת: כִּי כֹן-
צַדִּיקָה לְחַיִּים וּמִרְדָּף רָעָה לְמוֹתוֹ: כִּי תוֹעֵבֶת
י-הוָה עֲקָשִׁי-לֵב וְרָצוֹנוֹ תִמְיָמֵי דָרָךְ: כִּי יָגֵד לֵיד
לֹא-יִנְקָה רַע וְזָרַע צַדִּיקִים נְמַלֵּט: כִּי גִנְזָם זָהָב
בְּאֵף חֲזִיר אֲשֶׁה יִפֹּה וְסִרַת טַעַם: כִּי תִאֲנֹת
צַדִּיקִים אֲדִי-טוֹב תִּקְוֹת רַשְׁעִים עֲבָרָה: כִּי גִישׁ
מִפְזַר וְנוֹסֵף עוֹד וְחִשְׁףֵי מִיִּשְׁרָאֵל לְמַחֲסוֹר:
כִּי נִפְשֵׁי-בָרְכָה תִדְשֹׁן וּמִרְוֵה גַם-תּוֹא יוֹרָא: כִּי מִגְנֵעַ
בָּר יִקְבְּהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר: כִּי שֹׁחַר
טוֹב יִבְקֹשׁ רָצוֹן וְדָרַשׁ רָעָה תְבוֹאֲנוּ: כִּי בּוֹטֵחַ
בְּעֲשָׂרוֹ הוּא יִפֹּל וְכַעֲלָה צַדִּיקִים יִפְרָחוּ: כִּי עֹכֵר
בֵּיתוֹ יִנְחַל-רוּחַ וְעַבְדֵי אֲוִיל לְחֻכְמֵ-לֵב: כִּי פִי-

צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלִקְחַת נִפְשׁוֹת חֲכָם: כִּי אֵהֵן צַדִּיק
בְּאָרֶץ יִשְׁלָם אֵף פִּי-רַשָּׁע וְחוֹטֵא:

יב «אֲהַב מוֹסֵר אֲהַב דָּעַת וְשׁוֹנֵא תוֹכַחַת בְּעַר:
כִּי טוֹב יִפִּיק רָצוֹן מִי-הוָה וְאִישׁ מִזְמוֹת יִרְשִׁיעַ:
לֹא-יָפוֹן אָדָם בְּרַשָּׁע וְשָׂרַשׁ צַדִּיקִים בְּלִי-יָמוּט:
כִּי אֲשַׁת-חַיִּל עֲטָרַת בַּעֲלָה וּכְרָקָה בְּעֲצָמוֹתָיו
מִבִּישָׁה: כִּי מַחֲשָׁבוֹת צַדִּיקִים מִשְׁפָּט תִּתְחַבְּלוֹת
רַשְׁעִים מִרְמָה: כִּי דְבָרֵי רַשְׁעִים אֲרַב-דָּם וְפִי
יִשְׂרָאֵל יִצְלִיל: כִּי הַפּוֹף רַשְׁעִים וְאִינָם וּבֵית
צַדִּיקִים יִעֲמֵד: כִּי לְפִי-שִׁכְלוֹ יִהְלֵל-אִישׁ וְנִעְוָה-
לֵב יִהְיֶה לְבוֹי: כִּי טוֹב נִקְלָה וְעַבְדֵי לוֹ מִמַּתְכַּפֵּד
וְחֲסֵר-לֶחֶם: כִּי יוֹדַע צַדִּיק גִּפְשׁ בְּהַמְתּוֹ וְרַחֲמֵי
רַשְׁעִים אֲכַזְרִי: כִּי עַבְדֵי אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע-לֶחֶם
וּמִרְדָּף רִיקִים חֲסֵר-לֵב: כִּי תִמְדַּרַשׁ רַשָּׁע מִצּוֹד רַעִים
וְשָׂרַשׁ צַדִּיקִים יִתּוֹן: כִּי בְּפִשָּׁע שִׁפְתִים מוֹקֵשׁ רַע
וַיִּצָּא מִצָּרָה צַדִּיק: כִּי מִפְּרִי פִי-אִישׁ יִשְׁבַּע-טוֹב
וּגְמוּל יִדִי-אָדָם יִשְׁיֵב לוֹ: כִּי דָרָךְ אֲוִיל יִשָּׁר
בְּעֵינָיו וְשִׁמְעַ לְעֵצָה חֲכָם: כִּי אֲוִיל בִּיּוֹם יוֹדַע
כַּעֲסוֹ וְכִסֵּה קִלּוֹן עָרוֹם: כִּי יִנְפִית אֲמוּנָה יִגִּיד צַדִּיק
וְעַד שֹׁקֵרִים מִרְמָה: כִּי גִישׁ בּוֹטֵחַ פִּמְדִּקְרוֹת חָרַב
וְלִשׁוֹן חֲכָמִים מִרְפָּא: כִּי שִׁפְתֵי-אֲמַת תִּפְוֹן לְעַד
וְעַד-אֲרִגְיָעָה לִשׁוֹן שֹׁקֵר: כִּי מִרְמָה בְּלִב־תְּרַשִּׁי
רַע וְלִיִּעָצִי שָׁלוֹם שְׂמִיחָה: כִּי לֹא-יִאֲנָה לְצַדִּיק
כִּי-לֵאָנוּן וְרַשְׁעִים מִלֵּאוֹ רַע: כִּי תוֹעֵבֶת י-הוָה
שִׁפְתֵי-שֹׁקֵר וְעֲשִׂי אֲמוּנָה רָצוֹנוֹ: כִּי אָדָם עָרוֹם
כֶּסֶה דָּעַת וְלֵב פְּסִילִים יִקְרָא אֲוִיל: כִּי יִד־תְּרוּצִים
תִּמְשָׁוֵל וְרִמְיָה תִהְיֶה לְמָס: כִּי דֹאֲגָה בְּלִב־אִישׁ
יִשְׁחַנָּה וְדָבָר טוֹב יִשְׁמַחְנָה: כִּי יִתֵּר מִרַעְהוֹ צַדִּיק
וְדָרָךְ רַשְׁעִים תִּתְעַם: כִּי לֹא-יִתְרָף רִמְיָה צִידוֹ
וְהוֹן-אָדָם יִקָּר חֲרוּץ: כִּי בְּאֶרֶץ-צַדִּיקָה חַיִּים וְדָרָךְ
נִתְיַבֵּה אֵל-מּוֹת:

יג «כִּן חֲכָם מוֹסֵר אֵב וְלֶץ לֹא-שִׁמְעַ גְּעָרָה:
כִּי מִפְּרִי פִי-אִישׁ יֵאָכֵל טוֹב וְנִפְשׁ בְּגָדִים חֲמָס:
כִּי נִצָּר פִּיו שֹׁמֵר נִפְשׁוֹ פִּשְׁקֵי שִׁפְתָיו מִחֲתָה-לוֹ:
כִּי מִתְאוּנָה וְאִין נִפְשׁוֹ עֲצָל וְנִפְשׁ חֲרָצִים תִּדְשֹׁן:
כִּי דְבַר-שֹׁקֵר יִשְׁנָא צַדִּיק וְרַשָּׁע יִבְאִישׁ וְיִתְחַפֵּיר:

וַצַּדִּיקָה תִּצְרֶה תִּמְצֹר תִּם-דָּרָךְ וְרִשְׁעָה תִּסְלַף תִּטְאֵת: יִשׁ
מִתְעַשֵּׂר וְאִין כָּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רַב: כִּפְּר נֶפֶשׁ-
אִישׁ עֲשָׂרוֹ וְרִשׁ לֹא-שָׁמַע גְּעָרָה: אֹרֶז-צַדִּיקִים
יִשְׁמַח וְגַר רִשְׁעִים יִדְעֹד: יִקְ-בִּזְדוֹן יִתֵּן מִצָּה
וְאֶת-גֹּעֲצִים תִּקְמָה: הֵוֹן מִהֶבֶל יִמְעַט וְקִבִּץ
עַל-יַד יִרְבֶּה: יִתְחַלֵּת מִמִּשְׁכָּה מִחֲלֵה-לֵב וְעַץ
חַיִּים תִּתְּנֶה בָּאָה: יִבֹּז לְדָבָר יִחַבֵּל לֹו וִירָא מִצְוֶה
הוּא יִשְׁלָם: יִתְוֹרֵת חָכָם מְקוֹר חַיִּים לְסוֹר
מִמִּקְשֵׁי מוֹת: שִׁשְׁכָּל-טוֹב יִתְוֹ-חֵן וְדָרָךְ בְּגָדִים
אֵיתָן: שִׁפְלֵ-עָרוֹם יַעֲשֶׂה בְּדַעַת וְכֹסִיל יִפְרֹשׁ
אוֹלֵת: יִמְלֵאךְ רִשְׁעַי יִפֹּל בְּרַע וְצִיר אֲמוֹנִים
מִרְפָּא: יִרִישׁ וְקִלוֹן פּוֹרַע מוֹסֵר וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת
יִכְבֵּד: יִתְאַנֶּה גְּהִיָּה תִּעַרְבַּ לְגַנְפֹּשׁ וְתוֹעֵבַת
כְּסִילִים סוֹר מָרַע: הֵוֹלֵךְ אֶת-חֲכָמִים יִחַכֵּם
וְרֵעָה כְּסִילִים יְרוּעַ: כִּתְטָאִים תִּרְדֹּף רֵעָה וְאֶת-
צַדִּיקִים יִשְׁלָם-טוֹב: טוֹב יִנְחִיל בְּנֵי-בָגִים
וְצָפוֹן לְצַדִּיק חָיִל חוֹטָא: כִּרְב־אֶכֶל גִּיר רִאשִׁים
וְיִשׁ גִּסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט: כִּתְחַשְׁףֵךְ שִׁבְטוֹ שׁוֹנֵא בְּגוֹ
וְאֶהְבֹּו שִׁחְרוּ מוֹסֵר: כִּתְצַדִּיק אֶכֶל לְשִׁבְעַע נִפְשׁוֹ
וּבְטוֹן רִשְׁעִים תִּחְסֹר:

יד אֶתְכָמוֹת גְּנָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה וְאוֹלֵת בְּיַדֶּיךָ
תִּהְרָסְנוּ: הֵוֹלֵךְ בְּיִשְׁרוֹ יִרָא י-הוּה וְנִלוֹז דָּרְכֵיו
בוֹזֶהוּ: גְּפִי-אוֹיֵל חֹטֵר גְּאוּה וְשִׁפְתֵי חֲכָמִים
תִּשְׁמוֹרָם: גְּבִאִין אֲלָפִים אֲבוּס בָּר וְרִב־תְּבוֹאוֹת
בְּכַח שׁוֹר: עֵד אֲמוֹנִים לֹא יִכְזָב וְיִפִּיחַ כְּזָבִים
עֵד שִׁקֵּר: בְּקִשְׁ-לֵץ חֲכָמָה וְאִין וְדַעַת לְנִבּוֹן
נִקֵּל: לֵךְ מִנְּגֵד לְאִישׁ כְּסִיל וּבִל־יִלְעַת שִׁפְתֵי-

דַּעַת: חֲכָמָת עָרוֹם הִבִּין דָּרְכֹו וְאוֹלֵת כְּסִילִים
מִרְמָה: אֲוֹלִים יִלִּין אֲשָׁם וּבִין יִשְׁרִים רְצוֹן:
לֵב יוֹדַע מִרַת נִפְשׁוֹ וּבִשְׁמִחָתוֹ לֹא-יִתְעַרְבַּ זָר:
יִבִּית רִשְׁעִים יִשְׁמַד וְאֶהֱל יִשְׁרִים יִפְרִיחַ: יִגֹּשׁ
דָּרָךְ יִשָּׁר לְפָנֵי-אִישׁ וְאַחֲרֵיתָה דָּרְכֵי-מוֹת: יִגֹּם-
בְּשִׁחָק יִכָּאֵב-לֵב וְאַחֲרֵיתָה שִׁמְחָה תּוֹגֶה:
יִמְדָּרְכֵיו יִשְׁבַּע סוּג לֵב וְיִמְעֲלֵיו אִישׁ טוֹב: יִשְׁפְּתֵי
יִאֲמִין לְכָל-דָּבָר וְעָרוֹם יִבִּין לְאֲשָׁרוֹ: יִתְחַכֵּם יִרָא
וְסָר מִרַע וְכֹסִיל מִתְעַבֵּר וּבוֹטֵחַ: יִתְקַצֵּר-אֲפִים
יַעֲשֶׂה אוֹלֵת וְאִישׁ מְזֻמּוֹת יִשְׁנֵא: יִנְחִלוֹ פִתְאִים
אוֹלֵת וְעָרוֹמִים יִכְתְּרוּ דַעַת: יִשְׁחֹו רְעִים לְפָנֵי
טוֹבִים וְרִשְׁעִים עַל-שַׁעֲרֵי צַדִּיק: גִּם-לְרַעֲהוּ
יִשְׁנֵא רִשׁ וְאֶהְבֵי עֲשִׂיר רַבִּים: כִּתְבֹּז-לְרַעֲהוּ
חוֹטָא וּמְחֻוֹן עֲנָנִים אֲשָׁרִיו: כִּתְהַלּוֹא-יִתְעוֹ
חֲרָשֵׁי רַע וְחֲסָד וְאֲמַת חֲרָשֵׁי טוֹב: כִּתְכָל-עֲצָב
יִהְיֶה מוֹתֵר וְדָבָר-שִׁפְתִים אֲדִי-לְמַחְסוֹר: כִּתְעַטֵּרַת
חֲכָמִים עֲשָׂרָם אוֹלֵת כְּסִילִים אוֹלֵת: כִּתְמַצִּיל
נִפְשׁוֹת עֵד אֲמַת וְיִפְסַח כְּזָבִים מִרְמָה: כִּתְבִירֵאֵת
י-הוּה מִבְּטַח-עֵז וְלִבְנָיו יִהְיֶה מְחָסָה: כִּתְיִרֵאֵת
י-הוּה מְקוֹר חַיִּים לְסוֹר מִמִּקְשֵׁי מוֹת: כִּתְבָּרְב־עַם
הַדָּרַת-מֵלֶךְ וּבִאֲפֹס לֹאֵם מִחַתַּת רְזוֹן: כִּתְאַרְךָ
אֲפִים רִב־תְּבוּנָה וּקְצֵר-רִיחַ מִרִים אוֹלֵת: כִּתְיִי
בְּשָׂרִים לֵב מִרְפָּא וְרִקֵּב עֲצָמוֹת קִנְאָה: כִּתְעַשְׂק
דֵּל חֲרָף עֲשֶׂהוּ וּמְכַבְּדוֹ חֲנֹן אֲבִיוֹן: יִתְבָּרַעְתוֹ
יִדְחָה רִשְׁעַי וְחֲסָה בְּמוֹתוֹ צַדִּיק: יִתְבָּלֵב גְּבוֹן תְּנוּחַת
חֲכָמָה וּבְקָרֵב כְּסִילִים תִּוְדַע: יִתְצַדִּיקָה תְּרוֹמֵם-גְּוִי
וְחֲסָד לְאֲמִים חֲטָאֵת: יִתְרְצוֹן-מֵלֶךְ לְעַבְדֵי מִשְׁפָּיל
וְעִבְרָתוֹ תִּהְיֶה מְבִישׁ:

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד

ד, א סדר כל המעשים שביום זה, כף הוא: בחצות הלילה, מפיסין לתרומת הדשן; ומסדרין את המערכה ומדשנין את המזבח, בדרך שעושין בכל יום על הסדר שבארנו—עד שיגיעו לשחיטת התמיד.

ד, ב פשיגועו לשהט את התמיד, פורסין סדין שלבוין בין בוחן גדול ובין העם; ולמה שלבוין, כדי שיביר שעבודת היום בבגדי בוין. ופושט בגדי הל, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוהט בתמיד רב שנים, ומניח אחר לגמר השחיטה; ומקבל הדם, וזורקו על המזבח במצותו.

ד, ג ואחר כף נכנס להיכל, ומקטיר קטרת שלשחר, ומטיב את הנרות, ומקטיר אברי התמיד והחבתין והנסכים בכל סדר התמיד שלכל יום שבארנו. ואחר התמיד, מקריב הפר ושבעת הכבשים שלמוסף היום.

ד, ד ואחר כף מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן; ומקדש ידיו ורגליו, ובא לו אצל פרו. ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב; וחבוהן עומד במזרח, ופניו למערב, וסומך שתי ידיו על ראש הפר, ומתודה. וכף היה אומר: אָנָּה ה'—הטאתי עויתי פשעתי לפניך, אָנָּה ה'—כפֹר נָא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ופשעתי לפניך, אָנָּה ה'—כפֹתוב בתורת משה עבדך "בי—ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם: מפל, חטאתיכם, לפני ה', תטהרו."

ד, ה ואחר כף מגריל על שני השעירים, וקושר לשון שלזהורית בראש שעיר המשתלח, ומעמידו בנגד בית שלוחו, ולגשחט בנגד בית שחיטתו. ובא לו אצל פרו שניה; וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה ודוי שני. וכף הוא

אומר: אָנָּה ה'—הטאתי עויתי פשעתי לפניך, אָנָּה ה'—כפֹר נָא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ופשעתי לפניך, אָנָּה ה'—כפֹתוב בתורת משה עבדך "בי—ביום הזה יכפר עליכם..."

ד, ו ואחר כף שוחט את הפר, ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנדנדו שלא יקרש, על הרבד הרביעי שלהיכל מבחוין. ונוטל את המחטה, וחיתה בה אש מעל המזבח, מן הסמוך למערב, שנאמר "מעל המזבח, מלפני ה'"; ויזרה, ומניחה על הרבד שבעזרה. ומזביאין לו את הפר, וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן במנה מלוא חפניו, לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות—הגדול לפי גדלו, וחקטן לפי קטנו; ונותן לתוך הפר.

ד, ז בכר בארנו שהולכה בשמאל, פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות; לפיכך היה מן הדין שיזליף המחטה בשמאלו, וכף הקטרת בימינו. אבל מפני כבוד המחטה, ועוד שהיא חמה—אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון; לפיכך נוטל המחטה בימינו, וכף הקטרת בשמאלו. ומחלה בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים; מוציא הפרכת פרופה, נכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון.

ד, ח הגיע לארון, נותן את המחטה בין שני הפדים; ובבית שני שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתיה. ואוחז שפת הפר בראשי אצבעותיו, או בשניו, ומערה הקטרת בגדלו לתוך חפניו, עד שמחזירה למלוא חפניו כשהיתה; וזו היא עבודה קשה שבמקדש.

ד, ט וצובר את הקטרת על גבי הגחלים בידו, לפניו במחטה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון, רחוקה מפניו—שלא יפנה; וממתין שם

עד שיתמלא הבית עשן. ויוצא, והוא מחלף
אחורנית מעט מעט, פניו לקדש ואחוריו
לחיבל, עד שיצא מן הפרכת.

די ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא, תפלה
קצרה—שלא להבעית את העם, שמא יאמרו
מת בהיכל. וכך היה מתפלל: יהי רצון מלפניך
ה' אלהינו—שאתם היתה שנה זו שחוננה, תהיה
גשומה; ולא יסור שבט, מבית יהודה; ולא יהיו
עמך בית ישראל צריכין לפרנסה, ואל תפנס
לפניך תפלת עובדי דרכים.

דיא בשעת הקטרת הקטרת בקדש הקדשים—
כל העם פורשים מן ההיכל בלבד, ואינן
פורשים מבין האולם ולמזבח: שאין פורשים
מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה
בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמים בהיכל,
כמו שבארנו בהלכות תמידין.

דיב ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא
מנרנרו, ונכנס בו לקדש הקדשים; ומזה ממנו
שם שמונה הזיות, בין בדי הארון, ויוצא,
ומניחו בהיכל על פן הזהב שהיה שם. ואחר
כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר, ומקבל
דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים; ומזה ממנו שם
שמונה הזיות, בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו
על פן שני שבהיכל.

דיג ואחר כך נוטל דם הפר מעל הבן, ומזה
ממנו על הפרכת כנגד הארון, שמונה הזיות;
ומניח דם הפר, ונוטל דם השעיר, ומזה ממנו
על הפרכת כנגד הארון, שמונה הזיות.

דיד ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר,
ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר—בדי
שיתערבו יפה יפה; ועומד לפניו ממזבח
הזהב, בין המזבח והמנורה, ומתחיל להזות
מדם התערבת על קרנות מזבח הזהב, והוא
מסבב וחולף ומזה על הקרנות מבחוץ.

דיטו ומתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית

מערבית, למערבית דרומית, לדרומית
מזרחית; ועל פלן הוא נותן מלמטן למעלן—
חויץ מן האחרונה שהיתה לפניו, שהוא נותן
מלמעלן למטן בדי שלא יתלכלכו פליו. וחזתה
התחלים והאפר שבמזבח הזהב חלף וחלה, עד
שמגלה זהבו, ומזה מדם התערבת על טהרו
שלמזבח שבע פעמים, בצד הדרום במקום
ששלמו מתנות קרנותיו; ויוצא, ושופך שרי
הדם על יסוד מערבי שלמזבח החיצון.

דיטז ואחר כך בא אצל שעיר המשתלח, וסומך
שתי ידיו על ראשו; ומתודה. וכך הוא אומר:
אנא ה'—חטאי ועוונתי ופשעי לפניך עמה, בית
ישראל; אנא ה'—כפר נא לחטאים ולעוונות
ולפשעים, שחטאו ושעונו ושפשעו לפניך עמה,
בית ישראל: כפתוב פתורת משה עבדך "בי—
ביום הזה..."

דיז ואחר כך משלח השעיר למדבר; ומוציא
אמורי פר ושעיר שהכנים דמן לפניו, ונותן
בכלי, ומשלח השאר לבית הדשן, לשרפה.
ויוצא לעזרת נשים, וקורא שם—אחר שנייע
שעיר למדבר.

דיח ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לבן,
וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו;
ועושה השעיר הנעשה בחויץ, שהוא מפלל
קרבת מוסף היום. ומקריב אילו ואיל העם,
שנאמר "יוצא, ועשה את—עלתו ואת—עלת
העם"; ומקטיר האמורין שלפר ושעיר
הנשרפין, ומקריב תמיד שלבין הערבים.

דיט ואחר כך מקדש, ופושט בגדי זהב,
וטובל, ולובש בגדי לבן, ומקדש; ונכנס לקדש
הקדשים, ומוציא את הכסף ואת המחתה. ואחר
כך מקדש, ופושט בגדי לבן, וטובל, ולובש
בגדי זהב, ומקדש; ומקטיר קטרת שלבין
הערבים, ומטיב את הנרות שלבין הערבים
בשאר הימים.

דיב ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי

זָהָב, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי עֲצָמוֹ, וְיוֹצֵא לְבֵיתוֹ; וְכָל הָעָם מְלוֹוִן אוֹתוֹ, עַד בֵּיתוֹ. וַיּוֹם טוֹב הָיָה

עוֹשָׂה, עַל שִׂיבָא בְּשָׁלוֹם מִן הַקֶּדֶשׁ.

הַלְבוּשׁ עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפֹּרִים פָּרָק ה'

הָא, כָּל עֲבוֹדוֹת שְׁעוֹבֵד בְּבִגְדֵי לְבָן בְּפָנָיו בְּהִיכָל, צָרִיד לַעֲשׂוֹתוֹן עַל הַפָּדֵר שְׂפָאֲרָנִי; וְאִם הַקָּדִים בָּהֶן מַעֲשֵׂה לְחִבְרוֹ, לֹא עָשָׂה פְּלוֹם. קְטָרֶת שְׂחַפְּנָה קָדָם שְׁחִיטַת הַפָּר, לֹא עָשָׂה פְּלוֹם: אֵף עַל פִּי שְׂחַפְּנָה בְּעֹזְרָה—צָרִיד פְּנִים, בְּעֲבוֹדַת פְּנִים הָיָה.

הֵב וְכֵן שְׁעִיר שְׂשֻׁחָטוֹ קָדָם מִתֵּן דָּמוֹ שְׂלֵפָר, לֹא עָשָׂה פְּלוֹם—אֵף עַל פִּי שְׂחַפְּנָה בְּעֹזְרָה, חֲרֵי דָמוֹ נִכְנָס לְפָנָיו. אֵיל וְשְׁעִיר הַמוֹסְפִין שְׁעָשָׂה אוֹתָן קָדָם עֲבוֹדַת הַיּוֹם, אֵינָן פְּלוֹם.

הֵג הַקָּדִים דָּם הַשְּׁעִיר לְדָם הַפָּר בְּקֶדֶשׁ הַקֶּדְשִׁים, וַיֵּזֶה מִדָּם הַפָּר בְּמִצְוֹתָו; וְאַחַר כֵּן יָבִיא שְׁעִיר אַחֵר, וַיִּשְׁחַט אוֹתוֹ, וַיֵּזֶה מִדָּמוֹ בְּקֶדֶשׁ הַקֶּדְשִׁים בְּמִצְוֹתָו, וַיִּפְסֵל הָרֹאשׁוֹן. הַקָּדִים דָּם הַשְּׁעִיר לְדָם הַפָּר בְּמִתְנֹת שְׂבִיחֵיכָל עַל הַפָּרְכָת, וַיִּחֹזֵר וַיֵּזֶה מִדָּם הַשְּׁעִיר פַּעַם שְׁנִיָּה לְאַחַר דָּם הַפָּר.

הֵד נִשְׁפָּף הַדָּם עַד שְׂאֵל גָּמַר מִתְנֹת שְׂבִיחֵיכָל הַקֶּדְשִׁים, וַיָּבִיא דָּם אַחֵר וַיִּחֹזֵר וַיֵּזֶה בְּתַחֲלָה בְּקֶדֶשׁ הַקֶּדְשִׁים; גָּמַר מִתְנֹת שְׂבִיחֵיכָל הַקֶּדְשִׁים, וְהִתְחִיל בְּמִתְנֹת שְׂבִיחֵיכָל, וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שְׂאֵל גָּמַר—יָבִיא דָּם אַחֵר, וּמִתְחִיל מִתְחִלַּת חַיִּיֹּת שְׂבִיחֵיכָל; גָּמַר מִתְנֹת שְׂבִיחֵיכָל, וְהִתְחִיל לְתֵן עַל מִזְבַּח הַזָּהָב, וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שְׂאֵל גָּמַר—יָבִיא דָּם אַחֵר, וּמִתְחִיל מִתְחִלַּת מִתְנֹת הַמִּזְבֵּחַ: שְׂפָלִין בְּפָרָה בְּפָנָיו עֲצָמוֹן הָיוּ. גָּמַר מִתְנֹת הַמִּזְבֵּחַ, וְאַחַר כֵּן נִשְׁפָּף הַדָּם—אֵינִי צָרִיד לְהָבִיא דָּם אַחֵר: שְׂשִׁיבַת הַשְּׂרִירִים עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, אֵינָה מַעֲבָבַת.

הֵה וְאִם דָּם הַפָּר הוּא שְׂשִׁיבַת קָדָם שְׂשִׁיבַת כָּל מִתְנֹת—חֲרֵי זֶה מְבִיא פָר אַחֵר, וַיִּחַפֵּן הַקְטָרֶת פַּעַם שְׁנִיָּה קָדָם שְׁחִיטַת הַפָּר, וַיִּקְטֹר הַקְטָרֶת,

וְאַחַר כֵּן יָבִיא דָמוֹ וַיֵּזֶה מִמֶּנּוּ. וְאֵין מִטְמֵא בְּגָדִים, וְאֵין נִשְׂרָף בְּבֵית הַדְּשָׁן—אֵלָּא הַפָּר הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן, שְׂבוֹ נִגְמָרָה הַכַּפָּרָה.

הֵו נִתְעָרַב לוֹ דָם הַפָּר בְּדָם הַשְּׁעִיר, קָדָם שְׂשִׁיבַת הַחַיִּיֹּת—נֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה, לְשֵׁם פָּר; וְחֹזֵר וְנֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה, לְשֵׁם שְׁעִיר. נִתְעָרְבוּ בְּמִתְנֵה אַחֲרוֹנָה—נֹתֵן אַחַת לְמַטָּה, לְשֵׁם פָּר; וְחֹזֵר וְנֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה, לְשֵׁם שְׁעִיר.

הֵז נִתְחַלְפוּ הַפּוֹסוֹת, וְלֹא יָדַע אֵיזָה הוּא פּוֹס דָּם הַפָּר וְאֵיזָה הוּא פּוֹס דָּם הַשְּׁעִיר—נֹתֵן מֵאַחַד מֵהֶן אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה, וְנֹתֵן מִן הַשְּׁנַי אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה, וְחֹזֵר וְנֹתֵן מִן הָרִאשׁוֹן אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה: נִמְצָא מִכָּל מְקוֹם שְׁנֵתֵן מִדָּם הַפָּר, וְאַחֲרָיו מִדָּם הַשְּׁעִיר.

הֵח קָבַל דָּם הַפָּר בְּשֵׁתֵי פּוֹסוֹת, וְקָבַל דָּם הַשְּׁעִיר בְּשֵׁתֵי פּוֹסוֹת, וְנִתְעָרְבוּ מִקְצַת הַפּוֹסוֹת, וְלֹא נֹדַע פּוֹס דָּם הַפָּר מִפּוֹס דָּם הַשְּׁעִיר—חֲרֵי זֶה מִזָּה כָּל הַחַיִּיֹּת בְּמִצְוֹתָן מִן הַפּוֹסוֹת שְׂאֵל נִתְעָרְבוּ, וְשׂוֹפָף שְׂרִירֵי אֵלֹי שְׂחִיחָה מֵהֶן עַל חִיסוֹד בְּמִצְוָה; וְאוֹתָן הַפּוֹסוֹת שְׁנֵתֵן עָרְבוּ, וְשָׂכְנוּ לְאַמָּה.

הֵט פָּר יוֹם הַכַּפֹּרִים—אֵף עַל פִּי שְׂפּוֹחֵן גְּדוֹל קוֹנֶה אוֹתוֹ מִשְׁלוֹ, שְׂשִׁיבַת מִפְּרֵי חֲטָאִת, אֲשֶׁר—לוֹ—הַמְּקוֹם הַפְּקִיר מִמֶּנּוּ בּוֹ, לְכָל אֲחֵיו הַכּוֹהֲנִים: שְׂאֵלוֹ לֹא הָיָה לְהֵן בּוֹ שְׂתַפּוֹת, לֹא הָיוּ מִתְפַּרְרִין בּוֹ. לְפִיכֵן אִם מִת פּוֹחֵן גְּדוֹל קָדָם שְׂשִׁיבַת הַפָּר—הַפּוֹחֵן שְׂעוֹמֵד תַּחְתָּיו אֵינִי מְבִיא פָר אַחֵר, אֵלָּא שׂוֹחֵט אֶת שְׂלֵרֵאשׁוֹן; וְאֵינִי חֲטָאִת שְׂמִתּוֹ בְּעֲלִיָּה שְׂתַמּוֹת, שְׂאֵין חֲטָאִת הַרְבִּים מִתָּה. שְׂחַט אֶת הַפָּר, וּמִת קָדָם שְׂשִׁיבַת בְּדָמוֹ—הַפּוֹחֵן הָאֲחֵר נִכְנָס בְּדָם זֶה,

וּמְכַבֵּר בוֹ.

הַיּוֹם שְׁנֵי שָׁעֵירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים—מִצּוֹתָן שִׁיחִיו שׁוֹרֵי בְּמִרְאֵה וּבְקוֹמָה וּבְדָמִים, וְלִקְיַחְתָּן כְּאַחַת: אַף עַל פִּי שְׂאִינָן שׁוֹרֵי, בְּשָׂרִים; לִקַּח אֶחָד מֵהֶן הַיּוֹם, וְאֶחָד לְמָחָר—בְּשָׂרִים. מִתְּ אֶחָד מֵהֶן—אִם עַד שְׁלֹשׁ הַגְּרִיל מִתְּ, יִקַּח זֶה לְשָׁנֵי. וְאִם מִשְׁהַגְּרִיל מִתְּ—יָבִיא שְׁנַיִם וְיִגְרִיל עֲלֵיהֶן כְּתַחֲלָה, וְרוֹאֵה אֵיזָה הוּא שְׁמֵת: אִם הָיָה שְׁלֹשׁ, אֹמֵר זֶה שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְהוֹ יִתְקַנֵּם תַּחֲתָיו; וְאִם הָיָה הַמֵּת שְׁלֹשׁ אֲזַל, יֹאמֵר זֶה שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעֲזָאזֵל יִתְקַנֵּם תַּחֲתָיו. וְהַשְּׁנַיִם מִן הַשְּׁנַיִם שֶׁהַגְּרִיל עֲלֵיהֶן בְּסוֹף, יִרְעָה עַד שְׁיִפֵּל בּוֹ מוֹם; וְיִמְכַר, וְיִפְלוּ דָמָיו לְגִדְבָה: שְׂאִין חֲטָאת הַצִּבּוֹר מִתְּהָ.

הַיּוֹם פָּר וְשָׁעִיר שְׁלִיזִים הַכַּפּוּרִים שְׂאֵבֵדוֹ, וְהַפְּרִישׁ אַחֲרֵים תַּחֲתֵיהֶן, וְקָרְבוֹ, וְנִמְצְאוּ הָרֵאשׁוֹנִים—יִרְעוּ עַד שִׁיסְתָּאבוּ, וְיִמְכְרוּ, וְיִפְלוּ דָמֵיהֶן לְגִדְבָה; וְכֵן אִם נִמְצְאוּ הָרֵאשׁוֹנִים, קָדָם שִׁיִּקְרְבוּ אֵלָיו—יִקְרְבוּ הָרֵאשׁוֹנִים, וְיִרְעוּ הַשְּׁנַיִים עַד שְׁיִפֵּל בְּהֶן מוֹם, וְיִפְלוּ דָמֵיהֶן לְגִדְבָה: שְׂאִין חֲטָאת הַצִּבּוֹר מִתְּהָ.

הַיּוֹם הַמּוֹם פּוֹסֵל בְּשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, אֲפִלּוּ מוֹם עוֹבֵר; וְכֵן אִם נַעֲשָׂה מִחֲסֵר זָמָן, נִפְסֵל—כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁחַטָּה אִמּוֹ לְחֹלָה בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים: שִׁדְחִיתָו לְעֲזָאזֵל, הוּא שְׁחִיטָתוֹ. הָיָה טְרֵפָה—פְּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר "יַעֲמֵד—חַי".

הַיּוֹם חָלָה הַשָּׁעִיר, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְחַלּוֹ—מִרְפִּיבוֹ עַל כְּתָפוֹ, וְאֲפִלּוּ בַשֶּׁבֶת; חָלָה הַמִּשְׁתַּלַּח, חָרִי זֶה מִשְׁלָחוֹ בְּיַד אַחֵר. נִטְמָא הַמִּשְׁלָח—חָרִי זֶה נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ, וְנִטְלוּ וַיִּזְצְאוּ: שֶׁנֶּאֱמַר "בְּיַד—אִישׁ עֵתִי"—בְּיַד זֶה שֶׁהוֹכֵן, אֲפִלּוּ נִטְמָא. דְּחָפוּ, וְנִפְלַח הַשָּׁעִיר, וְלֹא מִתְּ—יִרַד אַחֲרָיו, וְיִמִּיתֵנוּ בְּכָל דְּבַר שְׂמֵמִיתוֹ. וְאֲבָרֵי שָׁעִיר זֶה, מִתְּרִין בַּחֲנִיָּה. הַיּוֹם נִפְתַּחַתָּה תִּקְרָה שְׁלֵחִיכֵל—לֹא הָיָה מִזְבֵּחַ שֶׁנֶּאֱמַר "בְּאַחַל מוֹעֵד". מִזְבֵּחַ שֶׁלֹּא נִתְחַנְּף בְּקִטְרֵת—לֹא יוֹה עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר "מִזְבֵּחַ קִטְרֵת הַסַּמִּים". חֲסֵר מִן הַקִּטְרֵת אֶחָד מִסַּמְנֵיהָ, אוֹ מִעֲלָה עֶשֶׂן—חֵיב מִיתָה עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יָמוּת, כִּי בַעֲנֵן...". וְכֵן חֵיב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ בְּלֹא מִצְוָה; לְפִיכָּה אִם שָׁגַג בְּבִיאָה, וְחִזִּיד בְּקִטְרֵת, אוֹ שֶׁנִּכְנָס בְּקִטְרֵת שְׁלֵמָה, עִם חֲחִסְרָה—חֵיב מִיתָה. הַקִּטְרֵר מִן הַקִּטְרֵת שֶׁלְקַדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים כּוֹזֵת בְּחֵיכֵל, חֵיב מִיתָה.

הַיּוֹם חֲפִינַת הַקִּטְרֵת—עֲבוּדָה, וְחִמְחֵשְׁבָה פּוֹסֵלָת בָּהּ; וְכֵן חֲתִיַת הַגְּחָלִים לְקִטְרֵת, נִפְסֵלָת בְּמִחְשָׁבָה: שְׂמֵכְשִׁירֵי קָרְבָן בְּקָרְבָן.

הַיּוֹם חָפֵן בְּרֵאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו, אוֹ מִן הַצַּדִּדִין, אוֹ מִמַּטָּח לְמַעְלָה, אוֹ שֶׁחָפֵן בְּיָדוֹ זוֹ וּבְיָדוֹ זוֹ וְקָרְבָן זוֹ לְזוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְפָּזְרָה קִטְרֵת מִיָּדוֹ עַל הָאָרֶץ וְאֲסֵפָה, אוֹ שֶׁחָפֵן חִבְרוֹ וְנָתַן לְחַפְנָיו, אוֹ שֶׁחָפֵן וּמִתְּ וְנִכְנָס שְׁנַיִם בְּמָה שֶׁחָפֵן רֵאשׁוֹן—כָּל אֵלּוֹ סַפֵּק, וְלֹא יִקְטִיר; וְאִם הַקִּטְרֵר, חֲרָצָה.

הַלְבוֹת מְעִילָה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלוֹשׁ מִצְוֹת—אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: לְשֵׁלֵם הַמוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסֶפֶת חֲמֵשׁ וְקָרְבָן, וְזֶה הוּא דִין הַמוֹעֵל; שְׁלֹשׁ לַעֲבֹד בְּקִדְּשִׁים; שְׁלֹשׁ לְגַזֵּר קִדְּשִׁים. וּבְאֹרֶךְ מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפָרָקִים אֵלּוֹ.

הַלְבוֹת מְעִילָה פָּרָק א

אִם דְּבָרִים שֶׁחֲתָרוּ בְּאֲכִילָה מִן הַקָּרְבָּנוֹת—כְּגוֹן בֶּשֶׂר חֲטָאת וְאֲשֵׁם אַחֵר זְרִיקַת דָּמָן, אוֹ שְׁתֵּי חֲלָחִים אַחֵר זְרִיקַת דָּם שְׁנַיִם הַכְּבָשִׁים—אִין בְּהֶן מְעִילָה: אֲפִלּוּ אֲכַל חֹזֵר מֵאֵלּוֹ וְכִיזְצָא בְּהֶן—הוֹאִיל וְהֶן מִתְּרִין לְמִקְצַת בְּנֵי אָדָם לְחֵנוֹת

אִם אֲסוּר לְהַדְרִיט לְחֵנוֹת מִקְדָּשֵׁי ה'—בֵּין מִדְּבָרִים הַקָּרְבָּיִן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין מִקְדָּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת; וְכָל הַנְּחַנְּהָ בְּשׂוֹהָ פְּרוּטָה מִקְדָּשֵׁי ה', מַעַל.

בהן, כל הנהגה מהן לא מעל; ואפלו נפסלו ונאסרו באכילה-הואיל והיתה להן שעת התר, אין חיבין עליהן מעילה.

אג המועל בזדון-לוקה, ומשלם מה שפגם מן הקדש בראשו. ואזתרה שלמעילה, מזה שנאמר "לא-תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנה... ונדריה" - מפני השמועה למדו שזו אזתרה לאוכל מבשר עולה, הואיל ובלה לה; והוא הדין, לשאר כל קדש שהוא לה' לבדו-בין מקדשי מזבח, בין מקדשי בדרג הבית-אם נהנה מהן בשוה פרוטה, לוקה.

אג מעל בשגגה-משלם מה שנהנה, ותוספת חמש, ומביא איל בשני סלעים ומקריבו אשם, ומתכפר לו; וזה הוא הנקרא אשם מעילות, שנאמר "והטאה בשגגה, מקדשי ה': והביא את-אשמו... ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם, ואת-חמישתו...". ושלום הקרן בתוספת חמש, עם הבאת הקרבן-מצות עשה.

אג תשלום הקרן והבאת האשם, מעכבין הכפרה; ואין החמש מעכב: שנאמר "באיל האשם" - איל ואשם מעכבין, ואין החמש מעכב. הביא מעילתו, עד שלא הביא אשמו-לא יצא. נסתפק לו אם מעל או לא מעל, פטור מן התשלומין ומן הקרבן והחמש. והרי הוא בתחלת החקדש; ואם נהנה בו, מוסף חמש על החמש. וכבר בארנו כמה פעמים שהחמש-אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה.

אג יש דברים שאין חיבין עליהן מעילה מדברי תורה, אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים; והנהגה בהן, משלם קרן בלבד, ואינו מוסף חמש, ואינו מביא אשם.

אג כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים-אסורין בגזה ועבודה: שנאמר "לא תעבד בכור שורה, ולא תגז בכור צאנה"; והוא הדין, לשאר קדשים. והגוון את השור,

או העובר בצאן-לוקה מן התורה; ותולש, אינו פגוון. ויראה לי שאינו לוקה, עד שיגזז בדי רחב הסיט כפול-לא יהיה זה חמור משבת.

אג ספק קדשים, פגון בהמה שהיא ספק בכור וכיצא בה-הרי הן אסורין בגזה ועבודה; והגוון או העובר בהן, אינו לוקה.

אג ט בהמת הקדש שנפל בה מום, ונפדת כמו שבארנו-אינה מתרת בגזה ועבודה, והרי היא באסורה עד שתשחט; נשחטה אחר פדיונה, התרה באכילה. כמה דברים אמורים, בשקדם הקדשין את מומן, או קדם מום עובר להקדשין; אבל המקדש בעלת מום קבוע למזבח, אינה אסורה בגזה ועבודה אלא מדבריהם.

אג נפדת-הרי זו כחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגוז ולחעבד: חוץ מן הכפור והמעשר-שהקדשה חלה על גופו, אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואינן יוצאין לחלין להגוז ולחעבד, לעולם. ואסור להרביע בכפור, ובכסולי המקדשין.

אג מתר לתלש את השער לכתחלה מן הקדשים, בדי להראות המום לממחה; ואותו השער שתלש או שנשר מן הבחמה, או מן הכפור והמעשר-הרי זה אסור בהנחה, אפלו לאחר שישחטו מפני מומן: גזרה-שפא ישחה אותן, הואיל ואינן באין לכפרה.

אג יב אבל צמר הנזשר מן החטאת והאשם, מתר בהנחה לאחר שחיטתן מפני מומן-הואיל ולכפרה הן באין, אינו משחה אותן. ואם נתלש מן העולה, הרי זה ספק. וכל שיתלש מכל הקדשים אחר שנפל בהן מום-הרי הוא מתר בהנחה, שחרי לא תלש בידו: חוץ מן הכפור-שאף הנתלש ממונו אחר שנפל בו מום, אסור בהנחה.

אג השוחט בכור או שאר מקדשין, תולש את

השער מבאן ומבאן לעשות מקום לספין-
ובלבד, שלא יזיזנו ממקומו.

איד קדשי בדיק הבית, אסורין בגזזה ועבודה
מדברי סופרים; אבל מן התורה, אינן אסורין.
לפיכך הגויז אותן, או העובד בהן-אינו לוקה,
אבל מכין אותו מפת מרה.

אטו המקדיש עבר למזבח-אמו אסורה

הלכות מעילה פרק ב

בעבודה, מדברי סופרים: מפני שעבודתה
מכחשת את העבר, גזרו בה. והרי היא מתרת
בגזזה, שאין בזה הפסד לולד.

אטו הקדיש אבר אחד מן הבהמה, בין לבדק
הבית בין למזבח-הרי הדבר ספק אם אסורה
בלה בגזזה ועבודה, או אינה אסורה; לפיכך אין
לוקין עליה.

דין הוא, שלא ימעל אדם באפר הפרה.

בו הטאת בהמה ואשם, וזבחי שלמי צבור-
מועלין בכלן משחקדשו, עד שיזרק הדם. גזרק
הדם-מועלין באמוריחן, עד שיצאו לבית
הדשן; ואין מועלין בפשר. וכן הטאת העוף-
מועלין בה משחקדשה, עד שיזה דמה. הזה
דמה-אין בה מעילה, אבל אסור להנות
במראתה ונוצתה; והנהנה בהן אחר הזה, לא
מעל.

בו המנחות-מועלין בהן משחקדשו, אף על פי
שעדין לא נתקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר
הקמין; קרב הקמין, התרו השירים באכילה.
ואם נפסלו השירים או חסרו, ואחר כך הקטיר
הקמין-הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים
באכילה, הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה
או לא יצאו.

בה לחם הפנים-מועלין בו משחקדש, אף על
פי שעדין לא נאפה, עד שיקטיר הבזבין;
הקטיר הבזבין, התר באכילה. וכן שתי הלחם-
מועלין בהן משחקדשו, קדם שיאפו, עד שיזרק
דם הכבשים; גזרק דם הכבשים, התרו
באכילה.

בוט הנסכים, מועלין בהן משחקדשו; ירדו
לשיתיו, אין מועלין בהן. מום שמנסכים בהג
הסבות-כל זמן שהן בפר שלזהב, אין נהנין
בהן; והנהנה, לא מעל. נתנו אותן בצלוחית-
מועלין בכלן, שחרי הן מכלל הנסכים.

בא קדשים קלים-אין מועלין בהן, עד שיזרק
הדם. גזרק הדם-מועלין באמוריחן, עד שיצאו
לבית הדשן; שחרי הן לאשים, ואין מועלין
בדבר הנאכל כמו שבארנו. אכלו העלה
האמורין שלהן למזבח, קדם זריקה-אין מועלין
בהן, עד שיזרק הדם.

בב הוציא אמוריחן לחוץ, קדם זריקה-אין
מועלין בהן, עד שיזרק הדם. גזרק הדם-אף על
פי שעדין הן בחוץ ולא החזירו, מועלין בהן;
שחזיקה מועלת ליוצא, בין להקל בין
לחמור.

בג כל קדשי קדשים-מועלין בהן משחקדשו,
עד שיזרק הדם. גזרק הדם-מועלין בהן בדבר
שפלו לאשים, עד שישרף ויצא לבית הדשן;
ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו.

בד פיצד: העולה אחד עולת העוף ואחד עולת
בהמה, והקמין, והלבונה, ומנחת פוחנים,
והחבתין, ומנחת נסכים-מועלין בהן משעת
הקדשן, עד שיצאו אחר שרפתן על המזבח
לבית הדשן.

בה וכן פרים הנשרפין, ושעירים הנשרפין-
מועלין בהן משעת הקדשן, עד שישרפו
ותגמר שרפתן בבית הדשן ויתר הפשר; אבל
קדם שיתד-מועלין בו, והוא בבית הדשן. וכן
פרה אדמה-מועלין בה משחקדשה, עד
שתעשה אפר: אף על פי שהיא בקדשי בדיק
הבית, הרי נאמר בה "הטאת היא". ותנאי בית

בי לוג שמן של מצרע-מועלין בו משחקדש בפלי, עד שיזרק דם האשם; נזרק דם האשם-לא נהנין ולא מועלין, עד שיתנו ממונו מתנותיו; נתנו ממונו המתנות-התרו השירים באכילה, בפשר הטאת ואשם.

ביא כל דמי שחיטת הקדשים-אין מועלין בו, בין לפני פפירה בין לאחר פפירה, עד שיצא לנחל קדרון; יצא לנחל קדרון, מועלין בו-מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו הקדש. אבל המקוץ דם לבהמת קדשים-הרי הוא אסור בהנחה, ומועלין בו: הואיל ואינה יכולה להיות בלא דם, הרי הוא פגופה.

ביב העצמות, והגידים, והקרנים, והטלפים-שפרשו מקדשי קדשים לפני זריקת דמיה, מועלין בהן; פרשו לאחר זריקת דמיה, אין מועלין בהן. עצמות העולה-שפרשו לפני זריקה, אין מועלין בהן לאחר זריקה: שהזריקה מתרת אותן. ואם פרשו אחר זריקה, מועלין בהן לעולם.

ביג עצמות העולה שפקעו מעל המזבח-קדם חצות הלילה, מועלין בהן; לאחר חצות, אין

הלכות מעילה פ"ק ג

ג, א קדשי מזבח שמתו-יצאו ידי מעילה, דבר תורה; אבל מועלין בהן, מדברי סופרים. וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהן הקרפנות, שפכר בארנבים-מועלין בהן, מדברי סופרים.

ג, ב במה דברים אמורים, בשלא היה להן שעת הטר לאכילת פוהנים; אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלים שעת הטר, ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה-הואיל והתרו שעה אחת, אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שפארנו.

ג, ג כיצד: קדשי קדשים שנפסלו קדם שיגיע הדם למזבח כהלכתו-פגון ששחטן בדרום, אף על פי שקבל בצפון, או ששחטן בצפון, וקבל

מועלין בהן אף על פי שפקעו קדם חצות-בין שהגיע חצות הלילה, נעשו כל האברים כמו שנתאבלו ונעשו אפר. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין לאחר חצות-לא נהנין, ולא מועלין; אבל גחלת שלקדשי פדק הבית, מועלין בה. והשלחבת-לא נהנין, ולא מועלין.

ביד דשן המזבח החיצון, בין קדם הרמת הדשן בין אחר הרמה-מועלין בו. דשן המזבח הפנימי, ודשן המנורה-לא נהנין, ולא מועלין.

ביטו כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום-בין שקדם מום קבוע להקדשה, בין שקדם הקדשה למום קבוע, ואפלו היתה מחסר זמן-מועלין בהן משחקדשו, עד שיפדו. אבל תורין שלא הגיע זמנו, ובני יונה שעבר זמנו, והן קדשי מזבח-אף על פי שאסור להנות בהן, הנהנה לא מעל: הואיל ואינן ראויין לפדיון, הרי הן כחטאות המתות; לפיכך אין מועלין בהן.

בדרום, או ששחט ביום, וזרק בלילה, או ששחט בלילה, וזרק ביום, או שעשין במחשבת הזמן, או במחשבת המקום, או שקבלו הפסולין את דמו, אף על פי שזרקוהו פשרים, או שזרקוהו פסולין, אף על פי שקבלוהו פשרים, או שיצא הפשר או הדם בלא קדם זריקת הדם, או שלן הדם-בכל אלו, מועלין בכלן לעולם: שהרי לא היה להן שעת הטר.

ג, ד אבל אם הגיע הדם למזבח כמצותו, ואחר כך לן הפשר או האמורין, או שננטמא הפשר או האמורין, או שיצא הפשר או האמורין לחוץ, או שיצא מקצת הפשר קדם זריקת

דמים—כָּבֵל אֵלָיו וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֵינן מוֹעֲלִין
בְּשָׂרָהּ בְּשָׂרָהּ: שְׁחָרֵי הָיָה לוֹ שְׁעַת הַחֵתֶר
לְאֲכִילָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ג,ה קָבְלוּ הַפְּסוּלִין אֶת הַדָּם, וְזָרְקוּהוּ, וְחִזְרוּ
הַבְּשָׂרִים לְעִבּוּדָהּ, וְקָבְלוּ שָׂאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ,
וְזָרְקוּהוּ—אֵינן מוֹעֲלִין בְּבְשָׂרָהּ, שְׂאִין הַפְּסוּלִין
עוֹשִׂין שָׂאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ שְׂוִירִים: הוּיָן מִן הַטְּמֵא—
הוֹאִיל וְרָאוּ לְעִבּוּדַת צְבוּרָה, עוֹשֶׂה שָׂאֵר הַדָּם
שְׂוִירִים. פִּיּוּצָד: קָבַל הַטְּמֵא, וְזָרַק—אֵף עַל פִּי
שְׁחֹזֵר הַבְּשָׂר וְקָבַל שָׂאֵר דָּם הַנֶּפֶשׁ, וְזָרַקוּ—חָרִי
אֵלָיו לֹא הִיָּתָה לָחֵן שְׁעַת הַחֵתֶר, וּמוֹעֲלִין בְּכֻלָּן:
שְׂוִיָה הַדָּם שְׂוִירִים הוּא, וְאֵינן זְרִיקַת הַשְׂוִירִים
מוֹעֲלָת.

ג,ו כָּבֵר בְּאַרְנוֹ שְׂאִין בְּקִדְשִׁים קָלִים מְעִילָה
לְעוֹלָם, הוּיָן מֵאֲמוּרֵיהֶן אַחַר זְרִיקַת הַדָּם—וְהוּא,
שֶׁתְּהִיָה זְרִיקָה הַמוֹעֲלָת. אֲבָל קִדְשִׁים קָלִים
שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ—אֵף עַל פִּי שֶׁנִּזְרַק הַדָּם, אֵינן מוֹעֲלִין
בְּאֲמוּרֵיהֶן; וְכֵן אִם יֵצֵא הַדָּם—אֵף עַל פִּי
שֶׁחִזְרוּ וְזָרְקוּ, אֵינן מוֹעֲלִין בְּאֲמוּרֵיהֶן.

ג,ז כָּל הַטְּמֵאוֹת הַמֵּתוֹת, כְּגוֹן וְלֵד הַטְּמֵאוֹת
וְתַמּוּרְתָהּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן—אֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶן; וְאִם
נִהְנְהוּ, לֹא מְעַל. וְכָל הַטְּמֵאוֹת שֶׁתִּרְעֶה עַד שִׁיפֹל
בָּהּ מוֹם—מוֹעֲלִין בָּהֶן, עַד שֶׁתִּפְדָּהּ.

ג,ח הַמִּפְרִישׁ הַטְּמֵאוֹת, וְאֲבָדָהּ, וְהַפְּרִישׁ אַחֲרֶיהָ
תַּחֲתֶיהָ, וְאַחַר כֵּן נִמְצְאוֹת הַרְאֵשׁוֹנָה, וְחָרִי
שֶׁתִּיָּהֵן עוֹמְדוֹת, וְשֶׁחֵט שֶׁתִּיָּהֵן פְּאַחַת, וְזָרַק דָּם
אַחַת מֵהֶן—אֵינן מוֹעֲלִין לֹא בְּבָשָׂר זֶה שֶׁנִּזְרַק
דָּמָה; וְלֹא בְּבָשָׂר חִבְרָתָהּ—וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
רָאוּ לְאֲכִילָהּ, הוֹאִיל וְאִם רָצָה מִזֶּה זָרַק וְאִם
רָצָה מִזֶּה זָרַק. אֲבָל אִם שֶׁחֵט זֶה אַחַר זֶה—אֵינן
דָּמָה מוֹעִיל לְבָשָׂר חִבְרָתָהּ, וְאֲפִלּוּ לְאַחַר
זְרִיקָה: שְׁחָרֵי לֹא הִיָּתָה לָהּ שְׁעַת הַרְאֵוּיָה לְחֵתֶר
בְּשָׂרָהּ.

ג,ט כָּל הַטְּמֵאוֹת הָעוֹפִים אוֹ עוֹלֹת הָעוֹפִים שֶׁנִּפְסְלוּ
בְּשָׂוִי עֲשִׂיתָהּ, אוֹ בְּשָׂוִי מְקוֹם עֲשִׂיתָהּ—
מוֹעֲלִין בָּהֶן, הוּיָן מְעוֹלֹת הָעוֹפִים שֶׁנִּמְלָקָה לְמִטָּה

בְּמִלִּיקַת הַטְּמֵאוֹת לְשֵׁם הַטְּמֵאוֹת: שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
עָלָת לְבָעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה, אֵינן מוֹעֲלִין בָּהֶן—
הוֹאִיל וְשֶׁנָּה שְׂמָה וּמְקוֹם עֲשִׂיתָהּ, וְשֶׁנָּה
מְעֻשִׂיָה לְשֵׁם דָּבָר שְׂאִין כּוֹ מְעִילָהּ.

ג,י מִנְחָה שֶׁנִּתְפַּגְּלָהּ, אוֹ שֶׁנֶּעֱשֶׂת בְּמַחְשָׁבַת
הַמְּקוֹם, וְכֵן שְׂתֵי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ,
אוֹ שֶׁנִּפְסְלוּ בְּמַחְשָׁבַת הַמְּקוֹם—מוֹעֲלִין בָּהֶן,
שְׁחָרֵי לֹא הִיָּתָה לָחֵן שְׁעַת הַחֵתֶר. וְכֵן קִמְיָן שִׂיּוּצָא
לְחוּץ אוֹ לָן, וְחֹזֵר וְהִקְטִירוּ—מוֹעֲלִין בְּשְׂוִירִים,
שְׁחָרֵי לֹא הִיָּתָה שֵׁם שְׁעַת הַחֵתֶר; אֲבָל אִם נִטְמָא
הַקִּמְיָן, וְהִקְטִירוּ—אֵינן מוֹעֲלִין בְּשְׂוִירִים: שֶׁחִזְרוּ
מִרְצָה עַל הַטְּמֵא; וְאִינוֹ מִרְצָה לֹא עַל הַלֶּחֶם, וְלֹא
עַל הַיּוֹצֵא.

ג,יא יֵצֵא הַשְׂוִירִים, אוֹ נִטְמָאוּ, וְאַחַר כֵּן
הִקְטִיר הַקִּמְיָן—אֵף עַל פִּי שֶׁחֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָהּ—
אֵינן מוֹעֲלִין בָּהֶן, שְׁחָרֵי קָרֵב הַקִּמְיָן כְּמִצְוֹתָיו.

ג,יב הַנְּהַנְהוּ מִקְדָּשֵׁי קִדְשִׁים כָּלִים לְפָנֵי זְרִיקַת
דָּמִים, אוֹ מֵאֲמוּרֵי קִדְשִׁים קָלִים לְאַחַר זְרִיקָה,
אוֹ שֶׁנִּהְנְהוּ מִן הָעוֹלָה כְּלָהּ, אוֹ מִן הַקִּמְיָן
וְהַלְבוּנָה וּמִנְחַת כּוֹהֲנִים וְהַחֲבֹתִיין—יפֹל מִה
שֶׁנִּהְנְהוּ לְנִדְבָה; מְעַל בְּקַרְבָּנוֹת הַצְּבוּרָה, יפֹל מִה
שֶׁנִּהְנְהוּ לְלִשְׁכָּה.

ג,יג נִהְנְהוּ קִדְשֵׁי זְרִיקָה מִבְּשָׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים
שֶׁנִּטְמָאוּ, אוֹ שֶׁנִּהְנְהוּ מֵאֲמוּרֵי קִדְשִׁים קָלִים, אֵף
עַל פִּי שֶׁחֵעֲלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ—חָרִי זֶה פְּטוּר.

ג,יד קִדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ—חֵלְבֵן וּבִיּוֹצִיָּהּ, אֲסוּר לְהַנּוֹת
בָּהֶן; וְהַנְּהַנְהוּ, לֹא מְעַל. לְפִיפֶה וְלֵד הַקִּדְשִׁים,
וְכֵן וְלֵד הַמְעַשֵּׂר—לֹא יִינַק מֵאִמּוֹ, אֲלֹא מִבְּחֵמָה
אַחֲרַת חֵל. וַיֵּשׁ לְאָדָם לְהַתְנַדֵּב וְלֹאמַר, חֵלֵב
בְּחֵמָה זֶה חֵלְבֵן יִהְיֶה הַקִּדְשׁ לְוִלְדוֹת הַקִּדְשִׁים—
שְׂוִינְקוּהוּ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִמּוֹתוּ.

ג,טו הַקִּדְשִׁים בְּחֵמָה וְעוֹפִים לְמִזְבֵּחַ, קִדְשֵׁי דָּמִים—
כְּגוֹן שְׂאֵמֵר דָּמֵי בְּחֵמָה זֶה לְנִסְכִּים, וְדָמֵי כֵּן
יִזְנָה זֶה לְשִׁלְמִים—חָרִי חֵן בְּקִדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת,
וּמוֹעֲלִין בְּחֵלְבֵן וּבִיּוֹצִיָּהּ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.

הַלְבוֹת מְעִילָה פֶּרֶק ד

ד, הַ הַמְפָּרִישׁ מְעוֹת לְחַטָּאתוֹ לְעוֹלָתוֹ וְלֹאֲשָׁמוֹ, לְתוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה—מוֹעֲלִין בְּהֵן מִשְׁעָה שְׁהַפְּרִישׁ; הַפְּרִישׁ לְשִׁלְמוֹם, אִין מוֹעֲלִין בְּהֵן.

ד, בַּ הַקְּדִישׁ אֶבֶר אֶחָד לְדָמָיו לְמוֹזֶבֶת—הָרִי זֶה סִבֵּק אִם פֶּשְׁטָה קִדְשָׁה בְּכֹלוֹ, אוֹ לֹא פֶּשְׁטָה. לְפִיכֵן תִּקְרַב, וְלֹא יִפְדֶּה; וְאִם נִפְדָּה, אִין מוֹעֲלִין בְּפִדְיוֹנָו.

ד, גַּ הַמְפָּרִישׁ מְעוֹת לְנִזְוֵרוֹתָו, אָסוּר לְהַנּוֹת בְּהֵן; וְאִם נִהְנָה, לֹא מַעַל—מִפְּנֵי שֶׁהֵן רֵאוּיִין לְבוֹא פֶּלֶן שְׁלָמוֹם, וְאִין בְּשִׁלְמוֹם מְעִילָה אֵלֹא בְּאִמּוּרֵיהֶן אַחַר זְרִיקַת דָּמִים. מֵת, יִפְלוּ לְנִדְבָה: הָיוּ מְפָרְשִׁים—דָּמֵי חַטָּאת—יִלְכוּ לַיִם הַמִּלְחָה, וְלֹא נִהְנִין וְלֹא מוֹעֲלִין; דָּמֵי עוֹלָה—יָבִיאוּ עוֹלָה, וּמוֹעֲלִין בְּהֵן.

ד, ד, אֶמֶר אֵלֹו לְחַטָּאתִי, וְהִשָּׂאֵר לְנִזְוֵרוֹתִי—אִם נִהְנָה בְּכֹל חַשְׂאָר, מַעַל; נִהְנָה בְּמִקְצָתוֹ, לֹא מַעַל. וְכֵן אִם אֶמֶר אֵלֹו לְעוֹלָתִי, וְהִשָּׂאֵר לְנִזְוֵרוֹתִי, וְנִהְנָה בְּכֹל—מַעַל; נִהְנָה בְּמִקְצָתוֹ—לֹא מַעַל, שְׂאִין בְּדָמֵי שְׁלָמוֹם מְעִילָה.

ד, הַ הַפְּרִישׁ מְעוֹת וְאֶמֶר, אֵלֹו לְעוֹלָתִי וְאֵלֹו לְחַטָּאתִי וְאֵלֹו לְשִׁלְמוֹ, וְנִתְעַרְבוּ—מוֹעֲלִין בְּכֹל, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתוֹ. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה—וְקַח שְׁלוֹשׁ בְּחִמּוֹת, וּמְחַלֵּל דָּמֵי חַטָּאת בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהוּא עַל חַטָּאת, וְדָמֵי עוֹלָה עַל הָעוֹלָה, וְדָמֵי שְׁלָמוֹם עַל שְׁלָמוֹם.

ד, ו, אֶחָד מִמִּחְיָבֵי קִנְיִן שְׁהַפְּרִישׁ מְעוֹת וְאֶמֶר, אֵלֹו לְחֻבָּתִי—מוֹעֲלִין בְּכֹל, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתוֹ. וְאִם מֵת—יִפְלוּ לְנִדְבָה כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנוּ בְּנִזְוֵרוֹת, וּמוֹעֲלִין בְּהֵן.

ד, ז, הַמְפָּרִישׁ חַטָּאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב, וְהִבִּיאָה עַל אֲכִילַת דָּם—הָרִי זֶה לֹא כֹפֵר, לְפִיכֵן לֹא מַעַל. הַפְּרִישׁ מְעוֹת לְחַטָּאת חֶלֶב, וְקָנָה בְּהֵן חַטָּאת לְדָם בְּשׂוֹגֵג—כֹּפֵר, לְפִיכֵן מַעַל; בְּמִזִּיד—לֹא כֹפֵר, לְפִיכֵן לֹא מַעַל.

ד, ח, הַמְפָּרִישׁ שְׁתֵּי סִלְעִים לְאֲשָׁם, וְלָקַח בְּהֵן שְׁנֵי אֵילִים לְחֶלֶן—הוֹאִיל וְקָנָה חֶלֶן בְּדָמֵי אֲשָׁם, מַעַל, וְחָיַב לְשִׁלְמוֹ עֶשְׂרֵה דִינָרִין שֶׁהֵן שְׁנֵי סִלְעִים וְחִמְשׁוֹ, וְיָבִיֵא בְּהֵן אֲשָׁם; וְיָבִיֵא קָרְבַּן אֲשָׁם, עַל מְעִילָתוֹ.

ד, ט, לְפִיכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי הָאֵילִים שֶׁקָּנָה יָפָה שְׁתֵּי סִלְעִים, וְהַשְּׁנֵי יָפָה עֶשְׂרֵה דִינָרִין—יָבִיֵא חֲשׂוֹנָה עֶשְׂרֵה, אֲשָׁם תַּחַת הַמְעִילָה עִם הַחִמְשָׁה; וְיָבִיֵא חֲשׂוֹנָה שְׁנֵי סִלְעִים, אֲשָׁם עַל מְעִילָתוֹ.

ד, י, לָקַח אֶחָד לְאֲשָׁם, וְאֶחָד לְחֶלֶן—אִם הָיָה שְׁלֹשָׁם יָפָה שְׁתֵּי סִלְעִים, יָבִיֵא אוֹתוֹ לְאֲשָׁמוֹ הָרֵאוּיִין. וְכֵן אִם הָיָה זֶה חֶלֶן יָפָה שְׁתֵּים—יָבִיֵא אוֹתוֹ אֲשָׁם מְעִילָתוֹ, שֶׁהָרִי מַעַל בְּסִלְעַת אַחַת מִדָּמֵי הָאֲשָׁם; וְיִשְׁלַם חִמְשָׁה דִינָרִין, וְיִפְלוּ לְנִדְבָה.

ד, יא, חֲנִינָה מִדָּמֵי חַטָּאת, עַד שֶׁלֹּא קָרְבָּה חַטָּאתוֹ—יוֹסִיף חִמְשָׁה עַל מַה שֶׁנִּהְנָה, וְיָבִיֵא בְּדָמִים חַטָּאתוֹ, וְיָבִיֵא קָרְבַּן אֲשָׁם, עַל מְעִילָתוֹ; וְכֵן אִם נִהְנָה מִדָּמֵי אֲשָׁם, עַד שֶׁלֹּא קָרַב אֲשָׁמוֹ—יוֹסִיף חִמְשָׁה, וְיָבִיֵא בְּדָמִים אֲשָׁמוֹ, וְיָבִיֵא אֲשָׁם אַחַר, לְמְעִילָתוֹ; שֶׁקָּרְבָּנוֹת הַמוֹזֶבֶת, מְעִילָתוֹ לְקָרְבָּנוֹת הַמוֹזֶבֶת. וְקִדְשֵׁי בְּדֵק חַבִּית, מְעִילָתוֹ לְבְּדֵק חַבִּית.

ד, יב, נוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל, וְאַחַר כֵּן קָרְבָּה חַטָּאתוֹ וְעָדִין לֹא הַפְּרִישׁ מְעִילָתוֹ, אוֹ שְׁהַפְּרִישָׁהּ, וְלֹא כִלְּהָה בְּדָמֵי חַטָּאתוֹ—יִוָּלֶדֶת הַמְעִילָה וְחִמְשָׁה לַיִם הַמִּלְחָה; נוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל אַחַר שֶׁקָּרְבָּה חַטָּאתוֹ—יִפְלוּ מְעוֹת הַמְעִילָה וְחִמְשָׁה לְנִדְבָה, שְׂאִין מְפָרְשִׁין כִּתְחִלָּה לְאַפְסוֹד. וְכֵן כֵּן וְכֵן כֵּן, יָבִיֵא אֲשָׁם מְעִילָתוֹ.

ד, יג, וּבְאֲשָׁם, בֵּין שֶׁנוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל קִדְם שֶׁקָּרַב אֲשָׁמוֹ אוֹ אַחַר שֶׁקָּרַב—תִּפְּלֵ מְעִילָתוֹ וְחִמְשָׁה לְנִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּמוֹתֵר אֲשָׁם; וְיָבִיֵא אֲשָׁם כֹּפֵר, לְפִיכֵן לֹא מַעַל.

ד, יד, הַמְפָּרִישׁ חַטָּאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב, וְהִבִּיאָה עַל אֲכִילַת דָּם—הָרִי זֶה לֹא כֹפֵר, לְפִיכֵן לֹא מַעַל. הַפְּרִישׁ מְעוֹת לְחַטָּאת חֶלֶב, וְקָנָה בְּהֵן חַטָּאת לְדָם בְּשׂוֹגֵג—כֹּפֵר, לְפִיכֵן מַעַל; בְּמִזִּיד—לֹא כֹפֵר, לְפִיכֵן לֹא מַעַל.

מעילתו.

דיד המוזכר עולתו, ושלמיו-לא עשה פלום. ודין תורה, שיחזרו המעות חלין כמות שהיו; וקנסו אותו חכמים, שיפלו המעות לנדבה: אפלו היתה הבחמה שוה ארבעה, ומכרה בחמשה-החמשה בלן יפלו לנדבה. ואין באן מעילה-לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.

ד,טו יש מעילה בנדריים. פיצד: האומר בפר זו עלי קרבן, או הקדש, ואכלה-מעל, אף על פי שהיא מתרת לאחרים; לפיכך אין לה פדיון, שחרי אינה קדש אלא לזה בלבד. אמר בפר זו קדש, או קרבן, ואכלה, בין הוא בין אחר-מעל; לפיכך יש לה פדיון.

ד,טז היתה לפניו בפר שלהפקר, ואמר בפר זו הקדש-נטלה על מנת לאכלה, מעל לפי פלה; על מנת להוריש, מעל לפי טובת הניה שפה. דיז האומר לחברו בפרי עליך הקדש, וחזר ונתנה לו-המקבל מתנה זו מעל, לבשיוציא:

שחרי הנותן, אינה אסורה עליו. וכן כל פיוצא בזה משאר הקנמות, יש בהן מעילה לנאסר בהן. וכל דברים הנאסרין עליו בנדר בזה, מצטרפין; ואם נהנה מפלן בשוה פרוטה, מעל.

דיח האומר חרי הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות היום, וטלית זו קרבן אם לא תשרף היום, ועבר היום, ולא נקצצו ולא נשרפה הטלית-חרי הן הקדש; ויפדו בשאר ההקדשות, ואחר כך יתנה בהן.

דיט אבל אם אמר חרי הנטיעות האלו קרבן, עד שיקצצו-אינו יכול לפדותן: שבכל עת שיפדו-יחזרו הקדש, עד שיקצצו; וכיון שנקצצו-אינן צריכין פדיון, אלא נחנין בהן מיד. במה דברים אמורים, בשפדיון המקדיש. אבל אם פדיון אחר-חרי אלו יוצאין לחלין, אף על פי שעדין לא נקצצו; ויחיו מתרין אף למקדיש.

הלכות מעילה פרק ה

הכל הננה בפרוטה, מעל.

הג המעילה מצטרפת לזמן מרבה. פיצד: נהנה היום מן הקדש, ונהנה לאחר כמה שנים בהעלם אחר-חרי אלו מצטרפין לפרוטה, ומעל.

היד אין מעילה, אלא בתלוש מן הקרקע; אבל הנחנה בקרקע עצמה, או במחפר לה-לא מעל, אפלו פגם. פיצד: החורש שדה הקדש, או חזרע בה-פטור; נטל מאבקה, ונהנה בו, ופגמה-מעל. חדש בשדה הקדש, מעל-שהאבק שלה מועיל לשדה, וחרי נהנה באבק, ופגם השדה. וכן אם חרש שדה הקדש, פדי להעלות אבק לעשב שנתן בה, ונטל העשב-מעל.

היה חדר במערת הקדש, או בצל אילן, או שובך שלקדש-אף על פי שנהנה, לא מעל; וכן המקדיש בית בנוי-חדר בו, לא מעל. אבל

הוא אחד המקדיש לבדק הבית דבר הראוי לחזק הבדק, כגון אבן או קורה, או המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח, כגון כבשים ותורים, או המקדיש למזבח דבר הראוי לבדק הבית, כגון אבן וקורה, או המקדיש לזה ולזה דברים שאינן ראויין לא לזה ולא לזה, כגון המקדיש תרנגולין וחמין וציר או קרקע, אפלו הקדיש אשפה מלאה זבל או עפר או אפר-מועלין בכלן משעה שהקדשו, עד שיפדו דברים הראויין להפדות.

הב כל קדשי בדק הבית, עם דברים שמועלין בהן מקדשי מזבח-מצטרפין זה עם זה למעילה; ואם נהנה בשוה פרוטה מפלן, מעל. אבל והאכיל את חברו, או נהנה ומהנה חברו-אכילתו והנית חברו, או אכילת חברו והניתו-בלן מצטרפין למעילה; ואם נעשה מן

המקדיש עצים ואבנים, ובנה בהן בית-הדר שם, מעל פמו שיתבאר.

הו גדולי הקדש, מועלין בהן. ביצד: הקדיש שדה, והוציאה עשבים, אילן, ועשה פרות-מועלין בהן; אבל המקדיש את הבור ריקן, ואחר כך נתמלא מים, הקדיש אשפה, ואחר כך נתמלאת זבל, שובב, ונתמלא יונים-הואיל ואינן גדולי הקדש, אין מועלין בהן. וכן הובל והפרש שבתצר הקדש-לא נהניו, ולא מועלין; ומה יעשה בהן, ומכרו ויפלו דמיהן ללשכה.

הז מעין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש-אסור להנות במים שיוצאין מפנו, בתוך השדה; והנהנה, לא מעל. יצאו המים חוץ לשדה, מתר להנות בהן. ערבה הגדלה בשדה הקדש-לא נהניו, ולא מועלין.

הח אילן שלהדיוט הסמוך לשדה הקדש, ושרשיו יוצאין בתוך השדה-אם בינו לבין השדה עד שיש עשרה אמה-הרי אותן השרשין שבתוך השדה אסורין, והנהנה בהן לא מעל; היה האילן רחוק יתר על שש עשרה אמה, הנהנה בהן מעל.

הט אילן שלהקדש הסמוך לשדה הדיוט, ושרשיו יוצאין בתוך השדה-אם היה בתוך שש עשרה אמה, מועלין בהן; היה רחוק יתר על שש עשרה אמה-אותן השרשין שבתוך שדה הדיוט, לא נהניו ולא מועלין.

הי קו שבראש האילן שלהקדש, שבנה אותו העוף מעצים ועשבים וכיוצא בהן-כל תקן עם הביצים שבו עם האפרוחים הצריבין לאמן, אין נהניו בהן; והנהנה, לא מעל. המקדיש את היער-מועלין בכלו, בין באילנות, בין בכל קו שבראש האילנות, או שביניהן.

היא גזברים ששפו עצי הקדש, וקצצו אותן-מועלין באותן העצים הקטנים שחתכו בעת שקצצו; אבל אין מועלין לא בשפוי, ולא

בנסורת, ולא בנביה שלעצים, והוא הגוף תקשה העגול שבתוך העין הדומה ליבלת שלא יצליח למלאכה.

היב המקדיש עבדו-אין מועלין בו, ולא בשערו, אף על פי שהוא עומד להגזז; מפני שהוא מחבר לו; וכל זמן שהוא מחבר, הולך ומשבית.

היג הזרע פרות הקדש, פודה אותן בשעת זרעו; ואף על פי שלא פדה-הרי הגדולין חלין, ואין מועלין בהן, ואין משלמין מהן קרן וחמש, וחיבין בחלה.

היד שמרים שלהקדש שנתין עליהם מים-ראשון ושני ושלישי, אסור להנות בו; והנהנה, לא מעל. רביעי, מתר. פמה דברים אמורים, בקדשי בדיק הבית; אבל קדשי מזבח, אף מרביעי ואילך לעולם אסור.

הטו המקדיש תרנגולת למזבח-מועלין בה, ובביצתה; הקדיש חמור למזבח-מועלין בה, ובחלבה. הקדיש תורים לבדיק הבית-מועלין בהן ובביציהן, פמו שפארנו.

הטז בתנות כהנה שפלו-מועלין בהן, בשאר קדשים; והחדשים-הואיל ונתנו להנות בהן, אין מועלין בהן.

היז קדשי גזיים-אם לבדיק הבית הקדישו, מועלין בהן. ואם קדשי מזבח הן-אין בהן מעילה מן התורה, שנאמר בקרבנות "דבר אל-בני ישראל"; אבל אסור להנות בהן, מדברי סופרים.

היח קול ומראה זריח שלהקדש-לא נהניו, ולא מועלין. פמה דברים אמורים, בשחרית הקטרת אחר שעלת התמימת; אבל אם הריח בקטרת בשתעלה תימרתה, מעל.

סדר תיקון הקללי

יתן פרוטה לצדקה ויאמר אלו המזמורים ללא הפסק ביניהם

מוהרא"ש זיע"א אמר שיראה לפני שמתחיל זה התיקון, שלא יפסק ע"י קדישים ותפלות, שיוכל לומר התיקון ללא הפסק.

רבינו נחמן מברסלב זכרונו לברכה יחד שני עדים נאמנים, תלמידו רבי אהרן מברסלב ותלמידו רבי נפתלי מנעמרוב, והבטיח ואמר בפניהם, שמי שיבוא על קברו ויאמר שם אלו העשרה מזמורי תהלים ויתן פרוטה לצדקה עבורו, אפלו אם גדלו וטעמו עונותיו ונחטאו מאד מאד חס ושלום, איך וועל מיה לייגען אין דער לענג און אין דער ברייט איך זאל איהם א טובה טהון, ביי די פאות וועל איך איהם ארויס ציהן פון שאול תחתיות. ואני חזק בכל הדברים שלי, אך בזה אני חזק ביותר שאלו העשרה מזמורי תהלים מועילים מאד מאד, ואמר שהוא תיקון הקללי, כי כל עברה נש לה תקון מיוחד, אבל תקון הזה הוא תיקון הקללי:

לכו נרננה לי-הוה נריעה לצור ישענו. נקדמה פניו בתודה בזמרות נריע לו. פי א-ל גדול ו-הוה ומנקה גדול על כל א-להים.

עלי ידה נהפך לשדי בחרבני קוץ סלה.
החטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי
אודה עלי פשעי לי-הוה ואתה נשאת עון
חטאתי סלה. על זאת ותפלל כל חסיד אליך
לעת מצא רק לשטף מים רבים אליו לא
וגיעו. ואתה סתר לי | מצר תצרני רני פלט
תסובבני סלה. האשכילה ואורה בדרך זו
תלה איעצה עליך עיני. אל תהיו פסום
כפרד אין הבין במתג ורסן עדין לבלום כל
קרב אליך. רבים מבאזבים לרשע והבוטח
בי-הוה חסד יסובבנו. שמחו בי-הוה וגילו
צדיקים וחרנינו כל ישרי לב.

מא למנצח מזמור לדוד. באשרי משפיל אל
הל ביום רעה ומלטהו י-הוה. גי-הוה ישמרהו
ויחיהו ואשר בארץ ואל תתנהו בנפש
אוביו. גי-הוה יסעדנו על ערש דוי כל
משכבו הפכת בחליו. האני אמרתי י-הוה
חנני רפאה נפשי פי חטאתי לה. ואויבי

טז מכבתם לדוד שמרני א-ל פי חסיתי בה.
באמרת לי-הוה א-דני אתה טובתי כל עליך.
לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי
בם. ורבו עצבותם אחר מהרו כל אסיה
נספיהם מדם ובל אשא את שמותם על
שפתי. גי-הוה מנת חלקי וכוסי אתה תומיה
גורלי. ויחבלים נפלו לי בנעמים אה נחלת
שפחה עלי. האברה את י-הוה אשר יעצני אה
לילות וסרוני כליותי. השויתי י-הוה לנגדי
תמיד פי מימיני כל אמוט. לכן שמח לבי
ויגל כבודי אה בשרי ישפן לבטח. פי לא
תעזב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות
שחת. תודיעני ארח חיים שבע שמחות את
פניה נעמות בימינה נצח.

לב לדוד משפיל אשרי נשוי פשע פסוי
חטאה. באשרי אדם לא יחשב י-הוה לו עון
ואין ברוחו רמיה. פי חחרשתי בלו עצמי
בשאגתי כל חיום. רבי יומם ולילה תכבד

יאמרו רע לי מתי ימות ואבד שמו. וזאם
בא לראות שוא ידבר לבו יקבץ און לו יצא
לחונץ ידבר. החד עלי ותלחשו כל שנאי עלי
יחשבו רעה לי. דבר בליעל יצוק בו ואשר
שכב לא יוסף לקום. גם איש שלומי אשר
בטחתי בו אוכל לחמי הגדיל עלי עקב.
׀ ואתה י-הוה חנני והקימני ואשלמה לחם.
׀ בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע איבי
עלי. ׀ ואני בתמי תמכת בי ותצניבני לפניך
לעולם. ׀ ברוך י-הוה א-להי ישראל מהעולם
ועד העולם אמן ואמן.

מב למנצח משפיל לבני קרח. בפאיל תערג
על אפיקי מים פן נפשי תערג אליך א-להים.
וצמאה נפשי לא-להים לאל חי מתי אבוא
ואראה פני א-להים. היתה לי דמעתי לחם
יומם וליילה באמר אלי כל היום איה א-להיך.
אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי פי אעבר
בסוף אדדם עד בית א-להים בקול רנה ותודה
חמון חוגג. ומה תשתוחחי נפשי ותהמי עלי
הוחילי לא-להים כי עוד אודנו ישועות פניו.
ואלהי עלי נפשי תשתוחח על פן אזכרך
מארץ ירדן וחרמונים מחר מצער. תהום אל
תהום קורא לקול צנוריה כל משפריה וגלדיה
עלי עברו. ׀ יומם יצוה י-הוה חסדו ובלילה
שירו עמי תפלה לאל חיי. אומרה לאל סלעי
למה שכחתני למה קדר אלה בלחץ אויב.
׀ ברצח בעצמותי הרפוני צוררי באמנם
אלי כל היום איה א-להיך. ׀ ומה תשתוחחי
נפשי ומה תהמי עלי הוחילי לא-להים כי עוד

אודנו ישועת פני וא-להי.

נט למנצח אל תשחת לדוד מכתם בשלח
שאול וישמרו את הפית להמיתו. ׀ הצילני
מאיבי א-להי ממתקוממי תשגבני. ׀ הצילני
מפעלי און ומאנשי דמים הושיעני. ׀ כי הנה
ארבו לנפשי וגורו עלי עזים לא פשעי ולא
חטאתי י-הוה. ׀ בלי עון ירוצון ויבוננו עורה
לקראתי וראה. ׀ ואתה י-הוה א-להים
צ-באות א-להי ישראל הקיצה לפקד כל
הגוים אל תחן כל בגדי און סלה. ׀ ושובו
לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר. ׀ הנה יביעון
בפיהם חרבות בשפתותיהם פי מי שמע.
׀ ואתה י-הוה תשחק למו תלעג לכל גוים.
׀ עוז אליך אשמרה פי א-להים משגבני.
׀ א-להי חסדי יקדמני א-להים יראני בשוררי.
׀ אל תחרגם פן ישפחו עמי חניעמו בחילה
והורידמו מגגנו א-דני. ׀ חטאת פימו דבר
שפתימו וילכדו בגאונם ומאלה ומפחש
יספרו. ׀ פלה בחמה פלה ואינמו וידעו פי
א-להים משל פי עקב לאפסי הארץ סלה.
׀ וישובו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר.
׀ חמה יניעון לאכל אם לא ישבעו ויילינו.
׀ ואני אשיר עזה וארנן לבקר חסדה פי חיות
משגב לי ומנוס ביום צר לי. ׀ עזי אליך
אזמרה פי א-להים משגבני א-להי חסדי.

עז למנצח על ידותון לאסף מזמור. בקולי
אל א-להים (באמרך א-ל א-להים תכוון המילוי כזה: אליך
למדי אליך למדי חיי יו"ד מ"ם) ואצעקה קולי אל
א-להים והאזין אלי. ביום צרתי א-דני

וְרַשְׁתִּי יָדַי לְיִלְהָ נִגְרָה וְלֹא תִפּוּג מֵאַנְהָ הַנְּחֵם
נַפְשִׁי. וְאַזְכְּרָה אֶל-לֹהִים וְאַחֲמִיחַ אֲשִׁיחָה
וְתַתְּעִטֵּם רוּחִי סֶלָה. וְאַחֲזֹת שְׁמֵרוֹת עֵינַי
נִפְעַמְתִּי וְלֹא אֲדַבֵּר. וְחִשְׁבֹתַי יָמִים מִקֶּדֶם
שָׁנוֹת עוֹלָמִים. וְאַזְכְּרָה נִגְיַנְתִּי בְּיִלְהָ עִם
לִבִּי אֲשִׁיחָה וְיַחַפֵּשׁ רוּחִי. וְהִלְעוֹלָמִים יִזְנַח
אֶל-דְּנִי וְלֹא יִסִּיף לְרִצּוֹת עוֹד. וְהֶאֱפֵם לְנִצַּח
חֲסִדוֹ גָּמַר אֲמַר לְדָר וְדָר. וְהִשְׁכַּח חַנּוּת אֶל-
אִם קָפִין בְּאַף רַחֲמָיו סֶלָה. וְאֹמַר חֲלוֹתִי הִיא
שָׁנוֹת יָמִין עֲלִיּוֹן. וְאַזְכּוֹר מֵעַלְלִי י-הּ כִּי
אֲזַכְּרָה מִקֶּדֶם פְּלִאָה. וְיַחֲגִיתִי בְּכָל פְּעֻלָּה
וּבְעִלְלוֹתַי אֲשִׁיחָה. וְאֶל-לֹהִים בִּקְדוֹשׁ דְּרָבָה
מִי אֵל גָּדוֹל כֹּא-לֹהִים. וְאַתָּה הָאֵל עָשָׂה כְּלֹא
הוֹדַעְתָּ בְּעַמִּים עֲזָה. וְגִאֲלֹת בְּזִרְוֹעַ עַמְּךָ בְּנֵי
יַעֲקֹב וַיּוֹסֶף סֶלָה. וְרֵאוּךָ מַיִם אֶל-לֹהִים רֵאוּךָ
מַיִם יַחֲלוּ אַף יִרְגְּזוּ תַהֲמוֹת. וְיִזְרְמוּ מַיִם
עֲבוֹת קוֹל נָתַנוּ שְׁחָקִים אַף חֲצִצְיִיךָ יַתְחַלְכוּ.
וְקוֹל רַעֲמֶךָ בַּגִּלְגָּל הָאִירוּ בְּרַקִּים תִּכַּל רִגְזָה
וְתִרְעַשׂ הָאָרֶץ. כִּבְיָם דְּרָבָה וְשִׁבְיִיךָ בְּמַיִם
רַבִּים וְעַקְבוֹתַיךָ לֹא נִדְעוּ. וְנִחִיתָ כִּצְאֹן עַמְּךָ
בְּיַד מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.

צ וְתַפְלָה לְמוֹשֶׁה אִישׁ הָאֵל-לֹהִים אֶל-דְּנִי מֵעוֹן
אֲתָה הָיִיתָ לָנוּ בְּדָר וְדָר. כִּבְטָרִם הָרִים יִלְדוּ
וְתַחֲלוּל אֶרֶץ וְתִכַּל וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אֲתָה
אֶל-ל. וְתֵשֶׁב אֲנוֹשׁ עַד דְּכֹא וְתֹאמַר שׁוּבוּ בְנֵי
אָדָם. וְכִי אֶלְפָּה שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כִּיּוֹם אֲתִמּוֹל כִּי
יַעֲבֹר וְאַשְׁמוּרָה בְּיִלְהָ. וְיִזְרְמֹתֶם שָׁנָה יִהְיוּ
בְּבִקְרָה כְּחִצִּיר יַחֲלָף. וּבְבִקְרָה יִצִּיץ וְחֲלָף לְעָרֵב
יִמוֹלֵל וַיִּבֶשׁ. וְכִי כָלִינוּ בְּאַפְּךָ וּבַחֲמֹתֶךָ

נִבְחַלְנוּ. וְשִׁתָּה עֲוֹנוֹתֵינוּ לְנִגְדֶךָ עֲלִמְנוּ לְמֵאוֹר
פְּנִיךָ. כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרֹתֶךָ כְּלִינוּ
שָׁנֵינוּ כְּמוֹ חֶהָה. יָמֵי שָׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׂבָעִים
שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרַחֲבָם עָמַל
וְאוֹן כִּי גַז חִישׁ וְנִעְפָּה. וְכִי יוֹדַע עוֹ אֶפְדָּה
וּכְיִרְאֵתֶךָ עִבְרֹתֶךָ. וְכִלְמֵנוֹת יָמֵינוּ כִּן הוֹדַע
וְנִבְא לְבַב חֲכָמָה. וְשׁוּבָה י-הוָה עַד מִתִּי
וְהִנְחֵם עַל עֲבֹדֶיךָ. וְשִׁבְעֵנוּ בְּבִקְרָה חֲסִדֶךָ
וְנִרְנְנָה וְנִשְׁמַחָה בְּכָל יָמֵינוּ. וְשִׁמְחָנוּ פִּימוֹת
עֲנִיתָנוּ שָׁנוֹת רֵאוּנוּ רָעָה. וְיִרְאָה אֵל עֲבֹדֶיךָ
כְּעֻלָּה וְהִדְרָה עַל בְּנֵיהֶם. וְיִהְיֶה נֶעַם אֶל-דְּנִי
אֶל-לְחֵינוּ עֲלִינוּ וּמִעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלִינוּ
וּמִעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ.

קח הוֹדוּ לִי-הוָה קְרָאוּ בְּשִׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים
עֲלִילוֹתֵינוּ. כִּשִׁירוּ לֹא זָמְרוּ לֹא שִׁיחוּ בְּכָל
נִפְלְאוֹתֵינוּ. וְהִתְחַלְלוּ בְּשֵׁם קְדוֹשׁ יִשְׁמַח לֵב
מִבְּקִשָׁי י-הוָה. וְהִרְשִׁוּ י-הוָה וְעִזּוּ בְּקִשּׁוֹ כְּנִי
תְּמִיד. וְזָכְרוּ נִפְלְאוֹתֵינוּ אֲשֶׁר עָשָׂה מִפְּתֵינוּ
וּמִשְׁפָּטֵינוּ כִּי. וְזָרַע אֲבָרָהֶם עֲבָדוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו. וְהוּא י-הוָה אֶל-לְחֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ
מִשְׁפָּטֵינוּ. וְזָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּבָר צִוָּה לְאַלְפָּה
דָּוָד. וְאַשֶׁר בְּרַת אֶת אֲבָרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ
לְיִשְׁחָק. וַיַּעֲמִידָה לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם. וְלֹאמַר לָךְ אֲתָן אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן חֶבֶל
נַחֲלָתְכֶם. וְכִיּוֹתֶם מִתִּי מִסְפָּר כְּמִעֵט וְגָרִים
בָּה. וְיִתְחַלְכוּ מִגּוֹי אֵל גּוֹי מִמְּמַלְכָּה אֵל עַם
אַחֵר. וְלֹא הִנִּיחַ אָדָם לְעִשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם
מִלְּכִים. וְכִי אֵל תִּגְעוּ בְּמוֹשִׁיחִי וְלִנְבִיאִי אֵל
תִּרְעוּ. וְכִי יִקְרָא רָעַב עַל הָאָרֶץ כָּל מִטָּה לָחֶם

שָׁבַר. ^השְׁלַח לְפָנֵיהֶם אִישׁ לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף. ^{יח}עָנּוּ בַכָּבֵל רָגְלוֹ בְרוּזַל בָּאֵה נִפְשׁוֹ. ^{יט}עַד עַתָּה בֹא דְבָרוּ אִמְרַת י-הוָה צְרַפְתָּהוּ. ^כשְׁלַח מַלְאָךְ וַיְתִירָהוּ מִשָּׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחֲהוּ. ^{כא}שָׁמוּ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל קִנְיָנוֹ. ^{כב}לְאִסּוֹר שָׂרֵיו בַּנִּפְשׁוֹ וַיִּקְנֵיו יַחֲבָם. ^{כג}וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ חָם. ^{כד}וַיִּפְרַר אֶת עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצִמְהוּ מִצְרַיִם. ^{כה}הֲפֹךְ לָפָם לִשְׂנֵא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בַּעֲבָדָיו. ^{כו}שְׁלַח מֹשֶׁה עֶבְדוֹ אַחֲרָיו אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ. ^{כז}שָׁמוּ בָם דְּבָרֵי אֱתוֹתָיו וּמִפְתִּיּוֹם בְּאֶרֶץ חָם. ^{כח}שְׁלַח חֲשֹׁף וַיַּחֲשֹׁף וְלֹא מָרוּ אֶת דְּבָרוֹ. ^{כט}הֲפֹךְ אֶת מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת דִּגְתָם. ^לשָׂרֵץ אֲרָצָם צְפַרְדֵּיִם בְּחֲדָרֵי מַלְכֵיהֶם. ^{לא}אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב כַּנִּים בְּכָל גְּבוּלָם. ^{לב}בָּנְתוּ גִשְׁמֵיהֶם בָּרֵד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם. ^{לג}וַיִּהְיֶה גִפְנֹם וַתֵּאֱנַתֶם וַיִּשְׁפַּר עַיִן גְּבוּלָם. ^{לד}אָמַר וַיָּבֵא אֲרֵבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסְפָּר. ^{לה}וַיֵּאֱבֹל כָּל עֵשֶׂב בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱבֹל פְּרִי אֲדָמָתָם. ^{לו}וַיִּהְיֶה כָּל בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל אוֹנָם. ^{לז}וַיִּזְצִיאוּם בַּכֶּסֶף וְזָהָב וַאֲיִן בַּשֶּׁבֶטִיו כּוֹשֵׁל. ^{לח}שָׂמַח מִצְרַיִם בַּעֲבָדָתָם כִּי נִפְלַח פְּחָדָם עֲלֵיהֶם. ^{לט}פָּרַשׁ עֵינָיו לְמִסְדּוֹ וְאֵשׁ לְהֶאֱיִר לַיְלָה. ^משָׂאֵל וַיָּבֵא שְׁלוֹ וְלָחֶם שָׂמִים יִשְׁפִּיעֵם. ^{מא}פָּתַח צוּר וַיִּזְוַבוּ מַיִם חָלְכוּ בַעֲצֵיזוֹת נָחַר. ^{מב}כִּי זָכַר אֶת דְּבַר קָדְשׁוֹ

אֶת אֲבֵרָתָם עֲבָדוּ. ^{מג}וַיִּצְאָ עַמּוֹ בַּשָּׂשׂוֹן בְּרֹנָה אֶת בְּחִירָיו. ^{מד}וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֲמֹנִים יִירָשׁוּ. ^{מד}בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו יִנְצְרוּ הַלְלוּ-ה.

קלו על נהרות בכל שם ישכנו גם בכינוי בזכרנו את ציון. על ערבים בתוכה תלינו פנורתינו. **כפי** שם שאלונו שוכינו דברי שיר ותוללינו שמחה שירו לנו משיר ציון. **האיה** נשיר את שיר י-הוה על אדמת נכר. **האם** אשכחך ירושלים תשכח ימיני. **תדבק** לשוני לחבי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. **זכור** י-הוה לבני אדום את יום ירושלים האמרים ערו ערו עד היסוד בה. **הפת** בכל השודדה אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו. **אשרי** שיאחו ונפיק את עלליך אל הסלע.

כנ הללו-ה הללו-ה ל בקדשו הללוהו ברקיע עזו. **ההללוהו** בגבורתו הללוהו פרב גדלו. **ההללוהו** בתקע שופר הללוהו בגבל וכנור. **ההללוהו** בתוף ובמחול הללוהו במנים ועוגב. **ההללוהו** בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה. **ובל** הנשמה תהלל י-ה הללו-ה.

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יהוה שבות עמו ויגל יעקב ישמח ישראל. ותשועת צדיקים מיחהו מעוזם בעת צרה. ויעזרם יהוה ויפלטם ויפלטם מרשעים ויושיעם פי חסו בו.

”מה אמר לכם?”

אין דבר גדול מזה!

הינו להיות אצלי על ראש השנה!?”

<p>29 Sep</p>	<p>ראשון Sunday</p>	<p>כו 26</p>	<p>בבלי: בבא בתרא צו ירושלמי: יומא יח תוספתא: נגעים ז ב"ך: משלי א-ב רמב"ם: עבודת יום הכיפורים ד</p>	<p>1st Day of Selichos</p> <p>6:51.....נץ החמה 9:48.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:47.....סו"ז תפלה - גר"א 7:53.....צה"כ לשיטת ר"ת</p>	<p>משכימין לסליחות</p> <p>עלות השחר 5:38..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:12... סו"ז תפלה - מג"א 10:23... שקיעה 6:40.....</p>
<p>30 Sep</p>	<p>שני Monday</p>	<p>כז 27</p>	<p>בבלי: בבא בתרא צו ירושלמי: יומא יט תוספתא: נגעים ח ב"ך: משלי ג-ד רמב"ם: עבודת יום הכיפורים ה</p>	<p>ב' דסליחות</p> <p>6:52.....נץ החמה 9:48.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:47.....סו"ז תפלה - גר"א 7:51.....צה"כ לשיטת ר"ת</p>	<p>עלות השחר 5:39..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:12... סו"ז תפלה - מג"א 10:23... שקיעה 6:38.....</p>
<p>1 Oct</p>	<p>שלישי Tuesday</p>	<p>כח 28</p>	<p>בבלי: בבא בתרא צח ירושלמי: יומא כ תוספתא: נגעים ט ב"ך: משלי ה-ו רמב"ם: מעילה א</p>	<p>ג' דסליחות</p> <p>6:53.....נץ החמה 9:48.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:47.....סו"ז תפלה - גר"א 7:50.....צה"כ לשיטת ר"ת</p>	<p>עלות השחר 5:40..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:12... סו"ז תפלה - מג"א 10:23... שקיעה 6:37.....</p>
<p>2 Oct</p>	<p>רביעי Wednesday</p>	<p>כט 29</p>	<p>בבלי: בבא בתרא צט ירושלמי: יומא כא תוספתא: פרה א ב"ך: משלי ז-ח רמב"ם: מעילה ב</p>	<p>Rosh Hashana Eve עירוב תבשילין</p> <p>6:54.....נץ החמה 9:49.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:47.....סו"ז תפלה - גר"א 7:48.....צה"כ לשיטת ר"ת</p>	<p>עלות השחר 5:41..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:13... סו"ז תפלה - מג"א 10:23... שקיעה 6:35.....</p>
<p>3 Oct</p>	<p>המישי Thursday</p>	<p>א 1</p>	<p>בבלי: בבא בתרא ק ירושלמי: יומא כב תוספתא: פרה ב ב"ך: משלי ט-י רמב"ם: מעילה ג</p>	<p>1st Day Rosh Hashana</p> <p>6:56.....נץ החמה 9:49.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:47.....סו"ז תפלה - גר"א 7:46.....צה"כ לשיטת ר"ת</p>	<p>א' דראש השנה תשפ"ה</p> <p>עלות השחר 5:43..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:13... סו"ז תפלה - מג"א 10:23... שקיעה 6:33.....</p>
<p>4 Oct</p>	<p>ששי Friday</p>	<p>ב 2</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קא ירושלמי: יומא כג תוספתא: פרה ג ב"ך: משלי יא-ב רמב"ם: מעילה ד</p>	<p>2nd Day Rosh Hashana</p> <p>6:57.....נץ החמה 9:50.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:48.....סו"ז תפלה - גר"א 7:45.....צה"כ לשיטת ר"ת</p>	<p>ב' דראש השנה תשפ"ה</p> <p>עלות השחר 5:44..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:14... סו"ז תפלה - מג"א 10:24... שקיעה 6:32.....</p>
<p>5 Oct</p>	<p>שב"ק Shabbos</p>	<p>ג 3</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קב ירושלמי: יומא כד תוספתא: פרה ד ב"ך: משלי יג-ד רמב"ם: מעילה ה</p>	<p>Shabbos Shuvah</p> <p>6:58.....נץ החמה 9:50.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:48.....סו"ז תפלה - גר"א 7:43.....צה"כ לשיטת ר"ת</p>	<p>האיזנו, שבת שובה</p> <p>עלות השחר 5:45..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:14... סו"ז תפלה - מג"א 10:24... שקיעה 6:30.....</p>

דַעַם עֲרֻשְׁטֵן טָאג ראש השנה דאַרף מָען זײַער אַכְטוֹנג גְעבֵן צו רַעַדן ווי ווייניגער, און אַ חֲשׁוּבֵער מְעַנְטֵש דאַרף נאַך מְער אַכְטוֹנג גְעבֵן אויף דַעַם. (שיחות הר"ן סימן כ"א)